วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION REVIEW
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 Vol. 9 No. 1 January - February 2026
ISSN 2985 - 1378 (Print) ISSN 2774-0846 (Online)

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 Vol. 9 No. 1 January - February 2026

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Vol.9
No.1

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร.0936359515 E-mail:Journal.idir@mcu.ac.th.

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569

จำนวนพิมพ์ : 30 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และสหวิทยาการอื่นๆที่นำเสนอองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บรรณาธิการ:

พระครูสังฆวิริยกิจ raphind@yahoo.com — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส psbud@hotmail.com — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ธีรโชติ เกิดแก้ว tongin2000@gmail.com — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย

บุษกร วัฒนบุตร busaaiey2516@gmail.com — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ jpkhaninphasut@gmail.com — สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

วันชัย สุขตาม wanchai2526@srru.ac.th — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย

วันทนา เนาว์วัน wanthana_nt@hotmail.com — คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

สายชล ปัญญชิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
ananupsod9541@gmail.com ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นิกร ศรีราช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระมหาสมัคร อติภทฺโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

กรกต ชาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระพลวัฒน์ สพโล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนฺทปญฺโญ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พลวัฒน์ สีทา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

Vol. 9 No. 1 January – February 2026

Number of prints: 30 copies

Release Date Is 6 Copies Per Year.

Issue 1 January - February
Issue 2 March – April
Issue 3 May – June
Issue 4 July – August
Issue 5 September – October
Issue 6 November – December

Objective:

To Promote and Encourage Instructors, Academics, Students and Other Interested Persons to Have the Opportunity to Disseminate Academic and Research Works in Social Sciences and Humanities Science Related Subjects Such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Law, Business Administration, Management, and other interdisciplinary areas that offer innovative knowledge by accepting articles in both Thai and English.

Editor-in-chief:

Phrakrusangkaviriyakit raphind@yahoo.com	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros psbud@hotmail.com	Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand
Teerachoot Kerdkaew tongin2000@gmail.com	Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand
Busakorn Watthanabut busaaiey2516@gmail.com	Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand
Purimpratch Khaninphasut jpkhaninphasut@gmail.com	School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
Wanchai Suktam wanchai2526@srru.ac.th	Faculty of Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University, Thailand
Wanthana Nowwan wanthana_nt@hotmail.com	Faculty of Management Science Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th
Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University, Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com
Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Nigorn Srirat — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Korakoth Chabandit — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phra Phonlawat Sapalo — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Pollwat Seeta — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Interdisciplinary Innovation.

Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali),
4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 กองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

ธวัชชัย สมอเนื้อ และรัฐพล เย็นใจมา บทความเรื่อง **“การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”** พบว่า 1. ศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 2. การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และ 3. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. จิตใจมีความภาคภูมิใจในอาชีพ 2. สังคม เกื้อกูลช่วยเหลือกัน 3. ทรัพยากร ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า 4. เทคโนโลยี พัฒนาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาได้เหมาะสม และ 5. เศรษฐกิจ ดำรงชีวิตพออยู่พอกิน ทั้งนี้มี 2 รูปแบบ คือ การสร้างโดยชุมชนเองและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

บุญญาพร เกรียท่าทราย และคณะ บทความเรื่อง **“ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”** พบว่า 1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.74) 2. การกล่อมเกลาทางการเมืองและธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 และ 3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น เป็นการฟังเสียงจากคนหมู่มากและการรับฟังเสียงของคนกลุ่มนั้น แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยเหตุผลและความระมัดระวัง โดยไม่มีจิตใจที่เอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง และโยนิโสมนสิการ รู้จักคิด เป็นการคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลพิจารณาด้วยความเป็นกลาง ทำให้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการคิด

วิเคราะห์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข และมีความเสมอภาค

พระสมุห์กัมพล กิตฺติโก (บุญนิยม) และคณะ บทความเรื่อง **"การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม"** พบว่า 1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 0.28) โดยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.56) รองลงมาคือด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = 0.60) และด้านความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ($\overline{X}$ = 3.65, S.D.= 0.51) ส่วนด้านความเคารพในกติกาและความยึดมั่นในหลักความเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.20, S.D. = 0.89) 2. การเปรียบเทียบข้อมูลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน อาศัยหลักพระสัทธรรม 3 ได้แก่ ปริยัติสัทธรรม การให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ปฏิบัติสัทธรรม การประยุกต์หลักศีล สมาธิ ปัญญา ในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ปฏิเวธสัทธรรม การเข้าถึงคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผลการวิจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านปริยัติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านปฏิเวธธรรม และด้านปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

บรรหาญ รัตนกรณ์ และคณะ บทความเรื่อง **"การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม"** พบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.16, S.D. = 0.27) 2. หลักปาปณิกธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = 0.776**) และ 3. หลักปาปณิกธรรม 3 ประการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกทั่วไปให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ สุภาพ อ่อนน้อมแต่เด็ดขาด การใช้ถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติผู้ร่วมงาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเอาใจใส่และให้คำแนะนำด้วยเมตตา ตลอดจนการปลูกฝังความซื่อสัตย์ สุจริต และวิสัยทัศน์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างความไว้วางใจจากประชาชนอย่างยั่งยืน

พระมหาวิศรุต วิสุทฺธิธีโร (พุดชู) และคณะ บทความเรื่อง **"การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์"** พบว่า 1. ระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก

จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. กระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และหลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคนและสังคม โดยประยุกต์กับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการบริหาร คือ ฉันทะ ความพึงพอใจในงาน วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ เอาใจใส่ในงาน และวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผล และมีกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA มาเป็นพื้นฐาน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไข

พระครูวิสุทธิ์กาญจนธรรม (ธารธรรม วิสุทฺโธ) และคณะ บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”** พบว่า 1. ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง 2. หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 3. การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 สามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้หลายด้าน ทั้งการเจริญสติและสมาธิ ลดความเครียดและความวิตกกังวล ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เพิ่มความสุข ความพึงพอใจในชีวิต รวมทั้งช่วยให้ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้อย่างมีคุณค่า จากการอภิปรายผล การนำหลักภาวนา 4 มาใช้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและใจ แต่ยังเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพองค์รวม และเป็นแนวทางที่สามารถขยายผลไปใช้ในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันสะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น หากยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม

เกรียงศักดิ์ ผิวเกลี้ยง และคณะ บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง”** พบว่า 1. ระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง พบว่า การส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.88) จำแนกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดี ($\overline{X}$ = 4.92) รองลงมา คือ ด้านการปรับทัศนคติด้านความคิด ($\overline{X}$ = 4.88) ด้านการทำงานสาธารณประโยชน์เพื่อขัดเกลาพฤตินิสัย ($\overline{X}$ = 4.83) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำมาก (r = .079**) ด้านหิริ คือ การละอายแก่บาป โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงลบ ในทิศทางตรงกันข้าม ในระดับค่อนข้างสูง (r = -.132**) ด้านโอตตัปปะ คือ การเกรงกลัวต่อบาป โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์

เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = .061) และ 3. แนวทางการพัฒนาและระดับความคิดเห็นทางการประยุกต์หลักพุทธธรรม ส่งเสริมการปฏิบัติตนของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ให้ความสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้ต้องขัง มีการจัดกิจกรรมหลาย ๆ ด้านเน้นหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ขัดเกลาพฤติกรรมและกลับตัวหลังออกจากทัณฑสถานไม่กระทำผิดซ้ำ

บุณยวีร์ ไม้เลื้อย และคณะ บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี”** พบว่า 1. คุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยทุกด้านได้แก่ ความเสมอภาค ความทันเวลา ความเพียงพอ ความต่อเนื่อง และความก้าวหน้า อยู่ในระดับสูง 2. หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะด้านจิตตะและวิมังสา ซึ่งสะท้อนถึงความใส่ใจและการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และ 3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น

วาสนา ลิ้มวิไลกาญจน์ และคณะ บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี”** พบว่า 1. ระดับสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพละ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมากกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (r = .243**) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. การส่งเสริมสุขภาพตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ ส่งผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ ซึ่งด้านจิตใจมีค่าระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านสังคม จิตวิญญาณ และร่างกายตามลำดับ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติที่หลากหลาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาสุขภาวะในชุมชนผู้สูงวัย

ยุทธนา ปราณีต และคณะ บทความเรื่อง **“การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา”** พบว่า 1. การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคูขุด ด้านการอนุรักษ์การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน ด้านสภาพพื้นที่ มีความอุดมสมบูรณ์ ด้านการบริหารและการจัดการ มีมาตรการและแผนงานในการรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ตามลำดับ 2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด เริ่มจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียน

และหน่วยงานในพื้นที่ จัดกิจกรรมอนุรักษ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุน ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอุทยานเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกการมีส่วนร่วม โดยนโยบายท้องถิ่นสร้างพลังพลเมืองในการพัฒนาและอนุรักษ์ และ 3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดในจังหวัดสงขลา โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งชุมชน โรงเรียน ร่วมจัดกิจกรรม เช่น การจัดชมรมอนุรักษ์ ใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ความรู้ และกิจกรรมจิตอาสา การใช้เทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ช่วยสร้างเครือข่ายเยาวชนที่เข้มแข็ง นำไปสู่การอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

อนงค์ บุญบันดาล และคณะ บทความเรื่อง **“การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจระเข้สามพันอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี”** พบว่า 1. ระดับความคิดเห็นต่อหลักภาวนา 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09) โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ปัญญาภาวนา จิตภาวนา สีลภาวนา และกายภาวนา ตามลำดับ นอกจากนี้ 2. หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ (r = .233** และ r = .171**) สนับสนุนสมมติฐานของการวิจัย และ 3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เช่น ฝึกหายใจ ออกกำลังกาย สีลภาวนา ส่งเสริมการรักษาศีล เช่น การทำบุญฟังธรรม จิตภาวนา ควรจัดกิจกรรมฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ปัญญาภาวนา ส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะเพื่อพัฒนาความคิดด้านการให้บริการผู้สูงอายุ พบว่า ผู้รับบริการพึงพอใจในคุณภาพบริการ การเข้าถึง การจัดกิจกรรมสุขภาพ และความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความสุภาพของเจ้าหน้าที่ การติดตามผู้ป่วย และการจัดสถานที่ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ

ไตรรงค์ ชัยชนะ และคณะ บทความเรื่อง **“กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”** พบว่า 1. สิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดหลักความเสมอภาคและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยมาตรา 4 รับรองศักดิ์ศรีความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคล มาตรา 27 กำหนดให้บุคคลเสมอกันในกฎหมาย และมาตรา 41 ให้สิทธิประชาชนเข้าถึงข้อมูลของรัฐตามกฎหมาย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 คุ้มครองสิทธิของคนไทยในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แต่คนต่างด้าวมีสิทธิตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 9 วรรคสี่ เท่านั้น 2. กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ได้แก่ 1. ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องและการติดบอร์ดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติของภาคเอกชน 2. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 3. กิจกรรมการร่วมมือระหว่างรัฐกับแรงงานและนายจ้าง และ 3. การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ธวัชชัย สมอเนื้อ บทความเรื่อง **“ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”** พบว่า 1. ระดับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ควรวางตัวเป็นผู้นำเหมาะสม โปร่งใส และแก้ไขความขัดแย้งด้วยการตักเตือนหรือประนีประนอม ด้านการเงิน ควรจัดสรรงบประมาณโดยยึดหลักความยุติธรรม โปร่งใส และป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ด้านวัสดุและอุปกรณ์ ควรใช้งานวัสดุส่วนกลางอย่างทั่วถึง ตักเตือนการใช้ส่วนตัว และรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน และด้านการจัดการ ควรเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น สนับสนุนพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม และสร้างความปรองดองภายในองค์กร

พระศรายุทธ ภูมิธีโร (จะอื่น) และคณะ บทความเรื่อง **“พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่”** พบว่า 1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง (r = .652) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน และ 3. พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. ด้านอัตตาธิปไตย คือ สร้างพลเมืองที่คิดเป็น ช่วยให้ประชาชนกล้าคิด กล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2. ด้านโลกาธิปไตย คือ สร้างความเคารพในความหลากหลาย คนในสังคมเคารพเสียงส่วนมากและรับฟังเสียงส่วนน้อย และ 3. ด้านธัมมาธิปไตย คือ สร้างสังคมโปร่งใสและยุติธรรม ทุกการตัดสินใจยึดหลักความถูกต้อง ไม่เอื้อประโยชน์ส่วนตัว เสริมจริยธรรมทางการเมืองและสังคม

วิรุณลักษณ์ แก้วทองหลาง และศิริพร พึ่งเพ็ชร์ บทความเรื่อง **“ผลการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5”** พบว่า 1. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\overline{X}$ = 15.86, S.D. = 2.21) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 8.43, S.D. = 2.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสถิติทดสอบ T-test = 24.005 และ 2. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70: ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสถิติทดสอบ T-test = 3.139

นฤชล ธนจิตชัย และคณะ บทความเรื่อง **“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา”** พบว่า 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านบุคลากร และกระบวนการ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ด้านลักษณะทางกายภาพและด้านกระบวนการกลับมีอิทธิพลเชิงลบ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และบุคลากร ไม่พบอิทธิพลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ และ 2. พฤติกรรมผู้บริโภคส่วนใหญ่สั่งอาหาร 3–4 ครั้งต่อสัปดาห์ นิยมสั่งอาหารจานเดียว/ตามสั่งให้จัดส่ง ณ ที่พักอาศัยในช่วงเวลา 12.01–18.00 น. โดย Grab Food เป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมสูงสุด และตนเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้บริโภคจะให้ความสำคัญกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ แต่ปัจจัยที่กระตุ้นความพึงพอใจได้จริง คือ ความคุ้มค่าของราคาและการจัดโปรโมชั่น การที่กระบวนการมีอิทธิพลเชิงลบอาจเนื่องมาจากความซับซ้อนในขั้นตอนการสั่งที่มากเกินไปจนลดทอนความสะดวก สรุปและข้อเสนอแนะ ผู้ให้บริการแอปพลิเคชันควรเน้นการสร้างกลยุทธ์ราคาและโปรโมชั่นที่ดึงดูดใจ ควบคู่กับการลดความซับซ้อนของขั้นตอนการใช้งานเพื่อยกระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

สุดธิดา พาดฤทธิ์ และพระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทฺธิญาณเมธี) บทความเรื่อง **“การอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”** พบว่า 1. รูปแบบการอนุรักษ์วัดสะแกมีรากฐานมาจากแนวคิดอาจาริยบูชา เน้นการอนุรักษ์เชิงป้องกันร่วมกับการพัฒนา โดยคงสภาพความแท้ของโครงสร้างไม้เดิมควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 2. แนวทางการพัฒนาเน้นการปรับเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอย (Adaptive Reuse) จากที่พักสงฆ์สู่พื้นที่ปฏิบัติธรรมสาธารณะ และการสร้างระบบพี่เลี้ยงทางธรรมเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา และ 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลักษณะ ไตรภาคีที่เกื้อกูล ตามหลัก “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางอำนาจตัดสินใจ กลุ่มศิษย์เป็นผู้อุปถัมภ์ และผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางประสานงาน ความสำเร็จเกิดจากทุนทางสังคมและการระดมทุนแบบไม่เรี่ยไรที่สร้างความโปร่งใสและศรัทธาที่ยั่งยืน

นันท์นภัส ทรงเดชะ และเจษฎา นกน้อย บทความเรื่อง **“AI กับภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา บุคลากรมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา”** พบว่า การนำ AI มาใช้ในการปฏิบัติงานช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อนเพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้บุคลากรบางส่วนมีความพึงพอใจในการทำงานเพิ่มขึ้น และสามารถลดระดับความเครียดรวมถึงภาวะหมดไฟได้ อย่างไรก็ตาม บุคลากรบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่มีอายุงานสูงหรือไม่ถนัดด้านเทคโนโลยี เผชิญความกังวล ความไม่มั่นใจ และความตึงเครียดจากการปรับตัวต่อการใช้ AI ซึ่งอาจส่งผลต่อภาวะหมดไฟในทางอ้อม และสะท้อนให้เห็นว่า AI ไม่ได้เป็นปัจจัยที่

ก่อให้เกิดภาวะหมดไฟโดยตรง หากแต่ผลกระทบขึ้นอยู่กับรูปแบบการบริหารจัดการและการสนับสนุนจากองค์การ แนวทางสำคัญในการลดภาวะหมดไฟ ได้แก่ การพัฒนาทักษะดิจิทัลให้สอดคล้องกับสมรรถนะและช่วงวัยของบุคลากร การสนับสนุนด้านจิตใจและแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนการออกแบบระบบงานที่ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการใช้ AI อย่างเหมาะสม เพื่อให้การนำ AI มาใช้เกิดประโยชน์ต่อบุคลากรและองค์การอย่างยั่งยืน

ฐิตินันทน์ ผิวนิล และปลายฟ้า นามไพร บทความเรื่อง **“กลวิธีและบทบาทของเยาวชนกับการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว : การวิเคราะห์เอกสารบันทึกสะท้อนความคิด”** พบว่า 1. ปัญหาดิจิทัลในครอบครัวสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1.1 มิติความสัมพันธ์และการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมการขาดการสื่อสาร ความห่างเหิน ความขัดแย้งเรื่องความเป็นส่วนตัว พฤติกรรมติดเทคโนโลยี และการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน 1.2 มิติความรู้และทักษะดิจิทัล ได้แก่ ช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่น และการเผยแพร่หรือเชื่อข้อมูลที่ไม่ได้รับการตรวจสอบ และ 1.3 มิติความปลอดภัยและความเสี่ยงอันประกอบด้วยภัยออนไลน์และการถูกหลอกลวง 2. กลวิธีของเยาวชนในการจัดการปัญหาจำแนกได้เป็น 3 แนวทาง คือ การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม และการตั้งกฎและข้อตกลงร่วมกัน 3. เยาวชนมีบทบาทสำคัญต่อครอบครัว 4 ประการ ได้แก่ ผู้สอนและให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี ผู้คัดกรองข้อมูลและเฝ้าระวังความปลอดภัย ผู้ทำธุรกรรมแทนและผู้เชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนไม่ได้เป็นเพียงผู้ใช้เทคโนโลยี แต่เป็นผู้กระทำการดิจิทัลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการและดูแลพื้นที่ดิจิทัลภายในครอบครัว

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร) บทความเรื่อง **“กฎหมายคณะสงฆ์ว่าด้วยทรัพย์สินของวัดและการบริจาคในนามวัด”** พบว่า 1. กฎหมายที่ดินและการครอบครองที่ดินวัดมีการจัดการตามจารีตประเพณี ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในที่ดินและการออกเอกสารสิทธิ์อย่างเป็นระบบ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวง ระเบียบและมติมหาเถรสมาคม และ 2. พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินว่าด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31 ทวิ ได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่า วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นการรับรองสถานะทางกฎหมายของวัดในฐานะนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ทำให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแยกต่างหากจากพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดนั้น โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปรวมถึงการจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 31 (2) และในกรณีที่วัดไม่มีเจ้าอาวาส มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส และหากไม่มีผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสด้วย และ 3.กฎหมายการบริจาคในนามวัดปัจจุบันลดหย่อนภาษี 2 เท่าสำหรับผู้บริจาคให้แก่วัด กฎหมายกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีไว้อย่างชัดเจน โดยบุคคลธรรมดาสามารถนำเงินบริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้

พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ ส่วนนิติบุคคลสามารถนำไปหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ ทั้งนี้ การบริจาคต้องมีหลักฐานที่ถูกต้อง เช่น ใบเสร็จรับเงินหรือหนังสือรับรองการบริจาคตามที่กรมสรรพากรกำหนด

วสุชาติ มีบุญมี บทความเรื่อง **“ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค”** พบว่า การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการกระจายความเจริญในหลายมิติ ได้แก่ การเพิ่มการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการขนส่ง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนและตลาด และการสร้างโอกาสการจ้างงาน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของนโยบายดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น การออกแบบนโยบายที่เหมาะสม การจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้เน้นความสำคัญของการวางแผนเชิงบูรณาการและการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

เกษม คมสัตย์ธรรม บทความเรื่อง **“AI ในกระบวนการทางปกครอง: การปรับปรุงประสิทธิภาพภายใต้กรอบความโปร่งใสและการตรวจสอบได้”** พบว่า การนำ AI มาใช้ในภาครัฐก่อให้เกิดประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และความเป็นธรรม บทความนี้วิเคราะห์บทบาทของ AI ในกระบวนการทางปกครอง ประโยชน์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรอบการทำงานที่จำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ AI จะดำเนินไปภายใต้หลักความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ โดยศึกษาเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศและเสนอแนะแนวทางสำหรับประเทศไทย

เบญจวรรณ เขียวเขิน บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย”** พบว่า การดำเนินนโยบายในประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ระบบราชการขาดความยืดหยุ่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการขาดระบบประเมินผลที่เป็นระบบ แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 5 มิติ 1. การพัฒนาฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน 2. การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วม 3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4. การจัดตั้งองค์กรนโยบายอิสระ และ 5. การปฏิรูประบบคุณธรรมในภาครัฐ เพื่อให้นโยบายศาสตร์ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทไทย

โศภิษฐ์ บุญทอง บทความเรื่อง **“ผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ”** พบว่า การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อนวัตกรรมและการแข่งขันในตลาดได้ การศึกษานี้นำเสนอแนวทางสมดุลระหว่างการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์และการส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่ปลอดภัยและยั่งยืน

พระก้องเกียรติ สุวฑฺฒนปญฺโญ บทความเรื่อง **“บทบาทและการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนเพื่อก้าวสู่สังคมในศตวรรษที่ 21”** พบว่า ภายใต้สถานการณ์ความผันผวนจากยุค VUCA ที่ได้ก้าวเข้าสู่ยุค BANI สังคมต้องเผชิญกับความท้าทายจากความเปราะบาง

ความวิตกกังวล สภาวะที่ซับซ้อน และยากต่อการทำความเข้าใจ บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง ทักษะที่จำเป็นประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ความยืดหยุ่น และภาวะผู้นำ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนา ทักษะชีวิตและอาชีพควบคู่กันไป อาทิ การสร้างวินัย ความรับผิดชอบ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การเสริมสร้างสมรรถนะเหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ และสามารถปรับตัวพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง) และคณะ บทความเรื่อง **“วิกฤตการณ์แห่งปัญญาภายในของมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์”** พบว่า ในอดีตปัญญาภายในมักผูกโยงกับมิติทางจริยธรรม แต่เมื่อเรามอบอำนาจการตัดสินใจบางอย่างให้ปัญญาประดิษฐ์ ผลลัพธ์ที่ได้อาจขาด “หัวใจ” หรือ “มิติความเป็นมนุษย์” วิกฤตนี้หากปล่อยไว้อาจทำให้มนุษย์สูญเสียทักษะการตัดสินใจเชิงคุณค่า วิกฤตการณ์นี้กำลังสั่นคลอนรากฐานการตัดสินใจเชิงวิพากษ์ จนเราอาจสูญเสียความสามารถในการแยกแยะความจริงออกจากภาพจำลองที่ถูกสร้างขึ้น เมื่อปัญญาประดิษฐ์สามารถให้คำตอบที่ถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วกว่าการใช้ “สัญชาตญาณ” หรือ “ประสบการณ์” ของมนุษย์ ข้อดีที่สุดในเวลานี้คือการแยกแยะให้ชัดเจนว่ามนุษย์ คือ “ผู้อนุมานความจริงแท้” ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียง “ผู้รวบรวมข้อมูล” และชี้ให้เห็นว่าความผิดพลาดและการดิ้นรนของมนุษย์ไม่ใช่จุดอ่อน แต่เป็นหลักฐานของความพยายามจะเข้าถึงความสมบูรณ์แบบในโลกแห่งสิ่งถาวร เวลานี้ก็เริ่มมีการตั้งคำถามจากนักวิชาการว่าเราจะสามารถไว้วางใจในผลลัพธ์ที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้นมานั้นได้อย่างไร ในเมื่อเราไม่สามารถตรวจสอบเหตุผลที่แท้จริงของปัญญาประดิษฐ์ได้เลย ตราบใดที่เรายังไม่อาจเข้าถึงเหตุผลที่ซ่อนอยู่ใน “กล่องดำของปัญญาประดิษฐ์” การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้ปัญญาประดิษฐ์ จึงอาจจะไม่ใช่การพยายามให้ปัญญาประดิษฐ์ระลึกถึงความดีงามสากลที่ฝังอยู่ในจิต แต่อาจจะเป็นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงคุณค่าทางจริยธรรมให้กับปัญญาประดิษฐ์ไว้ให้เป็นเครื่องมือในกระบวนการกำหนดกฎเกณฑ์เชิงจริยธรรมขึ้นมา เพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับค่านิยมทางจริยธรรม เป็นรากฐานสำคัญในการชี้นำให้ปัญญาประดิษฐ์ดำรงอยู่เพื่อเกื้อกูลและสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ขจิต การเดช บทความเรื่อง **“หลักนิติธรรมกับการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจไทย”** พบว่า ปัจจุบันกติกาด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาล ของไทยส่วนใหญ่ยังยึดตามกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย ผ่านการรายงานประจำปี ซึ่งเน้นเฉพาะบริษัทจดทะเบียนเพียง 265 แห่ง สภาวะนี้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันและความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากบริษัทนอกตลาดทุนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอีกกว่าร้อยละ 90 ยังไม่มี

พันธกรณีทางกฎหมายที่ชัดเจน โดยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปและสิงคโปร์ ผ่าน 3 มิติของหลักนิติธรรม ได้แก่ ความชัดเจนและแน่นอนของกฎหมาย ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ผลการศึกษาพบว่า หลักนิติธรรมทำหน้าที่เป็นตัวเร่งที่เปลี่ยนกรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ให้เป็นกลไกที่มีผลบังคับจริง ผ่านการยกระดับสู่พันธกรณีทางกฎหมาย การพัฒนามาตรฐานการจำแนกกิจกรรมสีเขียวแห่งชาติ และการปฏิรูปหน้าที่ความไว้วางใจของกรรมการให้ครอบคลุมความรับผิดชอบด้านความยั่งยืนพร้อมกลไกตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม เพื่อให้ภาคธุรกิจไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริงภายในปี 2030

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร) บทความเรื่อง **“การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ปัจจุบัน”** พบว่า อาบัติปาราชิก มี 4 สิกขาบท คือ เสพเมถุน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ ให้ราคาตั้งแต่หนึ่งบาท ฆ่ามนุษย์ และอวดอุตตริมนุสสธรรมผู้ต้องอาบัติปาราชิกเพราะเสพเมถุนไม่มีความผิดทางอาญา เว้นแต่จะเข้าเหตุ 2 อย่าง คือ ประมวลกฎหมายอาญา เป็นการข่มขืนกระทำชำเราหญิงดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 มาตรา 227 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่าด้วยนิคหกรรม (การให้ลาสิกขา) สอดคล้องกับกฎหมายอาญาหลายข้อ ภิกษุผู้กระทำความผิดต้องผิดกฎหมายอาญาก่อนถึงจะได้รับนิคหกรรมหรือว่าสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทางโลกติเตือนอย่างเช่น ยาเสพติดเป็นต้นอาจจะไม่ถึงขั้นปาราชิก แต่จะไปจะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาจึงเป็นการที่จะต้องรัดกุมมากยิ่งขึ้นและเรียนรู้ศึกษาทางวินัยและปฏิบัติธรรมเพื่อให้จิตหลุดพ้นจากโลกให้ได้ ส่วนแนวทางในการพัฒนากฎหมายเพิ่มจากพระธรรมวินัยก็ต้องมีกระบวนการที่รัดกุมและประชามติให้สอดคล้องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองมากที่สุด

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ บทความเรื่อง **“การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบตามทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม”** พบว่า หลักการและแนวปฏิบัติในการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบตามทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม เนื่องจากคุณภาพของข้อสอบเป็นปัจจัยสำคัญต่อความตรงในการประเมินความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อจึงเป็นกระบวนการทางสถิติที่ช่วยตรวจสอบประสิทธิภาพของข้อสอบอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมดัชนีสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ค่าความยาก ซึ่งสะท้อนสัดส่วนของผู้ที่ตอบข้อสอบข้อนั้นถูก 2. ค่าอำนาจจำแนก ที่แสดงความสามารถของข้อสอบในการแยกแยะระหว่างกลุ่มผู้สอบที่มีความสามารถสูงและกลุ่มที่มีความสามารถต่ำ และ 3. ประสิทธิภาพของตัวลวง ซึ่งวิเคราะห์ความสามารถของตัวลวงในการดึงดูดผู้สอบกลุ่มต่ำที่ไม่มีความรู้จริงมาตอบ นอกจากนี้ บทความยังอธิบายสูตร ขั้นตอนการคำนวณ และการแปลความหมายของค่าดัชนีต่าง ๆ อย่างละเอียด รวมถึงการนำเสนอแนวทางที่ผู้สอนและนักวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงผ่านโปรแกรมพื้นฐาน โดยไม่จำเป็นต้องใช้ซอฟต์แวร์ทางสถิติที่ซับซ้อน การทำความเข้าใจหลักการ

วิเคราะห์ข้อสอบและการปรับปรุงข้อสอบให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐาน จะช่วยยกระดับความแม่นยำ ความเที่ยงตรง และความเป็นธรรมของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

จักกฤษ กระต่ายวงษ์พระจันทร์ และคณะ บทความเรื่อง **"วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยสองทศวรรษ : จากเผด็จการรัฐสภาสู่ประชาธิปไตยที่ถูกยึดโดยชนชั้นนำและทุนผูกขาด (พ.ศ. 2544–2568"** พบว่า ความเสื่อมถอยของประชาธิปไตยไทยมิใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างทุนการเมืองเสียงข้างมากที่ยึดกุมกลไกของรัฐกับเครือข่ายชนชั้นนำจารีตที่ตอบโต้ด้วยยุทธวิธี "นิติสงคราม" และการรัฐประหารเพื่อรักษาดุลอำนาจ วัฏจักรดังกล่าวส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ "สัญญาสงบศึกของชนชั้นนำ" ภายหลังการเลือกตั้งปี 2566 ที่นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้วเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาดและปิดกั้นการมีส่วนร่วมของพลังใหม่ทางสังคม จากการศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาเปรู เกาหลีใต้ และมาเลเซีย ยืนยันว่า วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปฏิรูปสถาบันตามมาตรฐานสากล จึงเสนอทางออกด้วยการทำ "นิติวิศวกรรม" เพื่อสถาปนา "นิติรัฐ" ที่แท้จริง อันหมายถึงระบบกฎหมายที่ทุกคนอยู่ภายใต้กติกาเดียวกันอย่างเท่าเทียม อำนาจรัฐถูกจำกัดโดยหลักการทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมือง ข้อเสนอแนะสำคัญ ประกอบด้วย การปฏิรูปที่มาและโครงสร้างขององค์กรอิสระเพื่อป้องกันการเลือกพวกพ้อง การสร้างกติกาป้องกันการยึดกุมรัฐโดยทุนผูกขาดผ่านการปฏิรูปกฎหมายแข่งขันทางการค้า และการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเพื่อเป็นสัญญาสังคมใหม่สู่อนาคตประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบไป

กองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

พระครูสังฆวิริยกิจ, รศ.ดร.
บรรณาธิการวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ (1)
บทบรรณาธิการ (5)
สารบัญ (17)

บทความวิจัย :
การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 - 12
ธวัชชัย สมอเนื้อ, รัฐพล เย็นใจมา
ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 13 - 27
บุญญาพร เกรียท่าทราย, สุมาลี บุญเรือง, สุรพล สุยะพรหม
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 28 - 41
พระสมุห์กัมพล กิตฺติโก (บุญนิยม), อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, วัชรินทร์ ชาญศิลป์
การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 42 - 54
บรรหาญ รัตนกรณ์, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, วัชรินทร์ ชาญศิลป์
การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ 55 - 69
พระมหาวิศรุต วิสุทฺธิธีโร (พุดซู), พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, สมบัติ นามบุรี
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี 70 - 81
พระครูวิสุทธิ์กาญจนธรรม (ธารธรรม วิสุทฺโธ), ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง 82 - 95
เกรียงศักดิ์ ผิวเกลี้ยง, ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี 96 - 109

บุณยวีร์ ไม้เลื้อย, ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 110 - 121

วาสนา ลิ้มวิไลกาญจน์, พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร), สุริยา รักษาเมือง

การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา 122 - 136

ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ, เติมศักดิ์ ทองอินทร์, รัฐพล เย็นใจมา, ไตรรงค์ ชัยชนะ, ณปภัช พัชรกรโชติ

การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจระเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 137 - 149

อนงค์ บุญบันดาล, ชญาดา เข็มเพชร, สุริยา รักษาเมือง

กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 150 - 163

ไตรรงค์ ชัยชนะ, ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ, ธนนันท์ คุ้มถิ่นแก้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 164 - 175

ธวัชชัย สมอเนื้อ

พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ 176 - 188

พระศรายุทธ ภูมิธีโร (จะอื่น), ธัชชนันท์ อิศรเดช, เติมศักดิ์ ทองอินทร์

ผลการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 189 - 203

วิรุณลักษณ์ แก้วทองหลาง, ศิริพร พึ่งเพ็ชร์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 204 - 216

นฤชล ธนจิตชัย, คุณัญญา หอมหวล, ภัคธมล ศิรอรุณภัทร

การอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 217 - 227
สุดธิดา พาดฤทธิ์, พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทฺธิญาณเมธี)

AI กับภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา บุคลากรมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา 228 - 240
นันท์นภัส ทรงเดชะ, เจษฎา นกน้อย

กลวิธีและบทบาทของเยาวชนกับการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว: การวิเคราะห์เอกสารบันทึกสะท้อนความคิด 241 - 255
ฐิตินันทน์ ผิวนิล, ปลายฟ้า นามไพร

บทความวิชาการ:

กฎหมายคณะสงฆ์ว่าด้วยทรัพย์สินของวัดและการบริจาคในนามวัด 256 - 269
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร)

ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค 270 - 279
วสุชาติ มีบุญมี

AI ในกระบวนการทางปกครอง: การปรับปรุงประสิทธิภาพภายใต้กรอบความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ 280 - 289
เกษม คมสัตย์ธรรม

การประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย 290 - 303
เบญจวรรณ เขียวเขิน

ผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ 304 - 316
โศภิษฐ์ บุญทอง

บทบาทและการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนเพื่อก้าวสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 317 - 330
พระก้องเกียรติ สุวฑฺฒนปญฺโญ

วิกฤตการณ์แห่งปัญญาภายในของมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์ 331 - 344
พระธีรพล ณฏฺฐิโก (บัวทอง), พระมหาตรี ฐิตวิริโย, พัชริน จินดาปทีป

หลักนิติธรรมกับการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจไทย 345 - 359
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร)

การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ปัจจุบัน 360 - 372

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร)

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบตามทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม 373 - 384

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์

การพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ พลวัตใหม่แห่งการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล 385 - 398

จักกฤษ กระต่ายวงษ์พระจันทร์, วิทวัส ติชะวาณิชย์,
วรพรรณ จันทรากุลศิริ

ภาคผนวก 399

กระบวนการพิจารณาบทความ 400

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 402

การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

ENHANCING THE POTENTIAL FOR SELF-SUFFICIENT OCCUPATION OF COMMUNITY ENTERPRISE ENTREPRENEURS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ธวัชชัย สมอเนื้อ, รัฐพล เย็นใจมา
Thawatchai Samornuea, Rattapon Yenjaima
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: thawatchai.sam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาศักยภาพการประกอบอาชีพ 2. เสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียง และ 3. นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 2. การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และ 3. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. จิตใจ มีความภาคภูมิใจในอาชีพ 2. สังคม เกื้อกูลช่วยเหลือกัน 3. ทรัพยากร ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า 4. เทคโนโลยี พัฒนาและประยุกต์ใช้

*Received September 19, 2025; Revised October 23, 2025; Accepted October 28, 2025

ภูมิปัญญาได้เหมาะสม และ 5. เศรษฐกิจ ดำรงชีวิตพออยู่พอกิน ทั้งนี้มี 2 รูปแบบ คือ การสร้างโดยชุมชนเองและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย
คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพ; การประกอบอาชีพแบบพอเพียง; ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research article aims to: 1. examine the occupational potentials of community enterprise entrepreneurs, 2. enhance their self-sufficient occupational capabilities, and 3. present models for promoting self-sufficient occupational development among community enterprise entrepreneurs in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study employed a mixed-methods approach with a sample of 312 participants. Two research instruments were used: questionnaires and in-depth interviews. For the qualitative component, 15 key informants were interviewed. Quantitative data were analyzed using percentages, means, and standard deviations, while qualitative data were analyzed through content analysis and presented descriptively.

Findings were as follows: 1. The overall occupational potential of community enterprise entrepreneurs in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was at a high level ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.53). Considering each aspect, knowledge showed the highest mean score. 2. The overall enhancement of potential for self-sufficient occupation of community enterprise entrepreneurs was at a high level ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69). In this respect, resources and environment scored the highest, and 3. The model for enhancing the potential for self-sufficient occupation of community enterprise entrepreneurs comprised five aspects: 1. psychological aspect; having pride in one's occupation, 2. social aspect; mutual support and assistance, 3. resources aspect; optimal utilization of natural resources, 4. technological aspect; developing and applying indigenous knowledge appropriately, and 5. economic aspect; living sufficiently according to one's means. The model consisted of two approaches: one developed within the community and the other supported by external networks.
Keywords: Capacity Building; Self-Sufficiency Livelihood; Community Enterprise Entrepreneurs

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว จำเป็นต้องปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลตามแนวคิดความพอเพียง โดยคำนึงถึงเหตุผลและการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้าน พร้อมใช้ความรู้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาจึงควรดำเนินการอย่างรอบคอบ ไม่ทำลายทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อม และสร้างพื้นฐานการผลิตที่มั่นคง ภาคเกษตรพัฒนาสู่ความมั่นคงทางอาหาร ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่การผลิต และภาคบริการใช้ศักยภาพด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตไทยเป็นแรงสนับสนุน ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนควรเริ่มจากระดับครอบครัวด้วยการจัดการทรัพยากรพื้นฐานให้เพียงพอ ควบคุมค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ และออมอย่างเหมาะสม จากนั้นขยายสู่การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน รวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมใช้การเรียนรู้และการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างศักยภาพและสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากร ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถบรรเทาความยากจน ส่งเสริมธรรมาภิบาล และพึ่งพาตนเองได้ ก่อนจะขยายความร่วมมือไปยังชุมชนอื่นบนพื้นฐานของความเกื้อกูลและความร่วมแรงร่วมใจ

ปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชนผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพท้องถิ่น กลุ่มเหล่านี้ถือเป็นวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprises) ซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อสร้างรายได้ ลดความยากจน และส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืน วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ใช่เพียงธุรกิจ แต่เป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรด้วยความคิดสร้างสรรค์และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สะท้อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งส่งเสริมการพึ่งตนเองและการบูรณาการองค์ประกอบหลายมิติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2549)

ในอดีต วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวของประชาชนระดับรากหญ้าโดยไม่เป็นนิติบุคคล จึงขาดการสนับสนุนที่เป็นระบบและเอกภาพ แม้บางแห่งได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง ต่อมารัฐบาลกำหนดให้วิสาหกิจชุมชนเป็นนโยบายสำคัญเพื่อส่งเสริมการจัดการทุนชุมชน สร้างรายได้ และความพึ่งพาตนเอง อันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก พื้นที่ศึกษายังประสบปัญหาการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ ขาดความรู้ด้านการตลาดและแหล่งทุน ผลิตภัณฑ์ไม่มีเอกลักษณ์ และการสืบทอดความรู้ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนขาดความเข้มแข็ง จึงเป็นที่มาของการวิจัยเพื่อหาแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งประยุกต์แนวทางเพื่อเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ก้าวหน้า พึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชนและสำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 56 กลุ่ม รวมสมาชิกทั้งสิ้น 1,398 คน (สำนักงานการเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ม.ป.ป.)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เพื่อคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ได้จำนวน 312 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสิ้น 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมประเด็นการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พัฒนาจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยเชิงปริมาณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการแจกและเก็บคืนแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างภายใน 7 วัน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้วิธีการสนทนาเชิงธรรมชาติ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างต่อเนื่อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดกรองข้อมูล การเข้ารหัสและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Contextual Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ควบคู่กับการเก็บข้อมูล สรุปประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมคำพูดของผู้ให้ข้อมูลและภาพประกอบตามความเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความรู้	3.75	0.48	มาก
ด้านทักษะ	3.64	0.66	มาก
ด้านประสบการณ์	3.49	0.82	มาก
รวม	**3.62**	**0.53**	**มาก**

จากตารางที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 3.75, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ ด้านทักษะ ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.66) ในขณะด้านประสบการณ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.82) แต่ยังคงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านจิตใจ	3.72	0.82	มาก
ด้านสังคม	3.71	0.69	มาก
ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3.73	0.87	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.67	0.88	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	3.56	0.92	มาก
รวม	**3.71**	**0.69**	**มาก**

จากตารางที่ 2 แสดงการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียง พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 3.73, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ ด้านจิตใจ ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.82) ตามด้วย ด้านสังคม ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69) ส่วน ด้านเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 0.88) ในขณะ ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = 3.56, S.D. = 0.92) แต่ยังคงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1. ด้านจิตใจ ผู้ประกอบการเกิดความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาความสามารถของสมาชิกกลุ่มเพื่อความยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ 2. ด้านสังคม ผู้ประกอบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง และพึ่งตนเองได้ผ่านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 3. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการจัดกระบวนการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก สร้างระบบการผลิตและบริการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 4. ด้านเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อการพึ่งตนเองอย่างสมดุล และ 5. ด้านเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินตามฐานะของตน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิด

ความเข้มแข็งแก่ชุมชน พร้อมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.53) สอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ ศรีเนตร (2555) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ผู้ที่มีความเข้าใจหลักวิสาหกิจชุมชนคิดเป็นร้อยละ 34 มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมได้ง่ายขึ้น การพัฒนาให้ยั่งยืนจำเป็นต้องส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ลดรายจ่ายในครัวเรือน และน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ยึดความสมดุลกับธรรมชาติ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ดอนขวา (2555) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิจชุมชนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลโดยตรงต่อกิจกรรมการขายมากที่สุด และกิจกรรมการขายส่งผลต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินเพื่อช่วยเหลือชุมชน โดยเฉพาะด้านการให้การศึกษา ขณะเดียวกัน ปัจจัยด้านพื้นฐานทางกายภาพส่งผลโดยตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มยอดขายและสร้างรายได้หมุนเวียนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อเปรียบเทียบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีระบบครอบคลุมมิติทั้งด้านการวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการ และการควบคุมอย่างเป็นระบบ พร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันภายในกลุ่มสมาชิก การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและประหยัด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมความสามัคคีและความเอื้ออาทรต่อสมาชิกและชุมชน การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการผลิต การขาย และการจัดสรรผลกำไรส่วนเกินเพื่อพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ช่วยสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง และสามารถสร้างรายได้ที่หมุนเวียนกลับสู่ครอบครัวและชุมชน

2. การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.69) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะวัน เพชรหมี (2553) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษา

ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือ และการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิก ตลอดจนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนสามารถปรับตัวและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความมั่นคง และสอดคล้องกับงานวิจัยของกันต์ อินทุวงศ์ และไพโรจน์ ดวงนคร (2556) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการธุรกิจแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ (KMC: การจัดการความรู้สู่ชุมชนพอเพียง) พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากสื่อโทรทัศน์ และมีความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน จุดแข็ง คือ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและประหยัด ส่วนจุดอ่อน คือ การจัดการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่ครอบคลุมทุกมิติของธุรกิจ ซึ่งสะท้อนถึงประเด็นที่ควรพัฒนาในการดำเนินงานต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนาวุฒิ พิมพ์กิ และจันทนา ฤทธิ์สมบูรณ์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยแนวปฏิบัติที่โดดเด่น คือ การประกอบธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น บริหารความเสี่ยงต่ำ ไม่ก่อหนี้เกินกำลัง และดำเนินกิจการอย่างมั่นคงระยะยาว พร้อมทั้งเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ความประหยัด ซื่อสัตย์ และความสามัคคีเกื้อกูลกัน เมื่อเปรียบเทียบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำเป็นต้องผสานการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการ และการควบคุม ผู้ประกอบการต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและรู้คุณค่า ทั้งด้านวัตถุดิบ เงินทุน และแรงงาน การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การไม่ก่อหนี้เกินกำลัง และการส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่มและชุมชน การส่งเสริมความพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนดำเนินงานได้อย่างมั่นคง ดังนั้น การพัฒนาผู้ประกอบการต้องดำเนินการแบบองค์รวม เพื่อสร้างรายได้ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

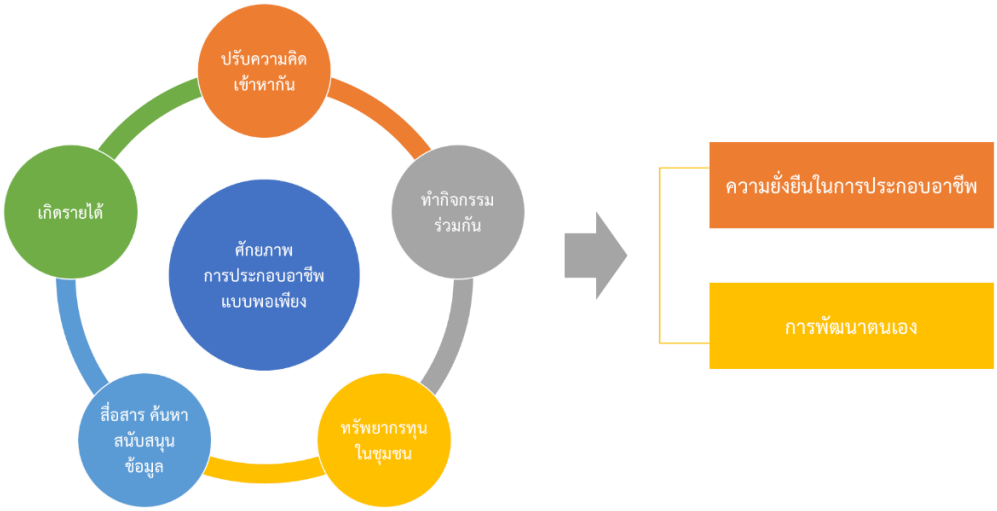
3. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มุ่งพัฒนาจิตใจให้ภาคภูมิในอาชีพและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ส่งเสริมความร่วมมือและการพึ่งพากันในชุมชน ปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประยุกต์ใช้

ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อความพึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอย่างพอเพียง เกื้อกูลกัน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของเขมภัทท์ เย็นเปี่ยม และคณะ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน ประสบความสำเร็จเมื่อมีการจัดการที่ดี การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ พื้นที่เหมาะสม และสมาชิกใช้สินเชื่อตรงตามวัตถุประสงค์ ส่วนกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ มักขาดระบบการจัดการ การสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง พื้นที่ไม่อุดมสมบูรณ์ และเครือข่ายเรียนรู้ไม่เด่นชัด แนวทางพัฒนาทุนมนุษย์ คือ การฝึกอบรม สร้างเครือข่ายเรียนรู้ จัดเวทีการเรียนรู้และศึกษาจากต้นแบบ โดยเงื่อนไขสำคัญ คือ การวิเคราะห์กิจกรรมให้สอดคล้องพื้นที่การสนับสนุนจากหน่วยงาน ผู้นำกลุ่ม และการใช้สินเชื่อตามวัตถุประสงค์

รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการการประกอบอาชีพ และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การส่งเสริมความร่วมมือและความพึ่งพาตนเองระหว่างสมาชิกในชุมชนและการสร้างภูมิคุ้มกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ผู้ประกอบการและชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสมาชิกชุมชน ภาครัฐ และภาคีสนับสนุน พร้อมระบบสนับสนุนด้านความรู้ ข้อมูล และความสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง และรักษาความสมดุลของเศรษฐกิจทางสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถจัดจำแนกองค์ประกอบได้ตามภาพที่ 1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพในลักษณะองค์รวม โดยบูรณาการมิติด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ประกอบการและชุมชน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพการประกอบอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สะท้อนถึงการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนอย่างมั่นคง สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านจิตใจ สมาชิกมีความคิดและความรู้สึกพอเพียง ยอมรับความแตกต่างทางผลประโยชน์ เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ ยึดมั่นคุณธรรม เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันทำให้รวมกลุ่มได้อย่างมั่นคงแม้มีความต่างด้านรายได้และบทบาท

2. ด้านสังคม สมาชิกช่วยเหลือกันตามบทบาทและความสามารถ เกิดความร่วมมือและการเสียสละ สร้างกลุ่มที่มั่นคง เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน รักษาประเพณีและวัฒนธรรม นำไปสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

3. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรในชุมชนทั้งด้านคนและทุนอย่างเหมาะสม บริหารจัดการให้สมดุลกับสิ่งแวดล้อม ลดความเสี่ยงต่อความล้มเหลวและส่งเสริมความสำเร็จของกิจกรรมกลุ่ม

4. ด้านเทคโนโลยี นำเทคโนโลยีและภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ สนับสนุนการสื่อสาร การจัดการ และนวัตกรรมของกลุ่ม ช่วยให้การทำงานเป็นระบบ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและเสริมความเข้าใจร่วมกันของสมาชิก

5. ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมกลุ่มช่วยสร้างรายได้และงานในชุมชน แม้รายได้ไม่เท่ากันแต่มีการยอมรับและแบ่งปันอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการวางแผนที่รอบคอบและการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

6. ความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ เกิดจากการใช้หลักคุณธรรม สัปปุริสธรรม 7 และอิทธิบาท 4 เป็นแนวทาง ช่วยให้กลุ่มมีภูมิคุ้มกัน มีการร่วมมือสร้างรายได้ พัฒนาเทคโนโลยี และรักษาทรัพยากร พร้อมถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นใหม่ สร้างความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น สัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ และเวิร์กช็อป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันและติดตามการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสร้างความเข้มแข็ง ความรู้ และคุณธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางอาชีพแบบพอเพียงของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำผลไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงและกรณีศึกษาในอนาคต

2. ควรศึกษาวิถีชีวิตของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในลักษณะที่สมดุลและยั่งยืนภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

กันต์ อินทุวงศ์ และไพโรจน์ ด่วงนคร. (2556). *การจัดการธุรกิจแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ (KMC: การจัดการความรู้สู่ชุมชนพอเพียง)* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ขวัญกมล ดอนขวา. (2555). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (รายงานการวิจัย). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม และคณะ. (2556). *การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ธนาวุฒิ พิมพ์กิ และจันทนา ฤทธิ์สมบูรณ์. (2557). การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 10(1), 1–22.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ปิยะวัน เพชรหมี. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 12(2), 38–44.

สมใจ ศรีเนตร. (2555). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

สำนักงานการเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร*. สืบค้น 20 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/sZuv3

เสรี พงศ์พิศ. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*

DEMOCRATIC POLITICAL PERCEPTION OF SECONDARY SCHOOL LEVEL STUDENTS AT AMPAWA DISTRICT IN SAMUT SONGKRAM PROVINCE

บุญญาพร เกรียท่าทราย, สุมาลี บุญเรือง, สุรพล สุยะพรหม
Boonyapon Kreatasai, Sumalee Boonruang, Surapon Suyaprom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: boonkrea@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และ 3. นำเสนอความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 594 คน หากลุ่มตัวอย่างโดยสูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.74) 2. การกล่อมเกลาทางการเมืองและธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 และ 3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น เป็นการฟังเสียงจากคนหมู่มากและการรับฟังเสียงของคนกลุ่มนั้น แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยเหตุผลและความระมัดระวัง โดยไม่มีจิตใจที่เอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง และโยนิโส

*Received November 18, 2025; Revised January 12, 2026; Accepted January 21, 2026

มนสิการ รู้จักคิด เป็นการคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลพิจารณาด้วยความเป็นกลาง ทำให้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการคิด วิเคราะห์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุขและมีความเสมอภาค
คำสำคัญ: ความรู้ทางการเมือง; ระบอบประชาธิปไตย; นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of political knowledge and understanding of democracy; 2. investigate factors influencing political knowledge and understanding of democracy; and 3. present the political knowledge and understanding of democracy among secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province. The study employed a mixed-methods research design. For the quantitative component, the population consisted of 594 secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province. The sample size of 240 students was determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. For the qualitative component, 12 key informants, including monks and laypersons, were selected. Data were collected through in-depth interviews using an interview guide and analyzed through descriptive content analysis.

Findings were as follows: 1. the overall level of political knowledge and understanding in a democratic system was high ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.74). 2. Political socialization and the Buddhist principle leading to right view significantly influenced all aspects of political knowledge and understanding in a democratic system at the 0.05 and 0.01 levels, and 3. The political knowledge and understanding of secondary school students in Amphawa District, Samut Songkhram Province indicated that Paratoghosa, the ability to listen to the voices of others enabled students to consider diverse opinions, analyze and synthesize information carefully and without bias; and Yoniso manasikara wise reflection enabled analytical, reasoned, and neutral thinking

that allowed students to identify real problems and apply analytical outcomes beneficially for themselves and society under a democratic system, fostering peaceful and equitable coexistence.

Keywords: Political Knowledge; Democratic System; Secondary School Students

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะระบอบที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางทางการเมืองของสังคม ประชาธิปไตยในความหมายเชิงสาระไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกลไกเชิงสถาบันหรือกระบวนการเลือกตั้ง หากแต่ยังครอบคลุมถึงวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณประกอบการตัดสินใจทางการเมือง (ประภัสสร ทองยินดี, 2558) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยมิได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ (จรูญ สุภาพ, 2519)

แม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่พัฒนาการทางการเมืองของไทยยังคงเผชิญกับความไม่ต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ทางการเมืองที่ถูกหล่อหลอมภายใต้ระบบอำนาจนิยม การรัฐประหาร และความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของประชาชนจำนวนไม่น้อยยังคงจำกัดอยู่ในเชิงรูปแบบมากกว่าการตระหนักถึงแก่นสารของหลักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม (บูฆอรี ยีหมะ, 2559) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง (2560) ได้ยืนยันหลักการสำคัญว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนากลไกเชิงสถาบัน ในบริบทดังกล่าว กลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว เนื่องจากอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการก่อรูปทัศนคติ ความเชื่อ และแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมือง เยาวชนในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมหาศาลจากสื่อหลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเอื้อต่อการ

เรียนรู้ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้กับการบิดเบือนข้อมูล การโฆษณาชวนเชื่อ และการชักจูงทางการเมืองอย่างแยบยล หากขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และกรอบการพิจารณาที่เหมาะสม เยาวชนอาจตกอยู่ในสภาวะรับรู้ประชาธิปไตยอย่างผิวเผินหรือคลาดเคลื่อนได้ (จิตรกร ละออศรี และคณะ, 2565)

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 4 แห่ง และมีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรวมทั้งสิ้น 594 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม, 2567) นักเรียนในพื้นที่ดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และกำลังถูกหล่อหลอมผ่านกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองจากสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง จากสถานการณ์ที่ผ่านมาในบริบทของไทยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนหรือเยาวชนในเชิงทั่วไป ขณะที่การศึกษาที่บูรณาการกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเข้ากับกรอบคิดเชิงคุณธรรม โดยเฉพาะหลักพุทธธรรม ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่กึ่งชนบท เช่น อำเภออัมพวา ในเชิงทฤษฎีหลักพุทธธรรมที่นำไปสู่การเกิดสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ปรโตโฆสะ และ โยนิโสมนสิการ สามารถเชื่อมโยงกับแก่นสารของประชาธิปไตยได้อย่างมีนัยสำคัญ ปรโตโฆสะ ซึ่งหมายถึงการรับฟังเสียงจากผู้อื่น สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย การเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยน และการเคารพความเห็นต่าง ขณะที่ โยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการใคร่ครวญอย่างแยบคายและเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากช่วยให้บุคคลสามารถกลั่นกรองข้อมูล วิเคราะห์เหตุผล และตัดสินใจบนพื้นฐานของความเป็นกลางและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (สำ.ม. (ไทย) 12/110/63) งานวิจัยด้านรัฐศาสตร์ในบริบทไทยยังขาดการนำหลักธรรมทั้งสองมาผสานเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของเยาวชนอย่างเป็นระบบ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฏฐิและกระบวนการพิจารณาอย่างมีเหตุผล การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจระดับความรู้ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถ

ใช้สิทธิและใช้เสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมั่นคงและมีสติปัญญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 594 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรทั้งหมด และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 12 รูปหรือคน ได้แก่ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน 3. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ จำนวน 3 คน และ 4. ตัวแทนนักเรียน จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับ

การกล่อมเกลาทางการเมือง และตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ โดยแยกตามตัวแปร คือ 1. ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น 2. โยนิโสมนสิการ ความรู้จักคิด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยสร้างจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำถามที่สอดคล้องกับงานวิจัย

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปให้คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เมื่อตรวจแล้วนำไปปรับแก้ไข และจึงนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ และจำแนกและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยม ศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในภาพรวม

ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. หลักอำนาจอธิปไตย	3.84	0.80	มาก
2. หลักสิทธิเสรีภาพ	3.80	0.92	มาก
3. หลักความเสมอภาค	3.83	0.94	มาก
4. หลักภราดรภาพ	3.95	0.87	มาก
โดยภาพรวม	**3.85**	**0.74**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.74) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักภราดรภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.87) รองลงมา หลักอำนาจอธิปไตย มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84, S.D. = 0.80) รองลงมา หลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83, S.D. = 0.94) หลักสิทธิเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80, S.D. = 0.92) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 2 การกล่อมเกลาทางการเมืองส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การกล่อมเกลาทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.326	.178		7.439**	.000
ด้านสถาบันครอบครัว$_{SumA}$	.276	.051	.339	5.380**	.000
ด้านสื่อมวลชน$_{SumD}$	.137	.060	.173	2.275*	.024
ด้านสถาบันการเมือง$_{SumE}$	.150	.058	.182	2.599*	.010
ด้านสถาบันการศึกษา$_{SumC}$	.127	.054	.142	2.353*	.019

Multiple R = .707 R^2 = .500 Adjusted R^2 = .492 Std. Error = .529

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 การกล่อมเกลาทางการเมืองส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสื่อมวลชน ด้านสถาบันการเมือง ด้านสถาบันการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.326 + .276(Sum_A) + .137(Sum_D) + .150(Sum_E) + .127(Sum_C)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Zy = .339Z(Sum_A) + .173Z(Sum_D) + .182Z(Sum_E) + .142Z(Sum_C)$$

ตารางที่ 3 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การกล่อมเกลาทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.842	.193		9.558**	.000
โยนิโสมนสิการ รู้จักคิดSumBB	.395	.057	.440	6.917**	.000
ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่นSumAA	.148	.048	.195	3.075*	.002

Multiple R = .570 R^2 = .324 Adjusted R^2 = .319 Std. Error = .612

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 2 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ โยนิโสมนสิการ รู้จักคิด และปรโตโฆสะ เสียงจากคนอื่น ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$\hat{Y}$= 1.842 + .395(Sum_{BB}) + .148(Sum_{AA})

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

Zy= .440Z(Sum_{BB})+ .195Z(Sum_{AA})

3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ จากการศึกษาพบว่า มีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฏฐิทั้งสองประการ โดยนักเรียนสามารถนำปรโตโฆสะ มาใช้ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้างและปราศจากอคติ ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างรอบคอบด้วยเหตุผล การมีทักษะดังกล่าวช่วยให้พวกเขาสามารถมองเห็นปัญหาทางสังคมและการเมืองตามสภาพความเป็นจริง และสามารถนำความเข้าใจที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมด้วย ในขณะเดียวกัน นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้าน โยนิโสมนสิการ ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน และการใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจอย่างเป็นกลางและไม่เอนเอียง ความสามารถนี้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อแก่นสารของประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

อภิปรายผลการวิจัย

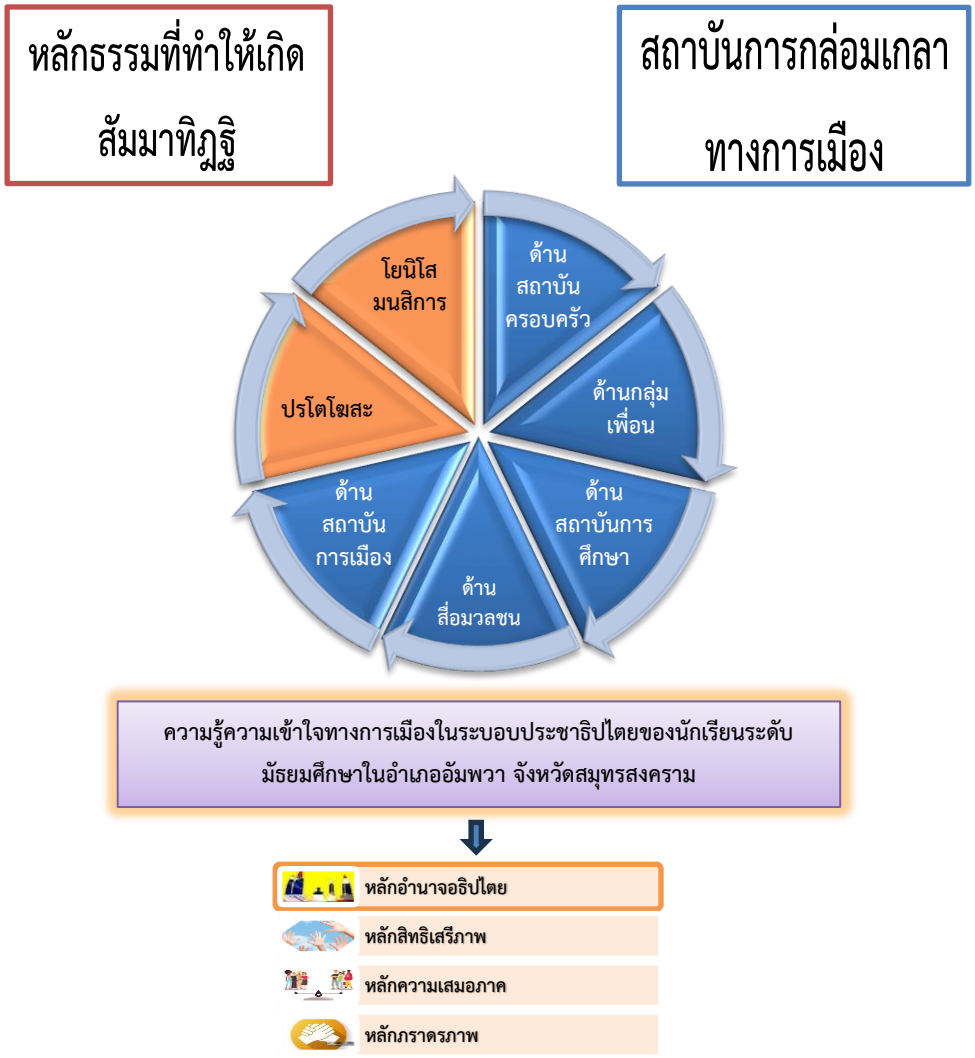
1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โดยเฉพาะหลักภราดรภาพที่ย้ำถึงความเสมอภาคและการปฏิบัติต่อกันในฐานะมนุษย์ผู้มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน หลักการดังกล่าวช่วยลดทอนความสุดโต่งทางความคิด และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สิทธิเสรีภาพที่ไม่ล้ำเส้นผู้อื่น ทั้งยังเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศทางสังคมที่สงบสุข สอดคล้องกับงานของปกิจ พรรัตนานุกูล และคณะ (2566) ที่ศึกษาเรื่องความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ภาพรวมความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในมิติหลักภราดรภาพ ความเสมอภาค อำนาจอธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ แม้ระดับความเข้าใจของประชาชนในงานดังกล่าวจะไม่สูงเท่านักเรียนในอำเภออัมพวา แต่ทั้งสองงานสะท้อนทิศทางเดียวกันว่า แก่นของประชาธิปไตย คือ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการอยู่ร่วมกันอย่างไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในสังคมที่ต้องรับมือกับความเห็นต่างทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น หากกลุ่มประชาชนหรือเยาวชนมีความเข้าใจหลักภราดรภาพและความเสมอภาคอย่างถ่องแท้ ย่อมช่วยลดอคติทางความคิด และสร้างพื้นฐานต่อวัฒนธรรมการถกเถียงอย่างสันติในสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเรียงลำดับอิทธิพลตามสมการถดถอย ได้แก่ สถาบันครอบครัว สื่อมวลชน สถาบันการเมือง และสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานศึกษาจะเป็นสถาบันหลักในการจัดการเรียนรู้ด้านหน้าที่พลเมืองและประชาธิปไตยโดยตรง แต่บทบาทของสถานศึกษาในกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองกลับมีอิทธิพลในลำดับท้ายเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น อาจอธิบายได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่วนหนึ่งยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงความรู้และการท่องจำ มากกว่าการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน เวทีอภิปราย หรือกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางสังคม อาจยังดำเนินการในลักษณะเชิงพิธีกรรมหรือเชิงสัญลักษณ์ มากกว่าการเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้มีบทบาทในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ส่งผล

ให้กระบวนการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยยังไม่สามารถพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของวิรัช สกุลพงษ์ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชน ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองในชีวิตประจำวันจากครอบครัวและบริบททางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ประชาธิปไตยของบุคคล จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวยังคงเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลสูงสุด เนื่องจากเป็นพื้นที่แรกที่เยาวชนได้ซึมซับค่านิยม ทัศนคติ และแบบแผนการสนทนาเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะ ในขณะที่สถานศึกษา หากยังไม่สามารถปรับกระบวนการเรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การสร้างประสบการณ์ประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วม ก็อาจทำให้บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองยังไม่โดดเด่นเท่าที่ควร

3. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ พบว่า นักเรียนสามารถใช้หลัก ปรโตโฆสะ ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้าง และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ด้วยเหตุผลโดยปราศจากอคติ ส่งผลให้เข้าใจปัญหาและสถานการณ์ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมภายใต้แนวคิดประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน นักเรียนยังมีความสามารถในการใช้ โยนิโสมนสิการ คือคิดอย่างรอบคอบ วิเคราะห์อย่างเป็นกลาง และแยกแยะข้อมูลด้วยเหตุผล ทำให้มีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข มีความเสมอภาค สอดคล้องกับงานของดาวนภา เกตุทอง และคณะ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยและการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักทิฏฐิสามัญญตา ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฏฐิทั้งสองประการ โดยนักเรียนสามารถนำ

ปรโตโฆสะ มาใช้ในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นอย่างเปิดกว้างและปราศจากอคติ ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างรอบคอบด้วยเหตุผล

การมีทักษะดังกล่าวช่วยให้พวกเขาสามารถมองเห็นปัญหาทางสังคมและการเมืองตามสภาพความเป็นจริงและสามารถนำความเข้าใจที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมด้วย ในขณะเดียวกัน นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถด้าน โยนิโสมนสิการ ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน และการใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจอย่างเป็นกลางและไม่เอนเอียง ความสามารถนี้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อแก่นสารของประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ประการแรก การกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน โดยเฉพาะ สถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นสังคมแรกที่เด็กได้เข้าไปสัมผัส พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยม หล่อหลอมความเชื่อ และชี้แนะทางในการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในครอบครัวจึงช่วยสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การร่วมกันไปฟังการปราศรัยหรือการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งร่วมกัน นอกจากนี้ สื่อมวลชน ยังทำหน้าที่เป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้เยาวชนได้รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่ สถาบันทางการเมือง อาทิ พรรคการเมืองและนักการเมือง มีบทบาทในการสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตยหากสามารถแสดงออกให้เป็นแบบอย่างที่ดี และเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนสถานศึกษา ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้และกิจกรรมที่ช่วยฝึกฝนให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น เช่น การจัดการเลือกตั้งสภานักเรียน การจัดเวทีอภิปราย และการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในสถานการณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ช่วยขยายมุมมองด้านประชาธิปไตยให้กับนักเรียน

ประการที่สอง หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจทางการเมือง โดย ปรโตโฆสะ ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะรับฟังเสียงของผู้อื่นทั้งจากการสนทนาในชีวิตประจำวัน การเข้าร่วมการอบรม หรือการเข้าร่วมเวทีเสวนา เมื่อได้รับข้อมูลแล้ว ก็จำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์และกลั่นกรองอย่างมีเหตุผลเพื่อแยกแยะว่าอะไร คือ ข้อเท็จจริงก่อนที่จะเผยแพร่ต่อ ขณะที่โยนิโสมนสิการ ส่งเสริมให้รู้จักคิด ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ใช้ปัญญาในการพิจารณาเหตุผลหลายด้าน รู้จักตั้งคำถามและตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด เมื่อเยาวชนเติบโตขึ้นพร้อมกับทักษะเหล่านี้ ก็จะมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาทั้งในแง่บวกและแง่ลบได้อย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การตัดสินใจที่เป็น

ธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุขและสร้างสรรค์

ประการสุดท้าย ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน ประกอบไปด้วยหลักการพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ อำนาจอธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยประชาชนมีสิทธิที่จะร่วมกำหนดทิศทางของประเทศผ่านกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ต่อมา คือ หลักสิทธิเสรีภาพ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลักความเสมอภาค ที่ยืนยันว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ และหลักภราดรภาพ ซึ่งส่งเสริมให้มองเพื่อนมนุษย์เสมือนเป็นพี่น้อง นำไปสู่สังคมที่ปราศจากความสุดโต่ง ลดความรุนแรง และสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยพัฒนาเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองหรือสังคมศึกษาให้เน้นสิทธิเสรีภาพ บทบาทพลเมือง และการคิดวิเคราะห์มากกว่าการท่องจำ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมทางสังคม

2. กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่บ่มเพาะวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยพัฒนาระบบบริหารที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่น สภานักเรียนที่มีบทบาทจริง และเวทีแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและสร้างสรรค์

3. กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยเสริมความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพ ความหลากหลายทางความคิดเห็น และการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมพัฒนาสื่อและกรณีศึกษาที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สถาบันการศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน การจำลองการอภิปราย หรือเวทีเสวนา เพื่อฝึกการมีส่วนร่วมและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน

2. สถาบันการศึกษาควรบูรณาการหลักประชาธิปไตยเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ โดยใช้กรณีศึกษาหรือเหตุการณ์จริงเป็นสื่อในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

3. สพฐ. และสถาบันการศึกษาควรพัฒนาครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีด้านการเรียนรู้ประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการกล่อมเกลาทางการเมืองในด้านความรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพที่ถูกต้องที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน

2. ควรศึกษาวิจัยในการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในด้านการคัดค้านและการถอดถอนผู้แทน หลักสิทธิเสรีภาพของคนในหน่วยงานหรือองค์กร

3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ ที่นำมาใช้พัฒนาการกล่อมเกลาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเสริมสร้างพฤติกรรมของเยาวชนและประชาชนทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

จรูญ สุภาพ. (2519). *ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิช.

จิตรกร ละออศรี และคณะ. (2565). การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(5), R100–R115.

ดาวนภา เกตุทอง และคณะ. (2565). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 5(2), 31-44.

บูฆอรี ยีหมะ. (2559). *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกิจ พรรัตนานุกูล และคณะ. (2566). ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 32-46.

ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(3), 11-22.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 40 ก. หน้า 8.

วิรัช สกุลพงษ์ และคณะ. (2567). ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(6), 383-395.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม. (2567). *โรงเรียนในสังกัด*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก https://shorturl.asia/zk92C

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.28-41.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*

BUDDHIST PRINCIPLES IN INTEGRATION FOR CREATING PARTICIPATORY POLITICAL CULTURE OF PEOPLE AT AMPHAWA DISTRICT IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระสมุห์กัมพล กิตฺติโก (บุญนิยม), อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, วัชรินทร์ ชาญศิลป์
Phrasamu Kumpol Kittiko (Boonniyom), Apinyar Chatchorfa, Vacharin Chansilp
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kumpolboonniyom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม 2. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และ 3. นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเอฟ รวมถึงการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 0.28) โดยด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และด้านความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ส่วนด้านความเคารพในกติกาและความยึดมั่นในหลักความเสมอภาคอยู่ในระดับปานกลาง 2. การเปรียบเทียบข้อมูลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน อาศัยหลักพระสัทธรรม 3 ได้แก่ ปริยัติ

*Received August 18, 2025; Revised November 19, 2025; Accepted November 24, 2025

สัทธรรม การให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ปฏิบัติสัทธรรม การประยุกต์หลักศีล สมาธิ ปัญญา ในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ปฏิเวธสัทธรรม การเข้าถึงคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผลการวิจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านปริยัติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านปฏิเวธธรรม และด้านปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

คำสำคัญ: พระสัทธรรม 3; หลักพุทธธรรม; วัฒนธรรมทางการเมือง; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of participatory political culture, 2. compare personal factors affecting participatory political culture, and 3. propose guidelines for integrating Buddhist principles to strengthen participatory political culture among the public. The study employed a mixed-methods approach, consisting of quantitative and qualitative research. Questionnaires and interview forms were used as data collection instruments. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, and hypotheses were tested using the F-test. Content analysis was also employed to synthesize qualitative data.

Findings were as follows: 1. The overall level of participatory political culture was found to be at a high level ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 0.28). Among the dimensions examined, participation in political and administrative activities recorded the highest mean score. This was followed by civic responsibility awareness and confidence in the democratic system. In contrast, respect for rules and commitment to the principle of equality were found to be at a moderate level. 2. The results of the comparison revealed that citizens with different gender, age, educational level, occupation, and income did not show statistically significant differences in their overall opinions toward participatory political culture at the 0.05 level of significance. Therefore, the findings were not consistent with the research hypotheses, and 3. The integration of Buddhist principles to enhance participatory political culture among the public is based on the Threefold True Doctrine (Saddhamma 3), consisting of

Pariyatti-saddhamma, which emphasizes providing knowledge and understanding of Buddhist principles as well as citizens' rights and duties; Patipatti-saddhamma, which involves the application of morality, concentration, and wisdom in daily life and constructive participation; and Pativedha-saddhamma, which focuses on attaining moral qualities such as loving-kindness, compassion, and equanimity in order to promote social harmony and peaceful coexistence. Overall, the integration of Buddhist principles was found to be at a high level. Pariyatti-dhamma showed the highest mean score, followed by Pativedha-dhamma, while Patipatti-dhamma was found to be at a moderate level, respectively.

Keywords: Threefold Buddhist Doctrine; Buddhist Principles; Political Culture; People's Participation

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีพลวัตที่ก่อรูปขึ้นจากประวัติศาสตร์การปกครองอันยาวนาน นับตั้งแต่ระบบพ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย สู่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ และเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 โครงสร้างอำนาจเหล่านี้ส่งผลให้ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยหล่อหลอมขึ้นจากระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เชิงบารมี และวัฒนธรรมการเมืองแบบยอมรับผู้นำเป็นศูนย์กลาง ซึ่งยังคงฝังรากลึกในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ วัฒนธรรมเช่นนี้ไม่เพียงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมดุล แต่ยังกำหนดวิธีคิดเกี่ยวกับการเมืองที่จำกัดการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ส่งผลให้การพัฒนาประชาธิปไตยไทยเป็นไปอย่างล่าช้าและยังคงเผชิญกับความท้าทายในการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองที่แข็งแรง (ศราวุธ ขันธวิชัย และคณะ, 2565) ในขณะเดียวกัน กระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามาเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทยอย่างฉับพลัน การเชื่อมโยงไร้พรมแดนทำให้รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งวัฒนธรรมอุปถัมภ์ วัฒนธรรมแยกกลุ่มแบ่งขั้ว และวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่เกิดจากพื้นที่สาธารณะใหม่ในโลกออนไลน์ ความเคลื่อนไหวทางสังคมของเยาวชน การประท้วงทางการเมืองและการเรียกร้องให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชน เป็นสัญญาณของการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมที่กำลังเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่ วัฒนธรรมการเมืองแบบดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลสูง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่โครงสร้างอำนาจแบบอุปถัมภ์

และความสัมพันธ์ส่วนบุคคลยังฝังตัวแน่นหนา ความเปลี่ยนแปลงและความตึงเครียดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองอันเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่มั่นคง (นิยม เวชกามา, 2561; เกรียงไกร พัฒนะโชติ, 2563)

บริบทของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมการเมืองระดับท้องถิ่น โดยเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มที่เคยชินกับวัฒนธรรมอุปถัมภ์และกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมและโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดทั้งความตื่นตัวทางการเมืองและความเฉื่อยชาทางการเมืองในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และนโยบายของรัฐยังสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นการกระจายอำนาจ การตรวจสอบภาครัฐ ความโปร่งใส และความยุติธรรมทางสังคม (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2563) การวิเคราะห์วัฒนธรรมการเมืองจึงไม่เพียงช่วยให้เข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้าง แต่ยังสามารถนำไปสู่การออกแบบกระบวนการพัฒนาที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาหลักของไทยมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคม หลักธรรมในพุทธศาสนา ประกอบด้วยปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ สามารถนำมาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความเสมอภาค การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการตัดสินใจอย่างมีปัญญา (ม.ม. (ไทย) 3/147/523; องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/180/12) ในยุคโลกาภิวัตน์ที่คนไทยเผชิญทั้งแรงผลักจากทุนนิยม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างระหว่างรุ่น และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การบูรณาการหลักพุทธธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่มีความรับผิดชอบและตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองที่เข้มแข็ง โปร่งใส และมีความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมดังกล่าวให้แข็งแรงยั่งยืน และสอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทยในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

2. เปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ในเขตอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 79,711 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ซึ่งได้จำนวนตัวอย่าง 396 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ 1. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3. ข้าราชการ จำนวน 3 คน และ 4. ประชาชน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) วิธีการเก็บการรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1. การสังเกต 2. ตำราและเอกสาร และ 3. การสัมภาษณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักพระสัทธรรม 3 และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักพระสัทธรรม 3

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก 4 วิธี คือ 1. การสังเกต 2. ตำราและเอกสาร และ 3. การสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยวางเค้าโครงข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความที่จะนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งเป็นประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบ และคำนึงถึงบริบท (Context) พิจารณาสภาพแวดล้อมและกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความกว้างขวางและสามารถเชื่อมโยงกับข้อมูลอื่น ๆ ได้

ผลการวิจัย

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย	3.65	0.51	มาก
2. ด้านความยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความเสมอภาค	3.35	0.55	ปานกลาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม (ต่อ)

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
3. ด้านความเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย	3.20	0.89	ปานกลาง
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง	3.71	0.59	มาก
5. ด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง	3.82	0.60	มาก
โดยภาพรวม	**3.54**	**0.28**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.28) จำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.56) รองลงมาด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.60) รองลงมาด้านความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 0.51) รองลงมาด้านความยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความเสมอภาค ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35, S.D. = 0.55) รองลงมาด้านความเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.20, S.D. = 0.89) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านความยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความเสมอภาค ด้านความเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย

ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ 1–5 ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ค่า F	ค่า t	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
ที่ 1	เพศ	-.192*	-	.825	√	-
ที่ 2	อายุ	-.172*	-	.915	√	-
ที่ 3	ระดับการศึกษา	.661	-	.576	√	-
ที่ 4	อาชีพ	-.129*	-	.943	√	-
ที่ 5	รายได้ต่อเดือน	-.024*	-	.995	√	-

จากตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ตามหลักพระสัทธรรม พบว่า 1. ปริยัตติสัทธรรม (การศึกษา) ประชาชนมีความเข้าใจในหลักประชาธิปไตยกว้างขึ้น การศึกษาช่วยให้เกิดความรู้ที่ถูกต้อง จนนำไปสู่ศรัทธาและความ

เชื่อมั่นในระบบการเมืองที่ยึดความถูกต้องและความเป็นธรรม 2. ด้านความยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความเสมอภาค ประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นต่อหลักความเสมอภาค ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และเพศสภาพ 3. ปฏิปัตติสัทธรรม (การปฏิบัติ) ประชาชนเคารพกติกาและนิติธรรม นำความรู้จากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริง โดยปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพสิทธิ และรักษาระเบียบสังคมตามวิถีประชาธิปไตย 4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่ให้การตอบรับและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ ตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่การใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น และ 5. ปฏิเวธสัทธรรม (การสัมฤทธิ์ผล) ประชาชนตระหนักในบทบาทพลเมือง ร่วมส่งเสริมความเป็นธรรม รักษาทรัพยากรชาติ และสนับสนุนภาครัฐ การปฏิบัติที่ถูกต้องก่อให้เกิดผลจริง คือ จิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบ และการเป็นพลเมืองคุณภาพ

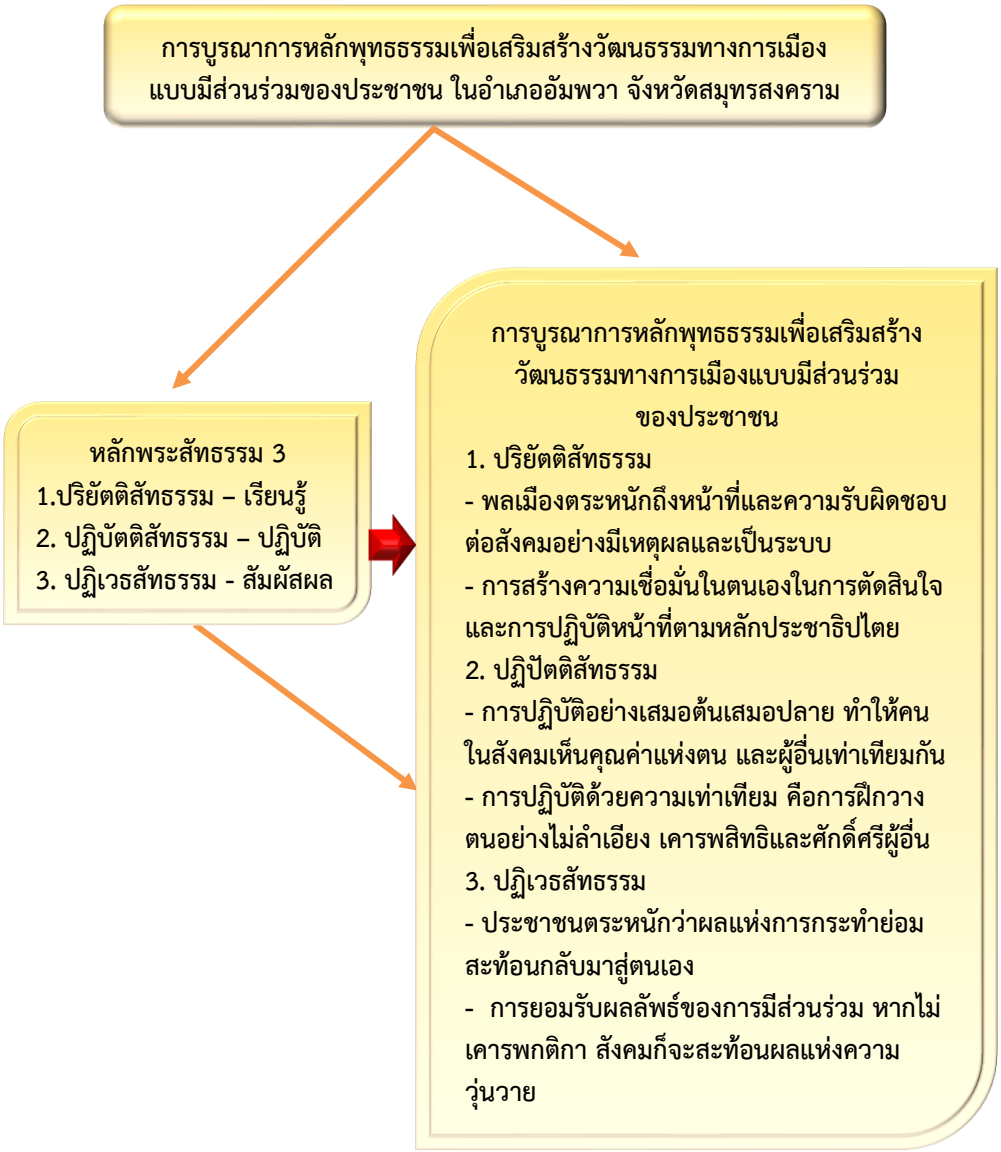
อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอัมพวา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = 0.28) ซึ่งบอกถึงความต้องการของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลการเมืองที่ถูกต้อง โปร่งใส และหลากหลาย เพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพัฒนาทักษะการกลั่นกรองข้อมูลจึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยชี้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในกรณีการทวงผืนป่าดอยสุเทพ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.65, S.D. = 0.51) ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ โดยมิได้จำกัดอยู่เพียงการแสดงออกตามกลไกรัฐ แต่ยังรวมถึงการรวมพลังทางสังคม การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ และการใช้สื่อสาธารณะในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง โปร่งใส และรอบด้าน เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สาธารณะและสร้างแรงกดดันต่อภาครัฐให้เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหา การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ จึงมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจและการรวมพลังทางการเมือง การมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของพลังภาคพลเมืองในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิของชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่คล้องกับงานวิจัยของพระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม) (2562) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. จากผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ มีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จากผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตามหลักพระสัทธรรม 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านปริยัติและปฏิเวธมีค่าเฉลี่ยสูง ส่วนด้านปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนอัมพวามีรากฐานด้านความรู้และการตระหนักรู้ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการเมืองแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยยกระดับวิจารณญาณและจิตสำนึกสาธารณะ แม้ด้านปฏิบัติยังต่ำกว่า แต่หากสนับสนุนให้เกิดการนำไปใช้จริงในกิจกรรมสาธารณะ จะเชื่อมโยงหลักธรรมกับการเมืองได้อย่างชัดเจน คุณค่าของปริยัติและปฏิเวธสามารถเป็นกรอบคิดในการถกเถียงและตัดสินใจอย่างสันติในเวทีประชาธิปไตยท้องถิ่น การเสริมด้านปฏิบัติจะทำให้หลักธรรมแปรเป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์และเกิดวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นความร่วมมือ ความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีระยุทธ ฐานรโต และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมผู้สูงอายุมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อหลักพุทธธรรมในระดับมาก โดยเฉพาะด้านเมตตา กรุณา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านนโยบายการศึกษาและการเผยแพร่ความรู้ (ปริยัติ) ภาครัฐร่วมกับภาคเอกชนและประชาสังคม: ควรพัฒนาแพลตฟอร์มเผยแพร่ความรู้สาธารณะที่หลากหลายและน่าสนใจ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปฏิบัติ) รัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน และตรวจสอบการดำเนินนโยบาย โดยตั้งอยู่บนหลักสัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) และโยนิโสมนสิการ (พิจารณาโดยแยบคาย)

3. ด้านการประเมินผลและการสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่ยั่งยืน (ปฏิเวท) ภาครัฐและภาคประชาสังคม ควรร่วมมือกันจัดเวทีสาธารณะและกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินและวิพากษ์วิจารณ์นโยบาย เพื่อสร้างความรับผิดชอบและการเรียนรู้ร่วมกัน

4. ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย สถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน ควรสานต่อบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างสร้างสรรค์

5. ด้านความยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความเสมอภาค รัฐบาลและฝ่ายนิติบัญญัติควรเร่งออกกฎหมายและนโยบายที่ขจัดการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมกันรวมถึงหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ต้องดำเนินการอย่างยุติธรรมและเสมอภาคสำหรับทุกคน โดยไม่มีข้อยกเว้นหรืออภิสิทธิ์ใด ๆ

6. ด้านความเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐสภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรทบทวนและปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจน เป็นธรรมและทันสมัย เพื่อป้องกันการตีความที่นำไปสู่ความขัดแย้ง และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในนิติรัฐ

7. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ภาคประชาสังคมและกลุ่มประชาชน ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มและขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นพลังในการตรวจสอบ ถ่วงดุล และผลักดันประเด็นที่สำคัญต่อสังคม

8. ด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง สื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวสารและเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจ และสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกจากการทำหน้าที่พลเมือง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจและสำนึกในหน้าที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรบูรณาการหลักสัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) ในการจัดกิจกรรมเสวนาเชิงพุทธที่เน้นการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยในมุมมองของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการใช้พระธรรมเทศนา หรือกิจกรรมวัด-ชุมชน เพื่อปลูกฝังศรัทธาที่ตั้งอยู่บนปัญญา ไม่ใช่เพียงอารมณ์ (ศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุผล)

2. ควรสนับสนุนการรณรงค์ในชุมชน โดยใช้แนวคิด อุเบกขา และ เมตตาธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักความเสมอภาคตามหลักธรรม เช่น การไม่ลำเอียง (อคติ 4) สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่ยกตัวอย่างจากพระพุทธประวัติหรือพุทธปรัชญาที่แสดงถึงความเท่าเทียมในคุณธรรม มากกว่าตำแหน่งหรือฐานะ

3. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น เวทีพูดคุย หรือประชุมหมู่บ้านโดยมีเป้าหมายฝึกการเคารพเสียงส่วนใหญ่ และเคารพกฎระเบียบผ่านหลักสัจจะ และศีล จัดอบรมหรือหลักสูตรระยะสั้นให้กับผู้นำท้องถิ่น เน้นจริยธรรมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตย คือการยึดธรรมะเป็นหลัก ไม่ใช่อำนาจ

4. ควรจัดค่ายอบรมเยาวชน หรือโครงการพุทธธรรมกับหน้าที่พลเมือง โดยเน้นหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อฝึกความตระหนักรู้ตนเอง และหน้าที่ต่อสังคมสร้างสื่อส่งเสริมคุณธรรม เช่น คลิปวิดีโอ นิทานธรรมะ หรือโพสต์ผ่านโซเชียลที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวมตามหลักหิริโอตตัปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้าใจในหลักพุทธธรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละช่วงวัย เพื่อวิเคราะห์ว่าความรู้หรือการเข้าถึงหลักธรรมส่งผลอย่างไรต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงคุณธรรม

2. ควรวิจัยเปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมเชิงพุทธธรรมกับกิจกรรมทั่วไปในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชน เช่น การเปรียบเทียบระหว่างเวทีเสวนาธรรมกับเวทีประชาคมในรูปแบบทั่วไป

3. ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์หรือผู้นำศาสนาในการเป็นต้นแบบหรือผู้ขับเคลื่อนวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อเสนอรูปแบบบทบาทที่เหมาะสมของศาสนาในบริบทการเมืองโดยไม่ก้าวล่วงเส้นแบ่งของรัฐ-ศาสนา

4. ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองโดยใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา โดยเน้นการปลูกฝังหน้าที่พลเมืองแก่เยาวชนผ่านหลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร พัฒนโชติ. (2564). วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 3(2), 29-38.

นิยม เวชกามา. (2561). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่า ดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(2), 1-11.

พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม). (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียนกรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธีระยุทธ ฐานรโต และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(3), 355–369.

พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 121–134.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศราวุธ ขันธวิชัย และคณะ. (2565). วัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทยในยุคแห่งการเชื่อมโยง. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 566-578.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). *ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566*. สืบค้น 22 สิงหาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/32a7Z

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.42-54.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*

APPLICATION BUDDHADHAMMA FOR PROMOTING POLITICAL LEADERSHIP OF LOCAL POLITICIANS IN MUANG MAI SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT AMPHAWA DISTRICT IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

บรรหาญ รัตนกรณ์, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า, วัชรินทร์ ชาญศิลป์
Banharn Rattanakorn, Apinyar Chatchorfa, Vacharin Chansilp
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kumpolboonniyom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 2. ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่มีผลต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง และ 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยประชากร คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตตำบลเหมืองใหม่ จำนวน 1,872 คน กลุ่มตัวอย่าง 330 คน ได้จากการคำนวณตามสูตรทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.16, S.D. = 0.27) 2. หลักปาปณิกธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำทาง

*Received September 29, 2025; Revised November 3, 2025; Accepted November 10, 2025

การเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = 0.776**) และ 3. หลักปาปณิกธรรม 3 ประการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกทั่วไปให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ สุภาพ อ่อนน้อมแต่เด็ดขาด การใช้ถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติผู้ร่วมงาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเอาใจใส่และให้คำแนะนำด้วยเมตตา ตลอดจนการปลูกฝังความซื่อสัตย์ สุจริต และวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างความไว้วางใจจากประชาชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม; ภาวะผู้นำทางการเมือง; นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to: 1. study the level of political leadership of local politicians in the Muang Mai Sub-District Administrative Organization, Amphawa District, Samut Songkhram Province; 2. examine the application of Buddhist principles that influence the enhancement of political leadership; and 3. propose approaches for applying Buddhist principles to develop sustainable political leadership. This study employed a mixed methods design, consisting of both quantitative and qualitative research. The population comprised citizens aged 18 years and over who had the right to vote in Muang Mai Sub-District, totaling 1,872 people. The sample group of 330 people was determined using Yamane's formula with a margin of error of 0.05. The research instruments included a five-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.92, and in-depth interviews with ten key informants (monks and laypersons). Data were analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as Pearson's correlation coefficient and content analysis.

Findings were as follows: The results revealed that: 1. the overall level of political leadership among local politicians in the Muang Mai Sub-District Administrative Organization was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.16, S.D. = 0.27); 2. the principle of Papanika Dhamma showed a positive correlation with political leadership at a statistically significant level, with a high correlation coefficient (r = 0.776**); and 3. the three principles of Papanika Dhamma can be practically applied to strengthen political leadership, particularly by

developing general personality traits toward emotional stability, politeness, humility, and decisiveness when necessary; using courteous language and showing respect to colleagues; encouraging creativity and innovative working approaches; paying attention and providing guidance with compassion and equality; and cultivating honesty, integrity, and a clear vision. These qualities help establish moral leadership and public trust in a sustainable manner.

Keywords: Application of Buddhist Principles; Political Leadership; Local Politicians

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นของไทยเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยไทยที่เดินหน้ามาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลัก คือ อยากให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเองและร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง (สุรชัย เจนประโคน, 2554) การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นไม่ใช่แค่เรื่องของนโยบายทางการบริหารเท่านั้น แต่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติที่ช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม การตรวจสอบถ่วงดุล และสร้างความรับผิดชอบให้กับผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

การปฏิรูปการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบมากขึ้น ทั้งในเรื่องของงบประมาณ บุคลากร และการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ โดยมีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (2542) ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเป็นอิสระและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้โดยตรง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการบริหารที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงสร้างและกฎหมายจะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีอิสระมากขึ้น แต่การทำงานของผู้นำท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยกลับยังคงเผชิญกับปัญหาเรื่องประสิทธิภาพและความโปร่งใส ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2523; โกวิทย์ พวงงาม, 2544) ปัญหาที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ การขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรม การใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบริหารงานที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมการเมืองท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้แนวคิดเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมกลายเป็นประเด็นที่สำคัญมาก

ในการสร้างธรรมาภิบาลระดับฐานรากของประเทศ การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและมีจิตสาธารณะยังเป็นความท้าทายใหญ่ในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทที่การเมืองท้องถิ่นยังได้รับอิทธิพลจากระบบพวกพ้อง การเลือกตั้งแบบอุปถัมภ์และการแข่งขันทางการเมืองที่เน้นผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม การยกระดับผู้นำให้มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมจึงต้องใช้แนวทางที่ลึกซึ้งกว่าเพียงแค่หลักการบริหารทั่ว ๆ ไป นั่นก็คือ การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเพื่อหล่อหลอมให้เกิดภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ผสมผสานทั้งปัญญา คุณธรรม และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างสมดุล ในแง่นี้ หลักปาปณิกธรรม 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วย มัตตัญญุตา สัปปายะ และกัลยาณมิตตตา (อง.ติก. (ไทย) 20/459/146) ถือเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าต่อการบริหารงานอย่างมาก เพราะเน้นเรื่องการรู้ประมาณ ความเหมาะสม และการคบหามิตรที่ดี ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของการตัดสินใจและการบริหารงานที่มีเหตุผล ผู้นำที่นำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้จะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีเมตตา มีความยุติธรรม และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน และสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นธรรมและโปร่งใส

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การนำหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักปาปณิกธรรม 3 ประการ มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและบริหารงาน ทั้งในด้านคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมการบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความเชื่อมั่นจากประชาชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. นำเสนอการประยุกต์หลักปาปณิกธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตตำบลเหมืองใหม่ จำนวน 1,872 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้จากการคำนวณตามสูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 2. นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และ 4. ประชาชน จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.92

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่นำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 ชุด

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จากการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.16, S.D. = 0.27) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกทั่วไป	3.42	0.77	ปานกลาง
2. ด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน	3.04	0.28	ปานกลาง
3. ด้านบุคลิกลักษณะทางจิตใจ และทักษะทางปัญญา	3.03	0.82	ปานกลาง
4. ด้านคุณลักษณะด้านการสังคม	3.64	0.61	มาก
5. ด้านแรงจูงใจในการทำงาน	2.66	0.61	ปานกลาง
โดยภาพรวม	**3.16**	**0.27**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะด้านการสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.61) รองลงมาด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกทั่วไป ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.77) รองลงมาด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.04, S.D. = 0.28) รองลงมาด้านบุคลิกลักษณะทางจิตใจ และทักษะทางปัญญา ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.03, S.D. = 0.82) รองลงมา ด้านแรงจูงใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.66, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	1. คุณลักษณะด้านบุคลิกทั่วไป	2. คุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน	3. บุคลิกลักษณะทางจิตใจและทักษะทางปัญญา	4.คุณลักษณะด้านสังคม	5. แรงจูงใจในการทำงาน
หลักปาปณิกธรรม 3	.783**	.720**	.694**	.695**	.720**	.799**
1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์	.732**	.586**	.654**	.712**	.678*	.741**
2. วิธูโร ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ	.758**	.620**	.695**	.674**	.717**	.761**

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (ต่อ)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	1. คุณลักษณะด้านบุคลิกทั่วไป	2. คุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน	3. บุคลิกลักษณะทางจิตใจและทักษะทางปัญญา	4.คุณลักษณะด้านสังคม	5. แรงจูงใจในการทำงาน
3. นิสสยสัมปันโนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	.776**	.743**	.786**	.797**	.819**	.885**
ภาพรวม	**.732****	**.720****	**.694****	**.695****	**.720****	**.799****

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมมีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบผลการศึกษาดังนี้

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกทั่วไป อยู่ในระดับสูง (r = .743**)

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน อยู่ในระดับสูง (r = .786**)

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นด้านบุคลิกลักษณะทางจิตใจ และทักษะทางปัญญา อยู่ในระดับสูง (r = .797**)

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นด้านคุณลักษณะด้านการสังคม อยู่ในระดับสูง (r = .819**)

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นด้านแรงจูงใจในการทำงาน อยู่ในระดับสูง (r = .885**)

หลักปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง (r = .776**)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักปาณิกธรรม 3 พบว่า 1. ด้านบุคลิกทั่วไป ผู้บริหารควรสะท้อนภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือ มีความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ แสดงออกด้วยความมั่นใจแต่ไม่ยโสถือตัว รู้จักวางตัวอย่างเหมาะสมทั้งในที่สาธารณะและการทำงาน และมีความสุภาพ อ่อนน้อม แต่เปี่ยมด้วย

ความเด็ดขาดในยามที่ต้องตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2. ด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน ผู้บริหารควรส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยให้ความสำคัญในการพูด ไม่ด่าทอ เพราะทุกคนชอบคนพูดเพราะการใช้งานคนควรมีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน 3. ด้านบุคลิกลักษณะทางจิตใจ และทักษะทางปัญญา ผู้บริหารควรกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ซ้ำซากแต่อยู่ในกรอบของกฎระเบียบข้อบังคับให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาวิธีการทำงานด้วยแนวทางใหม่ ๆ 4. ด้านคุณลักษณะด้านการสังคม ผู้บริหารควรสนใจและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นรายบุคคลอย่างเท่าเทียมกันส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับหมอบหมายอย่างไม่มีอคติ ให้คำแนะนำ การสนับสนุนและการช่วยให้ก้าวหน้าในการทำงาน และ 5. ด้านแรงจูงใจในการทำงาน ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองและแสดงบทบาทที่เหมาะสมต่อสังคมและองค์กร โดยมีความเป็นผู้นำที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นอนาคต และสามารถวางแผนอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรมของผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่าโดยรวมยังคงแสดงถึงความเป็นผู้นำในระดับพื้นฐาน แต่ขาดการแสดงออกเชิงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสร้างแรงบันดาลใจ การมีส่วนร่วมกับชุมชนมีอยู่แต่ยังไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนกับประชาชนได้ ความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวใจยังไม่โดดเด่นพอที่จะสร้างความไว้วางใจในวงกว้าง โดยสรุป คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการเมืองนักการเมืองท้องถิ่นยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีแต่ยังต้องการการพัฒนาต่อเนื่องเพื่อเป็นผู้นำที่แท้จริงในสายตาประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพวรรณ ปุริมาตร (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นยังคดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้สร้างแรงกระเพื่อมต่อประชาชนในวงกว้าง การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองยังจำกัดอยู่ในกลุ่มเครือข่ายเดิม ไม่สามารถขยายการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง แม้มีความพยายามในการเปิดเวทีสาธารณะและรับฟังความคิดเห็น แต่ยังขาดความต่อเนื่องและการผลักดันอย่างจริงจัง ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตยของผู้นำบางส่วนยังผูกติดกับระบบอุปถัมภ์และบทบาทเชิงอำนาจมากกว่าการเป็นตัวแทนของประชาชน ระดับปานกลาง

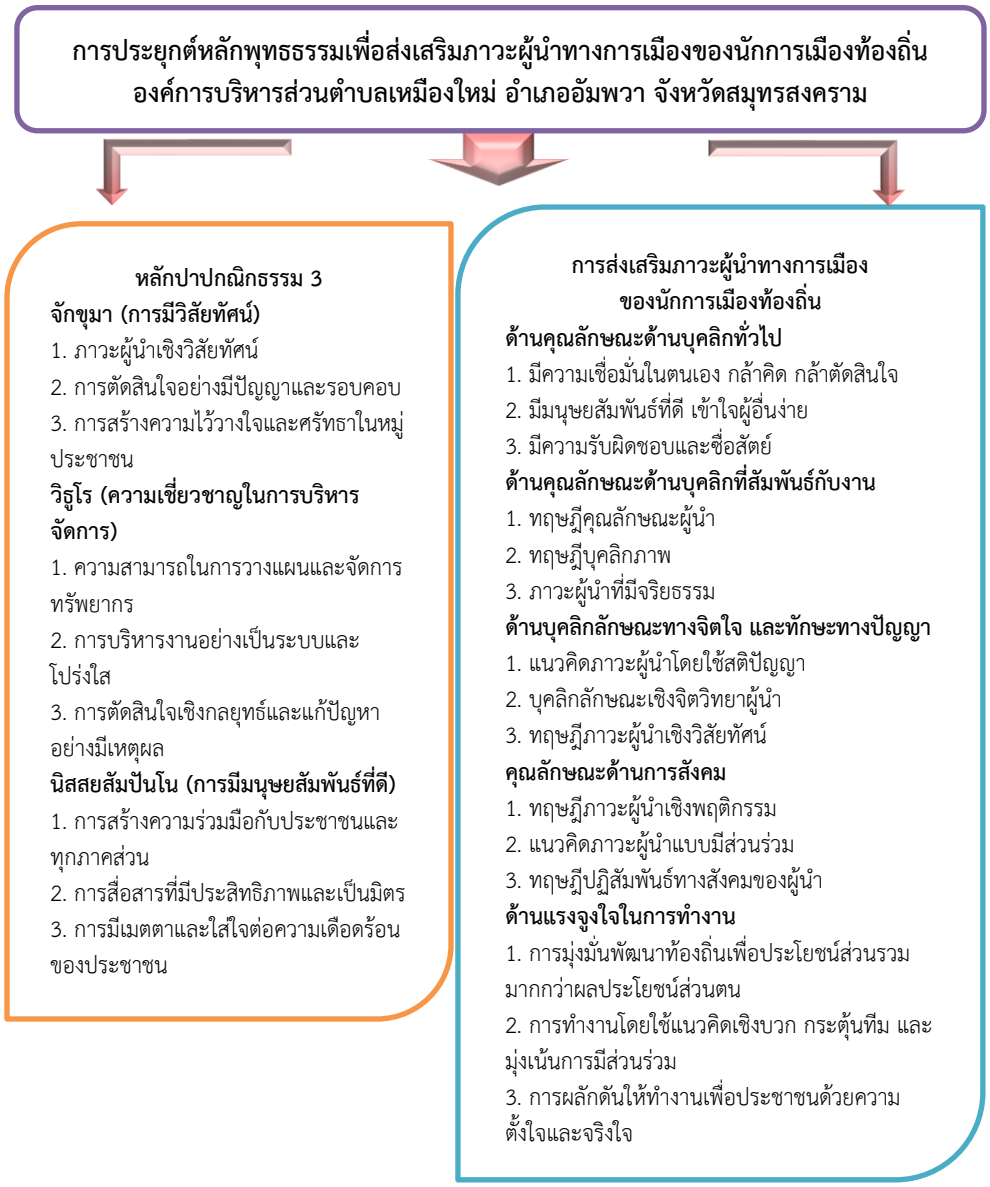
สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นทั้งข้อจำกัดและโอกาสในการปฏิรูปการเมืองท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ในอนาคต

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านบุคลิกทั่วไป ด้านคุณลักษณะด้านบุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน ด้านบุคลิกลักษณะทางจิตใจและทักษะทางปัญญา ด้านการสังคม ด้านแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ในเชิงบวก อยู่ในระดับสูง (r = .776**) สอดคล้องกับการศึกษาของวัฒจสัน วัฒนาฟ้า และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวปาปณิกธรรมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปณิกธรรมกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง (r = .0.791**) โดยเฉพาะในด้าน หลักจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) หลักนิสสยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) และ หลักวิธูโร (การจัดการงานดี) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงความสามารถของผู้นำในการบริหารจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อสารได้อย่างมีพลัง และเข้าใจความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงในทำนองเดียวกัน ผลการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ที่พบว่า ด้านบุคลิกทั่วไป บุคลิกลักษณะที่สัมพันธ์กับงาน บุคลิกลักษณะทางจิตใจและทักษะทางปัญญา ด้านการสังคม และด้านแรงจูงใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น (r = .776**) ย่อมชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มเดียวกันกับผลการวิจัยของวัฒจสัน วัฒนาฟ้า กล่าวคือ เมื่อบุคลากรทางการเมืองมีคุณลักษณะตามแนวหลักปาปณิกธรรม ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีคุณธรรม วิสัยทัศน์ และประสิทธิภาพ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหลักปาปณิกธรรมสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับเมืองใหญ่ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธ

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมตามหลักปาปณิกธรรม 3 เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ สามารถดำเนินได้อย่างเหมาะสมในหลายมิติ ผู้บริหารควรมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ มั่นคงทางอารมณ์ แสดงออกด้วยความมั่นใจแต่ถ่อมตน มีเมตตาในการสื่อสาร และส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชา ควบคู่กับการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ภายใต้กรอบจรรยาบรรณ การเอาใจใส่บุคลากรอย่างเท่าเทียม และการยึดมั่นในคุณธรรม ซื่อสัตย์ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกฤตยชญ์ จันทมาลา และอัจฉรา หล่อตระกูล (2567) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า หลักจักขุมา วิธูโร

และนิสสยสัมปันโน เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารให้มีคุณธรรมและประสิทธิภาพในการบริหารงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักปาปณิกธรรม 3 สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างรอบด้าน โดยในด้านจักขุมา หรือการมีวิสัยทัศน์ ผู้นำควรมองการณ์ไกล ใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ และมุ่งประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และคุณธรรมเป็นรากฐานที่ช่วยสร้างศรัทธาและความไว้วางใจจากประชาชนและผู้ร่วมงาน ส่วนด้าน วิธูโร หรือความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ ผู้นำจำเป็นต้องวางแผนอย่างมีระบบ ใช้ข้อมูลและเหตุผลประกอบการตัดสินใจ บริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ การแก้ปัญหาเชิงกลยุทธ์ด้วยความรอบคอบทำให้การบริหารเกิดประสิทธิผลและความยั่งยืน ขณะที่ด้านนิสสยสัมปันโน หรือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นหัวใจในการสร้างความร่วมมือ ผู้นำควรสื่อสารอย่างจริงใจ มีเมตตา เข้าใจผู้อื่น และเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วม อันเป็นรากฐานของความไว้วางใจในองค์กรและชุมชน

ในด้านบุคลิกทั่วไป ผู้นำต้องมีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงออกอย่างสุภาพ อ่อนน้อม และซื่อสัตย์คือพลังที่สร้างความศรัทธาในระดับบุคคลและองค์กร สำหรับ บุคลิกที่สัมพันธ์กับงาน ผู้นำควรมีความรับผิดชอบ เสถียรภาพทางอารมณ์ และบุคลิกที่เหมาะสมต่อหน้าที่ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและสร้างความน่าเชื่อถือในทีมงาน นอกจากนี้ บุคลิกลักษณะทางจิตใจและทักษะทางปัญญา ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้นำต้องมีจิตใจมั่นคง ใช้เหตุผลและสติปัญญาในการวิเคราะห์ปัญหา และมีวิสัยทัศน์เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมาย ในด้านการสังคม ผู้นำที่ดีต้องสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล เปิดโอกาสให้ทีมร่วมแสดงความคิดเห็น และสร้างแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง ส่วนแรงจูงใจในการทำงานนั้น ผู้นำควรมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีใจรักท้องถิ่น มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และกระตุ้นทีมงานด้วยทัศนคติเชิงบวก คำชื่นชม และการเปิดโอกาสให้ร่วมแสดงศักยภาพ กล่าวโดยสรุป การนำหลักปาปณิกธรรม 3 คือ จักขุมา วิธูโร และ นิสสยสัมปันโน มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ช่วยให้ผู้นำมีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมควบคู่กันไป อันเป็นรากฐานของการเมืองที่มีจริยธรรมและความยั่งยืนในสังคมท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดทำ โครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรม (หลักธรรมสำหรับนักปกครอง) ในการ

บริหารงานจริง ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการอย่างมีคุณธรรม

2. ควรจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมท้องถิ่น ที่เป็นอิสระและมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เพื่อเป็นกลไกในการกำกับดูแลและประเมินการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้

3. ควรสนับสนุน การจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานตามหลักปาปณิกธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงานให้กับผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นต้นแบบในการพัฒนาการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้นำท้องถิ่น (นักการเมืองท้องถิ่น) ควรจัดประชุมสัญจร (Mobile Meeting) เพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากประชาชน ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อยไตรมาสละครั้ง เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มและสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

2. ผู้นำท้องถิ่น ควรริเริ่มโครงการผู้นำจิตอาสาโดยชักชวนให้บุคลากรและประชาชนในพื้นที่มาร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น พัฒนาวัด โรงเรียน หรือสถานที่สาธารณะอื่น ๆ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและปลูกฝังจิตสำนึกในการทำเพื่อส่วนรวม

3. ปลัดและทีมบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดทำป้ายประกาศแสดงผลการปฏิบัติงาน ที่เป็นรูปภาพและข้อมูลสรุปที่เข้าใจง่าย เผยแพร่ตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารและรายงานความคืบหน้าของโครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธี การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชาชน เพื่อศึกษาว่าการประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรมของผู้นำส่งผลต่อความรู้สึกไว้วางใจและแรงจูงใจในการทำงานของประชาชนและบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไรบ้าง ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อื่น ๆ ที่มีบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลและหาข้อสรุปที่ครอบคลุมมากขึ้น

2. ควรศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการนำหลักปาปณิกธรรมไปใช้ในการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่น เช่น โครงสร้างองค์กร นโยบายจากส่วนกลางหรือการสนับสนุนจากชุมชน ในพื้นที่ อบต. เพื่อทำความเข้าใจถึงอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

กฤตยชญ์ จันทมาลา และอัจฉรา หล่อตระกูล. (2567). การประยุกต์ใช้หลักปาปณิกธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(5), 1143-1152.

โกวิทย์ พวงงาม. (2544). *การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ประหยัด หงษ์ทองคำ. (2523). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิช.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก. หน้า 48-66.

ไพวรรณ ปุริมาตร (2563). *พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรชัย เจนประโคน. (2554). *ประวัติการปกครองท้องถิ่นไทย*. สืบค้น 11 สิงหาคม 2567, จาก https://url.in.th/leZjn

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING ADMINISTRATION OF CHIK DEAK SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, PHANOM DONG RAK DISTRICT, SURIN PROVINCE

พระมหาวิศรุต วิสุทฺธิธีโร (พุดชู), พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, สมบัติ นามบุรี
Phramaha Witsarut Visuddhidhiro (Putchu), Phongphat Chittanurak, Sombat Namburi
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: witsararutbird2000@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการวิธีวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในองค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 365 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยและ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. กระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และหลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

*Received September 16, 2025; Revised October 17, 2025; Accepted October 28, 2025

และด้านคนและสังคม โดยประยุกต์กับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการบริหาร คือ ฉันทะ ความพึงพอใจในงาน วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ เอาใจใส่ในงาน และวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผล และมีกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA มาเป็นพื้นฐาน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไข
คำสำคัญ: การประยุกต์; หลักพุทธธรรม; องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก; การบริหาร

Abstract

This research article aims to: 1. examine the administrative level of Chik Deak Sub-District Administrative Organization, 2. investigate factors influencing the administration of Chik Deak Sub-District Administrative Organization, and 3. propose the application of Buddhist principles to enhance the administration of Chik Deak Sub-District Administrative Organization, Phanom Dong Rak District, Surin Province. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative component, data were collected from 365 residents aged 18 years and above in Chik Deak Sub-District Administrative Organization, Phanom Dong Rak District, Surin Province, using a questionnaire as the research instrument. Data analysis utilized descriptive statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as stepwise multiple regression analysis to test the relationships among variables. The qualitative component involved in-depth interviews with 10 key informants.

Findings were as follows: 1. the overall administrative level of Chik Deak Sub-District Administrative Organization, Phanom Dong Rak District, Surin Province, was at a high level; 2. the PDCA administrative process had a statistically significant effect on the administration of Chik Deak Sub-District Administrative Organization at the 0.01 level, and the Four Bases of Success (Iddhipada) had a statistically significant effect on the administration of Chik Deak Sub-District Administrative Organization at the 0.01 level; and 3. the application of Buddhist principles encompassed infrastructure development, economic affairs, education-religion-culture, public health, natural resource and environmental conservation, and human and social development. These applications were integrated with the Four Bases of Success (Iddhipada) to

enhance administrative management: Chanda (aspiration and satisfaction in work), Viriya (diligent effort and perseverance), Citta (mindful attention to work), and Vimamsa (wisdom-based reasoning and investigation). The administrative process was fundamentally grounded in the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle, comprising planning, plan implementation, monitoring and evaluation of plan execution, and continuous improvement and corrective action.

Keywords: Application; Buddhadhamma; Chik Deak Sub-District; Administration

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล มีวิวัฒนาการและความเป็นมาเช่นเดียวกับสภาตำบล เหตุที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดส่วนตำบลขึ้นมาใหม่นั้น เนื่องจากรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนให้มากขึ้น จึงได้พิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสภาตำบลที่มีอยู่แต่เดิมเสียใหม่และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยให้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบล และต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้มาจนถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2543 ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การสาธารณูปโภค การก่อสร้างอื่น ๆ การดูแลรักษาที่สาธารณะ การจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน ฯลฯ (พระปลัดสายชล จิตฺตกาโร (อาจปักษาส์), 2567)

การปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของแต่ละพื้นที่ การกระจายอำนาจจากรัฐบาลสู่ท้องถิ่นนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้นำมีขีดความสามารถที่รอบด้าน ทั้งในการบริหารงานและบริหารบุคลากรได้อย่างมืออาชีพ การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้นำต้องสามารถสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน สร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน และตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ซึ่งล้วนต้องอาศัยผู้นำที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2549) นอกจากนี้ การบริหารงานภาครัฐในยุคปัจจุบันยังได้นำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มาประยุกต์ใช้

ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เพื่อมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการบริหารจัดการภาครัฐ (ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ และคณะ, 2556)

องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจสำคัญด้านการบริหารจัดการที่ครอบคลุมหลายมิติ การบริหารงานดังกล่าว ประกอบด้วย การออกแบบองค์กร การวางแผน และการควบคุมกระบวนการต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการจัดการพฤติกรรมของบุคลากรภายในองค์กร และการตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นบทบาทหลักที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจีกแดก กำลังเผชิญกับปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน และการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ ปัญหาที่พบได้บ่อยได้แก่ การขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี อัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ขาดความพร้อมด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณไม่เพียงพอเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกจึงได้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2567) (องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์, 2566) พระพุทธศาสนาได้นำเสนอหลักการบริหารจัดการที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งถือเป็นธรรมะที่มุ่งเน้นความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง หลักการนี้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ ฉันทะ คือ ความพึงพอใจและความรักในสิ่งที่ทำอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดความปรารถนาที่จะทำให้งานนั้นดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทนในการทำงานโดยไม่ย่อท้อ จิตตะ คือ การจดจ่อและมีสมาธิอยู่กับงานที่ทำ ไม่ปล่อยให้จิตใจวอกแวกหรือฟุ้งซ่าน วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบผลการดำเนินงาน และหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนและนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งนี้ แต่ยังสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาเชิงลึกและการพัฒนาการบริหารจัดการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในองค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 5,836 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณโดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ซึ่งคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 365 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก จำนวน 2 คนผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน และประชาชน จำนวน 2 คน รวม 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ในการศึกษานี้ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถาม ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ และ 5. แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเครื่องมือการวิจัยได้ค่าของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.927

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เพื่อให้มั่นใจว่า ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างสมบูรณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อปรับปรุงความเที่ยงตรง ก่อนจะนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 365 คน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนาจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ที่	การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	3.98	0.67	มาก
2.	ด้านเศรษฐกิจ	3.93	0.72	มาก
3.	ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม	3.98	0.65	มาก
4.	ด้านสาธารณสุข	3.94	0.67	มาก
5.	ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.95	0.71	มาก
6.	ด้านคนและสังคม	3.96	0.69	มาก
	ภาพรวม	**3.96**	**0.55**	**มาก**

จากตารางที่ 1 การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\overline{X}$ = 3.98) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 3.98) ด้านคนและสังคม ($\overline{X}$ = 3.96) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 3.95) ด้านสาธารณสุข ($\overline{X}$ = 3.94) ด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 3.93) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 สมมติฐานที่ 1 กระบวนการบริหารจัดการงานตามหลัก PDCA ประกอบด้วย ด้านการวางแผน (P) ด้านการปฏิบัติตามแผน (D) ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (C) ด้านการปรับปรุงแก้ไข (A) อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการงานตามหลัก PDCA ที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ตัวแปรกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.994	.127		7.829**	.000
ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน	.277	.036	.347	7.735**	.000
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	.221	.037	.279	6.006**	.000
ด้านการปฏิบัติตามแผน	.150	.038	.185	3.987**	.000
ด้านการวางแผน	.106	.033	.134	3.192**	.002

Multiple R = .784[d] R^2 = .615 Adjusted R^2 = .611 Std. Error = .343
**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า กระบวนการบริหารตามหลัก PDCA ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในสมการ พบว่า ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน มีอิทธิพลมากที่สุด ตามด้วย ด้านการปรับปรุงแก้ไข ด้านการปฏิบัติตามแผน และ ด้านการวางแผน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก ได้ร้อยละ 61.1 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .784 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .615 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2)

เท่ากับ .611 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ .343 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยพหุคูณได้ดังนี้

$\hat{y}$ = .994+.277$_{PDCA3}$+.221$_{PDCA4}$+.150$_{PDCA2}$+.106$_{PDCA1}$

Z_Y = .347Z_{PDCA3}+.279Z_{PDCA4}+.185Z_{PDCA2}+.134Z_{PDCA1}

2.2 สมมติฐานที่ 2 หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ด้านฉันทะ ความพึงพอใจในงาน ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ด้านจิตตะ เอาใจใส่ในงาน ด้านวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผล อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 หลักอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ตัวแปรหลักอิทธิบาท 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.832	.107		7.776**	.000
ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร	.233	.033	.297	7.074**	.000
ด้านวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผล	.198	.035	.244	5.719**	.000
ด้านฉันทะ ความพึงพอใจในงาน	.187	.034	.226	5.487**	.000
ด้านจิตตะ เอาใจใส่ในงาน	.175	.033	.223	5.317**	.000

Multiple R = .843d R2 = .710 Adjusted R2 = .707 Std. Error = .297

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในสมการพบว่า ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร มีอิทธิพลมากที่สุด ตามด้วย ด้านวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผลด้านฉันทะ ความพึงพอใจในงาน และด้านจิตตะ เอาใจใส่ในงาน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกได้ร้อยละ 70.7 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .843 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .710 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .707 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ .297 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยพหุคูณได้ดังนี้

$\hat{y}$ = .832+.233$_{lddhi2}$+.198$_{lddhi4}$+.187$_{lddhi1}$+.175$_{lddhi3}$

Z_Y = .297Z_{lddhi2}+.244Z_{lddhi4}+.226Z_{lddhi1}+.223Z_{lddhi3}

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้ การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคนและสังคม มีองค์ประกอบหลัก คือ หลักอิทธิบาท 4 และกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA มีผลดังนี้

3.1 การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกอย่างเป็นรูปธรรม โดยฉันทะก่อให้เกิดความพึงพอใจและความเต็มใจในการปฏิบัติงานเพื่อประชาชน วิริยะส่งเสริมความขยัน อดทน และความต่อเนื่องในการทำงาน จิตตะช่วยให้บุคลากรมีความเอาใจใส่ รอบคอบ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขณะที่วิมังสาสนับสนุนการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้การบริหารงานในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สาธารณสุข การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคนและสังคม เป็นไปอย่างมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

3.2 การประยุกต์กระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA การนำกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA มาใช้ ทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกมีความเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการวางแผนมีความสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐและบริบทท้องถิ่น การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างชัดเจนและบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การตรวจสอบดำเนินการอย่างโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการปรับปรุงแก้ไขเน้นการเรียนรู้จากข้อเสนอแนะและปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาทั้ง 6 ด้านสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน รองลงมาคือ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านคนและสังคม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เนื่องจากการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกมีประสิทธิภาพในระดับน่าพอใจ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานที่โดดเด่น สะท้อนความใส่ใจในคุณภาพชีวิตประชาชน แม้ด้านเศรษฐกิจจะอยู่อันดับสุดท้ายแต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก แสดงว่า ทุกมิติของ

การบริหารงานได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุม สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ สันติเสวี (2565) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสำนักงาน คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม โดยทำให้งานมีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันมากขึ้น สามารถสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ควบคู่กับการเพิ่มปริมาณงานและความรวดเร็วในการให้บริการ บุคลากรสามารถบริหารจัดการงานได้ทันเวลา ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และทำให้งานแล้วเสร็จตามเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมภายใต้การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่การบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 กระบวนการบริหารจัดการงานตามหลัก PDCA ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในสมการ พบว่ามีอิทธิพลมากที่สุด ตามด้วยด้านการปรับปรุงแก้ไข ด้านการปฏิบัติตามแผน และ ด้านการวางแผน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก ได้ร้อยละ 61.1 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .784 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .615 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .611 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ .343 เนื่องจากด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนมีอิทธิพลสูงสุด แสดงว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกให้ความสำคัญกับการติดตามประเมินผล ทำให้สามารถทราบและแก้ไขปัญหาได้ทันที ซึ่งยืนยันถึงผลบวกของการใช้หลักการบริหารที่เป็นระบบต่อประสิทธิภาพขององค์กรอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของชนมณี ศิลานุกิจ และคณะ (2563) เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการนำหลักการบริหารแบบ PDCA มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่รางวัลคุณภาพระดับองค์กร อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาในด้านการตรวจสอบที่ขาดความเป็นปัจจุบัน ส่งผลให้การประเมินผลไม่สมบูรณ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ งานวิจัยได้พัฒนารูปแบบการบริหารที่ครอบคลุมแนวคิดหลัก 6 ด้าน ซึ่งผ่าน

การประเมินแล้วพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

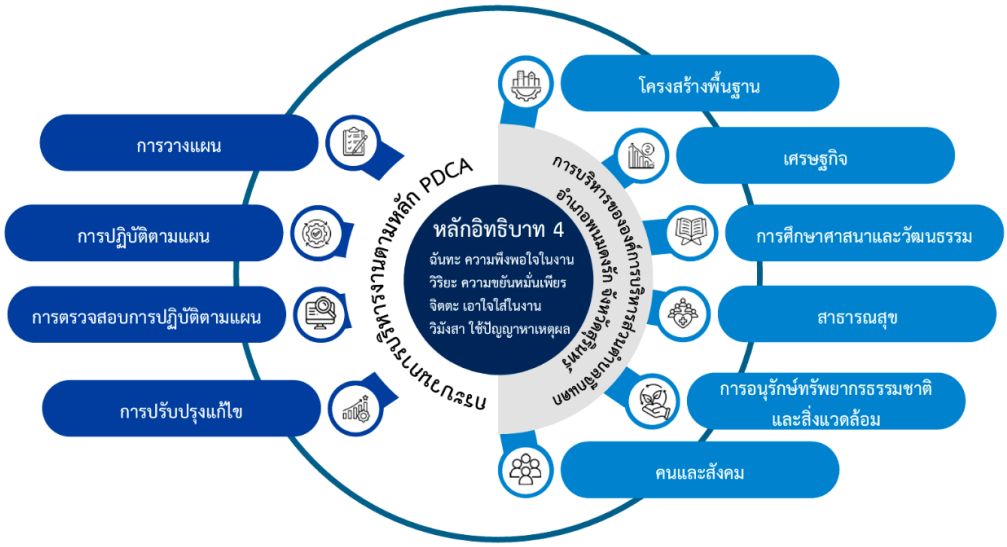
2.2 หลักอิทธิบาท 4 ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในสมการพบว่า ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร มีอิทธิพลมากที่สุด ตามด้วยด้านวิมังสา ใช้ปัญญาหาเหตุผลด้านฉันทะ ความพึงพอใจในงานและด้านจิตตะ เอาใจใส่ในงาน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก ได้ร้อยละ 70.7 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .843 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .710 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .707 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Std. Error) เท่ากับ .297 เนื่องจากด้านวิริยะความขยันหมั่นเพียรมีอิทธิพลสูงสุด ชี้ให้เห็นว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกมีความมุ่งมั่นและอุทิศตนอย่างจริงจัง ประกอบกับปัญญา ความพึงพอใจ และการเอาใจใส่ ล้วนส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะและจิตสำนึกของบุคลากรเป็นรากฐานสำคัญที่ขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ (2562) เรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสีออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นสามารถส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพของบุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยในด้านฉันทะ บุคลากรควรมีความพึงพอใจและตระหนักในคุณค่าของภารกิจที่ได้รับ เพื่อใช้เป็นแรงจูงใจในการตัดสินใจเชิงเหตุผล ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความจริงใจ ความรับผิดชอบและความเพียรในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ด้านจิตตะ เน้นให้บุคลากรมีความตั้งใจ มุ่งมั่นและเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กร พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในทีม และด้านวิมังสา ส่งเสริมให้บุคลากรใช้สติยับยั้งชั่งใจ คิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบ และมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกัน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดกสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคนและสังคม โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้า น้ำประปา และคมนาคมให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล ควบคู่กับการบูรณา

การแผนงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ในด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เกษตรอินทรีย์ และวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการฝึกอบรมทักษะอาชีพและการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน ขณะที่ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรม จริยธรรม และกีฬา เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและอัตลักษณ์ของชุมชน ด้านสาธารณสุขให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกัน การรณรงค์ป้องกันโรค การออกกำลังกาย และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ควบคู่กับความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียน และศูนย์เรียนรู้ ส่วนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดและคัดแยกขยะ การปลูกต้นไม้ การฟื้นฟูระบบนิเวศ และการส่งเสริมเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สำหรับด้านคนและสังคม มุ่งพัฒนาศักยภาพประชาชนและบุคลากร ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ พัฒนาทักษะอาชีพ สนับสนุนบทบาทของเยาวชนและสตรี และเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมของชุมชน ผลการดำเนินงานดังกล่าวเกิดจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ร่วมกับกระบวนการบริหารงานตามหลัก PDCA ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมุ่งมั่น ประสิทธิภาพ และความเป็นระบบในการบริหารงานท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี พรมวัน และคณะ (2563) ที่พบว่าประสิทธิผลการบริหารจัดการจำเป็นต้องอาศัยการบริหารอย่างเป็นระบบ การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงนโยบายกับบริบทเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้จากการวิจัย ได้ดังนี้

การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินงานครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคนและสังคม โดยมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ทั่วถึง ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดูแลสุขภาพประชาชน และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การดำเนินงานดังกล่าวประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการใช้ปัญญาในการทำงาน ควบคู่กับกระบวนการบริหารตามหลัก PDCA ในการวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับระบบการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลที่ผสมผสานกับหลักพุทธธรรม เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักพุทธธรรม โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชนอัจฉริยะที่เชื่อมโยงกับมิติวัฒนธรรมและหลักพุทธธรรม ซึ่งจะช่วยในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างสมดุลและยั่งยืน ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้งกลุ่มผู้ปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรม (Buddhist Practice Community) ในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพระสงฆ์นักพัฒนาและผู้นำชุมชน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบกิจกรรมพบปะและเวทีออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์

2. ดำเนินโครงการชุมชนพุทธธรรมต้นแบบ ที่บูรณาการหลักธรรมกับเทคโนโลยีสีเขียวและเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาระบบพลังงานทดแทน ระบบจัดการขยะอัจฉริยะ และเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับหลักความพอเพียงและความยั่งยืนตามแนวพุทธ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลและติดตามผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของโครงการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศที่สามารถสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของสังคมดิจิทัล

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการพัฒนาระบบบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ชนมณี ศิลานุกิจ และคณะ. (2563). รูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 10(1), 43–58.

ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ และคณะ. (2556). การจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการบริหารองค์การปกครองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลในจังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารสมาคมวิจัย*, 18(1), 90-96.

พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสีออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(5), 2459–2480.

พระปลัดสายชล จิตฺตกาโร (อาจปักษาส์). (2554). *การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามหลักอิทธิบาท 4* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

มนตรี พรมวัน และคณะ. (2563). รูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(3), 229–243.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2549). *กฎหมายการปกครองท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

องค์การบริหารส่วนตำบลจีกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2560-2570) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1/2566*. สืบค้น 9 กันยายน 2567, จาก https://shorturl.asia/0Qbns

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.70-81.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING ELDERLY'S HEALTH OF HUAY KHAYENG SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTION HOSPITAL AT THONGPAPOOM DISTRICT IN KANCHANABURI PROVINCE

พระครูวิสุทธิ์กาญจนธรรม (ธารธรรม วิสุทฺโธ),
ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี
Phrakhruwisutkanchanatham (Tharatham Wisuttho),
Chayada Khemphetch, Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tharnthum4820@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยส่วนเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ 236 คนด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ส่วนเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง 2. หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 3. การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 สามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้หลายด้าน ทั้งการเจริญสติและสมาธิ ลดความเครียดและความวิตกกังวล ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เพิ่มความสุข ความพึงพอใจในชีวิต รวมทั้งช่วยให้ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้อย่างมีคุณค่า จากการอภิปรายผล การนำหลักภาวนา 4 มาใช้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและใจ แต่ยังเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม

*Received August 28, 2025; Revised October 3, 2025; Accepted October 8, 2025

ที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพองค์รวม และเป็นแนวทางที่สามารถขยายผลไปใช้ในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันสะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น หากยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4; การส่งเสริมสุขภาพ; โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ; ผู้สูงอายุ

Abstract

This research article aims to: 1. study opinions on the application of the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) in promoting the health of older persons at Huai Khayeng Sub-District Health Promoting Hospital, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province, 2. study the relationship between the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) and the promotion of older persons' health, and 3. propose guidelines for applying Buddhist principles to promote the health of older persons. The study employed a mixed-methods research approach. In the quantitative component, data were collected from 236 older persons using questionnaires and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. In the qualitative component, data were collected through in-depth interviews with 15 key informants and analyzed using content analysis.

Findings were as follows: 1. the elderly participants' opinions regarding the application of Phavana 4 to health promotion were at a moderate level; 2. Phavana 4 showed a strong positive correlation with elderly health promotion; and 3. the application of Phavana 4 contributed to multiple aspects of elderly well-being, including enhanced mindfulness and concentration, reduced stress and anxiety, strengthened community relationships, increased happiness and life satisfaction, and improved self-care and meaningful living. The discussion indicates that integrating Phavana 4 supports not only physical and mental well-being but also reflects Buddhist principles that emphasize mental and intellectual development. These findings align with a holistic health approach and suggest that Buddhist teachings can

be feasibly applied within community health promotion. Therefore, the application of Phavana 4 offers valuable insights and practical guidance for improving the quality of life of elderly people in local communities.

Keywords: Application of the Four Foundations of Mindfulness (Bhāvanā 4); Health Promotion; Health Promoting Hospital; Older Adults

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และกลายเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2565 เมื่อมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบแรงงาน เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการขาดแคลนแรงงานวัยทำงานและการเพิ่มภาระการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงติดบ้านติดเตียง รัฐบาลไทยจึงได้ริเริ่มโครงการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 แต่ระบบการดูแลยังต้องการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพและความครอบคลุม ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังเป็นปัญหาสำคัญในระดับโลกและภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะโรคเรื้อรังและการเสื่อมถอยของสุขภาพกายและจิตของผู้สูงอายุ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น จากข้อมูลภาคสนามพบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องและมีแนวโน้มประสบปัญหาสุขภาพ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม อีกทั้งยังเผชิญภาวะพึ่งพิงในบางราย การดูแลสุขภาพในปัจจุบันจึงยังไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน จำเป็นต้องมีการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางวิชาการและหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาเสริมสร้างการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้การบริบาลมีทั้งมิติทางกายภาพและจิตวิญญาณ (สุนิษา มะลิวัลย์, 2567)

หนึ่งในหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ คือ ภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วย 1. กายภาวนา คือการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์ และมีสุขภาพดี 2. ศีลภาวนา คือ การประพฤติดี มีวินัย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างสงบสุข 3. จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม เมตตา กรุณา และความสงบผ่องใส รวมถึงการควบคุมอารมณ์ให้นิ่งมั่นคง และ 4. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง อันนำไปสู่การแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า (องฺ. ปญฺจก. (ไทย) 22/79/121)

หลักธรรมเหล่านี้สะท้อนแนวคิดการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพองค์รวมในปัจจุบัน

ดังนั้น การศึกษาการประยุกต์ใช้ภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงทฤษฎีที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสุขภาพได้จริง และในเชิงปฏิบัติที่มุ่งสร้างแนวทางการดูแลผู้สูงอายุอย่างรอบด้านเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น งานวิจัยนี้จึงตั้งวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น ความสัมพันธ์ และแนวทางการประยุกต์ใช้ภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบ ผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนับสนุนและขยายผลจากข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนทั้งสิ้น 576 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดยที่ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง N = ขนาดประชากรทั้งหมด e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (0.05) คำนวณได้กลุ่มตัวอย่าง 236 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือ Stratified Random Sampling (การสุ่มแบบแบ่งชั้น) โดยแบ่งประชากรเป็นชั้นตามลักษณะ เช่น อายุ เพศ หรือภูมิศาสตร์ จากนั้นสุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นให้สะท้อนกับสัดส่วนของประชากร เพื่อให้ข้อมูลเป็นตัวแทนของประชากรได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งตัวอย่างการแบ่งสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านสามารถจัดทำตามข้อมูลประชากรเชิงสถิติของพื้นที่มีดังนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หมู่	รายชื่อหมู่บ้าน (8 หมู่ 8 ชุมชน)	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1	(ท่ามะเดื่อ)	93	236x93/576	38
หมู่ที่ 2	(ปากลำปิล็อก)	80	236x80/576	33
หมู่ที่ 3	(ห้วยเขย่ง)	35	236x35/576	15
หมู่ที่ 4	(ประจำไม้)	32	236x32/576	14
หมู่ที่ 5	(ไร่ป้า)	52	236x52/576	21
หมู่ที่ 6	(ไร่)	93	236x93/576	38
หมู่ที่ 7	(ห้วยปากคอก)	113	236x113/576	46
หมู่ที่ 8	(รวมใจ)	78	236x78/576	32
	รวม	**576**	**ขนาดกลุ่มตัวอย่าง**	**236**

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน โดยใช้ Purposive Sampling (การคัดเลือกแบบเจาะจง) เพื่อให้ได้มุมมองครอบคลุมทั้งด้านนโยบาย การปฏิบัติงานด้านสุขภาพ การบริหาร และบริบทวัฒนธรรมชุมชน แบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 1 รูป 2. อสม. 3 คน 3. บุคลากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 คน 4. ผู้สูงอายุในชุมชน 3 คน 5. ข้าราชการในพื้นที่ 2 คน 6. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน และ 7. ฝ่ายปกครองท้องถิ่น 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) แบ่งเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน (Index of Item-Objective Congruence: IOC = 0.80–1.00) และทดลองใช้กับกลุ่ม 30 คน พบค่าความเชื่อมั่น Cronbach’s Alpha = 0.946

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุ จำนวน 236 คน ใน 8 หมู่บ้านของตำบลห้วยเขย่ง และได้รับกลับทั้งหมด 236 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ด้วยตนเอง จัดทำบันทึกและบันทึกเสียง แล้วถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้ Pearson’s Correlation Coefficient ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์หลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การถอดเทปคำสัมภาษณ์อย่างละเอียด และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่มประเด็นตามวัตถุประสงค์ เพื่อสรุปแนวคิด ความเชื่อมโยง และแนวโน้มข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ระดับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.16, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ กายภาวนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.36, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ จิตภาวนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.36, S.D. = 0.58) สีลภาวนา อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.08, S.D. = 0.65) และปัญญาภาวนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.86, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และระดับความคิดเห็นหลักภาวนา 4 โดยภาพรวม

ที่	หลักภาวนา 4	ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	กายภาวนา คือ การพัฒนาด้านร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง	3.36	0.52	ปานกลาง
2.	สีลภาวนา คือ การพัฒนาความประพฤติและการกระทำทางกาย วาจา	3.08	0.65	ปานกลาง
3.	จิตภาวนา คือ การพัฒนาด้านจิตใจ	3.36	0.58	ปานกลาง
4.	ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาด้านปัญญา	2.86	0.62	ปานกลาง
ภาพรวม		**3.16**	**0.49**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)					
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				
ตัวแปรอิสระ	การส่งเสริมสุขภาพโดยภาพรวม	1. ด้านสุขภาพ	2. ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	4. ด้านสิ่งแวดล้อม
หลักภาวนา 4 โดยภาพรวม	**.784****	**.635****	**.721****	**.738****	**.494****
1. กายภาวนา	**.744****	.531**	418**	.553**	.517**
2. สีลภาวนา	**.895****	.618**	.589**	.537**	.614**
3. จิตภาวนา	**.861****	.637**	.511**	.515**	.664**
4. ปัญญาภาวนา	**.786****	.419**	.410**	.254**	.396**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ r = 0.784 แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูง ตามเกณฑ์การแปลผลของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1

ความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยรวม กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่งฯ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ r = 0.744 ซึ่งอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีกับการส่งเสริมสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสุขภาพตามหลักภาวนา 4 กายภาวนา ส่งเสริมสุขภาพร่างกาย เช่น การรับประทานอาหารที่ดี การพักผ่อน ออกกำลังกาย เช่น เดินหรือโยคะ ศีลภาวนา ส่งเสริมพฤติกรรมที่มีคุณธรรม มีสติ สร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคม จิตภาวนา ส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น การไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญ ลดความเครียด ปัญญาภาวนา ส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรม การปรับตัว และพัฒนาทักษะชีวิต การส่งเสริม

สุขภาพผู้สูงอายุ 4 ด้าน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สัมพันธภาพดี ไม่เบียดเบียนร่วมพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมบ้านพักเหมาะสม เช่น ห้องนอนโปร่ง ห้องน้ำปลอดภัย แยกเปียก-แห้ง ด้านสุขภาพ ให้ความรู้เรื่องโภชนาการและโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ วางแผนการเงิน มีอาชีพ รายได้เพียงพอ มีเงินออม ไม่มีหนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ตามผลการวิจัยพบว่า ระดับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้าน ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก แสดงถึงบทบาทสำคัญของชุมชนและหน่วยงานสาธารณสุขในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่มุ่งเน้นสุขภาพแบบองค์รวมทั้งกาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาตามหลักภาวนา 4 พบว่า กายภาวนา มีการส่งเสริมด้านการบริโภคและการดูแลสุขภาพกายอย่างเหมาะสม สีลภาวนา มีเพียงบางส่วน ยังไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจนด้านการฝึกวินัยหรือการรักษาศีล จิตภาวนา ยังไม่ต่อเนื่องและไม่ลึกพอในการฝึกจิตอย่างเป็นระบบ ปัญญาภาวนา ยังไม่เน้นการพัฒนาเชิงปัญญาตามแนวทางพุทธธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอยู่กับการเจริญกาย ศีล จิต และปัญญา และสอดคล้องกับงานวิจัยของนวินดา นิลวรรณ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท สู่สังคมผู้สูงอายุ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 สามารถส่งเสริมสุขภาพกาย ใจ ศีลธรรม และปัญญาของผู้สูงอายุ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะด้านสังคมและเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมมีผลต่อทั้งจิตใจและพฤติกรรมทางสังคมความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างหลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ($r = 0.784^{**}$) ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการประยุกต์หลักพุทธธรรมโดยรวมกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ($r = 0.744^{**}$) ข้อสังเกต ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากการประยุกต์ใช้ในมิติสิ่งแวดล้อมยังไม่แพร่หลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์) และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 พบว่า

กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การคำนึงถึงความหลากหลายของผู้สูงอายุ การเสริมสร้างศักยภาพ การกำหนดเป้าหมาย และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เรียกว่า DPSC–AA Module จากนั้นพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด PHSEW Model ซึ่งครอบคลุมการมีส่วนร่วม สุขภาพ ความปลอดภัย อารมณ์ และความฉลาด ทั้งนี้ ได้นำชุดกิจกรรมภาวนา 4 มาประยุกต์เป็นกลไกการพัฒนา เรียกว่า PMEW-A Module ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อเสริมสร้างพฤฒพลังของผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม และสอดคล้องกับพระครูโสภณพุทธิศาสตร์และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมสามารถเชื่อมโยงกับสุขภาวะผู้สูงอายุได้หลายด้าน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุสามารถนำหลักภาวนา 4 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมสุขภาพในหลายมิติ ดังนี้ 1. ด้านสุขภาพ (กายภาวนา) การออกกำลังกายเบา ๆ การรับประทานอาหารเหมาะสม การตรวจสุขภาพตามคำแนะนำของโรงพยาบาล ส่งผลให้สุขภาพร่างกายโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงดี 2. ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) การฝึกสมาธิ นั่งภาวนา และการสวดมนต์ ทำให้จิตใจสงบ ลดความเครียด และสร้างความมั่นคงทางจิตใจ 3. ด้านศีลธรรมและพฤติกรรมทางสังคม (สีลภาวนา) ผู้สูงอายุสามารถรักษาศีลบางข้อ มีวินัยในชีวิตประจำวัน และแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือและมีเมตตาต่อผู้อื่นในชุมชน 4. ด้านความรู้และการใช้ปัญญา (ปัญญาภาวนา) สามารถประยุกต์ความรู้และประสบการณ์ในการตัดสินใจ ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน แม้ยังต้องสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และอบรมธรรมะ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ รัชนีกร ตาเสน และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า การนำหลักภาวนา 4 มาใช้เป็นแนวทางแบบองค์รวมทั้งทางร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม จิตวิญญาณ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถดูแลตัวเองเบื้องต้นได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสายธาร ต๊ะนะสา (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านกายภาวนาควรส่งเสริมสุขภาพผ่านกิจกรรมออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ และการอบรมด้านโภชนาการ ด้านศีลภาวนามุ่งพัฒนาคุณธรรมและวินัย โดยความร่วมมือกับวัดและการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในชุมชน ด้านจิตภาวนาให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางจิตใจผ่านการฝึกสมาธิ การสนทนาธรรม และการเผยแพร่สื่อธรรมะ ส่วนด้านปัญญาภาวนาควรเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดเวทีถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ดังนี้

หลักพุทธธรรม (ภาวนา 4)	การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 ด้าน
Physical Meditation กายภาวนา คือ การพัฒนากาย →	H = Health สุขภาพ การปฏิบัติหรือการดูแลสุขภาพทั่วไป
Moral Discipline สีลภาวนา คือ การฝึกอบรมศีล →	E1 = Economic Security ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
Mental Meditation จิตภาวนา คือ การพัฒนาด้านจิตใจ →	S = Social Relationships ความสัมพันธ์ทางสังคม
Wisdom Meditation ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนา ปัญญา →	E2 = Environment สิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้สำคัญแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หลักพุทธธรรม และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 ด้าน โดยรายละเอียดการส่งเสริมสุขภาพในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. H = Health (สุขภาพ) กายภาวนาช่วยส่งเสริมสุขภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกาย การรักษาความสะอาด การควบคุมอาหาร และการพักผ่อนให้เพียงพอ ทำให้ผู้สูงอายุมีความแข็งแรง ป้องกันโรค และสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มที่

2. E1 = Economic Security (ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ) การมีศีลธรรมและวินัยส่วนตัวช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถจัดการด้านการเงินอย่างรอบคอบ ลดความเสี่ยงในการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือถูกหลอกลวง นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความรับผิดชอบและความสามารถในการวางแผนทรัพยากรทางเศรษฐกิจของตนเอง

3. S = Social Relationships (ความสัมพันธ์ทางสังคม) การพัฒนาจิตภาวนาช่วยให้ผู้สูงอายุมีความอดทน เข้าใจผู้อื่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความพึงพอใจทางสังคม

4. E2 = Environment (สิ่งแวดล้อม) ปัญญาภาวนาช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งในบ้าน ชุมชน และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเขย่ง ควรจัดอบรมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น LINE, Facebook และ YouTube เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความมั่นใจ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ ครอบครัว และเพื่อนฝูง รวมถึงใช้เข้าถึงข้อมูลการดูแลสุขภาพและข้อมูลสนับสนุนอื่น ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว

2. ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตนตามหลักธรรม เช่น การไม่ทำร้ายผู้อื่น การรักษาศีล และการปฏิบัติศีลธรรมประจำวัน เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

3. ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดอบรมหรือสอนพื้นฐานการใช้แอปพลิเคชันที่ผู้สูงอายุสามารถใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น LINE Facebook หรือ YouTube เพื่อให้ผู้สูงอายุเชื่อมต่อกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การฟังธรรม หรือการทำบุญ เพื่อสร้างจิตใจที่สงบ มีคุณธรรม และสมดุล

3. จัดกิจกรรมฝึกทักษะการสื่อสารและการควบคุมอารมณ์ เช่น เวิร์กช็อปหรือการฝึกอบรมที่เน้นการใช้คำพูดสุภาพ การควบคุมอารมณ์เมื่อเกิดความเครียดหรือความโกรธ และการงดใช้คำพูดรุนแรง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาพต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพกายและจิตใจ พฤติกรรมการใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ในชุมชน ก่อนและหลังการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

2. ควรสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุและครอบครัวเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การปฏิบัติธรรม การฝึกสมาธิ หรือการดำเนินชีวิตตามหลักศีล เพื่อประเมินความพึงพอใจและหาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการปฏิบัติ

3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ ในการบูรณาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น หลักอิทธิบาท 4 หลักสาราณียธรรม และหลักพละ 4 เพื่อสร้างแนวทางที่ครอบคลุมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

นวินดา นิลวรรณ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท สู่สังคมผู้สูงอายุ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,* 7(3), 38–49.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์) และคณะ. (2562). กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(10), 5612–5625.

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์ และคณะ. (2562). โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(2), 960–972.

พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร). (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(2), 35–46.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัชนีกร ตาเสน และคณะ. (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม*, 11(1), 29–50.

สายธาร ต๊ะนะสา. (2568). การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์*, 9(2), 370–383.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *สังคมสูงวัย ‘วิกฤต’ หรือ ‘โอกาส’ ของประเทศไทย*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/lT7NY

สุนิษา มะลิวัลย์. (2567). *ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุไทย ในอนาคตอีก 20 ปี : อนามัยพยากรณ์*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/hLtKc

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.82-95.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING SELF BEHAVIOR OF INMATES FOR REDUCING REDUCING RECIDIVISM OF SPECIAL CENTRAL CORRECTION INSTITUTION

เกรียงศักดิ์ ผิวเกลี้ยง, ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี
Kriangsak Peawkliang, Chayada Khemphetch, Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kn300526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักหิริ โอตตัปปะกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง ดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม สำรวจกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง จำนวน 370 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง พบว่า การส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.88) จำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดี ($\overline{X}$ = 4.92) รองลงมา คือ ด้านการปรับทัศนคติด้านความคิด ($\overline{X}$ = 4.88) ด้านการทำงานสาธารณประโยชน์เพื่อขัดเกลาพฤตินิสัย ($\overline{X}$ = 4.83) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำมาก (r = .079**) ด้านหิริ คือ การละอาย

*Received August 22, 2025; Revised October 3, 2025; Accepted October 8, 2025

แก่บาป โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงลบ ในทิศทางตรงกันข้าม ในระดับค่อนข้างสูง (r = -.132**) ด้านโอตตัปปะ คือ การเกรงกลัวต่อบาป โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = .061) และ 3. แนวทางการพัฒนาและระดับความคิดเห็นทางการประยุกต์หลักพุทธธรรม ส่งเสริมการปฏิบัติตนของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ให้ความสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้ต้องขัง มีการจัดกิจกรรมหลาย ๆ ด้านเน้นหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ขัดเกลาพฤติกรรมและกลับตัวหลังออกจากทัณฑสถานไม่กระทำผิดซ้ำ

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; การส่งเสริมการปฏิบัติตน; การกระทำความผิดซ้ำ

Abstract

This research article aims to: 1. To study the level of behavioral rehabilitation promotion among inmates in the Central Correctional Institution for Drug Addicts in order to reduce recidivism; 2. To examine the relationship between the Buddhist principles of Hiri (sense of moral shame) and Ottappa (fear of wrongdoing) and the promotion of inmates' behavioral rehabilitation; and 3. To propose applications of Buddhist principles in promoting behavioral rehabilitation among inmates. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative component utilized questionnaires as the primary data collection tool, surveying a sample of 370 inmates from the Central Correctional Institution for Drug Addicts. Data analysis involved frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as t-test and one-way ANOVA. For the qualitative component, in-depth interviews were conducted with 9 key informants. The data were analyzed using descriptive content analysis.

Findings were as follows: 1. The overall level of behavioral rehabilitation promotion among inmates was found to be at the highest level ($\overline{X}$ = 4.88). When broken down by aspect, the highest mean score was in the area of generating positive energy and mindset ($\overline{X}$ = 4.92), followed by cognitive attitude adjustment ($\overline{X}$ = 4.88), and engagement in public service work for behavioral refinement ($\overline{X}$ = 4.83). 2. Regarding the relationship between Buddhist principles and behavioral rehabilitation promotion, the

results showed a very low positive overall correlation (r = .079**). The Hiri principle (moral shame) had a moderately strong negative correlation (r = -0.132**), whereas the Ottappa principle (fear of wrongdoing) showed a very low positive correlation (r = .061), and 3. For the development guidelines and levels of opinion on the application of Buddhist principles, the findings highlighted the importance of training and educating inmates. A variety of activities integrating Buddhist teachings were organized, aiming to refine inmates' behavior and support their reintegration into society without repeating offenses after release.

Keywords: Buddhadhamma; Promoting Self Behavior; Reducing Recidivism

บทนำ

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับอาจเกี่ยวเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและประชากร มีแนวโน้มขยายตัวและปรับตัวเพิ่มมากขึ้น ประชาชนจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันตามสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งคือครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานหลักที่สำคัญ และยังเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม หากครอบครัวได้รับการเลี้ยงดู ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมเป็นอย่างดี ก็จะส่งผลทำให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่คิดดี ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง หากไม่ได้รับการปลูกฝังก็จะทำให้ขาดคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ยังส่งผลกระทบต่อสังคมก่อให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหาอาชญากรรม อาชญากร การลักขโมย การทุจริตและการประพฤติมิชอบ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาและภัยทางสังคมตามมานานัปการ จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจไทยที่มีความเสี่ยงและข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ ขยายตัวต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ อาจส่งผลและมีความเสี่ยงที่เกิดจากปัญหาภัยแล้งผลผลิตภาคเกษตร และความเสี่ยงจากความผันผวนของระบบเศรษฐกิจการเงินโลก (กองยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค, 2567)

ประชาชนจึงต้องปรับตัว ประชาชนทั่วไปที่มีต้นทุนไม่มากก็อาจจะหาทางแก้ด้วยการจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาไม่สามารถแก้ปัญหาหรือลดจำนวนน้อยลงได้ การจำหน่ายและเสพยาเสพติดยังคงทวีความรุนแรงและแพร่ระบาดมากขึ้น จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ตามคดีพระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 มีผู้ต้องขังทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 210,851 คน (กรมราชทัณฑ์, 2568) ผู้ต้องขังมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ทางรัฐบาลจึงต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหา เพื่อบำบัด

ฟื้นฟูบุคคล เพื่อให้กลับมาเป็นปกติและไกลจากยาเสพติด ทำการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ แก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามเป้าและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์, 2567) ไม่ให้ผู้ต้องขังกระทำความผิดและวนกลับมาดำเนินคดีอีก การที่ไม่ให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำอีก เรียกว่า การกระทำผิดซ้ำซ้อน หมายถึง การกระทำผิดเพิ่มเติมขึ้นอีก หลังจากผู้กระทำความผิดถูกจับกุมและถูกลงโทษแล้ว (สมบูรณ์ เตชะวงศ์, 2545)

ประชากรไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 92.52 การนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามายึดถือ และปฏิบัติสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาด้านความคิด ทัศนคติ และทำให้จิตใจสงบ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุข โดยเฉพาะหลักพุทธธรรม เรื่อง หิริ โอตตัปปะ 1. หิริ คือ ความละอายแก่ใจในขณะกำลังจะทำชั่ว ทั้งทางกาย วาจาใจ รู้สึกขยะแขยงใจ ไม่กล้า ทำความชั่ว 2. โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต คิดเห็นภัยที่เกิดจากการทำความชั่ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าธรรมสำหรับคุ้มครองโลก เพราะย่อมคุ้มครองโลกให้อยู่กันด้วยความรักสามัคคี ทำให้การเป็นอยู่ร่วมกัน มีความสงบสุขร่มเย็น หิริโอตตัปปะยังเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งห้ามปรามไม่ให้กล้าทำความชั่วลงได้ทำเป็นความชั่วแล้ว ก็รู้สึกละอาย หวาดหวั่นใจไม่อาจทำลงเพราะถือหิริโอตตัปปะเป็นใหญ่ โลกจึงมีความสุข และตั้งอยู่ยั่งยืนสืบมา (มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย, 2568) การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการแก้ปัญหาของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนในสังคมได้อยู่อาศัยร่วมกัน อย่างปกติสุข เกิดความรักความสามัคคี สามารถลดปัญหาแก้ปัญหาอาชญากรรม อาชญากร สามารถดำเนินชีวิตได้ตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมได้ดี และยังเป็นเกราะกำบัง จากสิ่งล่อลวงไม่ให้หลงผิดไปในทางที่ไม่ชอบหรือเมื่อหลงกระทำผิดแล้วสามารถนำตนออกจากสิ่งไม่ดีปรับปรุงตนพัฒนาตนและเกรงกลัว ต่อการกระทำดังกล่าว

ดังนั้น จากปัญหาของการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง จึงเป็นปัญหาที่ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง เพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง เพื่อศึกษาถึงการนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา เรื่อง หิริโอตตัปปะมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตน สามารถลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักหิริ โอตตัปปะกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง เพื่อลดปัญหากระทำความผิดซ้ำกับการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์ จำนวน 4,825 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์ จำนวน 370 คน ตามสูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง กรมราชทัณฑ์

ผู้ต้องขัง	จำนวนประชากร (N)	กลุ่มตัวอย่าง (n)
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง	4,825	369.38
รวม	**4,825**	**370**

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล โดยจะเป็นแบบกำหนดคำตอบให้ (Check List) และเติมคำในช่องว่าง จำนวน 6 ข้อคำถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านทำงานสาธารณะ เพื่อ

ขัดเกลาพฤตินิสัย 2. ด้านปรับทัศนคติด้านความคิด และ 3. ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดี จำนวน 12 ข้อคำถาม ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตน มี 2 ด้าน 1. หิริ (การละอายแก่บาป) 2. โอตตัปปะ (การเกรงกลัวต่อบาป) จำนวน 8 ข้อคำถาม ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตน จำนวน 4 ข้อคำถาม ตอนที่ 5 แบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก คำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อคำถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม โดยใช้ตารางแสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation Coefficient) เป็นค่าวัดความสัมพันธ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) โดยทั่วไปนิยมใช้สัญลักษณ์ (r) แทนสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลุ่มการบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Hinkle et al., 1998)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยนำข้อมูล มาถอดเสียงบันทึกเป็นข้อความ จำแนกและเรียบเรียงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง โดยภาพรวม

ระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทำงานสาธารณะเพื่อขัดเกลาพฤตินิสัย	4.83	0.46	มากที่สุด
2. ด้านปรับทัศนคติด้านความคิด	4.88	0.38	มากที่สุด
3. ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดี	4.92	0.40	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.88**	**0.065**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า การส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.88) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดี ($\overline{X}$ = 4.92) รองลงมา คือ ด้านการปรับทัศนคติด้านความคิด ($\overline{X}$ = 4.88) ด้านการทำงานสาธารณเพื่อขัดเกลาพฤตินิสัย ($\overline{X}$ = 4.83) อยู่ในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ตามสมมติฐานที่ 1 - 3

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ค่าสหสัมพันธ์	ค่า P	ระดับความสัมพันธ์	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	หลักพุทธธรรม	การส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง	0.079**	0.01	ค่อนข้างต่ำมาก	✓	
2	ด้านหิริ คือ การละอายแก่บาป		-0.132**	0.01	ค่อนข้างต่ำมาก	✓	
3	ด้านโอตตัปปะ คือ การเกรงกลัวต่อบาป		0.061**	0.01	ค่อนข้างต่ำมาก	✓	

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำมาก (r = .079**) ด้านหิริมีความสัมพันธ์เชิงลบ ในทิศทางตรงกันข้าม ในระดับค่อนข้างสูง (r = -.132**) ส่วนด้านโอตตัปปะ ความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = .061)

3. แนวทางการพัฒนาและระดับความคิดเห็นทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตน พบว่า 1. แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังนำหลักธรรมคำสอนของทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินงานในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง จัดกิจกรรมหรือโครงการฯ ต่างๆ ในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถฝึกอบรมคุณธรรม ศีลธรรม ปรับทัศนคติผู้ต้องขังรวมถึงชุมชนในสังคม ให้เปิดรับผู้ต้องขังเมื่อออกจากทัณฑสถานไปสามารถปรับปรุงตนใหม่ สร้างพลังงานเชิงบวกด้านดีลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำ สิ่งที่สำคัญและจำเป็น คือ อาชีพ ความรักของครอบครัว 2. หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง ด้านหิริ ผู้ต้องขังตระหนักถึงความละอายแก่บาปหากทำแล้ว ผลที่ตามมาหลาย ๆ อย่างด้วยกัน ด้านโอตตัปปะ (การเกรงกลัวต่อบาป) ผู้ต้องขังเข้าใจในหลักโอตตัปปะ อย่างถ่องแท้เพราะหากไม่มีสติ ความคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก็อาจจะนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ ผู้ต้องขังต้องระลึกอยู่เสมอทำแล้วต้องได้รับผลแห่งการกระทำนั้น และ 3. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ มีความสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้ต้องขัง โดยมีการจัดกิจกรรมหลาย ๆ ด้านผ่านกิจกรรมเน้นหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ขัดเกลาพฤติกรรม และกลับตัวเป็นคนใหม่ในสิ่งที่ดีขึ้นหลังจากออกจากทัณฑสถานไม่กระทำผิดซ้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง 1. ด้านทำงานสาธารณะเพื่อขัดเกลาพฤตินัย พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับวิจัยของเพิ่มพูน สีมารักษ์ (2565) วิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ: ศึกษากรณีการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดที่มีความผิดปกติทางจิตในความผิดต่อชีวิตและต่อร่างกาย พบว่า การกระทำความผิดส่วนใหญ่นั้นเกิดขึ้นภายในครอบครัว และชุมชน ซึ่งการที่ผู้กระทำความผิด ที่มีความผิดปกติทางจิตบางรายได้ก่ออาชญากรรม ที่ร้ายแรงอันเกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของสังคม และสะท้อนให้เห็นว่ามาตรการติดตาม และป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ป่วย 2. ด้านปรับทัศนคติด้านความคิดพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับวิจัยของชัยสิทธิ์ ภูจีวร (2564) วิจัยเรื่อง การกระทำความผิดซ้ำและการเสพซ้ำของผู้เสพในคดียาเสพติด ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ภาค 5 พบว่า สภาพปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้กระทำความผิดซ้ำ และการเสพซ้ำ ปัจจัยภายใน ได้แก่ จิตสำนึก (ความตระหนัก การรับรู้ ทัศนคติ และความสามารถแห่งตน) เกี่ยวกับการเสพติดของผู้กระทำความผิด และผู้เสพซ้ำ 3. ด้านการสร้างพลังงานเชิงบวก

ในด้านดี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องงานวิจัยของไพรวัลย์ สุนทรา (2565) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดยโสธร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยต้องขังได้เข้าทำงาน สังคมควรร่วมกันให้โอกาสผู้ที่เคยต้องโทษให้กำลังใจ และหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน และสอดคล้องงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ พิมสุก (2565) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวการคบหาสมาคมกลุ่มเพื่อน และด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สังคมควรเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่เคย ถูกต้องโทษจำคุกได้กลับเข้าทำงานได้อย่างปกติในสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำมาก (r = .079**) ด้านหิริ มีความสัมพันธ์เชิงลบ ในทิศทางตรงกันข้าม ในระดับค่อนข้างสูง (r = -.132**) ส่วนด้านโอตตัปปะความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = .061) สอดคล้องกับวิจัยของพิชิต ชัยมาลา และคณะ (2566) วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่า การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ สามารถพัฒนากิจกรรมแก้ไขผู้ต้องขังให้เกิดความเหมาะสมโดยได้นำแนวคิดการป้องกันการกระทำผิดซ้ำตามหลักพุทธจิตวิทยา (ภาวนา 4) มาเป็นกระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีเครื่องเตือนสติ ในการยับยั้งตนเองควบคุม และสอดคล้องกับวิจัยของวราพร องคะลอย และคณะ (2566) วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตทาง ด้านสติปัญญา นำมาบูรณาการกับหลักไตรสิกขา

3. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง พบว่า มีการฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้ต้องขัง โดยมีการจัดกิจกรรมหลาย ๆ ด้าน ผ่านกิจกรรม โดยเน้นหลักพุทธธรรมเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ขัดเกลาพฤติกรรมและกลับตัว เป็นคนใหม่ในสิ่งที่ดีขึ้น หลังจากออกจากทัณฑสถานไป สอดคล้องกับวิจัยของพงศ์สรัญ หัสชู และคณะ (2567) วิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม พบว่า แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังนี้ 1. กระบวนการ

ให้ความรู้ 2. กระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดี 3. กระบวนการให้โอกาสในการแสดงออก และ 4. กระบวนการสร้างภาคีเครือข่ายสนับสนุน และสอดคล้องจรันดร์ ติ๊บอุ๊ด และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง การฝึกตนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง ลำปาง พบว่า ผู้ต้องขังต้องฝึกตนให้เป็นผู้มีความซื่อตรงต่อเพื่อนที่อยู่ร่วมกันปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยยึดถือความถูกต้อง ฝึกการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ฝึกให้มีความเข้มแข็งอยู่ในเรือนจำ ฝึกการร่วมใจในงานที่ต้องทำด้วยกันและพร้อมที่เสียสละเพื่องานที่ได้รับมอบหมาย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้น เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว จึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ โดยนำเอาผลการวิจัยเชิงปริมาณ ในประเด็นที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด และมีความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามนำมาเป็นสาระสำคัญในการสังเคราะห์ และประเด็นดังกล่าวได้พิจารณาถึงความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อสรุปและประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์แล้วจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัย ดังปรากฏเป็น B2PA โมเดล สรุปได้ดังนี้

B = Buddhist teachings คำสอนพระพุทธศาสนาหลักหิริโอตตัปปะ เมื่อมีความทุกข์จะนึกถึงหลักพุทธธรรมอยู่เสมอ คิดถึงบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญอยู่เสมอ หากมีบุคคลอื่นให้ลองเสพยาเสพติดก็จะเกิดการยับยั้งชั่งใจ กลัวทำให้ครอบครัวทุกข์ใจ ลำบากใจทำแล้วทุกข์ใจไม่มีความสุข ทำแล้วต้องเข้ารับโทษตามที่เคยได้รับมา

P = Principles หลักการแนวทาง คือ แนวทางในการทำงานสาธารณะเพื่อขัดเกลาพฤตินิสัยหากออกจากทัณฑสถานจะปฏิบัติตน เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม การช่วยทำงานสาธารณประโยชน์ช่วยให้ท่านรู้สึกมีคุณค่ามากขึ้นหากมีผู้คนเดือดร้อนขอร้องให้จะช่วยเหลือการที่จะประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีหลักการแนวทางในการดำเนินงาน หลักการในการทำงานนี้อาจจะผ่านจากการดำเนินงานด้านโครงการ กิจกรรม เพื่อเป็นการดำเนินงานและกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการทำงาน

P = Positive attitude ทัศนคติเชิงบวก คือ เมื่อออกไปบุคคลในสังคมยอมรับและรับคุณเข้าในสังคมได้อย่างเข้าใจ สามารถประกอบอาชีพสุจริตไม่ทำผิดซ้ำเมื่อออกไปแล้วจะคิดตระหนักให้มากขึ้น จึงต้องอาศัยการปรับทัศนคติแนวคิดในเชิงบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้ต้องขังได้คิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้ การปรับแนวคิดในการอยู่ร่วมกันกับสังคม การเป็นที่ยอมรับของครอบครัวชุมชนและสังคม

P = positive energy พลังงานเชิงบวก คือ เป็นการสร้างพลังงานเชิงบวกในด้านดีเมื่อออกจาก ทัณฑสถานจะประกอบอาชีพที่สุจริต ตั้งตนเป็นคนดีจะปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ผิดแก้ไขในสิ่งที่พลาดมีคุณค่ากับครอบครัวสังคมเสมอ พลังงานด้านบวกจึงมีความสำคัญอย่างมาก สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกิดเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การเข้าใจชีวิตเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้เป็นอย่างดี การรู้จักผิดชอบชั่วดี

สรุปได้ว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขังเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำต้องใช้ คือ B3P โมเดล 1. B = Buddhist Teachings คำสอนพระพุทธศาสนา 2. P = Principles หลักการแนวทาง 3. P = Positive Attitude ทัศนคติเชิงบวก 4. P = Positive Energy พลังงานเชิงบวก มาใช้ในการส่งเสริมการปฏิบัติตนของผู้ต้องขัง เพื่อลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางควรกำหนดให้สถานศึกษาเอกชนภายนอกเข้ามาให้ความรู้อบรมหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังไม่เน้นเฉพาะด้านศาสนา

2. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางควรกำหนดแนวทางในการดำเนินการและติดตามผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ

3. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ควรมีการกำหนดนโยบายการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน หรือหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรให้กับบุคลากรในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางควรจัดการอบรมปลูกฝังให้ผู้ต้องขังทุกคนได้มีความรู้ ด้านการดำรงชีวิตภายหลังออกจากทัณฑสถาน

2. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ทดลองและฝึกอาชีพในสิ่งที่ตนเองสนใจ

3. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางควรจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อมในการให้บริการอยู่เสมอทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผู้ต้องขังหลังเมื่อพ้นโทษของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

2. ควรศึกษาวิจัยการดำเนินงานการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักอบายมุข 6 ทางแห่งความเสื่อม และอกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งความชั่วมาใช้ในการดำเนินงานของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมให้ความรู้อาชีพที่ผู้ต้องขังมีความต้องการเป็นพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2567). *สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.102 (ก) สำรวจ ณ วันที่ 1 เมษายน 2567*. สืบค้น 30 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/TNnS1

_____. (2568). *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ 1 มกราคม 2568*. สืบค้น 30 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/aqQDY

กองยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค. (2567). *ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่สี่ของปี 2566 ทั้งปี 2566 และแนวโน้มปี 2567*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/17tPO

เกรียงศักดิ์ พิมสุก. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

จรันดร์ ติ๊บอุ๊ด และคณะ. (2562). การฝึกตนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางลำปาง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(2), 20–29.

ชัยสิทธิ์ ภูจีวร. (2564). *การกระทำความผิดซ้ำและการเสพซ้ำของผู้เสพในคดียาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ภาค 5* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พงศ์สรัญ หัสชู และคณะ. (2567). แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม. *วารสารวิจยวิชาการ*, 7(4), 237–254.

พิชิต ชัยมาลา และคณะ. (2566). การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 6(2), 89–101.

เพิ่มพูน สีมารักษ์. (2565). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ: ศึกษากรณีการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดที่มีความผิดปกติทางจิตในความผิดต่อชีวิตและต่อร่างกาย* (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพรวัลย์ สุนทรา. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดยโสธร* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. (2568). *การทำหน้าที่กัลยาณมิตรเบื้องต้น (DF 101)*. สืบค้น 19 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/RQVnb

วราพร องคะลอย และคณะ. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(2), 1–14.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมราชทัณฑ์. (2567). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.102 (ก) สำรวจ ณ วันที่ 1 เมษายน 2567, สืบค้น 27 เมษายน 2567, จาก : http:/www. correct.go.th/report_pdf.php

สมบูรณ์ เตชะวงศ์. (2545). *การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง* (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Hinkle, D. E. et al. (1998). *Applied Statistics for Behavioural Sciences* (4th ed.). Chicago, IL: Rand McNally College Publishing.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*

THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF IDDHIPADA PATH OF ACCOMPLISHMENT TO ENHANCE THE QUALITY OF WASTE MANAGEMENT SERVICES OF THAMAKA SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT THAMAKA DISTRICT IN KANCHANABURI PROVINCE

บุณยวีร์ ไม้เลื้อย, ชญาดา เข็มเพชร, ธิติวุฒิ หมั่นมี
Bunyavee Mailuay, Chayada Khemphetch, Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: 0928825689aa46@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท 4 กับคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และ 3. นำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 373 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 2. ผู้ชำนาญด้านสาธารณสุข 3. ผู้นำประชาชน และ 4. ผู้รู้ด้านพุทธธรรมได้กำหนดไว้ทั้งหมด จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ความเสมอภาค ความทันเวลา ความเพียงพอ ความต่อเนื่อง และความก้าวหน้าอยู่ใน

*Received September 28, 2025; Revised October 30, 2025; Accepted November 6, 2025

ระดับมาก 2. หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกาในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r = .456) และ 3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: หลักอิทธิบาทธรรม; ส่งเสริมคุณภาพการให้บริการ; การจัดการขยะมูลฝอย

Abstract

This research article aims to: 1. To study the level of service quality in solid waste management of Thamaka Sub-District Administrative Organization, Tha Maka District, Kanchanaburi Province; 2. To study the relationship between the Four Iddhipāda and the quality of solid waste management services of Thamaka Sub-District Administrative Organization, Thamaka District, Kanchanaburi Province; and 3. To propose the application of Iddhipādadhamma to enhance the quality of solid waste management services of Thamaka Sub-District Administrative Organization, Tha maka District, Kanchanaburi Province. The research methodology employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. The quantitative research used a survey method through questionnaires, with a stratified random sampling technique applied to a sample of 373 participants. The qualitative research was conducted through in-depth interviews with key informants. Data were collected by distributing questionnaires and conducting interviews with key informant groups, including personnel of the Sub-District Administrative Organization, public health specialists, community leaders, and experts in Buddhist principles, totaling 10 monks/persons.

Findings were as follows: 1. The overall quality of solid waste management services provided by Tha Maka Subdistrict Administrative Organization was at a high level in all aspects, including equity, timeliness, adequacy, continuity, and progress; 2. The Four Iddhipada principles were positively correlated with the management of Tha Maka Subdistrict Administrative Organization at a moderate level and were statistically

significant (r = .456); and 3. The application of Iddhipāda Dhamma, namely Chanda, Viriya, Citta, and Vimamsa, can be used as practical guidelines to enhance the quality of solid waste management services by strengthening motivation, continuity in work performance, and sustainability of environmental management at the local level.

Keywords: Iddhipāda Principles; Service Quality Enhancement; Solid Waste Management

บทนำ

ขยะมูลฝอยถือเป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมสำคัญของชุมชนทั่วโลกและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี สาเหตุหลักเกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และวิถีชีวิตของคนและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เลียนแบบค่านิยมตะวันตก เช่นการใช้ชีวิต การบริโภคอุปโภค ตามกระแสนิยมจึงนำไปสู่การผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่สูงมากยิ่งขึ้น (ส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดอุทัยธานี, 2555) เกิดขั้นตอนการผลิตที่ใช้สารเคมีและสิ่งแปลกปลอมเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เหลือจาการผลิตหรือการบริโภค ใช้สอยกลายเป็นขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายหรือกำจัดได้ยาก จึงทำให้ปัญหาขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาใหญ่ในระดับประเทศ ปัญหาขยะมูลฝอยส่วนใหญ่มีต้นเหตุมาจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่ขาดความตระหนักรู้ และขาดจิตสำนึกในประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งยังยึดถือค่านิยมทางวัตถุ และขาดจริยธรรม จนส่งผลให้เกิดปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น หากไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตั้งแต่ขั้นตอนต้นทาง กลางทาง ไปจนถึงปลายทางอย่างเหมาะสม

ตามหลักของสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ขยะเหล่านี้อาจสะสมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยและของเสียจากภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงจนเกินขีดความสามารถของระบบจัดการที่มีอยู่ และกำลังกลายเป็นภาระหนักที่อาจส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในอนาคต หากไม่มีการวางแผนและรับมืออย่างจริงจัง จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด จึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ช่วงเวลาวิกฤตที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคการศึกษา จำเป็นต้องร่วมมือกันอย่างเป็นระบบและจริงจัง เพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยต้องพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ตอบโจทย์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในระยะยาว (สันชัย พรมสิทธิ์, 2562) การกำจัดขยะมูลฝอยให้ได้ผลดีและเกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นต้องพึ่งพาองค์ประกอบหลายด้านที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการคัดแยกขยะมูลฝอย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ การคัดแยกขยะแหล่งกำเนิด ไม่เพียงช่วยลดปริมาณขยะที่จะต้องกำจัดในขั้นสุดท้าย แต่ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะได้อย่างเป็นรูปธรรม

การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะอย่างถูกต้อง ตามกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมดูแลและร่วมแก้ไขปัญหาขยะในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมจิตสำนึกของคนในสังคม จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจึงเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารจะต้องใช้ในการครองงานเพราะประเทศต้องการคนทำงาน เป็นผู้มีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองความเจริญก้าวหน้าของผู้บริหารที่ดี จะส่งผลต่อองค์การหรือหน่วยงานอย่างแท้จริง คุณค่าของผู้บริหารงานคือผลสำเร็จหรือผลงานที่เกิดขึ้น ดังสุภาษิตที่ว่า ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน ผู้บริหารใช้อิทธิบาทธรรม เป็นหลักธรรมในการบริหารย่อมจะกลายเป็นศูนย์รวมใจรวมงานและสามารถจัดการให้งานบรรลุผลไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2526)

ผู้วิจัยจึงสนใจองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกาเป็นพื้นที่วิจัยที่สะท้อนบริบทของการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริงเหมาะสำหรับการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและนโยบายรัฐ ในผลกระทบและปัญหาของการกำจัดขยะมูลฝอยในสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน ว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และประเด็นสำคัญคือการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้บุคลากรนำหลักธรรมมาพัฒนาส่งเสริมตนเองให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรและชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีให้มีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนให้เกิดผลอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท 4 กับคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชน ที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปี ขึ้นไป จำนวน 5,373 คนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน ที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีในการศึกษาครั้งนี้ได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) และดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 373 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ชำนาญด้านสาธารณสุข จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 ผู้นำประชาชน จำนวน 3 คน และ กลุ่มที่ 4 ผู้รู้ด้านพุทธธรรม จำนวน 2 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบกำหนดคำตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1. ฉันทะ2. วิริยะ 3. จิตตะ และ 4. วิมังสา และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะมูลฝอยของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. การให้บริการอย่างเสมอภาค

2. การให้บริการอย่างทันเวลา 3. การให้บริการอย่างเพียงพอ 4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง และ 5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า รวมทั้งหมด 25 ข้อ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 ข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 373 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วน จำนวน 373 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูล พร้อมบันทึกเสียงเพื่อความครบถ้วนของเนื้อหา จากนั้นถอดความข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ด้วยวิธีที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การจัดทำผลการวิจัยในลำดับถัดไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการให้บริการการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และใช้สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเพื่อทดสอบความสัมพันธ์

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาในเชิงลึกและสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์จริง

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกาในภาพรวมทุกด้านดังนี้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = 0.37) ดังนี้ ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. = 0.55) รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างทันต่อเวลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.56) รองลงมา คือ ด้านการให้บริการ

อย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.21, S.D. = 0.57) และระดับความคิดเห็นตามหลักอิทธิบาทคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.30) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นตามหลักอิทธิบาทธรรมของประชาชนที่มีต่อคุณภาพให้การบริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา โดยภาพรวม

ระดับคุณภาพให้การบริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	4.08	0.57	มาก
2. ด้านการให้บริการอย่างทันต่อเวลา	4.16	0.56	มาก
3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4.13	0.55	มาก
4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	4.16	0.60	มาก
5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า	4.21	0.57	มาก
ภาพรวม	**4.14**	**0.37**	**มาก**

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา ดังนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท 4 กับคุณภาพการให้บริการด้านจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม					
ตัวแปรอิสระ	คุณภาพการให้บริการด้านการจัดการโดยภาพรวม	1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	2. ด้านการให้บริการอย่างทันต่อเวลา	3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
หลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวม	.456	.019	.037	.120	.035	.021
1. ด้านฉันทะ	1.00**	.012	.117*	.065	.084	.065
2. ด้านวิริยะ	.183**	.111*	.123*	.109*	.100	.097
3. ด้านจิตตะ	.240**	.049	.056	.051	.090	.100
4. ด้านวิมังสา	.275**	.098	.167**	.177**	.157**	.144**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .456) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้มีความเชื่อมโยงกับผลลัพธ์เชิงบวกด้านคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูล

ฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก (r = 1.00) ด้านวิริยะมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ (r = .183**) ด้านจิตตะมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำถึงปานกลาง (r = .240**) และด้านวิมังสามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำถึงปานกลาง (r = .275**) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของคุณภาพการให้บริการรายด้าน พบว่าโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำถึงปานกลาง และมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมังสา นำมาใช้ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการปลูกฝังฉันทะ ให้บุคลากรและประชาชนมีจิตสำนึกรักในสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะ จากนั้นส่งเสริมวิริยะ ด้วยการกระตุ้นให้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ ต้องส่งเสริมจิตตะ โดยให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การคัดแยกขยะ การรีไซเคิล และแนวทางลดการใช้พลาสติก ตลอดจนจัดกิจกรรมที่สร้างความตระหนัก เช่น การรณรงค์หรืออบรมในชุมชน ส่วนวิมังสา ควรนำมาใช้ในขั้นตอนการประเมินผล เช่น การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาขยะล้นเมือง นำมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ปริมาณขยะลดลง ด้านความเสมอภาค ช่วยสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกร่วมในการรักษาความสะอาด เช่น การจัดกิจกรรมอบรมการแยกขยะให้ทุกชุมชน จัดอบรมแยกขยะให้ทั้งชุมชนเมืองและชนบทอย่างทั่วถึง ด้านความเพียงพอ ทำให้เกิดความพยายามอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น การคัดแยกขยะต้นทาง ลดการใช้ถุงพลาสติก และนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ ด้านความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติงานช่วยให้การจัดการขยะมีระบบ เช่น มีวันเก็บขยะประจำอย่างต่อเนื่อง การติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ด้านความทันเวลา แก้ปัญหาให้ทันท่วงที เช่น หากพบปัญหาขยะล้น ใช้วิธีสื่อสารดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และประชาสัมพันธ์ให้ช่วยแยกขยะก่อนทิ้ง ด้านความก้าวหน้า การใช้หลักอิทธิบาทอย่างครบถ้วนจะผลักดันให้เกิดนวัตกรรม เช่น การจัดการขยะด้วยเทคโนโลยีรีไซเคิลอัตโนมัติ ตลอดจนการสร้างนโยบายที่ตอบโจทย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและติดตั้งถังอัจฉริยะในชุมชนเมืองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ จากองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอย เป็นกรอบแนวคิดและเครื่องมือเชิงหลักที่เชื่อมโยงกันในการขับเคลื่อนกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

แต่ยังสามารถนำกลับมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสะท้อนผ่านพฤติกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ระดับความคิดเห็นหลักอิทธิบาทธรรมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ค้นพบการนำหลักอิทธิบาทธรรมช่วยปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่บุคลากรในการให้บริการประชาชนด้วยความเสียสละ สุภาพ ไม่เลือกปฏิบัติและสะท้อนให้เห็นการส่งเสริมการพัฒนาตนเองและความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรและผู้รับบริการอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศี จันทราประภาวัฒน์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะ ของเทศบาลนครลำปาง พบว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นตัวสนับสนุนให้เกิดเป็นการส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการ และยังเป็นผลลัพธ์ที่ทำให้เทศบาลนครลำปางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และดำเนินตามนโยบายของเทศบาลนครได้ดียิ่งขึ้นด้วย

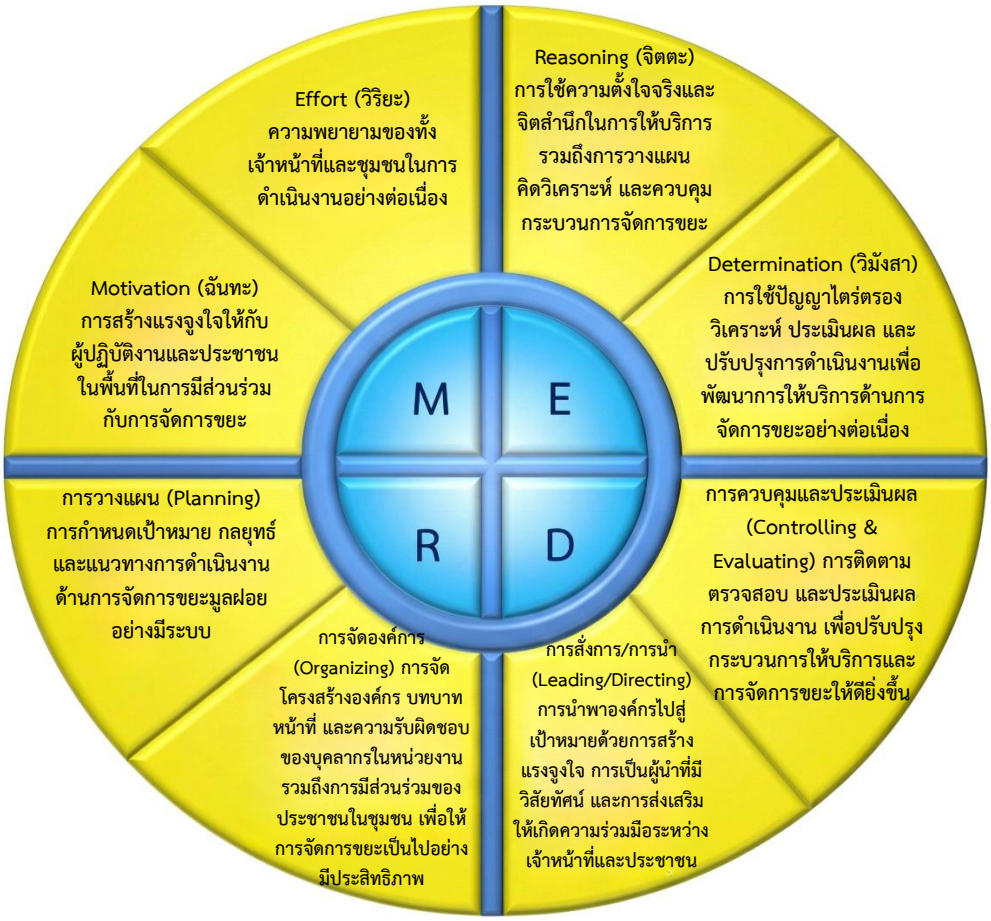
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .456$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้มีความเชื่อมโยงกับผลลัพธ์เชิงบวกด้านคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา สอดคล้องกับงานวิจัยของแม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า หลักการจัดการขยะประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการตามหลัก 3Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด ขณะที่หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ อิทธิบาท และสัมมัปปธาน อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เชิงปรัชญาพบว่า หลักการจัดการขยะมุ่งเน้นเพียงการปฏิบัติ แต่ยังขาดการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนหลักพุทธธรรมแม้มีคุณค่าเชิงจริยธรรม แต่หากไม่ประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน อาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

3. การประยุกต์ใช้แนวทางเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หน่วยงานให้ความสำคัญต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งผลให้มีการวางแผนจัดการขยะอย่างเป็นระบบ พัฒนานโยบายและอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับบริบท

พื้นที่ รณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะ และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของสิฎฐิณิ ศาธราสกุลปกรณ์ และสายัณห์ อินนันใจ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลป่าแมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งพบว่า การพัฒนาระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการให้ความรู้แก่ประชาชน การจัดกิจกรรมรณรงค์อย่างต่อเนื่อง การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การให้คำปรึกษาและสนับสนุนเชิงปฏิบัติตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ อันส่งผลให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีพบว่า การพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านโครงสร้างหรือทรัพยากรเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์มาประมวลเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของการจัดการขยะมูลฝอยในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม และจากการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อมุ่งสู่การจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี การสังเคราะห์งานวิจัยทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ซึ่งนำมาพัฒนาเป็น MERD โมเดล โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ด้านการวางแผน (Planning) การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีระบบ

ด้านการจัดองค์การ (Organizing) การจัดโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสั่งการ/การนำ (Leading/Directing) การนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายด้วยการสร้างแรงจูงใจ การเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชน

ด้านการควบคุมและประเมินผล (Controlling & Evaluating)การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงกระบวนการให้บริการและการจัดการขยะให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพต้องบริหารอย่างเป็นระบบทั้งการวางแผน จัดองค์กร สั่งการ และประเมินผล โดยเน้นความร่วมมือจากประชาชนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมในการทำงานของบุคลากรและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา รวมทั้งประชาชนในพื้นที่เกิดความรักสร้างจิตสำนึก ในการดูแลรักษาความสะอาดและการจัดการขยะ เช่น การประกวดหมู่บ้านสะอาด การรณรงค์คัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางเกิดความตระหนักและแรงผลักดันให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

2. พัฒนาในการปฏิบัติงานควรมีการกำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา พร้อมติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความรับผิดชอบ การจัดการขยะอันตราย และการบริหารจัดการขยะรีไซเคิล

3. ควรปลูกฝังให้เจ้าหน้าที่มีใจรักในการให้บริการและเอาใจใส่ในการจัดการปัญหาขยะอย่างรอบด้าน เช่น การตอบรับคำร้องเรียนของชาวบ้าน และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้เกิดการบริการที่มีคุณภาพและเกิดความพึงพอใจในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมความรักและศรัทธาในงานบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา ควรมีการปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกและเกิดแรงจูงใจ ส่งผลให้มีความตั้งใจและเต็มใจในการให้บริการประชาชนมากขึ้น

2. พัฒนาทักษะและความสามารถเฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา จัดอบรมหรือเวิร์กช็อปที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการจัดการขยะมูลฝอย เช่น การคัดแยกขยะ การรีไซเคิล และแนวทางจัดการขยะอันตราย เพื่อยกระดับคุณภาพงานบริการอย่างเป็นรูปธรรม

3. สร้างระบบติดตามผลและประเมินตนเอง ออกแบบระบบการประเมินผลการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะกา สามารถทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างแรงจูงใจผ่านระบบรางวัล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคในการจัดการขยะอย่างเป็นระบบเพิ่มประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานด้านบริการ

2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ กับคุณภาพการให้บริการ เช่น สังคหวัตถุธรรม หรือหลักทศพิธราชธรรมเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของแต่ละหลักธรรมในการส่งเสริมการให้บริการ

3. ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ซึ่งจะช่วยให้ผลการวิจัยมีมิติที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นส่งเสริมการทำงานอย่างมีระบบและความสม่ำเสมอเพื่อวัดผลอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เกศี จันทราประภาวัฒน์ และคณะ. (2566). พุทธบูรณาการส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะของเทศบาลนครลำปาง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(1), 59–73.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2526). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. (2568). การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน. *วารสารวิจยวิชาการ*, 8(1), 261–278.

ส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดอุทัยธานี. (2555). *คู่มือองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอย*. สืบค้น 6 มกราคม 2568, จาก https://www.uthaithani.go.th/MainMenu/km/KM55/knowlage1.pdf

สันชัย พรมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(1), 67–81.

สิฎฐิณิ ศาธราสกุลปกรณ์ และสายัณห์ อินนันใจ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลป่าแมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, 10(1), 53–69.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี*

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING ELDERLY'S QUALITY OF LIFE OF LADYA SUB-DISTRICT MUNICIPALITY AT MUANG KANCHANABURI DISTRICT IN KANCHANABURI PROVINCE

วาสนา ลิ้มวิไลกาญจน์, พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร), สุริยา รักษาเมือง
Wasana Limvilaikarn, Phrawisutthipongmethee (Vira Mahaviro), Suriya Raksamueang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: wasana01012517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับสุขภาพผู้สูงอายุ และ 3. นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 288 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพละ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = .243**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. การส่งเสริมสุขภาพตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ ส่งผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ ซึ่งด้านจิตใจมีค่าระดับสูงสุด รองลงมาคือด้านสังคม จิตวิญญาณ และร่างกายตามลำดับ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติที่หลากหลาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาสุขภาวะในชุมชนผู้สูงวัย

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; หลักพละ 4; การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

*Received August 21, 2025; Revised October 2, 2025; Accepted October 8, 2025

Abstract

This research article aims to: 1. To examine the level of health among older persons at Lat Ya Sub-District Municipality, Mueang District, Kanchanaburi Province. 2. To study the relationship between Buddhist principles and the health of older persons; and 3. To propose guidelines for applying Buddhist principles to enhance the quality of life of older persons. The study employed a mixed-methods consisting of quantitative research using questionnaires administered to a sample of 288 older persons, with data analyzed using descriptive statistics and correlation coefficients, and qualitative research conducted through in-depth interviews with nine key informants, with data analyzed using content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. The overall level of health of older persons based on the Four Powers (Bala 4) was at a high level. 2. The application of Buddhist principles was positively correlated with the health of older adults at a low level and was statistically significant at the .01 level (r = .243**); and 3. Health promotion based on Buddhist principles, particularly the principles of Sangahavatthu, had an impact on the well-being of older persons, with the mental dimension showing the highest level, followed by the social, spiritual, and physical dimensions, respectively. The findings indicated the potential of applying Buddhist principles to enhance the quality oflife of older persons across multiple dimensions, both physical and mental, serving as an alternative approach to promoting well-being in aging communities.

Keywords: Buddhist Principles; Four Powers (Bala); Elderly Quality of Life Enhancement

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.70 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งถือว่าเข้าสู่ภาวะ Aged Society อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะผู้สูงอายุวัยต้น (60–69 ปี) ที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 59.3 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

ประชากรที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุขของประเทศ โดยเฉพาะอัตราส่วนพึ่งพิงที่เพิ่มขึ้นเป็น 31.1 ซึ่งบ่งชี้ถึงภาระที่ตกอยู่กับประชากรวัยทำงาน

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงต้องพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิต โดยพบว่า ร้อยละ 51.5 ของผู้สูงอายุยังคงทำงานอยู่ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน แนวโน้มของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เช่น กลุ่มติดบ้านและติดเตียง ก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความท้าทายด้านการดูแลสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2567)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่ได้จำกัดอยู่เพียงด้านเศรษฐกิจหรือสุขภาพเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางสังคม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ลักษณะการอยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ในด้านเศรษฐกิจและสังคม รายได้และแหล่งที่มาของรายได้มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในการดำรงชีวิต และช่วยสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากรและบริการที่จำเป็น (สุนิษา มะลิวัลย์, 2567)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผ่านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะพละ 4 (อง.จตุกฺก. (ไทย) 21/153/215) ได้แก่ ปัญญาพละ วิริยพละ อนวัชชพละ และสังคหพละ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณค่า การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในทุกมิติ และสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักพละ 4 ของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้าอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนับสนุนและขยายผลจากข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนทั้งสิ้น 1,025 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้จำนวน 288 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งแบ่งประชากรออกเป็นชั้นตามลักษณะ เช่น อายุ เพศ หรือที่ตั้งภูมิศาสตร์ แล้วทำการสุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นเพื่อให้ได้สัดส่วนที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด การแบ่งสัดส่วนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านจึงสอดคล้องกับจำนวนประชากรในหมู่บ้านนั้น ๆ การคำนวณจำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านดำเนินการโดยใช้สูตรการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 1 สัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หมู่	รายชื่อหมู่บ้าน (7 หมู่ 7 ชุมชน)	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1	(บ้านลาดหญ้า)	300	2288 ×300/1025	84
หมู่ที่ 2	(บ้านท่าเสา)	125	2288 ×125/1025	35
หมู่ที่ 3	(บ้านทุ่งนานางหรอก)	100	2288 ×100/1025	28
หมู่ที่ 4	(บ้านท่าหวี)	250	2288 ×250/1025	70
หมู่ที่ 5	(บ้านจันอุย)	150	2288 ×150/1025	42
หมู่ที่ 6	(บ้านท่าหว้า)	50	2288 ×50/1025	14
หมู่ที่ 7	(บ้านหนองแก)	50	2288 ×50/1025	14
	รวม	**1025**	**ขนาดกลุ่มตัวอย่าง**	288

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 1 รูป ผู้บริหารเทศบาลตำบลลาดหญ้า 5 คน ผู้นำชุมชน 1 คนข้าราชการ 1 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั้งมุมมองด้านนโยบายการปฏิบัติงานด้านสุขภาพ และการบริหาร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักพละ 4 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ในช่วง 0.80–1.00 และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทดลอง 30 คน พบว่ามีความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.745 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุใน 7 หมู่บ้านของเทศบาลตำบลลาดหญ้า จำนวน 288 คน และได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วน ร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ด้วยตนเอง ใช้วิธีบันทึกเสียงและจดบันทึก จากนั้นถอดเทปและสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพละ 4 และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพละ 4 กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มประเด็นตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อหาความเชื่อมโยง แนวโน้ม และแนวคิดที่เกิดขึ้นจากข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ระดับสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมผู้สูงอายุมีระดับสุขภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านตามองค์ประกอบของหลักพละ 4 ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการประเมินสุขภาพในเชิงพุทธธรรม พบว่า ด้านปัญญาพละ พลังแห่งปัญญา อยู่ในระดับมาก ด้านวิริยพละ พลังแห่งความเพียร อยู่ในระดับมาก ด้านอนวัชชพละ พลังแห่งความไม่มีโทษ อยู่ในระดับมาก ด้านสังคหพละ พลังแห่งการเกื้อกูล อยู่ในระดับมาก การใช้หลักพละ 4 เพื่อประเมินสุขภาพ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในชุมชนสามารถดำรงชีวิตด้วยความเข้าใจในธรรมะ มีจิตใจมั่นคง ใฝ่ดี และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อสุขภาวะองค์รวมทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับหลักพละ 4 โดยภาพรวม

ที่	หลักพละ 4	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ปัญญา (การพัฒนาปัญญา)	3.98	3.98	มาก
2.	วิริยะ (การพัฒนาความมุ่งมั่น)	4.05	4.05	มาก
3.	อนวัชชระ (การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม)	4.11	4.11	มาก
4.	สังคหพละ (การพัฒนาความสัมพันธ์และสังคม)	4.12	4.12	มาก
	รวม	**4.06**	**4.06**	**มาก**

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับสุขภาพของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ / ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม: การส่งเสริมสุขภาพโดยภาพรวม	1. ด้านสุขภาวะทางกาย	2. ด้านสุขภาวะทางจิต	3. ด้านสุขภาวะทางสังคม	4. ด้านสุขภาวะจิตวิญญาณ
หลักภาวนา 4 โดยภาพรวม	**.243****	**.236****	**.100***	**.140***	**.144****
1. ปัญญาพละ	**.162****	.100	.048	.038	.109
2. วิริยพละ	**.102****	.067	.079	.063	.057
3. จิตภาวนา	**.126****	.172**	.037	.050	.152**
4. ปัญญาภาวนา	**.063****	.233**	.091	.186**	.037

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับสุขภาพของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับสุขภาพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ (r = .243**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์กับสุขภาพในภาพรวม พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก (r = .100) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กับสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับต่ำแต่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า หลักพละ 4 สามารถส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุได้อย่างรอบด้าน หากมีการส่งเสริมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง สุขภาวะทางกาย: การนำหลัก วิริยะ มาใช้ ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความมุ่งมั่นในการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ และป้องกันโรค สุขภาวะทางจิตใจ หลักอนวัชชระ และปัญญาพละ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสติ ยอมรับสภาพปัญหา และอยู่กับปัจจุบันได้อย่างสงบ สุขภาวะทางสังคม หลักสังคหพละ ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน บทบาททางสังคม และการช่วยเหลือกัน สุขภาวะทางจิตวิญญาณ การปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการประยุกต์ใช้หลักพละ 4 เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมตามหลักพละ 4 โดยรวม อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงการยอมรับในแนวทางพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะด้านสังคหพละซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมทางสังคมที่เข้มแข็ง เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัคร การช่วยเหลือผู้อื่น และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านอนวัชชระ และวิริยะ มีค่าเฉลี่ยรองลงมา บ่งชี้ว่า ผู้สูงอายุมีคุณธรรมในการดำรงชีวิต และมีความมุ่งมั่นในการดูแลตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่วนด้าน ปัญญาพละ แม้จะได้คะแนนน้อยที่สุด แต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก แสดงถึงการมีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของพรทิพย์ ทัพวัฒน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาล ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมและสภาพจิตใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ขณะที่ปัญหาหลักของผู้สูงอายุ คือ การขาดความอบอุ่นและรายได้ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสิทธิชัย วิสุทฺโธ (หว่านผล) และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี พบว่า รูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุโดยใช้

ระบบสารสนเทศ ทำให้สามารถติดตาม พัฒนา และวางแผนส่งเสริมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ร่วมกับการนำหลักพละ 4 มาประยุกต์ใช้ในระดับปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

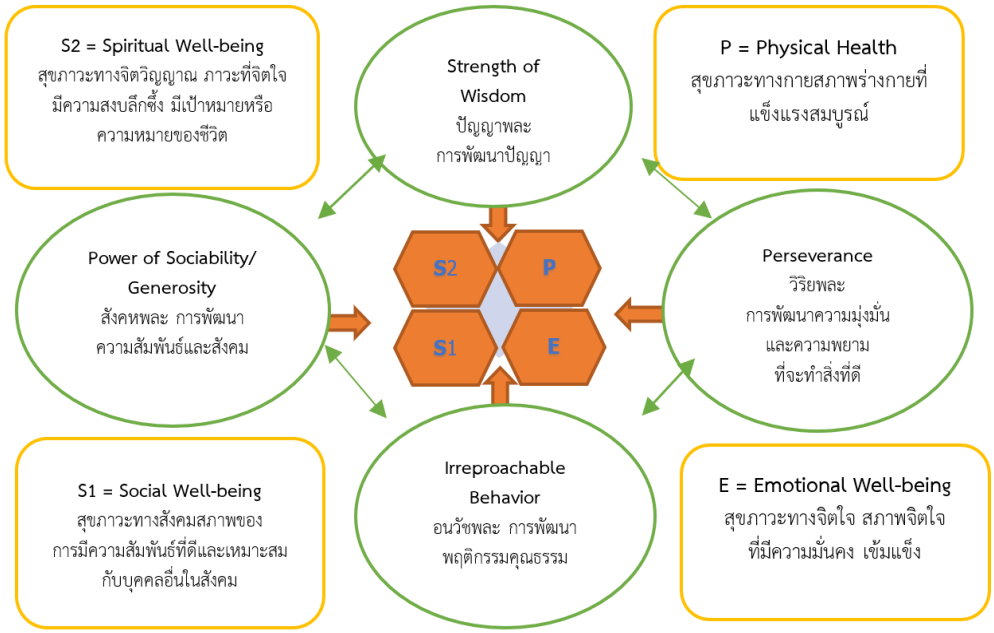
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับสุขภาพของผู้สูงอายุผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับสุขภาพของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ (r = .243**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าแม้หลักพุทธธรรมจะมีอิทธิพลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ แต่ไม่ใช่เพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น โดยเฉพาะด้าน สุขภาวะทางกาย และ จิตวิญญาณ ที่ได้รับผลเชิงบวก เช่น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งช่วยลดความเครียด เพิ่มความสงบในจิตใจ และรู้สึกมีคุณค่าในสังคม อย่างไรก็ตาม ระดับความสัมพันธ์ที่ต่ำ อาจมีสาเหตุจากปัจจัยอื่น เช่น เวลาในการปฏิบัติ ความสม่ำเสมอ หรือข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสุขภาพกายของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ พระมหาเชาวฤทธิ์ นรินฺโท (ทรัพย์สวัสดิ์) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาทำให้ผู้สูงอายุมีคุณธรรม ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เช่นเดียวกับงานวิจัยของพระครูอุดมประชานุกูล และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาวะและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลักภาวนา 4 มีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า หลักพละ 4 สามารถส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุได้อย่างรอบด้าน หากมีการส่งเสริมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง สุขภาวะทางกาย การนำหลักวิริยะมาใช้ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความมุ่งมั่นในการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพ และป้องกันโรค สุขภาวะทางจิตใจ หลักอนวัชชระ และปัญญาพละ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสติ ยอมรับสภาพปัญหา และอยู่กับปัจจุบันได้อย่างสงบ สุขภาวะทางสังคม หลักสังคหพละ ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน บทบาททางสังคม และการช่วยเหลือกัน สุขภาวะทางจิตวิญญาณ การปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ช่วยเพิ่มคุณค่าในตัวเองและชีวิตโดยรวม ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานของรัชนีกร ตาเสน และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า การนำหลักภาวนา 4 ไปประยุกต์ใช้ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับคุณภาพชีวิต (r = 0.443) และควรใช้เป็นแนวทางองค์รวมในการดูแลผู้สูงอายุ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการที่กำหนด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้วได้นำผลการวิจัยเชิงปริมาณที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดและมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามสูงสุด มาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและสมบูรณ์ของผลการวิจัย เมื่อได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์แล้วจึงจัดทำเป็นองค์ความรู้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้สำคัญแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หลักพุทธธรรม และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 ด้าน โดยรายละเอียดการส่งเสริมสุขภาพในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. สุขภาวะทางกาย (Physical Health – P) หมายถึง สภาพร่างกายที่แข็งแรงและสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมถึงการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสมดุลทางโภชนาการ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและกระดูก ตลอดจนความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้อย่างคล่องตัวและปลอดภัย สุขภาวะทางกายที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้สูงอายุ

2. สุขภาวะทางจิตใจ (Emotional Well-Being – E) หมายถึง ภาวะจิตใจที่มีความมั่นคง เข้มแข็ง และสามารถจัดการกับอารมณ์หรือความเครียดได้อย่างเหมาะสม ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะทางจิตใจที่ดีจะสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต มีความพึงพอใจในตนเอง และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข แม้ในภาวะที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากหรือการสูญเสีย

3. สุขภาวะทางสังคม (Social Well-Being – S1) หมายถึง สภาพของการมีความสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสมกับผู้อื่นในสังคม การมีบทบาทในชุมชน การสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพกับครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลในชุมชน ตลอดจนการรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่มีคุณค่าในสังคม สุขภาวะทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างกำลังใจและความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ให้กับผู้สูงอายุ

4. สุขภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-Being – S2) หมายถึง ภาวะจิตใจที่สงบลึกซึ้ง การมีเป้าหมายหรือความหมายในชีวิต และความเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีคุณค่าสูงกว่าตน ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สังคม หรือหลักคำสอนทางศาสนา ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะทางจิตวิญญาณที่ดี มักสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างมีสติ ปล่อยวาง และดำรงชีวิตอย่างมีความสงบภายใน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุประจำตำบล เพื่อเป็นแหล่งกลางส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดกิจกรรมทางกาย เช่น ออกกำลังกายเหมาะสมกับวัย โยคะ ชี่กง เดินสมาธิ พร้อมให้บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้น เช่น วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก ตรวจน้ำตาลในเลือด รวมถึงเผยแพร่ความรู้เรื่องโภชนาการ การใช้ยาอย่างถูกต้อง และการป้องกันโรค

2. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุประจำตำบล พร้อมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเทศบาล สาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน วัด องค์กรชุมชน และภาคเอกชนในท้องถิ่น เพื่อดูแลผู้สูงอายุอย่างครบวงจร ยั่งยืน และเหมาะสมกับบริบทชุมชน

3. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรส่งเสริมกิจกรรมฝึกอาชีพเสริมหรือกิจกรรมอาสาสมัครภายในศูนย์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในสังคมและรู้สึกมีคุณค่า แม้จะเกษียณ

จากงานหลัก ผู้สูงอายุยังมีศักยภาพ ทักษะ และประสบการณ์ พร้อมมีส่วนร่วมหากได้รับโอกาส เหล่านี้ช่วยสร้างความหมายและความภาคภูมิใจในตัวเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การฟังธรรม หรือการทำบุญ เพื่อเสริมสร้างจิตใจที่สงบและมีคุณธรรม

2. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการสื่อสารและการควบคุมอารมณ์ให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การจัดเวิร์กช็อปหรือการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพูดและการกระทำในทางที่ดี เช่น การใช้คำพูดที่สุภาพ การควบคุมอารมณ์เมื่อเกิดความเครียดหรือความโกรธ การไม่ใช้คำพูดที่รุนแรง

3. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรจัดอบรมหรือการสอนพื้นฐานการใช้แอปพลิเคชัน เช่น แอปพลิเคชันสำหรับติดต่อสื่อสาร LINE หรือแอปพลิเคชันด้านสุขภาพ เช่น หมอพร้อม และแอปพลิเคชันสำหรับรับบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร บริการทางสุขภาพ และการสื่อสารกับครอบครัวได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย รวมทั้งช่วยส่งเสริมทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรศึกษาวิจัยที่เน้นการประเมินผลกระทบของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาพต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงในด้านสุขภาพกายและจิตใจ พฤติกรรมการใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ในชุมชน ก่อนและหลังการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

2. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรศึกษาที่สำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุและครอบครัวเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การปฏิบัติธรรม การฝึกสมาธิ หรือการดำเนินชีวิตตามหลักศีล เพื่อประเมินว่าแนวทางนี้มีผลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และครอบครัวหรือไม่ รวมทั้งการหาปัจจัยที่สามารถส่งเสริมหรือขัดขวางการใช้หลักพุทธธรรมในชีวิตจริง

3. เทศบาลตำบลลาดหญ้าควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ ในการบูรณาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีเช่น หลักอิทธิบาท 4 หลักสาราณียธรรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้น 4 กันยายน 2567, จาก https://www.dop.go.th/th/know/1/926

พรทิพย์ ทัพวัฒน์. (2561). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาล ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจยวิชาการ*, 1(3), 37–54.

พระครูปลัดสิทธิชัย วิสุทฺโธ (หว่านผล) และคณะ. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(2), 194–208.

พระครูอุดมประชานุกูล และคณะ. (2564). แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาวะและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโรงเรียนวัยแก้ว จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2), 368–383.

พระมหาเชาวฤทธิ์ นรินฺโท (ทรัพย์สวัสดิ์). (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัชนีกร ตาเสน และคณะ. (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม*, 11(1), 29–50.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2567). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. สืบค้น 4 กันยายน 2567, จาก https://shorturl.asia/NHCGj

สุนิษา มะลิวัลย์. (2567). *ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุไทย ในอนาคตอีก 20 ปี : อนามัยพยากรณ์*. สืบค้น 4 กันยายน 2567, จาก https://shorturl.asia/hLtKc

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา*

CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF KHU KHUT WATER FOWL PARK LEARNING RESOURCES BY THE PARTICIPATION OF THE PEOPLE IN SONGKHLA PROVINCE

ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ, เติมศักดิ์ ทองอินทร์, รัฐพล เย็นใจมา, ไตรรงค์ ชัยชนะ, ณปภัช พัชรกรโชติ

Yuttana Praneet, Kanjana Damjutti, Termsak Tongin, Rattapon Yenjaima, Trirong Chaichana, Napaphat Patcharakornchot

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: yuttana.pra@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด 2. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และ 3. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากประชาชนกลุ่มตัวอย่าง 9 หมู่บ้าน จำนวน 371 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 รูปหรือคน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคูขุด ด้านการอนุรักษ์การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน ด้านสภาพพื้นที่ มีความอุดมสมบูรณ์ ด้านการบริหารและการจัดการ มีมาตรการและแผนงานในการรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ตามลำดับ 2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด เริ่มจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานในพื้นที่ จัดกิจกรรมอนุรักษ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอุทยานเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกการมีส่วนร่วม โดยนโยบาย

*Received September 27, 2025; Revised October 20, 2025; Accepted October 28, 2025

ท้องถิ่นสร้างพลังพลเมืองในการพัฒนาและอนุรักษ์ และ 3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดในจังหวัดสงขลา โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งชุมชน โรงเรียน ร่วมจัดกิจกรรม เช่น การจัดชมรมอนุรักษ์ ใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ความรู้ และกิจกรรมจิตอาสา การใช้เทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ช่วยสร้างเครือข่ายเยาวชนที่เข้มแข็ง นำไปสู่การอนุรักษ์ที่ยั่งยืน
คำสำคัญ: การอนุรักษ์และพัฒนา; แหล่งเรียนรู้; การมีส่วนร่วม; อุทยานนกน้ำคูขุด

Abstract

This research article aims to: 1. study the conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park, 2. develop learning resources, and 3. create learning networks for the conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park. The study employed a mixed-methods research approach. Quantitative data were collected from a sample of 371 people from nine villages. Qualitative data were obtained from 25 key informants, including monks and laypersons, and eight participants through focus group discussions and in-depth interviews with relevant stakeholders. The data were analyzed using descriptive and content analysis.

Findings were as follows: 1. Conservation and Ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park, Khu Khut Subdistrict, Sathing Phra District, Songkhla Province were as follows: Community Participation: The local community played an active role in conserving and restoring the ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park. Environmental and Cultural Conservation: Both the community and tourists cooperated in preserving the environmental and cultural values of the park. Area Condition: The park area remained rich in natural abundance and biodiversity. Management and Administration: There were clear measures and plans to maintain the park's ecosystem in good condition. Tourism Activities: Ecotourism and learning activities were promoted to enhance understanding and appreciation of nature in order of importance: community participation, environmental and cultural conservation, area condition, management and administration, and tourism activities. 2. The Development of Khu Khut Waterfowl Park as a Learning Resource. The development process began with the participation of the local community, schools, and local

agencies, which collaborated to organize conservation activities. The local administrative organizations played a key role in providing support and promoting knowledge about the park to raise awareness and encourage public participation. Local policies aimed to empower citizens to contribute and conserve the park. 3. Creating a learning network to conserve the Khu Khut Waterfowl Park, This initiative involved collaboration among all sectors including the community and schools to promote conservation learning. Students played active roles through activities such as forming conservation clubs, sharing knowledge via social media, and participating in volunteer projects. The use of technology for conservation helped strengthen the youth network, leading to sustainable and long-term environmental preservation.
Keywords: Conservation and Development; Learning Resources; Participation; Khu Khut Water Fowl Park

บทนำ

อุทยานนกน้ำคูขุด ตั้งอยู่ในตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงและมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น พื้นที่เคยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำตามพันธกรณี เนื่องจากมีนกน้ำจำนวนมากอาศัยอยู่ในฤดูอพยพ รวมทั้งพันธุ์ไม้พื้นถิ่นและสิ่งมีชีวิตน้ำจืดอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางนิเวศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อุทยานนกน้ำคูขุดต้องเผชิญกับความเสื่อมโทรมจากการบุกรุกพื้นที่ การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน และปัญหาขยะจากชุมชนและนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งจำนวนและความหลากหลายของนกน้ำลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งบทบาทของอุทยานในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (พัชราภรณ์ ทวีกสิกรรม และคณะ, 2553)

ความสำคัญของปัญหานี้จึงอยู่ที่การขาดกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และประชาชนทั่วไป โดยการนำทฤษฎีการมีส่วนร่วม มาใช้ในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน แม้จะมีหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาดำเนินโครงการบางส่วน เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้หรือการจัดกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ แต่หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งในด้านการวางแผน การดูแลและการเป็นเจ้าของพื้นที่ การอนุรักษ์ก็จะขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัครผู้ดูแลพื้นที่ การจัดกิจกรรมเยาวชนเพื่อเรียนรู้และปลูกฝังจิตสำนึกอนุรักษ์

ไปจนถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เช่น การนำนกน้ำมาเป็นสัญลักษณ์ท้องถิ่น หรือการผลิตของที่ระลึกจากวัสดุธรรมชาติ

ดังนั้น หากต้องการพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน จำเป็นต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ บูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการจัดการเชิงวิชาการ เพื่อให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมปกป้องทรัพยากร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชน ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 9 หมู่บ้าน จำนวน 5,113 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด, ม.ป.ป.)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 371 คน (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้เข้าพบบุคคลสำคัญที่มีความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มพระสงฆ์ 2. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 3. ผู้นำชุมชน 4. เจ้าหน้าที่อุทยานนกน้ำคูขุด 5. ผู้ใหญ่บ้าน และ 6. คณะครูและนักเรียนโรงเรียนในอำเภอ พร้อมทั้งมีการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด และ 3. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

3.3 แบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อยืนยันองค์ความรู้และเติมเต็มงานวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.912

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม จำนวน 371 ชุด

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปจากคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ ตามลำดับดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency)

5.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา วิเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีตัวแปรชี้วัด 4 ประเด็น คือ 1. ด้านสภาพพื้นที่ 2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว 3. ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม 4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น และ 5. ด้านการบริหารและการจัดการ

5.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา จากการสัมภาษณ์และจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ วิเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ 1. ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด 2. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3. ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 5 ประเด็น สรุปได้ดังนี้ 1. ด้านสภาพพื้นที่ สรุปได้ว่า อุทยานนกน้ำคูขุดในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน พื้นที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป 2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคูขุดมีการจัดการที่ดีในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การดูนกน้ำและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แต่ก็ยังต้องมีการควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการปฏิบัติตามกฎระเบียบการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและทรัพยากรในพื้นที่ 3. ด้านการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคูขุดมีความสำคัญต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่ ทุกภาคส่วนในชุมชนและการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อให้พื้นที่นี้สามารถคงอยู่และเจริญเติบโตได้ในอนาคต การอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการจัดการที่ดีจะช่วยรักษาธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น 4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วนทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้โครงการอนุรักษ์ประสบความสำเร็จและสามารถยั่งยืนได้ และ 5. ด้านการบริหารและการจัดการ สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชนที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด และด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด กระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตามลำดับ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพลังพลเมือง รัฐ หน่วยงานในพื้นที่ นโยบายท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกเยาวชน ส่งเสริมบทบาทของประชาชนในพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด

3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา พบว่า 1. จากการสำรวจ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ด้านเครือข่ายโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ การจัดกิจกรรม เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่สนใจ การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ไปจนถึงเยาวชน เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง บทบาทของนักเรียนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ ผ่านโซเชียลมีเดียและกิจกรรมในโรงเรียน การบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ทำงานเชิงรุกในการอนุรักษ์ การทำโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเรียนรู้จากคนในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ การให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จะช่วยสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายเยาวชนที่แข็งแกร่งในการปกป้องสิ่งแวดล้อมในอนาคต 2. จากการสัมภาษณ์ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่สนใจ การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ไปจนถึงการสร้างบทบาทของเยาวชน เครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว บทบาทของนักเรียนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ ผ่านโซเชียลมีเดียและกิจกรรมในโรงเรียน การบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ทำงานเชิงรุกในการอนุรักษ์ การทำโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเรียนรู้จากคนในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ การให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จะช่วยสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายเยาวชนที่แข็งแกร่งในการปกป้องสิ่งแวดล้อมในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

1. การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ด้านสภาพพื้นที่ ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานนกน้ำคูขุดได้แสดงให้เห็นถึงพลังแห่งความเป็นหนึ่งเดียวในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศที่สำคัญอย่างแท้จริง ด้วยหัวใจที่มุ่งมั่นและความเชื่อในอนาคตที่ยั่งยืน ผู้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนในตำบลคูขุดไม่เพียงแต่รับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ยังได้ริเริ่มโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทำความสะอาดชายฝั่ง การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อติดตามสภาพนกน้ำ หรือการจัดงานประชุมเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดูแลระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทินวัฒน์ แสงศิลา และเขมณัฐ ภูกองไชย (2563) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาโหล อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหินทั้ง 14 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ยังต้องพัฒนาในหลายด้าน เช่น สาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาสาธารณูปโภค และการอบรมให้ความรู้ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการดำเนินงาน ส่งผลให้ชุมชนสามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดในจังหวัดสงขลาได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด ประชาชนช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมจัดกิจกรรมอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็น

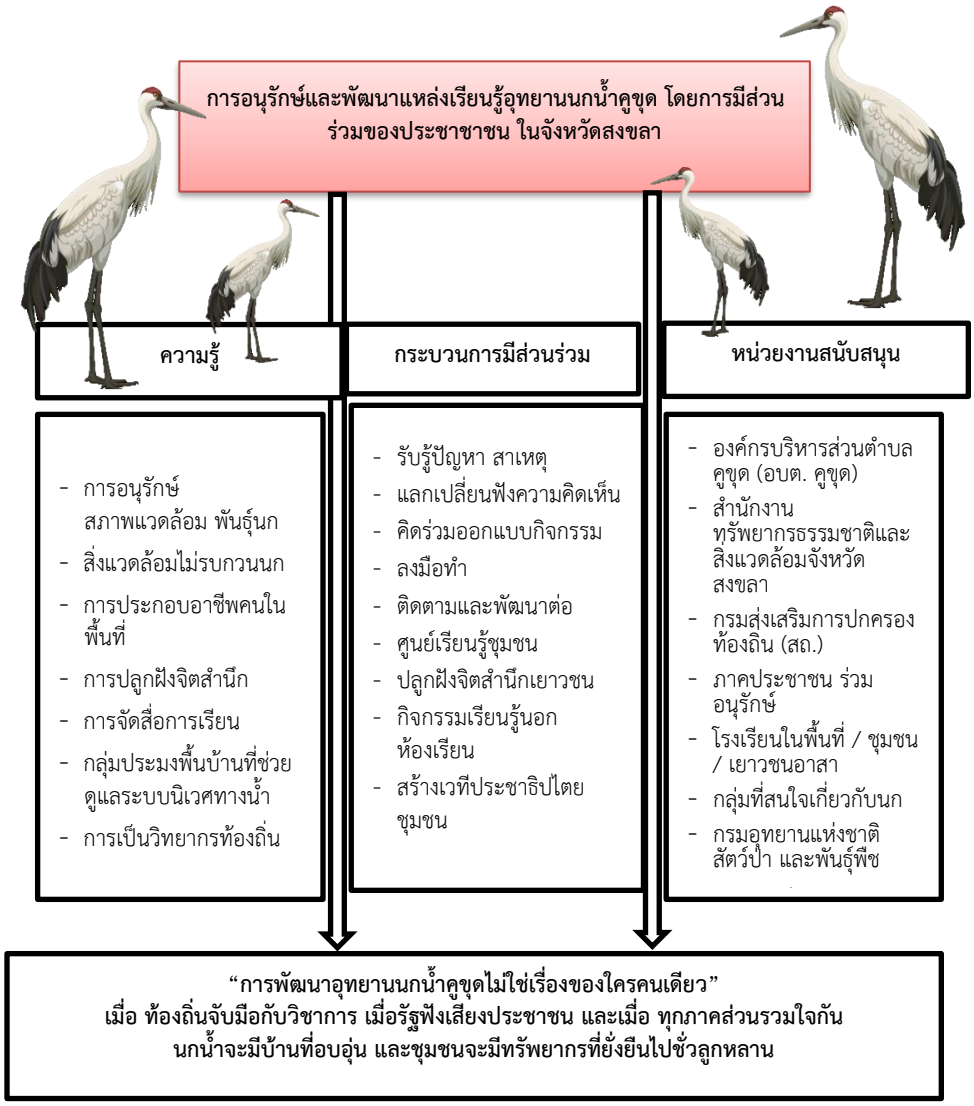
เจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าว ความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด การเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นอีกหนึ่งด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก การจัดอบรม สัมมนา และกิจกรรมศึกษาดูงานช่วยให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่ ชนิดของนกที่อาศัยอยู่ และระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง ความรู้เหล่านี้เป็นพื้นฐานในการร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรดา แก้วศรีหา และเอกราช โฆษิตพิมานเวช (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นการบูรณาการความรู้กับชีวิตในชุมชน โดยการให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของขนิษฐา กาตั้ง (2561) เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในโรงเรียนประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมีชีวิต ส่วนแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนมีปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งน้ำธรรมชาติ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ถูกนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกด้าน

3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุดโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ และด้านเครือข่ายกิจกรรม อภิปรายได้ว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศในอุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา มีความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้และการร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจากการส่งเสริมด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการอนุรักษ์ผ่านการสนับสนุนทรัพยากรทั้งในด้านการเงินและบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด (อบต. คูขุด) ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์นกน้ำผ่านการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เครือข่ายโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ดำจุติ และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนา

เชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเพิ่มกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวดี ละม้ายจีน และคณะ (2559) เรื่อง ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าชุมชนมีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ขาดความรู้ในด้านการจัดพื้นที่การท่องเที่ยว ทักษะในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การบริการ การเป็นมัคคุเทศก์ ด้านการเป็นผู้นำชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้ดี แต่ขาดทักษะในการวางแผนการท่องเที่ยวและการริเริ่มโครงการ รวมถึงขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และเพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ว่า การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ชุมชน สถานศึกษา และภาคประชาชน โดยมีประชาชนในพื้นที่เป็นแกนกลางของกระบวนการพัฒนา สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด
โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

แนวการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ดังนี้

ด้านการให้ความรู้ อธิบายได้ว่า อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา เป็นมหาวิทยาลัยธรรมชาติกลางแจ้ง มีการถ่ายทอดความรู้ครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตและการสร้างจิตสำนึกของผู้มาเยือน คือ การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและพันธุ์นก ผ่านกิจกรรมดูนก

ศึกษาถิ่นอาศัยของนกน้ำหายาก และการปกป้องพื้นที่ให้สมดุลกับธรรมชาติและไม่รบกวนนก โดยการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เว้นระยะจากรังนก การจำกัดเสียงรบกวนเพื่อไม่ให้พฤติกรรมนกเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน อุทยานฯ ยังส่งเสริม การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ อย่างกลมกลืนกับระบบนิเวศ เช่น กลุ่มผลิตของฝากจากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มจักสานและการทำโฮมสเตย์ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อธรรมชาติ แต่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยประชาชนในพื้นที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรักษา และร่วมสื่อสารคุณค่าของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มต้นจาก การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น การประชุมกลุ่มย่อย และการเดินสำรวจร่วมกัน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสชี้จุดที่มีคุณค่าทางนิเวศและปัญหาที่ต้องแก้ไข เช่น การบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำ การทิ้งขยะ หรือปัญหาเสียงรบกวนนก ขั้นตอนต่อมา คือ การระดมสมองร่วมวางแผน ทั้งจากภาคประชาชน หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น และนักวิชาการ เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนา เช่น การสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การจัดโซนท่องเที่ยวที่ไม่กระทบนก การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ และการสื่อสารคุณค่าทางธรรมชาติ หลังจากมีแผนร่วมกันแล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอนการลงมือทำร่วมกัน เช่น กลุ่มแม่บ้านร่วมกันผลิตของที่ระลึกจากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มเยาวชนช่วยวาดแผนที่นกในท้องถิ่น กลุ่มประมงพื้นบ้านเข้ามาร่วมดูแลแหล่งอาหารของนก และคนในชุมชนช่วยกันจัดทำสื่อ เช่น ป้ายแนะนำพันธุ์นก หรือ QR Code ความรู้ หัวใจสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม คือการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง ยิ่งมีบทบาทมากเท่าไร ความรักและหวงแหนยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น การมีส่วนร่วมยังเชื่อมโยงไปถึงการเป็นวิทยากรท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เล่าจากประสบการณ์ตรง และแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ การทำงานร่วมกันของหน่วยงานมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็ง การประสานความร่วมมือของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุด ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่

แต่ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านสภาพพื้นที่ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบาย การดูแลและอนุรักษ์ โดยการจัดทำแผนการบริหารพื้นที่สีเขียวและพื้นที่อนุรักษ์

2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีการสอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยาน

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ร่วมในการวางแผน จัดกิจกรรม การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

5. ด้านการบริหารและการจัดการ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านสภาพพื้นที่ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ โดยเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น

2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการอนุรักษ์ธรรมชาติ

3. ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมและเวทีประชุมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

5. ด้านการบริหารและการจัดการ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีการออกแบบระบบการบริหารจัดการที่แบ่งหน้าที่ชัดเจนในด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์ธรรมชาติในอุทยานนกน้ำคูขุด

2. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีในพื้นที่อุทยานนำน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา”

3. การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ดำจุติ และคณะ. (2567). การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(5), 285-298.

กุลวดี ละม้ายจีน และเทิดชาย ช่วยบำรุง. (2559). ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทองจังหวัดสุพรรณบุรี. *Life Sciences and Environment Journal*, 17(1), 190–199.

ขนิษฐา กาตั้ง. (2561). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัด เชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ทินวัฒน์ แสงศิลา และเขมณัฐ ภูกองไชย. (2563). แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาโหล อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 5(1), 189-202.

พัชราภรณ์ ทวีกสิกรรม และคณะ. (2553). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 05 การท่องเที่ยว*. สืบค้น 5 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/7KVcv

สุรดา แก้วศรีหา และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2565). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5(2), 237-251.

องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลทั่วไป*. สืบค้น 5 มีนาคม 2567, จาก https://www.kukud.go.th/content/information

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี*

ELDERLY'S WELL-BEING DEVELOPMENT ACCORDING TO BUDDHADHAMMA OF BAN WANG LUM PHONG SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITAL, CHORAKHE SAMPHAN SUB-DISTRICT, U THONG DISTRICT, SUPHAN BURI PROVINCE

อนงค์ บุญบันดาล, ชญาดา เข็มเพชร, สุริยา รักษาเมือง
Anong Boonbandan, Chayada Khemphetch, Suriya Raksamueang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: anong34591@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และ 3. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระเบียบวิธีวิจัยใช้รูปแบบผสานวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 231 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 ราย

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นต่อหลักภาวนา 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09) โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ปัญญาภาวนา จิตภาวนา สีลภาวนา และกายภาวนา ตามลำดับ นอกจากนี้ 2. หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ (r = .233** และ r = .171**) สนับสนุนสมมติฐานของการวิจัย และ 3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เช่น ฝึกหายใจ ออกกำลังกาย สีลภาวนา ส่งเสริมการรักษาศีล เช่น การทำบุญ ฟังธรรม จิตภาวนา ควรจัดกิจกรรมฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ปัญญาภาวนา ส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะเพื่อพัฒนาความคิด

*Received September 25, 2025; Revised October 11, 2025; Accepted October 16, 2025

ด้านการให้บริการผู้สูงอายุ พบว่า ผู้รับบริการพึงพอใจในคุณภาพบริการ การเข้าถึง การจัดกิจกรรมสุขภาพ และความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความสุภาพของเจ้าหน้าที่ การติดตามผู้ป่วย และการจัดสถานที่ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ
คำสำคัญ: หลักภาวนา 4; โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ; สุพรรณบุรี

Abstract

This research article aims to: 1, To examine the level of health promotion for older persons provided by Ban Wang Lum Phong Sub-District Health Promoting Hospital, Chorakhe Samphan Sub-District, U Thong District, Suphan Buri Province. 2. To study the relationship between Bhāvanā 4, Four Foundations of Meditation, and the promotion of older persons' health and 3. To study guidelines for applying Bhāvanā 4 in promoting the health of older persons. The research methodology employed a mixed-methods design, consisting of quantitative research using questionnaires administered to a sample of 231 participants and qualitative research conducted through in-depth interviewing 9 key informants.

Findings were as follows: 1. The overall level of opinions toward Bhāvanā 4 was at a high level ($\overline{X}$ = 4.09). When ranked from highest to lowest, the dimensions were Paññā-bhāvanā, wisdom development, Citta-bhāvanā, mental development, Sīla-bhāvanā, moral development, and Kāya-bhāvanā, physical development, respectively. 2. Bhāvanā 4 showed a statistically significant positive relationship with the development of older persons' well-being (r = .233** and r = .171**), supporting the research hypotheses; and 3. Guidelines for health promotion based on Bhāvanā 4included Kāya-bhāvanā, which promoted physical activities such as breathing exercises and physical exercise; Sīla-bhāvanā, which promoted moral observance such as making merit and listening to Dhamma teachings; Citta- bhāvanā, which emphasized the continuous organization of meditation practice activities; and Paññā-bhāvanā, which encouraged learning Dhamma to develop thinking and understanding. Regarding services for older persons, the findings indicated that service recipients were satisfied with service quality, accessibility, health activity arrangements, and environmental suitability, particularly the

politeness of staff, patient follow-up, and the provision of facilities conducive to older persons.

Keywords: Four Bhāvanā Principles; Health Promotion Hospital; Suphan Buri

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างประชากรไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากอดีต เนื่องจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีทางการแพทย์ การแพทย์ทางเลือก แพทย์แผนไทย การบริการสาธารณสุข การควบคุมและป้องกันโรค รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกายและการบริโภค ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ณ เดือนธันวาคม 2559 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพองมีประชากรทั้งหมด 2,661 คน เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 401 คน คิดเป็นร้อยละ 15.07 ขณะที่ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2567 มีประชากรรวม 2,396 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 401 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแม้จำนวนประชากรรวมจะลดลงก็ตาม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, 2567) ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ซึ่งหมายถึง มีผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด สาเหตุหลัก คือ อายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น อัตราการตายลดลง และความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข แม้ผู้สูงอายุจะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่กลับเผชิญกับโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และโรคหัวใจ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากร เครื่องมือ และเวชภัณฑ์ ส่งผลให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แม้ผู้สูงอายุจะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่กลับเผชิญกับโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และโรคหัวใจ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดเรื่องบุคลากร เครื่องมือ และเวชภัณฑ์ ส่งผลให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุ (ปี 2560–2562) พบว่า ปี 2560 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 15.45 ปี 2561 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 16.06 ปี 2562 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 ในจังหวัดสุพรรณบุรี : ปี 2559 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 19.82 ปี 2562 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 22.95 ในอำเภออู่ทอง : ปี 2560 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 66.13 ปี 2561 ผู้สูงอายุ 401 คน คิดเป็นร้อยละ 98.25 ปี 2562 ผู้สูงอายุ

2,814 คน คิดเป็นร้อยละ 99.82 ตำบลลี้ มีผู้สูงอายุมากที่สุดในปี 2562 นโยบาย Long Term Care (LTC) มุ่งดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง (ติดบ้าน/ติดเตียง) โดยใช้การประเมินศักยภาพผ่านแบบคัดกรอง ADL แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม ช่วยเหลือตนเองได้ กลุ่มติดบ้าน ช่วยเหลือตนเองได้บางส่วน และกลุ่มติดเตียง ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ รัฐบาลตั้งเป้าดูแลกลุ่มพึ่งพิงอย่างต่อเนื่องผ่านการเชื่อมโยงโรงพยาบาล ชุมชน และครอบครัว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Care) แนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม จึงสนใจศึกษาการ ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยยึดหลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาคนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงทั้งตนเองและสังคม ได้แก่ กายภาวนา พัฒนาร่างกาย การฝึกกายให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ศีลภาวนา พัฒนาความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น จิตตภาวนา พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มีเมตตา สมาธิ และมีความสุขภายใน และปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันชีวิต มีสติและสามารถหลุดพ้นจากทุกข์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนับสนุนและขยายผลจากข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 547 คน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 231 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นวิธีการสุ่มที่ใช้การแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยหรือชั้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น อายุ เพศ หรือภูมิศาสตร์ จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างจากแต่ละชั้นให้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างสะท้อนกับสัดส่วนในประชากรทั้งหมด วิธีนี้ช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีความหลากหลายและเป็นตัวแทนของประชากรได้ดียิ่งขึ้น การคำนวณจำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านจากสูตรการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยสามารถแบ่งสัดส่วนจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หมู่	รายชื่อหมู่บ้าน (6 หมู่ 6 ชุมชน)	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วน	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1	(บ้านหนองบัว)	112	231x112/547	47
หมู่ที่ 2	(บ้านวังหลุมพอง)	113	231x113/547	48
หมู่ที่ 3	(บ้านเขาชานหมาก)	91	231x91/547	38
หมู่ที่ 9	(บ้านโพธิ์เงิน)	80	231x80/547	34
หมู่ที่ 11	(บ้านเขาวงษ์พาท)	82	231x82/547	35
หมู่ที่ 13	(บ้านวังทอง)	69	231x69/547	29
	รวม	**547**	**ขนาดกลุ่มตัวอย่าง**	**231**

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 1 รูป ผู้ปฏิบัติหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล.บ้านวังหลุมพอง 2 คน ผู้นำชุมชนตำบลจระเข้สามพัน 1 คน กลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน 4 คน นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมทั้งด้านนโยบาย การปฏิบัติงานด้านสุขภาพ การบริหารและบริบทวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง

ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบบสอบถามฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.984 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยอิงจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุจำนวน 6 หมู่บ้านในตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 231 ฉบับ และได้รับกลับมา จำนวน 231 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จดบันทึกและบันทึกเสียง และนำมาถอดความสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 และการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ ยังใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 กับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกถอดเทปคำพูดอย่างละเอียด และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มประเด็นตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เห็นแนวโน้ม แนวคิด หรือความเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นหลักภาวนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัญญาภาวนา คือ การฝึกพัฒนาปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.36) รองลงมาคือ ด้านจิตภาวนา คือ การฝึกสมาธิ ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.36) ตามด้วยด้านสีลภาวนา คือ การฝึกฝนด้วยการรักษาศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.34) และด้านกายภาวนา คือ การฝึกฝนร่างกาย ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D. = 0.39) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และระดับความคิดเห็นหลักภาวนา 4 โดยภาพรวม

หลักภาวนา 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกายภาวนา คือ การฝึกฝนร่างกาย	4.06	0.39	มาก
2. ด้านสีลภาวนา คือ การฝึกฝนด้วยการรักษาศีล	4.07	0.34	มาก
3. ด้านจิตภาวนา คือ การฝึกสมาธิ	4.09	0.36	มาก
4. ด้านปัญญาภาวนา คือ การฝึกพัฒนาปัญญา	4.10	0.36	มาก
ภาพรวม	**4.09**	**0.26**	**มาก**

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				
ตัวแปรอิสระ	การส่งเสริมสุขภาพโดยภาพรวม	1. ด้านการให้บริการพื้นฐานของบุคลากร	2. ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ	3. ด้านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	4. ด้านสิ่งแวดล้อมและสถานที่บริการ
หลักภาวนา 4โดยภาพรวม	**.233****	**171****	**.239****	**.139****	**.002****
1. กายภาวนา	**.010****	.208**	.081**	.023**	.036**
2. สีลภาวนา	**.359****	.032**	.175*	.105**	.010**
3. จิตภาวนา	**.366****	.171**	.096**	.164**	.064**
4. ปัญญาภาวนา	**.023****	.133**	.115**	.071**	.074*

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในระดับต่ำ–ปานกลาง (r = .233**) จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 และการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในระดับสูง (r=.171**) จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2

3. แนวทางการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ ได้แก่ กายภาวนา ส่งเสริมกิจกรรมฝึกการหายใจและการดูแลสุขภาพตนเอง ศีลภาวนา จัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น ตักบาตร ฟังเทศน์ เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและสุขภาพจิต จิตภาวนา ผู้สูงอายุต้องการให้มีการจัดกิจกรรมฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยลดความเครียดและควบคุมอารมณ์ ปัญญาภาวนา สนับสนุนการเรียนรู้ธรรมะ การฟังเทศน์ เพื่อพัฒนาความคิดและปัญญา การส่งเสริมสุขภาพ 4 ด้าน ประกอบด้วย บริการของบุคลากร ให้บริการด้วยความสุภาพเต็มใจและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม การเข้าถึงบริการ มีการสื่อสารชัดเจน ติดตามผู้สูงอายุผ่านการเยี่ยมบ้านหรือโทรศัพท์ กิจกรรมสุขภาพ จัดกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การออกกำลังกายเบา ๆ และผู้สูงอายุต้องการให้จัดบ่อยขึ้น สิ่งแวดล้อมบริการ สถานที่ปลอดภัย เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีทางเดินปลอดภัย ที่นั่งพัก และป้ายบอกทางชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จากการประเมินสุขภาวะผู้สูงอายุ พบว่า ผลลัพธ์ใน 4 ด้านของหลักภาวนา ได้แก่ ปัญญาภาวนา จิตตภาวนา สีลภาวนา และกายภาวนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม โดยรายละเอียดแต่ละด้านมี ดังนี้ ปัญญาภาวนา (การฝึกปัญญา) ได้คะแนนสูงสุด สะท้อนว่า ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในชีวิตดีขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมส่งผลให้มีสุขภาวะโดยรวมที่ดี จิตตภาวนา (การฝึกสมาธิ) ช่วยลดความเครียด สร้างความสงบภายใน และเพิ่มคุณภาพชีวิตจิตใจ สีลภาวนา (การรักษาศีล) ส่งเสริมจริยธรรม ทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมดี และความสัมพันธ์ทางสังคมดีขึ้น กายภาวนา (การฝึกร่างกาย): การออกกำลังกายที่เหมาะสมช่วยเพิ่มความแข็งแรงและส่งเสริมสุขภาพกาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

บ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับชุมชน

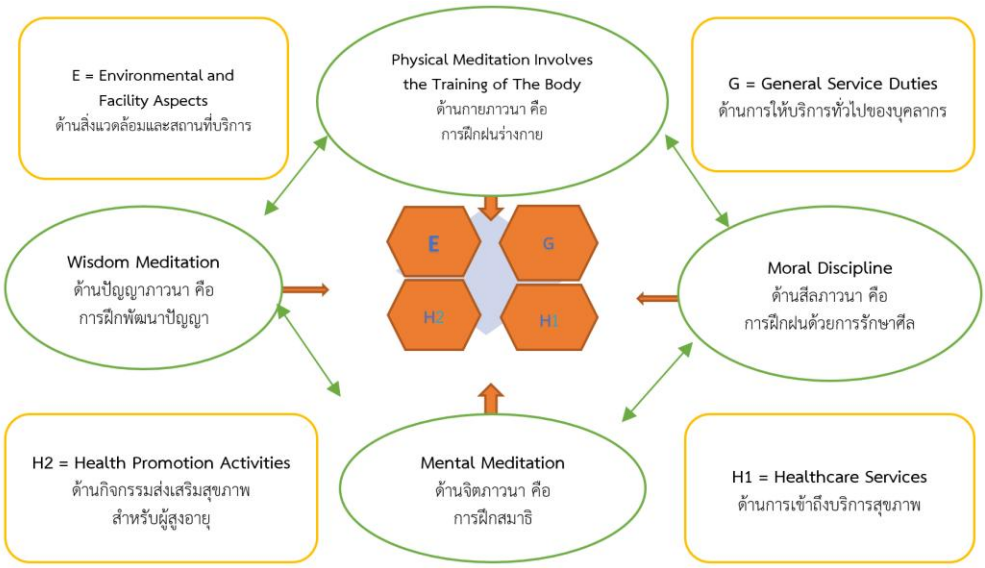
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพองได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า เน้นทั้งสุขภาพกาย จิต และการดูแลตนเองผ่านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายเบา ๆ ฝึกสมาธิ และให้ความรู้ด้านโภชนาการ ซึ่งเห็นผลเชิงบวกอย่างชัดเจน สิ่งแวดล้อมและสถานที่บริการ ออกแบบให้ปลอดภัย เช่น ทางเดินที่เหมาะสม แสงสว่างเพียงพอ และจุดพักคอยที่สะดวก สร้างความสบายใจและพึงพอใจ การให้บริการของบุคลากร เจ้าหน้าที่มีทักษะ เข้าใจผู้สูงอายุ ให้บริการด้วยความสุภาพและเอาใจใส่ ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น การเข้าถึงบริการสุขภาพ: ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการได้ง่าย ผ่านการเปิดบริการที่เหมาะสม การเยี่ยมบ้าน และการติดตามทางโทรศัพท์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภูรีภัทร ห้วยหงส์ทอง และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงมหาดไทย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรมีค่าความเที่ยงอยู่ในช่วง 0.50–0.92 โดยตัวแปรที่มีความเที่ยงตรงสูงสุด คือ จิตภาวนา (0.92) รองลงมาคือ ศีลภาวนา (0.79) ส่วนตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงต่ำสุด คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม และค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (0.52 เท่ากัน) ซึ่งแสดงว่าตัวแปรในโมเดลนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการทำงานได้ถึงร้อยละ 76 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของจรูญศักดิ์ สุนทรเดชา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผลการวิจัยพบว่า พัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านเทคโนโลยี เน้นให้ความรู้ การลดความซับซ้อนของขั้นตอน และการประเมินผลอย่างมีระบบ ช่วยพัฒนาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. แนวการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง สะท้อนถึงความเข้าใจในบริบทของผู้สูงอายุ โดยนำหลักพุทธธรรม คือ ภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้ร่วมกับบริการสุขภาพแบบองค์รวมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่า ต้องการที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และปัญญา นอกจากนี้ การออกแบบ

สถานที่และการให้บริการที่เป็นมิตรกับผู้สูงวัย รวมถึงการติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับงานของพระครูปลัดสิทธิชัย วิสุทฺโธ (หว่านผล) และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยใช้ไตรสิกขา (ศีล จิต ปัญญา) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเน้นให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศีลธรรม มีสมาธิ มีความรู้ และสามารถดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม นับเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนไทย และสามารถประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อยกระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร์ วัฒนรวิวงศ์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมผ่านไตรสิกขาเข้ากับการพัฒนานโยบายท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ช่วยส่งเสริมทั้งสุขภาวะองค์รวมของนักท่องเที่ยวและชุมชน และยังสามารถนำไปสู่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังหลุมพอง ตำบลจระเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการที่กำหนด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้วได้นำผลการวิจัยเชิงปริมาณที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดและมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามสูงสุด มาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและสมบูรณ์ของผลการวิจัย เมื่อได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์แล้วจึงจัดทำเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้สำคัญแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หลักพุทธธรรม และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4 ด้าน โดยรายละเอียดการส่งเสริมสุขภาพในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

G = General Service Duties ด้านการให้บริการทั่วไปของบุคลากร หมายถึง ภารกิจและหน้าที่ต่าง ๆ ที่บุคลากรต้องปฏิบัติเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในงานต่าง ๆ ภายในองค์กร โดยรวมถึงการช่วยเหลือ ให้ข้อมูล ดูแลอุปกรณ์ หรือดำเนินการด้านงานธุรการและงานสนับสนุนอื่น ๆ ที่ไม่เฉพาะเจาะจงในด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

H1 = Healthcare Services ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ หมายถึง ความสามารถและโอกาสของบุคคลหรือชุมชนในการได้รับบริการด้านสุขภาพอย่างเหมาะสมและทันท่วงที ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงสถานพยาบาล การรับคำปรึกษาและการรักษาจากบุคลากรทางการแพทย์ การได้รับข้อมูลและความรู้ด้านสุขภาพ รวมถึงการเข้าถึงบริการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีและคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

H2 = Health Promotion Activities ด้านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง การจัดและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี แข็งแรง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นอิสระ กิจกรรมเหล่านี้อาจรวมถึงการออกกำลังกาย การให้

ความรู้ด้านโภชนาการ การป้องกันโรคเรื้อรัง การส่งเสริมสุขภาพจิต และการสร้างสังคมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

E = Environmental and Facility Aspects ด้านสิ่งแวดล้อมและสถานที่บริการ หมายถึง สภาพแวดล้อมโดยรอบและโครงสร้างพื้นฐานของสถานที่ที่ใช้ในการให้บริการ ซึ่งรวมถึงความสะอาด ความปลอดภัย ความเหมาะสม และความเอื้อต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องของอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค และการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้รับบริการและบุคลากรได้รับประสบการณ์ที่ดีและปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการดูแลสุขภาพจิตและจิตวิญญาณผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

2. ส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมตามหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น สวดมนต์ สมาธิ จิตอาสา ฯลฯ โดยบรรจุในแผนงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

3. ส่งเสริมครอบครัวและชุมชนให้ตระหนักถึงการดูแลผู้สูงอายุในมิติทางจิตใจและจิตวิญญาณ โดยจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอบรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เชิญชวนวัดในพื้นที่ร่วมจัดกิจกรรมธรรมะบำบัด หรือธรรมะเยียวยาใจเพื่อเสริมพลังใจแก่ผู้สูงอายุ

2. ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น สวดมนต์ ฟังธรรม ทำบุญ เพื่อสร้างจิตใจที่สงบ

3. สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาผู้สูงอายุที่ทำงานตามหลักธรรม เช่น เยี่ยมผู้ป่วย ถ่ายทอดธรรมะ จัดกิจกรรมภาวนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เปรียบเทียบสุขภาวะของผู้สูงอายุระหว่างพื้นที่ที่ใช้หลักพุทธธรรมกับพื้นที่ที่ยังไม่ใช้ เพื่อตรวจสอบความแตกต่างและปัจจัยความสำเร็จ

2. ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในกลุ่มวัยอื่น เช่น วัยทำงาน และวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และความเหมาะสมของหลักธรรมแต่ละวัย

3. ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมอื่น ๆ เช่น พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 กับสุขภาวะทั้ง 4 ด้านของผู้สูงอายุ คือ กาย จิต สังคม และปัญญา

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2567). *รายงานประจำปี 2567*. กรุงเทพฯ: กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.

จรูญศักดิ์ สุนทรเดชา. (2562). *การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดสิทธิชัย วิสุทฺโธ (หว่านผล) และคณะ. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(2), 194–208.

พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร). (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(2), 35–46.

ภูรีภัทร ห้วยหงส์ทอง และคณะ. (2562). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงมหาดไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*, 6(3), 229–247.

ศศิพัชร์ วัฒนรวีวงศ์ และคณะ. (2564). พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 154–167.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี. (2567). *เอกสารประกอบการชี้แจง*. สุพรรณบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.150-163.

กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MECHANISMS TO PROMOTE EQUALITY IN OBTAINING OFFICIAL INFORMATION FOR THAIS AND FOREIGNERS IN THE AREA OF LAM SAI SUBDISTRICT, WANG NOI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ไตรรงค์ ชัยชนะ, ยุทธนา ปราณีต, กาญจนา ดำจุติ, ธนนันท์ คุ้มถิ่นแก้ว
Trirong Chaichana, Yuttana Praneet, Kanjana Damjutti, Thananan Kumthinkaew
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tul.chaichana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 2. ศึกษากลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และ 3. ประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว จำนวน 200 คน ตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ จากประชากร 398 คน ในพื้นที่ตำบลลำไทร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดหลักความเสมอภาคและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยมาตรา 4 รับรองศักดิ์ศรีความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคล มาตรา 27 กำหนดให้บุคคลเสมอกันในกฎหมาย และมาตรา 41 ให้สิทธิประชาชนเข้าถึง

*Received December 12, 2025; Revised February 3, 2026; Accepted February 8, 2026

ข้อมูลของรัฐตามกฎหมาย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 คุ้มครองสิทธิของคนไทยในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แต่คนต่างด้าวมีสิทธิตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 9 วรรคสี่ 2. กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ได้แก่ 2.1 ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการติดบอร์ดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติของภาคเอกชน 2.2 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2.3 กิจกรรมการร่วมมือระหว่างรัฐกับแรงงานและนายจ้าง และ 3. การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลไกส่งเสริม; ความเสมอภาค; การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร; ชาวไทยและต่างด้าว

Abstract

This research article aims to: 1. examine the rights to information awareness and access to public information as stipulated in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) and the Official Information Act B.E. 2540 (1997); 2. study mechanisms for promoting equality in access to public information; and 3. evaluate mechanisms for promoting equality in access to public information among Thai citizens and migrant workers in Lam Sai Subdistrict, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study employed a mixed-methods research design. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 18 key informants and a focus group discussion involving 10 participants, using semi-structured interview guides. Quantitative data were collected from 200 Thai and migrant workers, calculated using Yamane's formula from a population of 398 individuals in Lam Sai Subdistrict. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

Findings were as follows: 1. The right to know and access information under the Constitution B.E. 2560 (C.E. 2017) stipulates the principle of equality and the right to know information. Section 4 guarantees the dignity, equality and freedom of individuals. Section 27 provides that all persons are equal before the law and are not subject to discrimination, and Section 41 provides citizens with the right to legal access to government information. The Official

Information Act B.E. 2540 (1997). protects the rights of Thai people to receive information, but foreigners have rights only under the conditions stipulated in Section 9, paragraph four of the Ministerial Regulation. 2. Mechanisms to promote equality in accessing government information for Thais and foreigners include: 2.1 Public relations of government agencies in enforcing relevant laws and posting of public relations boards regarding practices of the private sector. 2.2 Use of social media by government and private agencies 2.3 Cooperation activities between the government, workers and employers and 3. The evaluation of the mechanism to promote equality in accessing government information among Thais and foreigners is at a high level.
Keywords: Mechanisms; Equality; Obtaining Official Information; Thais and Foreigners

บทนำ

สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมืองไทยและคนต่างด้าวที่อาศัยในประเทศไทย เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาคและปฏิบัติตามกฎหมายไทย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 58 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 56 ได้บัญญัติรับรองให้ประชาชนมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานรัฐ เว้นแต่กรณีที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชน รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 ยังคงคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนทุกคน สิทธินี้จึงเป็นหลักการสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจและความมั่นคงทางสังคมในระบอบประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รับรองหลักความเสมอภาคและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยมาตรา 4 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล มาตรา 27 กำหนดให้ทุกคนเสมอกันในกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าด้วยเหตุใด และมาตรา 41 รับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะของรัฐ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียม หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่คุ้มครองประชาชนให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม โดยรัฐอาจเลือกปฏิบัติได้หากเป็นธรรม เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของรัฐ หลังจากที่เดิมข้อมูลส่วนใหญ่ถูกจัดเป็นความลับตามระเบียบความมั่นคง พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนและเปิดเผยข้อมูลตามดุลพินิจของหน่วยงานรัฐเท่านั้น (ฤทัย หงส์สิริ และมานิตย์ จุมปา, 2542) ประกอบกับสมควรคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการไปพร้อมกัน (พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 2540)

ดังนั้น จากการศึกษาพบว่า หลักความเสมอภาคและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นพื้นฐานสำคัญของของปัญหาของแรงงานทุกกลุ่ม ทั้งชาวไทยและต่างชาติ เพื่อสร้างความโปร่งใสและลดความเหลื่อมล้ำ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐในพื้นที่ตำบลลำไทร พื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวอีกจำนวนหนึ่งเข้ามาทำงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสิทธิรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของชาวไทยและต่างด้าว
2. เพื่อศึกษากลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากบริษัทหน่วยงานกลุ่มตัวอย่าง มีแรงงานรวม 398 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 200 คน จากการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานควบคุมแรงงานต่างด้าว จำนวน 5 คน 2. กลุ่มหน่วยงานในท้องถิ่นและท้องที่ จำนวน 3 คน 3. กลุ่มองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทห้างร้านในพื้นที่ จำนวน 5 คน และ 4 กลุ่มหน่วยงานทางวิชาการ จำนวน 5 คน และการสนสนทนากลุ่มเฉพาะ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม 2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองท้องถิ่น 3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้นำองค์กรท้องที่ และ 4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสิทธิรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของชาวไทยและต่างด้าว ตอนที่ 3 กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.3 แบบประเมิน การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นหรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α–coefficient) (สิน พันธุ์พินิจ, 2547) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.926 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสำรวจจากแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 ชุด และการสัมภาษณ์ จำนวน 18 รูปหรือคน จนครบทุกประเด็น ดังนี้ 1. ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแรงงานไทยและต่างด้าว 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแรงงานชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด และ 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นตารางความถี่และแผนภาพ ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. สิทธิรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของชาวไทยและต่างด้าว พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองเรื่องหลักความเสมอภาคและสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารไว้ ดังมาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” “ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” มาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้...” มาตรา 41 บัญญัติว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ”

ตามกฎหมายบัญญัติ สิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” การคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบการทำงานของรัฐ ส่งเสริมความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและพัฒนาประชาธิปไตยให้มั่นคง โดยประชาชนมีสิทธิรู้สิทธิ หน้าที่ และรักษาประโยชน์ของตน พร้อมเคารพสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ส่วนคนต่างด้าวไม่อาจใช้สิทธิบางประการได้เท่าคนไทย มาตรา 9 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีกฎกระทรวงกำหนดเงื่อนไขการใช้สิทธิ ซึ่งยังไม่ประกาศใช้ ทำให้คนต่างด้าวเข้าถึงได้เพียงข้อมูลที่เผยแพร่สาธารณะ เช่น ประกาศราชกิจจานุเบกษา ป้ายประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

2. กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว พบว่า กลไกการส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว โดยการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชนหรือนายจ้างโดยการติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ให้แรงงานทราบเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติ การต่อใบอนุญาตทำงาน การใช้สิทธิประกันสังคม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารสองทาง กิจกรรมการร่วมมือระหว่างรัฐกับแรงงานและนายจ้าง เช่น การรับฟังความคิดเห็นให้ลูกจ้างไทยและต่างด้าวเข้ามารับฟังข่าวสาร ถามคำถาม หรือเสนอปัญหาโดยตรงกับนายจ้างหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล

3. การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติของนายจ้าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.44) ดังนี้ ความเข้าใจ (Comprehensibility) ($\overline{X}$ = 4.50) ความไว้วางใจ (Trust & Transparency) ($\overline{X}$ = 4.43) การเข้าถึง (Accessibility) ($\overline{X}$ = 4.43) การมีส่วนร่วม (Participation) ($\overline{X}$ = 4.40) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาค ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. การเข้าถึง (Accessibility)	4.43	0.57	มาก
2. ความเข้าใจ (Comprehensibility)	4.50	0.39	มาก
3. การมีส่วนร่วม (Participation)	4.40	0.45	มาก
4. ความไว้วางใจ (Trust & Transparency)	4.43	0.34	มาก
รวม	**4.44**	**0.23**	**มาก**

อภิปรายผลการวิจัย

1. สิทธิรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของชาวไทยและต่างด้าว พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เน้นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นหลักการใหญ่ในการบริหารราชการแบบโปร่งใส พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 เน้นกลไกและขั้นตอน เพื่อให้สิทธินั้นเกิดขึ้น เช่น การกำหนดกฎระเบียบ บังคับ อภิปรายได้ว่า พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กำหนดให้ประชาชนทั้งชาวไทยมีสิทธิขอรับรู้และเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานรัฐอย่างเสมอภาค เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ สำหรับแรงงานไทย กฎหมายนี้ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลด้านสิทธิแรงงาน ค่าจ้าง สวัสดิการประกันสังคม และมาตรการคุ้มครองแรงงานได้โดยตรง ส่วนแรงงานต่างด้าวก็ได้รับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลสำคัญ เช่น การขึ้นทะเบียนทำงาน การต่อใบอนุญาต และสิทธิทางกฎหมายแรงงาน เพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบ รัฐมีหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลให้เข้าใจง่ายและเป็นภาษาที่แรงงานเข้าถึงได้ หากหน่วยงานรัฐไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีเหตุอันควร แรงงานสามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้ ถือเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่สร้างความเสมอภาคและความมั่นคงทางอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกันยปริณ ทองสามสี และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวตามสิทธิกองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ด้านสิทธิแรงงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว ทั้งนี้ ความรู้เรื่องสิทธิแรงงาน การสนับสนุนทางสังคม และการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานร่วมกัน อธิบายระดับการคุ้มครองแรงงานได้ร้อยละ 23.90 และงานวิจัยของกาญจนา ดำจุติ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของนโยบายและ

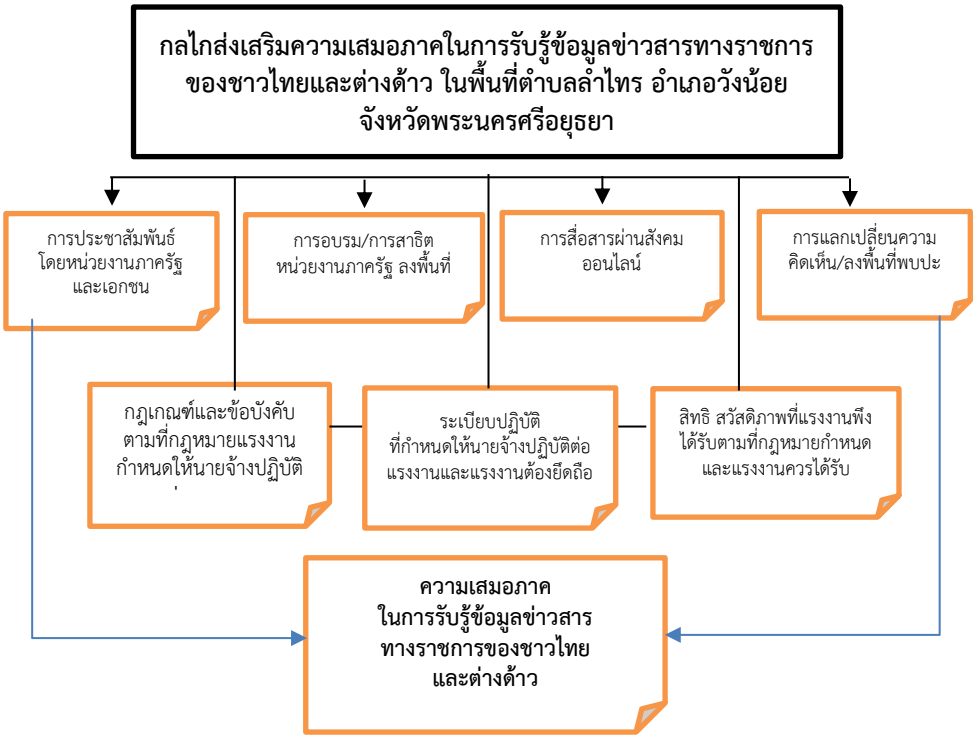
การดำเนินงานข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างการรับรู้สู่ชุมชนของจังหวัดตรัง พบว่า ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการส่งสาร และผู้รับสาร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลต่อการดำเนินงานข้อมูลข่าวสาร

2. กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ แรงงานทั้งไทยและต่างด้าว ในการให้แรงงานรับทราบข้อมูลด้านสิทธิ หน้าที่ กฎหมายแรงงาน และข้อกำหนดของทางราชการ เช่น การต่อวีซ่า การประกันสังคม และความปลอดภัยในการทำงาน โดยมีล่ามช่วยแปลเป็นภาษาพม่า ลาว และกัมพูชา เพื่อให้เข้าใจตรงกันทุกคน อภิปรายได้ว่า การประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐในตำบลลำไทรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวไทยและแรงงานต่างด้าว ซึ่งในพื้นที่มีแรงงานจากเมียนมา ลาว และกัมพูชาจำนวนมาก หน่วยงานรัฐจึงใช้กลยุทธ์การสื่อสารหลายรูปแบบ ทั้งสื่อบุคคลผ่านผู้นำชุมชน อาสาสมัครแรงงาน และล่ามอาสา รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์และเสียงตามสายหลายภาษา เพื่อให้ข้อมูลสิทธิแรงงาน การดูแลสุขภาพ และประกาศทางราชการเข้าถึงทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกัน การใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook Line Official และเว็บไซต์ราชการ ช่วยให้การสื่อสารเป็นสองทาง แรงงานสามารถสอบถามหรือเสนอความคิดเห็นได้สะดวก ลดข้อจำกัดด้านภาษาและระยะทาง ผลลัพธ์ คือ เกิดความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างรัฐกับแรงงานต่างด้าว นำไปสู่ความเสมอภาคในการเข้าถึงข้อมูลและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระชัย วุฒิพงศ์ชัยกิจ (2558) พบว่า ปัจจัยการสื่อสารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารนโยบายให้เกิดการรับรู้ภายในองค์การด้วยการเพิ่มความถี่ในการสื่อสารโดยต้องใช้สื่อในการสื่อสารที่เหมาะสม และสอดคล้องกับอณิกร ดอนแก้ว (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้นโยบายสาธารณะของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ของบุคลากรสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี พบว่า การรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมในการได้รับบริการจากภาครัฐ

3 การประเมินกลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การประเมินกลไกการส่งเสริมความเสมอภาค ด้านการใช้ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติของนายจ้าง สิทธิและสวัสดิการที่แรงงานควรได้รับ ผ่านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารออนไลน์ และการลงพื้นที่พบปะแรงงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ การเข้าถึง ความไว้วางใจ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วม ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า กลไกการส่งเสริม

ความเสมอภาคด้านการใช้ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติของนายจ้าง สิทธิและสวัสดิการที่แรงงานควรได้รับ ผ่านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารออนไลน์ และการลงพื้นที่พบปะแรงงาน สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลสิทธิแรงงานได้ทั่วถึง โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสองภาษา ช่วยลดช่องว่างระหว่างแรงงานไทยและต่างด้าว ทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมและได้รับการดูแลอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ด้านความเข้าใจและการมีส่วนร่วมยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม โดยควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และสร้างช่องทางให้แรงงานมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นเพื่อให้แรงงานมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อสิทธิและคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบริษัท เอ็กเซเลนเซีย จำกัด (2560) ได้ประเมินผลโครงการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 การวัดประสิทธิผลของโครงการประชาสัมพันธ์ฯ จาก 5 ส่วนย่อย คือ 1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว เท่ากับร้อยละ 70.0 2. ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว เท่ากับร้อยละ 77.0 3. ความเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว เท่ากับร้อยละ 72.8 4. การนำข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าวไปใช้ประโยชน์ เท่ากับร้อยละ 69.0 และ 5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว เท่ากับร้อยละ 55.6 โดยผลการประเมินการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าวสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 9.0 และผลการประเมินความเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 6.8 สรุปได้ว่า กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าวในตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งสร้างการเข้าถึงข้อมูลอย่างทั่วถึง ผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ วิทยุชุมชน และการลงพื้นที่พบปะประชาชน รวมทั้งมีการแปลข้อมูลสำคัญเป็นภาษาต่างด้าวเพื่อให้แรงงานต่างชาติสามารถเข้าใจได้อย่างเท่าเทียม หน่วยงานท้องถิ่นยังจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ตรวจสอบได้ โปร่งใส และสร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของพลเมืองทุกกลุ่ม เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเสมอภาคและอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกันของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ตำบลลำไทรเป็นพื้นที่ที่มีชาวคนต่างด้าวมาทำงานและพักอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า กลไกส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าว ในพื้นที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลไกการสร้างความเสมอภาคโดยการประชาสัมพันธ์ การอบรม การสาธิต การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การลงพื้นที่ของแรงงานจังหวัดในการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูล ตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติของภาคเอกชนต่อแรงงาน อธิบายได้ดังนี้

การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในตำบลลำไทร ดำเนินการโดยแรงงานจังหวัดหรือหน่วยงานของนายจ้าง ผ่านหลายช่องทาง เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ และสื่อออนไลน์ เพื่อให้แรงงานเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก หน่วยงานยังจัดทำสื่อภาษาง่าย หรือใช้ล่ามอาสาและผู้นำชุมชนต่างด้าวช่วยสื่อสาร เพื่อให้เข้าใจสิทธิ หน้าที่ และกฎหมายแรงงานได้เท่าเทียมกับคนไทย พร้อมจัด

กิจกรรมพบประชาชน เปิดเวทีสื่อสารสองทาง ส่งเสริมความโปร่งใส ความร่วมมือ และสร้างวัฒนธรรมการเข้าถึงข้อมูลที่เท่าเทียม

การอบรมและการสาธิต ในการส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการของชาวไทยและต่างด้าวในพื้นที่ตำบลลำไทร หน่วยงานภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นได้จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารราชการและขั้นตอนการติดต่อหน่วยงานรัฐ เพื่อให้ทุกกลุ่มเข้าใจและสามารถใช้สิทธินี้ได้จริง การสาธิต เช่น การยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านภาษาและเทคโนโลยี กิจกรรมเหล่านี้ช่วยลดช่องว่างทางข้อมูล สร้างความมั่นใจในการสื่อสารกับภาครัฐ และส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับต่างๆ ที่ลูกจ้างกับนายจ้างต้องปฏิบัติต่อกัน

การสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ การส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่น เฟซบุ๊ก เพจและเว็บไซต์ราชการ เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร สิทธิประโยชน์และประกาศสำคัญอย่างทั่วถึง รวดเร็ว และตรวจสอบได้ แรงงานสามารถสื่อสารสอบถามได้โดยตรงกับเจ้าหน้าที่ ส่วนแรงงานต่างด้าวมีการจัดทำโพสต์หรือคลิปหลายภาษาเพื่อให้เข้าใจง่าย ช่วยลดช่องว่างทางภาษา เสริมความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และส่งเสริมความเข้าใจในกฎหมายและสิทธิหน้าที่ของทั้งนายจ้างและลูกจ้าง

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการลงพื้นที่พบปะแรงงาน การส่งเสริมความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวไทยและต่างด้าวในตำบลลำไทร ดำเนินการผ่านเวทีพบปะแรงงานที่หน่วยงานรัฐจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร นโยบาย และรับฟังความคิดเห็นจากทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม เจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามกฎหมาย ขณะเดียวกันมีล่ามอาสาและผู้นำชุมชนช่วยแปลภาษาให้แรงงานต่างด้าวเข้าใจได้ชัดเจน การสื่อสารสองทางเช่นนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางภาษา เสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วม โปร่งใส และความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านกฎระเบียบกฎหมายแรงงาน หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้สถานประกอบการทุกแห่งปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน ตรวจสอบได้ และจัดให้มีช่องทางร้องเรียนที่ปลอดภัย เข้าถึงง่าย เพื่อคุ้มครองสิทธิแรงงานทั้งไทยและต่างด้าวอย่างเท่าเทียม

2. ด้านการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายสร้างระบบสื่อสารภาครัฐที่เข้าถึงแรงงานทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม โดยใช้หลายภาษาและหลาย

ช่องทาง ทั้งออนไลน์และการลงพื้นที่ เพื่อเผยแพร่สิทธิ กฎหมาย และขั้นตอนร้องเรียนอย่างโปร่งใส

3. ด้านความเข้าใจสิทธิ และสวัสดิภาพของแรงงาน หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสิทธิและสวัสดิการแรงงานอย่างเท่าเทียม โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ นายจ้าง และภาคประชาสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านกฎระเบียบกฎหมายแรงงาน หน่วยงานภาครัฐและนายจ้างควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายแรงงานแก่แรงงานและนายจ้างอย่างสม่ำเสมอ ใช้สื่อออนไลน์หลายภาษาเพื่อสื่อสาร พร้อมส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม และรับฟังปัญหาเชิงปฏิบัติ

2. ด้านการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน หน่วยงานภาครัฐและนายจ้างควรพัฒนาช่องทางสื่อสารของหน่วยงานรัฐให้ครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่ม เช่น เว็บไซต์หลายภาษา เพจออนไลน์ พร้อมจัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ให้คำแนะนำเชิงรุก จัดอบรมให้แรงงานเข้าใจสิทธิและขั้นตอนตามกฎหมายแรงงาน เพื่อเพิ่มการรับรู้และลดความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลข่าวสาร

3. ด้านความเข้าใจสิทธิ และสวัสดิภาพของแรงงาน หน่วยงานภาครัฐและนายจ้างควรจัดกิจกรรมอบรมให้แรงงานได้เรียนรู้สิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับผ่านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ใช้สื่อออนไลน์ อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอหลายภาษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายแรงงานเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวในภาคอุตสาหกรรม

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายแรงงานกับระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของแรงงาน

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความเข้าใจของแรงงานเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

กันยปริณ ทองสามสี และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวตามสิทธิกองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 70–88.

กาญจนา ดำจุติ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของนโยบายและการดำเนินงานข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างการรับรู้สู่ชุมชนของจังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(7), 118–131.

บริษัท เอ็กเซเลนเซีย จำกัด. (2560). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การประเมินผลโครงการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าว ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/FjmEt

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. (2540, 10 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 114 ตอนที่ 46 ก, หน้า 1

ฤทัย หงส์สิริ และมานิตย์ จุมปา. (2542). *คำอธิบายกฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางราชการ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

วีระชัย วุฒิพงศ์ชัยกิจ. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้นโยบายองค์การ กรณีศึกษา บริษัท เอสซีจี แพกเกจ จิ้ง จำกัด (มหาชน)* (การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิน พันธุ์พินิจ. (2547). *เทคนิคการวิจัยทางสังคม*. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

อณิกร ดอนแก้ว. (2561). *การรับรู้นโยบายสาธารณะของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ของบุคลากรสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/D0Cor

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.164-175.

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

THE RELATIONSHIP OF CONFLICT MANAGEMENT IN SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ธวัชชัย สมอเนื้อ
Thawatchai Samornuea
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: thawatchai.sam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3. ศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ควรวางตัวเป็นผู้นำเหมาะสม โปร่งใส และแก้ไขความขัดแย้งด้วยการตักเตือนหรือประนีประนอม ด้านการเงิน ควรจัดสรรงบประมาณโดยยึดหลักความยุติธรรม

*Received September 19, 2025; Revised October 5, 2025; Accepted October 14, 2025

โปร่งใส และป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ด้านวัสดุและอุปกรณ์ ควรใช้งานวัสดุส่วนกลางอย่างทั่วถึง ตักเตือนการใช้ส่วนตัว และรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน และด้านการจัดการควรเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น สนับสนุนพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม และสร้างความปรองดองภายในองค์กร
คำสำคัญ: ความสัมพันธ์; การจัดการความขัดแย้ง; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research article aims to: 1. To study the level of conflict in the administration of Sub-District Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. To study the relationship between the level of conflict and conflict management approaches in the administration of Sub-District Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 3. To study conflict management models in the administration of Sub-District Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the mixed research methods. The sample group consisted of 380 personnel of Sub-District Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research instruments used were questionnaires and interview script. Statistical methods used for quantitative data analysis included percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. Qualitative data analysis was conducted using descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. The overall level of conflict in SAOs of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was moderate; 2. The relationship between the level of conflict and conflict management approaches was high and statistically significant at the 0.01 level; and 3. The conflict management patterns in SAO administration consisted of the following: for personnel, leaders acted appropriately, transparently, and resolved conflicts through private admonishment or compromise; for finance, budgets were allocated fairly, transparently, and measures were taken to prevent conflicts of interest; for materials and equipment, shared resources were used fairly, personal misuse was addressed, and collective interests were protected; and for management, personnel were encouraged to express opinions, continuous

and equitable work development was supported, and activities were promoted to foster organizational harmony.

Keywords: Relationship; Conflict Management; Sub-District Administrative Organization (SAO)

บทนำ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในองค์การบริหารส่วนตำบลปรากฏให้เห็นเป็นระยะ ตั้งแต่การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทนี้ โดยเฉพาะในรูปแบบการปองร้าย ซึ่งบางกรณีถึงขั้นเกิดเหตุฆาตกรรมหรือการใช้อาวุธปืนระหว่างสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับผู้บริหาร ความขัดแย้งและความรุนแรงดังกล่าวมีสาเหตุหลักจากผลประโยชน์ในการจัดสรรงบประมาณและการดำเนินโครงการที่ขาดความโปร่งใส อีกทั้งเกิดจากการไม่ยอมรับการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าและกลุ่มอำนาจใหม่ ซึ่งต่างฝ่ายต่างไม่ยอมสูญเสียอำนาจหรือศักดิ์ศรีในฐานะผู้ทรงอิทธิพล (โกวิทย์ พวงงาม, 2549) หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนต่างพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนากระบวนการดำเนินงานภายในองค์กร โดยนำรูปแบบและเทคนิคการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหา เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน รวมทั้งรองรับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดและความเจริญเติบโตของสังคม ประเทศ และองค์กร (กีรติ ยศยิ่งยง, 2552) ความคาดหวังของประชาชนต่อการได้รับบริการสาธารณะที่มีคุณภาพสูงขึ้น รวมถึงการขยายตัวของปัญหาและการเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐยังไม่สามารถสร้างคุณค่าต่อสังคม (Public Value) ได้อย่างเด่นชัด สถานการณ์ดังกล่าวสร้างความกังวลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำไปสู่แนวคิดใหม่ในการบริหารกิจการบ้านเมือง โดยเน้นการประยุกต์หลักการบริหารงานภาครัฐแนวเครือข่าย เพื่อบูรณาการและเสริมสร้างคุณภาพในการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2551)

สำหรับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพ ปัจจัยสำคัญคือการใช้กลไกการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและภาคประชาสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างผลสัมฤทธิ์ในการจัดบริการสาธารณะ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดำเนินภารกิจด้านการบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างตรงตามสภาพความเป็นจริงและทันต่อสถานการณ์ ทั้งในด้านการแก้ไขปัญหาสาธารณภัยและ

ประเด็นอื่น ๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่น โดยสมาชิกสภามาจากการเลือกตั้ง ส่วนคณะผู้บริหารอาจมาจากการเลือกตั้งโดยตรงหรือจากความเห็นชอบของสภา นักการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นบุคคลที่ประชาชนไว้วางใจเข้ามาบริหารงาน

เมื่อดำรงตำแหน่งแล้ว มักเกิดความขัดแย้งในการบริหารงานไม่ต่างจากการปกครองระดับประเทศ สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ สมาชิกทีมบริหารไม่ได้รับการเลือกตั้งทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกสภาและผู้บริหารท้องถิ่นกับอาชีพเดิมที่ยังคงอยู่ ส่งผลให้การตัดสินใจเชิงนโยบายบางครั้งเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มตน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาจากการสื่อสารและรับรู้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน เป้าหมาย ความต้องการ ความนิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมส่วนบุคคลที่ไม่สอดคล้องกัน ข้อจำกัดด้านทรัพยากร โครงสร้างสายการบังคับบัญชาไม่ชัดเจน การกำหนดอำนาจหน้าที่ไม่แน่นอน และความแตกต่างด้านประสบการณ์และพื้นฐานการศึกษา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ และมีองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 121 แห่ง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมทั้งลักษณะของความขัดแย้งและแนวทางการจัดการ ความรู้ที่ได้จะสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และเสริมสร้างประสิทธิภาพการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7,502 คน (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง บุคลากรในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 380 คน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ฝ่ายสงฆ์ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการและพระสงฆ์นักพัฒนา ฝ่ายรัฐและประชาชน ประกอบด้วย 1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3. กำนันผู้ใหญ่บ้าน และ 4. ประชาชนที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาของแบบสอบถามครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษาจากการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ การจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยส่ง แบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสุ่มเลือกตอบตามความคิดเห็นของตนเอง และเก็บคืนแบบสอบถามภายใน 7 วัน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยตนเอง โดยอาศัยคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากนั้นนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์รายบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม (Editing) และแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก ก่อนนำแบบสอบถามที่ถูกต้องมาลงรหัส

เพื่อนำเข้าสู่โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean & SD) การทดสอบความสัมพันธ์ (Pearson Correlation)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการสนทนากลุ่มถูกตรวจสอบและจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis) โดยวิเคราะห์ควบคู่กับการเก็บข้อมูล เพื่อตีความและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละด้าน แยกแยะองค์ประกอบและเหตุการณ์หลักตามประเด็น จากนั้นนำเสนอเป็น รายงานพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมโค้ดคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและรูปภาพประกอบเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

ระดับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.03	1.03	ปานกลาง
2. ด้านผลประโยชน์	2.96	0.89	ปานกลาง
3. ด้านโครงสร้าง	3.01	1.02	ปานกลาง
4. ด้านความสัมพันธ์	2.91	0.94	ปานกลาง
5. ด้านค่านิยม	2.94	0.96	ปานกลาง
รวม	**2.97**	**0.94**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.97, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความขัดแย้งด้านข้อมูลข่าวสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.03, S.D. = 1.03) รองลงมาคือด้านโครงสร้าง ($\bar{X}$ = 3.01, S.D. = 1.02) ด้านผลประโยชน์ ($\bar{X}$ = 2.96, S.D. = 0.89) ด้านค่านิยม ($\bar{X}$ = 2.94, S.D. = 0.96) และด้านความสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 2.91, S.D. = 0.94) ทั้งนี้ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8
X_1	1							
X_2	.742**	1						
X_3	.775**	.722**	1					
X_4	.747**	.724**	.727**	1				
X_5	.759**	.729**	.752**	.729**	1			
X_6	.765**	.727**	.756**	.727**	.728**	1		
X_7	.768**	.742**	.757**	.740**	.743**	.745**	1	
X_8	.755**	.730**	.749**	.726**	.724**	.741**	.749**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง 0.722-0.775

3. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีการจัดการในหลายด้าน ได้แก่ บุคลากร การเงิน วัสดุและอุปกรณ์ และการจัดการ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้ 1. ด้านบุคลากร การเป็นผู้นำต้องไม่ใช้อำนาจแบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ใช้ความกดดันหรือให้ความดีความชอบพิเศษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ยอมตามเพียงบางคน ต้องโปร่งใสในการคัดเลือกบุคลากรและเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความสามารถอย่างเท่าเทียม หลีกเลี่ยงความขัดแย้งจากการตักเตือนส่วนตัวหรือการใช้สีหน้าท่าทางกดดัน 2. ด้านการเงิน ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โปร่งใสและยุติธรรมในการจัดสรรงบประมาณ ไม่เน้นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป การเบิกจ่ายงบประมาณต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม เพื่อป้องกันความไม่พอใจหรือข้อร้องเรียนจากบุคลากร 3. ด้านวัสดุและอุปกรณ์ วัสดุและอุปกรณ์เป็นปัจจัยสนับสนุนการทำงาน ควรจัดสรรอย่างทั่วถึงและเหมาะสม ตักเตือนกรณีใช้ส่วนตัว และให้ผู้มีความรู้ความชำนาญดูแลการจัดซื้อเพื่อให้ได้วัสดุครุภัณฑ์ที่เหมาะสมที่สุด และ 4. ด้านการจัดการ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความ

คิดเห็น สนับสนุนการพัฒนางานต่อเนื่องและเท่าเทียม ไม่ใช้อิทธิพลแทรกแซงการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความปรองดอง ลดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาองค์กรโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความขัดแย้งโดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านข้อมูลข่าวสารเป็นสาเหตุสำคัญที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลประโยชน์ ด้านค่านิยม ด้านความสัมพันธ์ และด้านโครงสร้างตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2547) ที่ระบุว่าความขัดแย้งมีต้นตอมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ซึ่งอาจเกิดจากข้อมูลน้อยเกินไป การตีความผิด หรือการรับรู้แตกต่างกัน ขัดแย้งด้านผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงผลประโยชน์ในเรื่องเนื้อหา กระบวนการ และจิตวิทยา ขัดแย้งด้านโครงสร้างเกี่ยวกับการใช้อำนาจ การกระจายอำนาจ กฎ ระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ และระบบ ขัดแย้งด้านความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ พฤติกรรม อารมณ์ และความเข้าใจผิด ขณะที่ความขัดแย้งด้านค่านิยมเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และประวัติการเลี้ยงดู โดยเฉพาะด้านผลประโยชน์ ซึ่งเป็นสาเหตุรองนั้น มีค่าคะแนนใกล้เคียงกับด้านข้อมูลข่าวสาร จึงถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์ (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหาจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานีอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปรากฏการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถพัฒนาไปในทางสร้างสรรค์ได้หากมีการจัดการที่เหมาะสม สาเหตุสำคัญของความขัดแย้งมาจากด้านข้อมูลข่าวสารและด้านผลประโยชน์ รองลงมาคือด้านค่านิยม ความสัมพันธ์ และโครงสร้าง โดยมีความเชื่อมโยงกับความไม่ชัดเจนในการสื่อสารและการจัดสรรทรัพยากรของรัฐ ทั้งนี้ ผลการศึกษายังยืนยันว่า การส่งเสริมการสื่อสารที่โปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับความขัดแย้งกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.924-0.975 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีวรรณ์ แก้วพรหม (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความขัดแย้งในองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านผลประโยชน์และด้านข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญที่สัมพันธ์กับความขัดแย้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับมาก ทั้งนี้ ผลการศึกษาทั้งสองชี้ให้เห็นว่า ความชัดเจนด้านข้อมูล ความเป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์ และการบริหารจัดการเชิงระบบ เป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

3. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความขัดแย้งด้านบุคลากรและด้านการจัดการ ส่วนใหญ่ใช้วิธีประนีประนอม เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร การประนีประนอมช่วยปรับความเห็นให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกัน ลดความขัดแย้งลง ซึ่งสอดคล้องกับงานของอดิศร ภู่สาระ (2563) ที่ได้วิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งในการปฏิบัติงานของปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง พบว่า การประนีประนอมเป็นแนวทางสำคัญในการลดความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือในองค์กรปกครองส่วน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพล มนตรีภักดี (2550) ที่ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 มีพฤติกรรมบริหารความขัดแย้งมากที่สุดแบบ ประนีประนอม รองลงมาเป็นแบบ ร่วมมือ ส่วนความขัดแย้งด้านการเงินและวัสดุอุปกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้วิธี ใช้อำนาจวินิจฉัย เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และอาจเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และสอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ จันทร์แก้ว (2550) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารความขัดแย้งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลใช้การประนีประนอมกรณีทราบข้อเท็จจริง และใช้อำนาจวินิจฉัยกรณีไม่ทราบข้อเท็จจริง ใช้อำนาจในการจัดสรรงบประมาณและบริหารวัสดุอุปกรณ์ตามระเบียบและกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถจัดจำแนกองค์ประกอบได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของแนวทางการจัดการความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. ด้านบุคลากร เน้นการวางตัวเป็นผู้นำอย่างเหมาะสม ไม่บังคับผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดเผยและโปร่งใสในการคัดเลือกบุคลากร และแก้ไขความขัดแย้งด้วยการตักเตือนหรือประนีประนอมแบบส่วนตัว

2. ด้านการเงิน มุ่งความยุติธรรมและโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ ไม่พัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป และป้องกันปัญหาการรับเงินหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

3. ด้านวัสดุและอุปกรณ์ เน้นให้การใช้งานวัสดุส่วนกลางเป็นธรรม ใช้อย่างทั่วถึง ตักเตือนกรณีนำไปใช้ส่วนตัว และร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของหน่วยงาน

4. ด้านการจัดการ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความสามารถ แสดงความคิดเห็น สนับสนุนการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม ไม่ใช้อิทธิพลแทรกแซงงาน และสร้างกิจกรรมส่งเสริมความปรองดองภายในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรพัฒนาระบบกฎระเบียบ โครงสร้างอำนาจหน้าที่ การสื่อสาร และการสนับสนุนบุคลากรอย่างชัดเจนและเป็นกลาง พร้อมทั้งจัดเวทีประชุมวางแผนงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจและลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

2. องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักคุณธรรมและความเท่าเทียม ตั้งคณะกรรมการพิจารณาความขัดแย้ง และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีประนีประนอมอย่างสันติวิธี เพื่อลดความขัดแย้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการสอบทานข้อมูลก่อนการสื่อสาร และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน

2. ควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลตอบแทนความดีความชอบอย่างเป็นธรรม เสมอภาค และโปร่งใส เพื่อสร้างแรงจูงใจและความเท่าเทียมแก่บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารและผลประโยชน์ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อให้เข้าใจปัจจัยและแนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างรอบด้าน

2. ควรศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำผลการวิจัยไปใช้ฝึกอบรมบุคลากร เพื่อสร้างการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กีรติ ยศยิ่งยง. (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม: แนวคิด และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2549). *อบต. ในกระบวนทัศน์ใหม่: พัฒนาสร้างเครือข่ายและเสริมความเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานแต่ละอำเภอ*. สืบค้น 25 มกราคม 2568, จาก https://ww2.ayutthaya.go.th/amphur_content

ชูชาติ จันทร์แก้ว. (2550). *การบริหารความขัดแย้งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี* (การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทัศนีวรรณ์ แก้วพรหม. (2563). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความขัดแย้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 6(1), 63–82.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). *โครงการศึกษาแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

วัชรพล มนตรีภักดี. (2550). *พฤติกรรมการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เขต 1* (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551–2555)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์. (2556). *สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหาจังหวัดปทุมธานี* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

อดิศร ภู่สาระ. (2563). *การจัดการความขัดแย้งในการปฏิบัติงานของปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.176-188.

พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่*

BUDDHIST METHODS FOR PEOPLE'S PARTICIPATORY POLITICAL CULTURE PROMOTION AT MAE AI DISTRICT, CHIENG MAI PROVINCE

พระศรายุทธ ภูมิธีโร (จะอื่น), ธัชชนันท์ อิศรเดช, เติมศักดิ์ ทองอินทร์
Phra Sarayut Pumatheero (Jaouen), Thatchanan Issaradet, Termsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: jasarayuth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3. นำเสนอพุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวน 342 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ($r = .652$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน และ 3. พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. ด้านอัตตาธิปไตย คือ สร้างพลเมืองที่คิดเป็น ช่วยให้ประชาชนกล้าคิดกล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2. ด้านโลกาธิปไตย คือ สร้างความเคารพในความหลากหลายคนในสังคมเคารพเสียงส่วนมากและรับฟังเสียงส่วนน้อย และ 3. ด้านธัมมาธิปไตย คือ

*Received November 19, 2025; Revised December 30, 2025; Accepted February 9, 2026

สร้างสังคมโปร่งใสและยุติธรรม ทุกการตัดสินใจยึดหลักความถูกต้อง ไม่เอื้อประโยชน์ส่วนตัว เสริมจริยธรรมทางการเมืองและสังคม
คำสำคัญ: พุทธวิธี; วัฒนธรรมทางการเมือง; หลักอธิปไตย

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of people's participatory political culture; 2. investigate the relationship between the principle of sovereignty and people's participatory political culture; and 3. propose Buddhist methods for promoting people's participatory political culture in Mae Ai District, Chiang Mai Province. The study employed a mixed-methods research design. In the quantitative component, data were collected from 342 citizens aged 18 years and over using a questionnaire as the research instrument. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as correlation coefficients to examine the relationships between variables. In the qualitative component, in-depth interviews were conducted with 9 key informants, consisting of monks and laypersons.

Findings were as follows: 1. the overall level of people's participatory political culture was moderate; 2. the relationship between the principles of sovereignty and participatory political culture among the people was high ($r = .652$) and statistically significant at the 0.01 level, supporting the hypothesis; and 3. Buddhist methods to promote participatory political culture in Mae Ai District, Chiang Mai Province, were identified as follows: Atta-dhipaya (self-sovereignty): cultivating citizens who think critically, encouraging people to think and make decisions rationally. Loka-dhipaya (societal sovereignty): fostering respect for diversity, encouraging society to respect majority opinions while listening to minority voices. Dhamma-dhipaya (sovereignty of the Dharma): creating a transparent and just society where all decisions are based on correctness, avoiding personal gain, and enhancing political and social ethics.
Keywords: Buddhist Methods; Political Culture; Dhammic Sovereignty Principle

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ เพราะสะท้อนระดับความตื่นรู้ทางการเมืองของประชาชนและความเข้มแข็งของสถาบันการเมืองในระยะยาว ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของระบบและมีบทบาทในกระบวนการเมืองไม่ใช่เพียงผู้สังเกตการณ์ วัฒนธรรมแบบนี้ หมายถึง การที่ประชาชนสนใจ ติดตาม ตรวจสอบ และร่วมตัดสินใจต่อกิจการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดเฉพาะช่วงเลือกตั้ง แนวคิดของ Almond & Verba (1963) ชี้ว่า การมีส่วนร่วมไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่เป็นผลจากกระบวนการทางสังคมที่หล่อหลอมตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งช่วยเสริมให้โครงสร้างการเมืองเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่มั่นคง ในทางตรงกันข้าม หากสังคมขาดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมการพัฒนาทางการเมืองย่อมเผชิญอุปสรรค ปัจจุบันการเมืองไทยยังติดอยู่กับประชาธิปไตยเชิงพิธีกรรม ที่ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงการเลือกตั้ง แต่ขาดการติดตามตรวจสอบเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556)

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยยังคงมีลักษณะสองชั้น กล่าวคือ ประชาชนบางส่วนตื่นตัวและพร้อมแสดงบทบาทในกิจกรรมสาธารณะ ขณะที่อีกหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชายขอบหรือชุมชนชาติพันธุ์ ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทุนทางสังคม การเข้าถึงข้อมูล และโครงสร้างอำนาจแบบพึ่งพาผู้นำ ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ต่อเนื่องและจำกัดในบางมิติ สถานการณ์นี้สะท้อนว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชน ไม่อาจใช้รูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนไม่น้อยยังเป็นเพียง พิธีกรรมทางประชาธิปไตย คือเข้าร่วมกิจกรรมที่มีกติกาบังคับ เช่น การเลือกตั้ง แต่ขาดการเสนอแนะนโยบายการติดตามตรวจสอบรัฐ และการร่วมวางแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ในบริบทชนบทและพื้นที่ชายขอบภาคเหนือ เช่น อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และโอกาสเข้าถึงข้อมูล ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเฉพาะ ประชาชนบางกลุ่มยังคงพึ่งพาผู้นำชุมชนในการตัดสินใจ ขณะที่อีกหลายกลุ่มเริ่มตื่นตัวมากขึ้นจากการเข้าถึงสื่อและความรู้ใหม่ การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมจึงต้องมุ่งสร้างสำนึกพลเมืองให้ประชาชนกล้าคิด กล้าถาม และกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล มากกว่าการจัดกิจกรรมเพียงครั้งคราว (เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงคุณภาพของประชาชนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบหรือชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งยังขาดโอกาสเข้าถึงข้อมูลและเชื่อมโยงกับกลไกรัฐอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาได้นำเสนอหลักการบริหารจัดการที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะหลักอธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ อัตตาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการถือว่าตนเป็นใหญ่ โลกาธิปไตย หมายถึงการถือว่าสังคมและส่วนรวมเป็นใหญ่ และธัมมาธิปไตย หมายถึงการถือว่าธรรมเป็นใหญ่ (องฺ.ติก.อ. (ไทย) 12/40/201) การพัฒนาผู้บริหารให้มีคุณธรรมตามหลักนี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างธรรมาภิบาล การประยุกต์หลักอธิปไตยในการบริหารช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีหลักธรรม มีความรับผิดชอบ และยุติธรรม โดยมีธัมมาธิปไตยเป็นหลักสูงสุด เพื่อป้องกันการใช้อำนาจด้วยอัตตาหรืออคติ ส่วนอัตตาธิปไตยควรได้รับการพัฒนาเชิงภาวนาเพื่อสร้างผู้นำที่มีจิตสำนึกแห่งธรรม (พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม และกฤตสุชิน พลเสน, 2565)

จากความเป็นมาดังกล่าว การสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง อาศัยทั้งนโยบายรัฐ ความร่วมมือของชุมชน และบทบาทสนับสนุนจากสถาบันศาสนา โดยเฉพาะพุทธธรรมที่เน้นเหตุผล ความรับผิดชอบ และคุณธรรม ซึ่งช่วยสร้างสันติภาพทางการเมืองและยกระดับคุณภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เพียงเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานให้แก่นักวิจัย นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการนำไปพัฒนาต่อยอด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2,318 คน (เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่, ม.ป.ป.)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 342 คน จากคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน รวม 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีโครงสร้างครอบคลุมปัจจัยส่วนบุคคลและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงที่ว่าการอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากชุมชนในพื้นที่

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 342 ชุด

4.3 นำข้อมูลดิบที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยอาศัยสถิติพรรณนาในการอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลและการส่งเสริมหลักอธิปไตยเพื่อการตัดสินใจของประชาชน ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 1 ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม

ข้อที่	ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1	ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	3.06	0.92	ปานกลาง
2	ด้านกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง	2.29	0.51	น้อย
3	ด้านการติดต่อขั้นต้นของประชาชน	2.96	0.75	ปานกลาง
4	ด้านกิจกรรมที่ร่วมมือกัน	2.30	0.54	น้อย
โดยภาพรวม		**2.65**	**0.42**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.65, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.06, S.D. = 0.92) รองลงมา ด้านการติดต่อขั้นต้นของประชาชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.96, S.D. = 0.75) ด้านกิจกรรมที่ร่วมมือกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.30, S.D. = 0.54) ด้านกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.29, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				
ตัวแปรอิสระ	วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง	3. การติดต่อขั้นต้นของประชาชน	4. กิจกรรมที่ร่วมมือกัน
หลักอธิปไตย	0.652**	0.662**	0.139*	0.745**	0.022
1. อัตตาธิปไตย การถือตนเป็นใหญ่	0.512**	0.541**	0.135*	0.595**	0.006
2. โลกาธิปไตย การถือส่วนรวมเป็นใหญ่	0.627**	0.636**	0.118*	0.736**	0.017
3. ธัมมาธิปไตย การถือธรรมเป็นใหญ่	0.541**	0.530**	0.106	0.593**	-0.078

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์ดังนี้

หลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง (r = .652**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอธิปไตยธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .662**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอธิปไตยธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ด้านกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ (r = .139*) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หลักอธิปไตยธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการติดต่อขั้นต้นของประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง (r = .745**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักอธิปไตยธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ด้านกิจกรรมที่ร่วมมือกัน มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ (r = .022) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. ด้านอัตตาธิปไตย คือ การถือตนเป็นใหญ่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การถือตนเป็นใหญ่เป็นแนวคิดที่ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทของตนในสังคม ส่งเสริมจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เปิดพื้นที่ให้ความคิดที่หลากหลาย ลดความขัดแย้งทางการเมือง และทำให้ระบบการเมืองโปร่งใส มีเหตุผลและยั่งยืน อันสอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยยุคปัจจุบัน 2. ด้านโลกาธิปไตย คือ การถือส่วนรวมเป็นใหญ่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การถือส่วนร่วมคือการให้ความสำคัญกับบทบาทของทุกคนในสังคม ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว ใช้สิทธิและหน้าที่อย่างมีสติ เลือกผู้นำที่โปร่งใส เข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจทุกระดับ และร่วมกันปกป้องประชาธิปไตยเมื่อเกิดความไม่เป็นธรรม แนวคิดนี้สร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เคารพความหลากหลายและลดความขัดแย้งในสังคม และ 3. ด้านธัมมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ทำให้การเมืองตั้งอยู่บนความยุติธรรม ซื่อสัตย์ และโปร่งใส ส่งผลให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบ พร้อมมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มใจ และร่วมพัฒนาสังคมอย่างเข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หลักอธิปไตย 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ชูเมือง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งตามระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดราชบุรี พบว่า ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในเรื่องระบบการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และเชื่อว่าประชาชนเป็นใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจ มีสิทธิ เสรีภาพและภารดรภาพ จึงออกมาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เลือกตัวบุคคลไม่เลือกนโยบายพรรค มีการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทน ออกมาเคลื่อนไหวชุมนุมและกล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และสอดคล้องงานวิจัยของพระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะชิ่ม) (2564) ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนมีการรับรู้หลักพุทธธรรมาภิบาลในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความโปร่งใสความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองและพร้อมมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องงานวิจัยของวัชรมน จันรอง และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่าประชาชนมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง โดยกิจกรรมที่มีความนิยมสูงได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมประชามติ ขณะที่การเสนอความคิดเห็นและการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยังอยู่ในระดับต่ำ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า จริยธรรมทางการเมืองที่สำคัญของผู้นำทางการเมืองประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตสำนึกต่อหน้าที่และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้ ผู้นำทางการเมืองควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต โปร่งใส มีส่วนร่วมในการพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณอย่างรอบคอบ ติดตามและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเคร่งครัด ดำรงตนตามหลักความพอเพียง และมีความกล้าหาญในการตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของสวาท ฮาดภักดี (2565) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีอำนาจทางการเมืองเหนือผู้สมัครรับเลือกตั้ง และเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ขณะเดียวกัน ด้านกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงและการติดต่อในฐานะของพลเมืองสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมเชิงรุกของประชาชนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ติดตามสถานการณ์ทางการเมือง และประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรติ ธมฺมโสภโณ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองและระดับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันศาสนา และกลุ่มเพื่อน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีเหตุผล

3. พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พุทธวิธีส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักอธิปไตย 3 (อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธัมมาธิปไตย) เมื่อสังคมนำหลักอธิปไตยทั้ง 3 มาส่งเสริมใช้ร่วมกันจะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบ ความเคารพซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรม อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่มั่นคงและเป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการตามแนวพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การประยุกต์ใช้พุทธวิธี เช่น การฟังอย่างมีสติ เมตตาธรรม และการสื่อสารอย่างไม่ใช้ความรุนแรง ช่วยให้กลุ่มประชาชนเกิดความร่วมมือ เปิดใจ และกล้าแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเติบโตอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการเข้าร่วมเวทีประชาคม การเสนอปัญหาในชุมชน และการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภา ยอดคีรีย์ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงกิจกรรมสูงกว่าเชิงความ

สนใจและเชิงทัศนคติ โดยเฉพาะด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินิตย์ ศรีอุบล และสมจิต ขอนวงค์ (2567) ได้วิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ของประชาชนในการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า ประชาชนใช้หลักธรรมพุทธ เช่น สันติธรรมและความเมตตา เป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมเลือกตั้งและกิจกรรมสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะจิตสาธารณะ ส่งผลให้การเลือกตั้งท้องถิ่นและกิจกรรมสาธารณะดำเนินไปอย่างสร้างสรรค์

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอธิปไตย 3 เป็นการบูรณาการเหตุผล สังคม และคุณธรรมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ประชาชนที่มีอัตตาธิปไตยย่อมมีความมั่นคงทางความคิด ประชาชนที่มีโลกาธิปไตยย่อมเคารพกติกาและเสียงส่วนรวม และประชาชนที่มีธรรมาธิปไตยย่อมยึดมั่นในความดี ความถูกต้องและ

ความยุติธรรม เมื่อทั้งสามประการดำเนินไปควบคู่กัน จึงก่อรูปเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนากลไกและมาตรการที่ส่งเสริมให้ผู้นำและประชาชนยึดมั่นในคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต และเมตตาในกระบวนการบริหารงานและการตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ

2. อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนาระบบเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส พร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้อย่างสะดวก อันจะช่วยลดความขัดแย้งทางสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่และบทบาทของประชาชนในการเลือกตั้ง โดยเน้นการให้ความรู้เชิงคุณธรรมผ่านกิจกรรมในวัด ชุมชน หรือศูนย์การเรียนรู้

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรบรรจุเนื้อหาพลเมืองประชาธิปไตยตามแนวพุทธในสถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้เท่าทันทางการเมืองแก่เยาวชนและกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถวิเคราะห์นโยบายและพฤติกรรมผู้สมัครอย่างมีเหตุผล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตชายแดนหรือพื้นที่ห่างไกลในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ

2. ควรศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน เนื่องจากเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตย การทำความเข้าใจค่านิยม แนวคิด และแรงจูงใจของพวกเขาจะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายและกิจกรรมทางการเมืองที่เหมาะสมและสอดคล้องยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลทั่วไป*. สืบค้น 9 กันยายน 2567, จาก https://shorturl.asia/p5XEY

ธงชัย วินิจจะกูล. (2556). *ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์) และกฤตสุชิน พลเสน. (2565). หลักอธิปไตยเพื่อพัฒนาผู้บริหาร. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 5(2), 304–313.

พระมหาธีรติ ธมฺมโสภโณ (โศภิตธรรม) และคณะ. (2566). การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองระดับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), R124–137.

พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์). (2564). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. *พุทธมัคค์*, 6(2), 52–63.

พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะชิ่ม). (2564). *การนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัชรมน จันรอง และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. *Journal of Modern Learning Development*, 6(5), 142–154.

วินิตย์ ศรีอุบล และสมจิต ขอนวงค์. (2567). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ของประชาชนในการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, 10(1), 123–140.

สมชาย ชูเมือง. (2565). รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งตามระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดราชบุรี. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 23(2), 41–53.

สวาท ฮาดภักดี. (2565). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(1), 322-335.

โสภา ยอดคีรีย์. (2565). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ และคณะ. (2567). การบูรณาการตามแนวพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(3), 130–144.

Almond, G. A. & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Boston: Little, Brown and Company.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

ผลการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

THE EFFECTS OF ACTIVE LEARNING USING A GAME-BASED APPROACH ON SAFE INTERNET USAGE FOR GRADE 5 STUDENTS

วิรุณลักษณ์ แก้วทองหลาง, ศิริพร พึ่งเพ็ชร์
Wiroonluk Kaewtonglang, Siriporn Phungphet
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
Vongchavalitkul University
Corresponding Author E-mail: moo.lookkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน และ 2. เปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหาญ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 2 แผน จำนวน 7 ชั่วโมง มีค่าความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าความเชื่อมั่น 0.85 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\overline{X}$ = 15.86, S.D. = 2.21) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 8.43, S.D. = 2.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสถิติทดสอบ t-test = 24.005 และ 2. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70: ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน พบว่า นักเรียน

*Received December 12, 2025; Revised February 5, 2026; Accepted February 10, 2026

มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสถิติทดสอบ t-test = 3.139
คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก; เกมเป็นฐาน; การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย

Abstract

This research article aims to: 1. compare the learning achievement of Grade 5 students on safe internet usage before and after implementing active learning through a game-based approach, and 2. compare the post-learning achievement of Grade 5 students with the 70 percent criterion. The sample consisted of 14 Grade 5 students from Ban Han School, Dan Khun Thot District, Nakhon Ratchasima Province, during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments included two lesson plans with a total duration of seven hours, which were evaluated at the highest level of appropriateness, and an achievement test with a reliability coefficient of 0.85. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, and t-test.

Findings were as follows: 1. A comparison of pretest and posttest learning achievement in active learning through a game-based approach on safe internet usage among Grade 5 students showed that the posttest mean score ($\overline{X}$ = 15.86, S.D. = 2.21) was significantly higher than the pretest mean score ($\overline{X}$ = 8.43, S.D. = 2.50) at the .05 level of significance, with a t-test value of 24.005, and 2. A comparison of posttest learning achievement with the 70 percent criterion revealed that the students' mean score was 79.30 percent, which was significantly higher than the specified criterion at the .05 level of significance, with a t-test value of 3.139.
Keywords: Active Learning; Game-Based Learning; Safe Internet Use

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิตของคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ และทุกวัย โดยเฉพาะในระบบการศึกษาไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะด้านดิจิทัลและความรอบรู้ทางเทคโนโลยีตั้งแต่วัยเยาว์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 66–67 ที่กำหนดให้

การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลของประเทศได้เอื้อให้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีความครอบคลุมและแพร่หลายมากขึ้น โดยข้อมูลจากจากกองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566) พบว่า ประชากรไทยอายุ 6–24 ปีใช้อินเทอร์เน็ตมากถึง 15.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.2 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 86.3 ในปี 2562 ในระดับครัวเรือนมีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตถึงร้อยละ 90.3 มีโทรศัพท์มือถือเกือบทุกครัวเรือน ร้อยละ 96.6 แต่มีคอมพิวเตอร์เพียงร้อยละ 21.6 สะท้อนให้เห็นว่าการเข้าถึงเครือข่ายและอุปกรณ์ดิจิทัลมีความแพร่หลายสูงและเป็นโอกาสสำคัญต่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม แม้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะเพิ่มโอกาสในการแสวงหาความรู้ได้อย่างไม่จำกัด แต่พฤติกรรมการใช้งานของเด็กและเยาวชนไทยกลับเน้นไปที่ความบันเทิงมากกว่าการศึกษา เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรับชมวิดีโอเพื่อความบันเทิง และการเล่นเกม ขณะที่การใช้เพื่อการเรียนรู้อย่างจริงจังยังมีสัดส่วนที่น้อยกว่า ปัญหาที่ตามมาคือความเสี่ยงจากเนื้อหาไม่เหมาะสมและพฤติกรรมออนไลน์ที่เป็นอันตราย เช่น การเข้าถึงสื่อลามก การถูกกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Cyberbullying) การเผชิญกับข่าวลวงหรือการหลอกลวงทางออนไลน์ ข้อมูลจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2567) ชี้ว่า เด็กไทยร้อยละ 54 เคยเห็นสื่อลามกอนาจารบนอินเทอร์เน็ต และเกือบร้อยละ 60 ของสื่อเหล่านี้เป็นเนื้อหาที่มีเด็กแสดง นอกจากนี้ เด็กถึงร้อยละ 26 เคยถูกกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ปัญหาเหล่านี้มีผลต่อทั้งสุขภาพจิต การนอนหลับ คุณภาพชีวิต และความสัมพันธ์ในครอบครัว งานวิจัยในต่างประเทศยังพบว่าการใช้โซเชียลมีเดียที่มากเกินไป โดยเฉพาะในช่วงกลางคืน มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าและความคิดทำร้ายตนเองในวัยรุ่น อีกหนึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมออนไลน์ของเด็ก คือ การเล่นเกม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีอิทธิพลสูงต่อวิถีชีวิตของเยาวชน จากการสำรวจพบว่า เด็กไทยอายุ 6–14 ปีร้อยละ 31.4 เล่นเกมออนไลน์เป็นประจำ โดยใช้เวลาเฉลี่ย 1–2 ชั่วโมงต่อวัน และในบางกลุ่มมีการเล่นถึง 5 ชั่วโมงต่อวัน

ข้อมูลจากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (2564) ระบุว่าเด็กและเยาวชนไทยกว่า 85% เคยเล่นเกมในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา โดยเกือบ 1 ใน 3 เล่นเกมทุกวัน เฉลี่ยประมาณวันละ 5 ชั่วโมง และบางส่วนใช้เวลาเล่นมากกว่า 8 ชั่วโมงในวันหยุด ส่วนใหญ่เล่นเพื่อความสนุกสนาน และกว่า 60% เล่นเพราะไม่มีสิ่งอื่นทำ นอกจากนี้บางรายมีค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมสูงกว่าเดือนละ 5,000 บาท ผลการศึกษาพบว่า การเล่นเกมในระยะเวลานานส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม อารมณ์ และผลการเรียน โดยกว่า 40% ยอมรับว่าตนเองมีลักษณะติดเกมและเกือบ 20% ระบุว่ามีอารมณ์รุนแรงขึ้น

ทะเลาะกับครอบครัว ใช้คำพูดหยาบคาย หรือผลการเรียนลดลง อีกทั้งยังมีบางส่วนแสดงอาการหงุดหงิดเมื่อถูกห้ามเล่นเกม หรือมีพฤติกรรมแยกตัวจากสังคม

จากสถานการณ์ดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างกว่า 79% เห็นควรให้มีกฎหมายกำกับดูแลธุรกิจเกม เช่น การจัดเรตติ้งตามช่วงวัย ควบคุมการพนันที่แฝงมากับเกม กำหนดความโปร่งใสด้านค่าใช้จ่าย และควบคุมการจัดแข่งขันอีสปอร์ตให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน และลดผลกระทบทางลบจากการเล่นเกมในระยะยาว จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เกมสามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้ดีแต่หากไม่มีการควบคุมดูแลจากผู้ปกครองก็จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นควรการสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนในการใช้โทรศัพท์มือถือของเด็ก การส่งเสริมทักษะการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก และการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันทำให้ได้ใช้เวลาอยู่กับอุปกรณ์เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น การเรียนรู้ผ่านสื่อจากอินเทอร์เน็ตอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย จากการปฏิบัติการสอนวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนบางส่วนมีความเข้าใจเรื่องที่เรียนน้อยมาก เนื่องจากบทเรียนเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย เป็นความรู้ความจำ ซึ่งต้องทำความเข้าใจ และนำไปปรับใช้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจาก นักเรียนกลุ่มนั้นไม่สนใจบทเรียน ขาดเรียนบ่อย หรือเข้าเรียนช้าเนื่องจากเป็นความรู้ความจำ เมื่อไม่สนใจจึงไม่นำความรู้ที่ได้รับไป คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย และจากการสำรวจสอบถามคณะครูของโรงเรียนจึงได้ทำการประชุม ชุมชนแห่งวิชาชีพ (PLC) สรุปผลการวิเคราะห์การติดเกมของนักเรียนว่าควรจะได้นำสื่อที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะเกมเป็นสื่อการสอนที่กระตุ้นและเร้าความสนใจ สร้างความท้าทายให้นักเรียนอยากเรียนรู้ การใช้เกมประกอบการสอนเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตามกฎกติกา รู้จักคิด กล้าตัดสินใจ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ คิดรวบยอด (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2545) ซึ่งการนำเกมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการแสวงหาความรู้ การลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์คิดแก้ปัญหา ซึ่งถือว่า เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือนักเรียนให้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Sherman & Sherman, 2004) และเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อจัดทำชิ้นงานและนำเสนอ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมของกุลิสรา จิตรชญาวณิช และเกศราพรรณ

พันธ์ศรีเกศ คงเจริญ (2563) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยเกมจำลองสถานการณ์ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม ครูเลือกเกมที่เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และอธิบายกฎกติกาในการเล่นเกม นักเรียนเล่นเกมทายปริศนาจากแอพพลิเคชั่นภายในเวลา 5 นาทีเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนจากนั้นครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และทำแบบทดสอบก่อนเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นอธิบาย ครูอธิบายเนื้อหาในบทเรียน และอธิบายวิธีการเล่นเกมสถานการณ์จำลอง ขั้นที่ 3 ขั้นสาธิตวิธีการเล่นเกม ครูสาธิตวิธีการเล่นเกมทีละขั้นตอนให้นักเรียนดูโดยทำการสาธิตอย่างช้า ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถจดจำรายละเอียด กฎกติกาและวิธีการเล่นเกม ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือเล่นเกม นักเรียนเล่นเกมตามกติกาที่กำหนดโดยนักเรียนสวมบทบาท เป็นบุคคลในสถานการณ์นั้น ๆ และขั้นที่ 5 ขั้นวิเคราะห์วิจารณ์หลังการเล่นเกม โดยครูประกาศผลแพ้ชนะและให้รางวัลโดยนักเรียนทุกคนได้รับรางวัลเป็นสิ่งของที่ครูเตรียมมาซึ่งผู้ที่มีคะแนนสูงสุดจะมีโอกาสได้เลือกของรางวัลก่อน คนละ 1 ชิ้น หลังจากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปประเด็นหรือข้อคิดที่ได้จากการเล่นเกม มีการวิเคราะห์ด้วยการอภิปรายประโยชน์ที่ได้จากการเล่นและสรุปเนื้อหาหรืออาจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เรียนอีกครั้งหนึ่ง ดังผลการวิจัยของศรีสุดา ด้วงโด้ด และคณะ (2557) และสุวิมล นิลพันธ์ (2563) นำเกมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนวิชาคอมพิวเตอร์และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่พบว่า นักเรียนสามารถเขียนอัลกอลิทึมเป็นชิ้นงานได้ด้วยตนเอง และมีทักษะการคิดคำนวณในระดับยอดเยี่ยม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด วิธีการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นเทคนิคที่สามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหานักเรียนโรงเรียนบ้านหาญ เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) ตามแผนการสอน 7 ชั่วโมง และให้นักเรียนทำแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน โดยในระหว่างชั่วโมงจะมีการเล่นเกม เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน และเมื่อเรียนจบแต่ละช่วงผู้วิจัยได้ให้นักเรียนพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ และประสบการณ์ที่เคยพบเจอในชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยว่ามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากตนเองหรือไม่ เพื่อที่จะนำความรู้จากเนื้อหา ประสบการณ์ที่ได้รับรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์การจัดการเรียนรู้โดยนำเกมมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหาญ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อ

การการจัดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผลการศึกษาสามารถเป็นแนวทางการจัดทำแผนการสอนในวิชาวิทยาการคำนวณ และบูรณาการใช้กับวิชาอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหาญ เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหาญ เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre- Experimental Research) โดยการใช้รูปแบบ (One Group-Pre-Test & Post-Test Design) โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครังนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในกลุ่มพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขุนทด เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 14 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 14 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 256 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหาญ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 14 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน จำนวน 2 แผน รวมระยะเวลา 7 ชั่วโมง 2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานวิชาวิทยาการคำนวณ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 5 แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3.2 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีการแบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ 1. การสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุง 2560) และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหาญ เพื่อวิเคราะห์ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาวิชาวิทยาการคำนวณ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง “การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย” จากนั้นผู้วิจัยนำแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานจากเอกสารและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัยและบริบทของผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 2 แผน รวม 7 ชั่วโมง ได้รับการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งประเมินด้วยแบบประเมินความเหมาะสมมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมมาตราส่วนการประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ผลการประเมินพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.84, S.D. = 0.27) ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงทั้งด้านเนื้อหา การจัดกิจกรรม สื่อการสอน และการวัดผล ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมดำเนินการขอรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล เลขที่ 163/2567 ผลการพัฒนาแผนดังกล่าวเผยให้เห็นว่า การผนวกเกมเป็นฐานเข้ากับการเรียนรู้เชิงรุกสามารถออกแบบเป็นแผนการสอนที่มีคุณภาพสูงและผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญได้อย่างเป็นระบบ ตามแนวความคิดของกุลิสรา จิตรชญาวณิช และเกศราพรรณ พันธ์ศรีเกตุ คงเจริญ (2563) นับเป็นองค์ความรู้สำหรับการผลิตสื่อการสอนที่สร้างแรงจูงใจในกลุ่มผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปประยุกต์กับหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ 2. การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ถูกสร้างขึ้นโดยอิงจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาวิทยาการคำนวณ และเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 อย่างละเอียด ผู้วิจัยศึกษาหลักการสร้างข้อสอบและแนวทางการวัดประเมินผลตามหลักวิชาการก่อนสร้างข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบด้านภาษา แล้วปรับปรุงตามคำแนะนำ จากนั้นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67–1.00 เหลือข้อสอบที่มีความสอดคล้องสูง ก่อนนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพรายข้อ พบว่า ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.50 – 0.77 จำนวน 15 ข้อ ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33–0.73 จำนวน 15 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น (KR–20) เท่ากับ 0.85 แสดงว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นในระดับสูง ผู้วิจัยคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพ จำนวน 20 ข้อสำหรับใช้ในการทดลองจริง ผลสำคัญของกระบวนการนี้ คือ

การได้แบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามหลักการวัดผลอย่างครบถ้วนทั้งด้านเนื้อหา ความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวิจัยที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับงานวิจัยอื่นในรายวิชาวิทยาการคำนวณหรือวิชาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการดังนี้ 1. ปฐมนิเทศ ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน จุดประสงค์การเรียนรู้ บทบาทของครูและนักเรียน รวมถึงลักษณะเนื้อหาที่จะนำมาจัดการเรียนรู้ 2. การขอความยินยอมโดยชี้แจงรายละเอียดโครงวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาจริยธรรมในมนุษย์ และขอความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ปกครอง และอาสาสมัครเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 3. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ 4. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน จำนวน 2 แผน ระยะเวลา 7 ชั่วโมง และ 5. ดำเนินการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ด้วยแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ โดยใช้ข้อสอบแบบคู่ขนานกับแบบทดสอบก่อนเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการเรียนรู้ เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t	p.
ก่อนเรียน	14	20	8.43	2.50	42.17	24.005*	.001
หลังเรียน	14	20	15.86	2.21	79.30		

จากตารางที่ 1 แสดงผลการเรียนรู้เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนจำนวน 14 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.17 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.50 แสดงให้เห็นว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ในระดับค่อนข้างต่ำและยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ภายหลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.30 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.21 ซึ่งสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมากหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการทดสอบทางสถิติแบบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) พบว่า ค่า t เท่ากับ 24.005 และมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ .05 แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลการวิจัย พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ตารางที่ 2 ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย หลังการจัดการเรียนรู้ แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p.
หลังเรียน	14	20	15.86	2.21	3.139*	0.008

จากตารางที่ 2 แสดงผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า นักเรียนจำนวน 14 คน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.21 แสดงให้เห็นว่าคะแนนของนักเรียนมีการกระจายตัวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการทดสอบทางสถิติ พบว่า ค่า t เท่ากับ 3.139 และมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) เท่ากับ 0.008 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ .05 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถช่วยพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเรื่อง “การใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัย” สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 โดยจากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนจำนวน 14 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.17 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.50 แสดงให้เห็นว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ในระดับค่อนข้างต่ำและยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย ภายหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 15.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.30 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.21 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มขึ้นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยการทดสอบทางสถิติแบบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน (Dependent Samples t-test) พบว่า มีค่า t เท่ากับ 24.005 และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ .05 แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเนื้อหาอย่างกระตือรือร้น ได้ลงมือปฏิบัติจริง และเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุคนธ์ สินธพานนท์ (2545) ที่ระบุว่า การใช้เกมประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกมมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ท้าทาย มีเป้าหมายชัดเจน และมีผลย้อนกลับทันที (Immediate Feedback) ทำให้ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนและพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ เกมยังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับเนื้อหาได้โดยตรง ส่งผลให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ Constructivism ของ Sherman & Sherman (2004) ที่เสนอว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ในงานวิจัยนี้ ได้ใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยเกม 5 ขั้นตอน ตามกุลิสรา จิตรชญาวณิช และเกศราพรรณ พันธ์ศรีเกศ

คงเจริญ (2563) ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การอธิบายเนื้อหา การสาธิต การลงมือเล่นเกมจริง และการวิเคราะห์อภิปรายหลังการเล่นเกม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์ตรงกับความรู้เชิงทฤษฎี ส่งเสริมให้เกิดการคิด วิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้เกมสถานการณ์จำลองในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ทำให้ผู้เรียนต้องเผชิญปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2550) ที่เสนอว่าเกมสถานการณ์จำลองสามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) และมีความมั่นใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสามารถยกระดับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากระดับค่อนข้างต่ำก่อนเรียนไปสู่ระดับสูงหลังเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าร้อยละ 70 ตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2 โดยจากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนจำนวน 14 คน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.30 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.21 แสดงให้เห็นว่าคะแนนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีการกระจายตัวในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลการเรียนรู้หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ด้วยการทดสอบทางสถิติแบบ t-test พบว่ามีค่า t เท่ากับ 3.139 และมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) เท่ากับ .008 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ .05 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานสามารถช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของพันธ์ ทองชุมนุม (2547) ที่ระบุว่า เกมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ เนื่องจากมีความสนุก ท้าทาย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ การบูรณาการเกมในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ McKinney (2008) อ้างถึงใน มนตรี ศิริจันทร์ชื่น (2554) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยเกมช่วยให้ครูสามารถติดตามพฤติกรรมของผู้เรียนและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียน

มีส่วนร่วมสูงและสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ การที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและสร้างผลงานผ่านเครื่องมือดิจิทัล ยังสอดคล้องกับทฤษฎีกรวยประสบการณ์ของ Dale (1969) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาได้ดีและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เช่น ศรีสุดา ดวงโต้ด และคณะ (2557); กรรณิการ์ จอมแปง (2565) และ Lo (2017) ที่ยืนยันว่า การเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิด และแรงจูงใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับผลการเรียนรู้เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้ปลอดภัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ทั้งในเชิงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยสามารถ สรุปองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. การใช้เกมสถานการณ์จำลองช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและความปลอดภัยทางดิจิทัล ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์จริงได้

2. การเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานเสริมแรงจูงใจของนักเรียนได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากเกมมีองค์ประกอบที่สนุก ท้าทาย และกระตุ้นความสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. กิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับสูงตามลำดับขั้นพุทธิพิสัย

4. การผสมผสานเกมกับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น Constructivism และ Experiential Learning สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งและยั่งยืน ทั้งในด้านความรู้และทักษะกระบวนการคิด

5. ผลการวิจัยสนับสนุนการนำเกมไปบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะรายวิชาที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาควรบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานเป็นแนวทางหลักในรายวิชาด้านทักษะดิจิทัลและการรู้เท่าทันเทคโนโลยี พร้อมสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ครูผู้สอนควรประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมเป็นฐานอย่างต่อเนื่อง ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และมีการติดตามให้ข้อเสนอแนะ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการนำความรู้ไปใช้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการเปรียบเทียบรูปแบบเกมที่หลากหลาย ความคงทนในการเรียนรู้และพฤติกรรมผู้เรียนในสถานการณ์จริง รวมถึงปัจจัยเชิงบริบทที่ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ จอมแปง. (2565). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อทักษะการคิดเชิงคำนวณ และแรงจูงใจในการเรียนวิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *สรุปผลที่สำคัญการใช้ไอซีทีของเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

กุลิสรา จิตรชญาวณิช และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกศ คงเจริญ. (2563). *วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น จำกัด.

พันธ์ ทองชุมนุม. (2547). *การสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

มนตรี ศิริจันทร์ชื่น. (2554). *การสอนนักศึกษากลุ่มใหญ่ในรายวิชา Gsoc 2101 ชุมชนกับการพัฒนา โดยใช้การสอนแบบ Active learning และการใช้บทเรียนแบบ e-learning*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ศรีสุดา ด้วงโต้ด และคณะ. (2557). การพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์ เพื่อการสอนวิชาคอมพิวเตอร์บูรณาการคณิตศาสตร์. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 5(1), 117-125.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2567). *สสส. สานพลังส่งเสริมอินเทอร์เน็ตปลอดภัยในเยาวชน เพิ่มภูมิคุ้มกันภัยโซเชียล หลังพบเด็กไทยกว่า 50% เข้าถึงสื่ออนาจาร*. สืบค้น 22 มีนาคม 2567. จาก https://shorturl.asia/mdRi9

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). *ผลวิจัยชี้ เด็ก-เยาวชน ติดเกม เฉลี่ย 5 ชั่วโมง/วัน ค่าใช้จ่าย 5,000 บาท/เดือน*. สืบค้น 22 มีนาคม 2567. จาก https://shorturl.asia/BP2Mm

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2545). *การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

สุวิมล นิลพันธ์. (2563). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Unplugged เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ เรื่อง รูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (การค้นคว้าอิสระการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Dale, E. (1969). *Audio-visual methods in teaching (3rd ed.).* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Lo, V. (2017). *Educational games design: Creating an effective and engaging learning experience* (Bachelor's thesis). Helsinki: Metropolia University of Applied Sciences.

McKinney, S. E. et al. (2008). Developing Teachers for High-Poverty Schools: The Role of the Internship Experience. *Urban Education*, 43(1), 68-82.

Sherman, S. J. & Sherman, B. S. (2004). *Science and Science Teaching*. Westport: Houghton Mifflin.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.204-216.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา*

FACTORS INFLUENCING SATISFACTION IN ORDERING FOOD ON ONLINE APPLICATIONS OF CONSUMERS IN MUEANG NAKHON RATCHASIMA DISTRICT NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

นฤชล ธนจิตชัย, คุณัญญา หอมหวล, ภัคธมล ศิรอรุณภัทร
Naruchon Thanajitchai, Khunanya Homhual, Phakthamon Sirarunphat
วิทยาลัยนครราชสีมา
Nakhon Ratchasima College
Corresponding Author E-mail: kunanya@nm.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และ 2. ศึกษาพฤติกรรมการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยมีค่าความเที่ยงตรงและค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์มาตรฐาน สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านบุคลากร และกระบวนการตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ด้านลักษณะทางกายภาพและด้านกระบวนการกลับมีอิทธิพลเชิงลบ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และบุคลากร ไม่พบอิทธิพลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ และ 2. พฤติกรรมผู้บริโภคส่วนใหญ่สั่งอาหาร 3–4 ครั้งต่อสัปดาห์ นิยมสั่งอาหารจานเดียว/ตามสั่งให้จัดส่ง ณ ที่พักอาศัยในช่วงเวลา 12.01–18.00 น. โดย Grab Food เป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมสูงสุด และตนเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาก

*Received November 27, 2025; Revised January 21, 2026; Accepted February 2, 2026

ที่สุด จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้บริโภคจะให้ความสำคัญกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ แต่ปัจจัยที่กระตุ้นความพึงพอใจได้จริง คือ ความคุ้มค่าของราคาและการจัดโปรโมชั่น การที่กระบวนการมีอิทธิพลเชิงลบอาจเนื่องมาจากความซับซ้อนในขั้นตอนการสั่งที่มากเกินไปจนลดทอนความสะดวก สรุปและข้อเสนอแนะ ผู้ให้บริการแอปพลิเคชันควรเน้นการสร้างกลยุทธ์ราคาและโปรโมชั่นที่ดึงดูดใจ ควบคู่กับการลดความซับซ้อนของขั้นตอนการใช้งานเพื่อยกระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น
คำสำคัญ: ความพึงพอใจในการสั่งอาหาร; แอปพลิเคชันออนไลน์

Abstract

This research article aims to: 1. examine marketing mix factors influencing consumer satisfaction in Mueang Nakhon Ratchasima District, Nakhon Ratchasima Province, and 2. investigate consumer behavior in ordering food through online applications. A quantitative research approach was employed using a questionnaire to collect data from a sample of 400 respondents selected through purposive sampling. The research instrument demonstrated acceptable levels of validity and reliability in accordance with standard criteria. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Scheffé's post hoc test.

Findings were as follows: 1. overall marketing mix factors (7Ps) were perceived at a high level, with the product dimension showing the highest mean score, followed by people and process, respectively. However, hypothesis testing revealed that price and promotion had a statistically significant positive effect on consumer satisfaction at the 0.05 level, whereas physical evidence and process exerted a negative effect. Product, place, and people were found to have no statistically significant influence on consumer satisfaction, and 2. Regarding consumer behavior, most consumers ordered food 3–4 times per week, preferred single-dish or made-to-order meals delivered to their residences, and most frequently placed orders during 12:01–18:00. GrabFood was identified as the most popular application, and consumers themselves were the most influential factor in the decision-making process. The findings suggest that although consumers place importance on

product quality, the factors that effectively enhance satisfaction are price value and promotional offerings. The negative influence of process may be attributed to excessive complexity in ordering procedures, which reduces convenience. Based on these findings, it is recommended that online food delivery service providers focus on developing attractive pricing and promotional strategies while simplifying application processes to further enhance consumer satisfaction in the study area.

Keywords: Food Ordering Satisfaction; Online Applications

บทนำ

การบริโภคอาหารนับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัลวิถีการบริโภคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างก้าวกระโดด จากเดิมที่ผู้บริโภคต้องเดินทางไปยังหน้าร้านอาหารด้วยตนเอง ปัจจุบันพฤติกรรมดังกล่าวได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่รูปแบบบริการจัดส่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ (Food Delivery Application) ซึ่งได้กลายเป็น "โครงสร้างพื้นฐานใหม่" ในการใช้ชีวิตประจำวัน ตลาดบริการสั่งอาหารทั่วโลกที่เริ่มต้นเติบโตจากภูมิภาคอเมริกาและยุโรป ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วมายังภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีอัตราการขยายตัวต่อเนื่องท่ามกลางสภาพสังคมเมืองที่เร่งรีบ ปัญหารถติด และข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารเคลื่อนที่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ตอบโจทย์ความสะดวกสบายของผู้คนในปัจจุบัน (มณีรัตน์ อนุโลมสมบัติ, 2561)

บริการจัดส่งอาหารเคลื่อนที่ได้รับความนิยมสูงในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศจีน ซึ่งธุรกิจสั่งอาหารออนไลน์และจัดส่งอาหารมีการเติบโตสูงถึง ประมาณ 15%–20% ต่อปี ในปี พ.ศ. 2565 สำหรับประเทศไทยเองก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้คนในปัจจุบัน เช่น แนวโน้มการทำอาหารเองในครัวเรือนที่ลดลง การเพิ่มขึ้นของการรับประทานอาหารนอกบ้านและอุปสรรคภายนอก เช่น ปัญหารถติด ระยะทางจากที่พักถึงร้านอาหาร นอกจากนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคหันมาใช้บริการดังกล่าวมากขึ้น ในบริบทของสังคมออนไลน์ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคชาวไทย ประกอบด้วย เหตุผลหลัก 3 ประการ คือ การหลีกเลี่ยงการเดินทางและรอคิวที่ร้านอาหาร และการเข้าถึงโปรโมชั่นและส่วนลดต่าง ๆ (Promotions & Discounts) ขณะเดียวกัน ความกังวลเกี่ยวกับการระบาดของโควิด-19 ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการด้วยเช่นกัน

โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภค Gen Y, Gen Z, และ Baby Boomer แพลตฟอร์มสั่งอาหารที่หลากหลาย อาทิ Grab Food, LINE MAN, และ Food Panda ต่างนำเสนอโปรโมชันที่ดึงดูดใจ นอกจากนี้ ร้านอาหารจำนวนมากยังได้พัฒนาแพลตฟอร์ม เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันของตนเอง เพื่อเป็นทางเลือกเพิ่มเติมให้กับผู้ใช้งาน ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมสั่งอาหารจานด่วน เช่น ไก่ทอด เบอร์เกอร์ และพิซซ่า ช่วงเวลาที่มีการสั่งอาหารมากที่สุด คือ มื้อกลางวัน (11.00–13.00 น.) และผู้บริโภคกลุ่ม Gen X มีแนวโน้มการใช้จ่ายต่อครั้งที่สูงที่สุด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, ม.ป.ป.)

การตลาดถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการธุรกิจ ซึ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนไปสู่ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและซับซ้อนในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งนวัตกรรมด้านสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจบริการจัดส่งอาหารเดลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชัน ซึ่งได้พัฒนาแพลตฟอร์มที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคด้วยความสะดวกรวดเร็วและขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงนี้ การตลาดจึงมีความจำเป็นต่อองค์กรทุกขนาดที่แสวงหากำไร รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เครื่องมือหลักที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด คือ ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถควบคุมและนำมาผสมผสานเพื่อตอบสนองความต้องการ สร้างความพึงพอใจ และสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้ (PeerPower Team, 2022)

จากสถานการณ์การแข่งขันที่เข้มข้น และการพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วของแพลตฟอร์มจัดส่งอาหาร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ธุรกิจร้านอาหารจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหาร เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างแม่นยำ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางแก่ผู้ประกอบการในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการซื้อและการใช้บริการธุรกิจจัดส่งอาหารเดลิเวอรี่ และนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความเกี่ยวข้องกับการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและความพึงพอใจในการใช้บริการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อมุ่งอธิบายปรากฏการณ์และทดสอบอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคผ่านกระบวนการทางสถิติ โดยใช้การสำรวจข้อมูลเพียงครั้งเดียว (Cross-Sectional Survey) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สะท้อนพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภคในปัจจุบัน

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% คลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ตามสูตรของ Cochran (1953) ได้จำนวน 384 ตัวอย่าง แต่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน และวิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผ่านการทดสอบค่าความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นตามเกณฑ์มาตรฐาน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ, อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้) ตอนที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ต่อการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ และตอนที่ 3 พฤติกรรมการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีกระบวนการคัดกรองเพื่อให้มั่นใจว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง ดังนี้

4.1 การคัดกรองกลุ่มตัวอย่าง (Screening) ผู้วิจัยจะทำการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นก่อนแจกแบบสอบถาม เพื่อยืนยันว่าบุคคลนั้นเป็น ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการสั่ง

อาหารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ (เช่น Grab Food, LINE MAN, Food Panda) และอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตอำเภอเมืองนครราชสีมาเท่านั้น

4.2 วิธีการแจกแบบสอบถาม ดำเนินการแจกแบบสอบถามตามสถานที่ชุมชน พื้นที่พักอาศัย หรือแหล่งรวมตัวของผู้ใช้บริการในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา โดยมีการอธิบายวัตถุประสงค์และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ตอบเพื่อให้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริงที่สุด จนได้ข้อมูลครบถ้วน จำนวน 400 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติดังนี้

5.1. สถิติเชิงพรรณนา ความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปและระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาด

5.2 สถิติเชิงอนุมาน การทดสอบ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม และ One-Way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบมากกว่า 2 กลุ่ม พร้อมทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffé

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.48	0.45	มาก	1
2. ด้านราคา	4.27	0.49	มาก	4
3. ด้านการจัดจำหน่าย	4.22	0.46	มาก	5
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.12	0.47	มาก	7
5. ด้านบุคคล	4.44	0.45	มาก	2
6. ด้านกายภาพ	4.18	0.44	มาก	6
7. ด้านกระบวนการ	4.28	0.46	มาก	3
รวม	**4.28**	**0.46**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์

($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ ด้านบุคคล ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.45) และด้านกระบวนการ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.46) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.47) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการสั่งอาหารออนไลน์ ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา แสดงให้เห็นว่า ความถี่ในการใช้บริการ ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้บริการจัดส่งอาหารเดลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์บ่อยที่สุด คือ 3–4 ครั้งต่อสัปดาห์ รองลงมาคือ 5–6 ครั้งต่อสัปดาห์ และ 1–2 ครั้งต่อสัปดาห์ ประเภทอาหารที่มีการสั่งซื้อมากที่สุดคือ อาหารจานเดียว/ตามสั่ง รองลงมาคือ อาหารเพื่อสุขภาพ สถานที่ที่ให้จัดส่งอาหารมากที่สุดคือ ที่พักอาศัย รองลงมาคือ สถานที่ทำงาน ช่วงเวลาที่มีการสั่งมากที่สุด คือ 12.01–18.00 น. รองลงมาคือ เวลา 18.01–24.00 น. และ เวลา 06.01–12.00 น. ราคาเฉลี่ยค่าอาหารที่สั่งซื้อต่อครั้งมากที่สุด คือ น้อยกว่า 500 บาท รองลงมาคือ 501–1,000 บาท และ 1,001–2,000 บาท แอปพลิเคชันที่ใช้มากที่สุด แอปพลิเคชันที่มีการใช้บริการมากที่สุดคือ Grab Food รองลงมาคือ Line Man และ Food Panda ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการมากที่สุด คือ ตนเอง รองลงมาคือ ครอบครัว

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาและด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลด้านบวกต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในทำนองเดียวกันส่วนประสมทางการตลาดด้านกายภาพ และด้านกระบวนการ มีอิทธิพลด้านลบต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในขณะที่ ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญสพัฒน์ นับถือตรง (2564) และณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2562) ที่ต่างพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการจัดส่งอาหาร ผลลัพธ์นี้ยืนยันว่าในตลาดบริการจัดส่งอาหารที่มีการแข่งขันสูงในปัจจุบัน ผู้บริโภคไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ตัวผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ได้ขยายขอบเขตการประเมินคุณภาพไปยังปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริการ ตามกรอบแนวคิด 7P เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุดสามอันดับแรก คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร และด้านกระบวนการ ตามลำดับ สามารถวิเคราะห์ได้จากเหตุผลดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากในธุรกิจอาหาร ไม่ว่าจะมีช่องทางการจำหน่ายแบบใด คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Core Product Quality) เช่น รสชาติ ความสดใหม่ และความสะอาด ถูกสุขอนามัย ยังคงเป็น คุณค่าแก่น (Core Value) ที่ลูกค้าแสวงหา การรับรู้เชิงบวกต่อปัจจัยนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความพึงพอใจขั้นพื้นฐาน ด้านบุคลากร (People) การให้ความสำคัญในระดับสูงต่อบุคลากร (พนักงานจัดส่ง) สอดคล้องกับ แนวคิดการตลาดบริการ (Service Marketing) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการส่งมอบสินค้า ซึ่งพนักงานจัดส่งทำหน้าที่เป็นจุดสัมผัส (Touchpoint) สุดท้ายระหว่างผู้บริโภคกับบริการโดยรวม มารยาท ความสุภาพ และความรวดเร็วในการบริการของบุคลากรจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินคุณภาพการส่งมอบบริการ (Service Delivery Quality) ด้านกระบวนการ (Process) ความสำคัญที่สูงของกระบวนการสั่งซื้อและการจัดส่งสะท้อนถึง คุณสมบัติที่สำคัญที่สุด (Key Attribute) ของบริการเดลิเวอรี่ นั่นคือ ความสะดวก (Convenience) และความรวดเร็ว ผู้บริโภคคาดหวังว่าขั้นตอนการสั่งซื้อจะต้องไม่ยุ่งยาก การติดตามสถานะทำได้ง่าย และเวลาในการจัดส่งสั้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นตัววัดประสิทธิภาพของการให้บริการโดยตรง ส่วนการให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมการตลาดในระดับต่ำสุด ปัจจัย ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นด้านที่ได้รับค่าเฉลี่ยความสำคัญต่ำสุด อาจเป็นเพราะแม้ว่าโปรโมชันจะมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจในระยะสั้น แต่การรับรู้ความสำคัญโดยรวมผู้บริโภคมองว่าโปรโมชันเป็น ปัจจัยชั่วคราว หรือเป็น คุณสมบัติมาตรฐานของตลาดที่มีการแข่งขัน การลดราคาหรือส่วนลดจึงไม่ถูกจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญเทียบเท่ากับคุณภาพของอาหารหรือประสิทธิภาพของการส่งมอบ แต่เป็นเพียง กลไกกระตุ้น ในการเลือกใช้บริการเท่านั้น โดยสรุป ผลการวิจัยยืนยันว่าผู้ประกอบการในธุรกิจจัดส่งอาหารออนไลน์ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมาต้องเน้นกลยุทธ์ที่ คุณภาพ (Product) และการส่งมอบบริการ (People & Process) ควบคู่ไปกับการใช้ การส่งเสริมการตลาด เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างสมดุล

2. พฤติกรรมและความพึงพอใจในการใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้บริการบ่อยถึง 3–4 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยนิยมสั่งอาหารจานเดียวหรืออาหารตามสั่ง และให้จัดส่งที่ที่พักอาศัยในช่วงเวลา 12.01–18.00 น. ซึ่งครอบคลุมมื้อกลางวันและช่วงบ่าย พฤติกรรมนี้สะท้อนว่าบริการเดลิเวอรี่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน (Daily Habit) ไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (มณีรัตน์ อนุโลมสมบัติ, 2561) ที่ระบุว่า รูปแบบแพลตฟอร์ม Food Ordering เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเปรียบเทียบราคาและโปรโมชั่น นำไปสู่การเลือกใช้ที่หลากหลายตามความสะดวก และยังสอดคล้องกับรายงานของ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, ม.ป.ป.) ที่พบว่า ช่วงเวลาที่มีการสั่งอาหารมากที่สุดคือมื้อกลางวัน โดยมีปัจจัยหนุนจากการหลีกเลี่ยงการเดินทางและการรอคิว นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคตัดสินใจด้วยตนเองเป็นหลักยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลยุทธ์การตลาดแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Marketing) ในปัจจุบัน

3. จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยสามารถจำแนกอิทธิพลได้ดังนี้ 1. มีอิทธิพลเชิงบวก ได้แก่ ด้านราคา และ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ 2. มีอิทธิพลเชิงลบ ได้แก่ ด้านกายภาพ และ ด้านกระบวนการ มีอิทธิพลเชิงลบต่อความพึงพอใจ 3. ไม่มีอิทธิพลได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐรุจา พงศ์สุพัฒน์ (2561) ที่พบว่า ราคาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลบวกต่อทัศนคติและความตั้งใจในการใช้บริการแอปพลิเคชันอาหารนอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2562) ที่พบความสอดคล้องในบางด้าน โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการตลาดและการสร้างและนำเสนอทางกายภาพการตลาด อย่างไรก็ตาม การที่ ด้านกายภาพ และ ด้านกระบวนการ แสดงอิทธิพลเชิงลบ บ่งชี้ว่าปัจจัยเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น ความคาดหวังพื้นฐาน (Dissatisfiers) ซึ่งความบกพร่องเล็กน้อย เช่น ขั้นตอนยุ่งยาก หรือแอปพลิเคชันไม่เสถียร จะส่งผลให้ความพึงพอใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

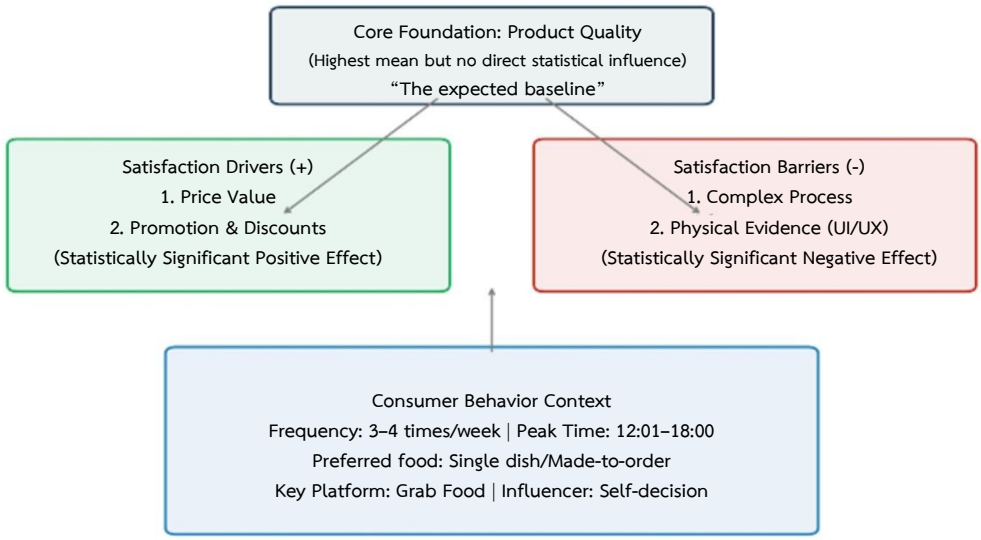
งานวิจัยนี้มีข้อค้นพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการ ศึกษาหาข้อมูลและเปรียบเทียบ ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจสั่งซื้อ โดยเฉพาะในด้าน ราคา (ส่วนลด/ค่าจัดส่ง), ช่องทางการจัดจำหน่าย (ความสะดวกรวดเร็ว), การส่งเสริมการตลาด (โปรโมชั่นที่น่าสนใจ), และ กระบวนการ (ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ตรวจสอบได้) แอปพลิเคชันที่ตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้มากกว่าย่อมได้รับความสนใจสูงกว่า สำหรับร้านอาหาร

สิ่งสำคัญคือการ มีความเข้าใจลูกค้าในยุคปัจจุบัน มีเมนูและโปรโมชั่นที่ตรงกับความต้องการ เนื่องจากผู้บริโภคปัจจุบันนิยมสั่งอาหารในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และคำนึงถึงความสดใหม่ของอาหาร นอกจากนี้ ยังพบแนวโน้มที่ พนักงานบริการภายในร้านจะมีแนวโน้มลดความสำคัญลงในอนาคต เนื่องจากมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการร้านเพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการสั่งอาหารบนแอปพลิเคชันออนไลน์ และผลกระทบที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา โดยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของธุรกิจอาหารออนไลน์ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการแข่งขันด้านคุณภาพเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเน้นการวางกลยุทธ์ราคาที่แข่งขันได้ ควบคู่ไปกับการออกแบบระบบการใช้งานที่ลดความซับซ้อน (Simplification) เพื่อเปลี่ยนความคาดหวังของผู้บริโภคให้กลายเป็นความจงรักภักดีในระยะยาวผ่านประสบการณ์ที่สะดวกและคุ้มค่า

Model: Factors Influencing Food Delivery Satisfaction
(Mueang Nakhon Ratchasima Case Study)

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่มีผลกระทบที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค
ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรส่งเสริมมาตรฐานบริการเดลิเวอรี่ระดับจังหวัด/ประเทศ เช่น การออกแนวทางมาตรฐานด้านความปลอดภัยอาหาร การจัดส่ง และความโปร่งใส ด้านราคา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค อันจะช่วยยกระดับคุณภาพบริการเดลิเวอรี่โดยรวม

2. สนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อย (SMEs/ร้านอาหารท้องถิ่น) โดยจัดโครงการอบรมการใช้แพลตฟอร์มเดลิเวอรี่ การตั้งราคาอย่างเหมาะสม รวมถึงการออกแบบเมนูที่เหมาะสมกับการจัดส่ง เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดเดลิเวอรี่

3. พัฒนานโยบายส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรม (Fair Competition Policy) เช่น การกำกับค่าคอมมิชชั่นของแพลตฟอร์ม การคุ้มครองผู้ประกอบการรายย่อยไม่ให้เสียเปรียบแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ เพื่อให้ระบบนิเวศของธุรกิจเดลิเวอรี่มีความยั่งยืน

4. สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในภาคบริการ เช่น การร่วมกับเอกชนในการพัฒนา UI/UX ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย รวมถึงการพัฒนาสายด่วนหรือระบบร้องเรียนมาตรฐานสำหรับบริการเดลิเวอรี่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับราคา และโปรโมชั่นเป็นกลยุทธ์หลักซึ่งเป็นปัจจัยที่พบว่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ ควรจัดโปรโมชั่นแบบยืดหยุ่นตามช่วงเวลา มีคูปองส่วนลด ค่าส่ง หรือโปรโมชันสำหรับลูกค้าประจำ และราคาต้องแข่งขันได้และสอดคล้องกับคุณภาพสินค้า

2. พัฒนากระบวนการ และระบบแอปพลิเคชัน ให้ใช้งานง่ายขึ้นเนื่องจากเป็นปัจจัยที่หากบกพร่องจะทำให้ความพึงพอใจลดลงทันที เช่น ลดขั้นตอนการสั่งซื้อให้กระชับ เพิ่มความแม่นยำของระบบติดตามสถานะ (Tracking) และปรับปรุงความเสถียรของแอปและอินเทอร์เฟซให้เหมาะกับทุกวัย

3. เพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการของบุคลากรเดลิเวอรี่เพราะเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความประทับใจ เช่น จัดอบรมพนักงานจัดส่งด้านการบริการ มารยาทและการรักษาความปลอดภัยอาหาร ควบคุมคุณภาพอาหารให้คงมาตรฐาน เช่น อุณหภูมิ บรรจุภัณฑ์ไม่หกเลอะ และสื่อสารภาพลักษณ์ร้านให้ชัดเจน เช่น เมนู รูปภาพอาหารที่ตรงกับของจริง

4. เพิ่มความครบถ้วนของข้อมูลร้านค้าในแอปพลิเคชัน เช่น เวลารออาหาร ภาพเมนูที่ชัดเจน รายละเอียดโภชนาการ ราคา และจำนวนรีวิว เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหลายจังหวัดหรือหลายภูมิภาคเพื่อดูความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคด้านบริการเดลิเวอรี่ในบริบทสังคมหรือเศรษฐกิจที่ต่างกัน จะช่วยให้เกิดโมเดลที่มีความครอบคลุมระดับประเทศมากขึ้น

2. ควรเพิ่มตัวแปรด้านเทคโนโลยี เช่น การยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) ความเสถียรของระบบ ความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) เพื่ออธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับความภักดี (Loyalty) เช่น ความตั้งใจใช้บริการซ้ำ (Repurchase Intention), การบอกต่อ (Word-of-mouth) ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อเชิงธุรกิจอย่างมาก

4. ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อค้นหาเหตุผลเชิงลึกเกี่ยวกับความคาดหวัง ความไม่พอใจ หรือประสบการณ์ของผู้ใช้บริการจริงซึ่งจะช่วยให้เข้าใจรูปแบบพฤติกรรมผู้บริโภคมากขึ้น

5. ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของโปรโมชั่นว่าเป็นเพียงแรงจูงใจระยะสั้นหรือส่งผลต่อความภักดีในระยะยาว ซึ่งเป็นช่องว่างงานวิจัยที่ควรเติมเต็ม

เอกสารอ้างอิง

กัญสพัฒน์ นับถือตรง. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 7(2), 104–113.

ณัฐรุจา พงศ์สุพัฒน์. (2561). *การศึกษาตลาดแอปพลิเคชันอาหารและพฤติกรรมผู้บริโภคต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการแอปพลิเคชันอาหาร* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ) ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐศาสตร์ ปัญญานะ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 11(1), 53–66.

มณีรัตน์ อนุโลมสมบัติ. (2561). *“ผู้หญิง” ผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/643665

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (ม.ป.ป.). *ศัพท์ชวนรู้*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://shorturl.asia/tbg3K

Cochran, W.G. (1953). Sampling Techniques. New York: John Wiley & Sons, Inc.

PeerPower Team. (2022). *Analyze competitors using Porter's Five Forces Model*. Retrieved February 10, 2025, from https://shorturl.asia/zR7sm

การอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

PARTICIPATORY CONSERVATION OF PUBLIC SPACES: A CASE STUDY OF WAT SAKAE, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

สุดธิดา พาดฤทธิ์, พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทฺธิญาณเมธี)
Sudtida Padrit, Phraudombunthit (Somsak Sutthiyanamethi)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sudtida.padrit@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก 2. พัฒนาแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก และ 3. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการอนุรักษ์วัดสะแกมีรากฐานมาจากแนวคิดอาจาริยบูชา เน้นการอนุรักษ์เชิงป้องกันร่วมกับการพัฒนา โดยคงสภาพความแท้ของโครงสร้างไม้เดิม ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 2. แนวทางการพัฒนาเน้นการปรับเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอย (Adaptive Reuse) จากที่พักสงฆ์สู่พื้นที่ปฏิบัติธรรมสาธารณะ และการสร้างระบบพี่เลี้ยงทางธรรมเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา และ 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลักษณะไตรภาคีที่เกื้อกูล ตามหลัก “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางอำนาจตัดสินใจ กลุ่มศิษย์เป็นผู้อุปถัมภ์ และผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางประสานงาน ความสำเร็จเกิดจากทุนทางสังคมและการระดมทุนแบบไม่เรี่ยไรที่สร้างความโปร่งใสและศรัทธาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม; พื้นที่สาธารณชุมชน; วัดสะแก

*Received December 30, 2025; Revised February 11, 2026; Accepted February 16, 2026

Abstract

This research article aims to: 1. examine the history and conservation model of Wat Sakae's community public space; 2. develop guidelines for conserving the public space of Wat Sakae; and 3. analyze community participation in the conservation of Wat Sakae's public space in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This study employed a qualitative research approach. Data were collected through in-depth interviews with 25 key informants.

Findings were as follows: 1. the conservation model of Wat Sakae was rooted in the concept of **ā**cariyap**ū**j**ā** (veneration of teachers), emphasizing preventive conservation combined with development, maintaining the authenticity of the original wooden structures while integrating appropriate modern technology; 2. the development approach focused on adaptive reuse, transforming former monks' residences into public meditation spaces, alongside the establishment of a spiritual mentorship system to transmit local religious wisdom; and 3. community participation followed a mutually supportive tripartite model based on the "Bowon" principle (Home–Temple–State), in which the temple served as the central decision-making authority, disciples acted as patrons, and community leaders functioned as coordinators. The project's success was attributed to strong social capital and a transparent, non-solicitation-based fundraising approach that fostered sustained faith and trust.

Keywords: Participatory Conservation; Public Community Spaces; Wat Sakae

บทนำ

พระนครศรีอยุธยาเป็นมรดกโลกที่องค์การยูเนสโกให้การรับรองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เพราะเป็นเมืองที่สะท้อนคุณค่าทางอารยธรรม ศิลปกรรม และพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมายาวนานในสังคมไทย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) แต่ในช่วงที่เมืองขยายตัวและการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้กลับต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ที่เสื่อมโทรมตามกาลเวลา ภูมิทัศน์เมืองที่เปลี่ยนไป รวมถึงแรงกดดันจากการนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบางและยังขาด

กลไกในการจัดการที่เป็นระบบซึ่งเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในบริบทนี้ วัดราษฎร์มักทำหน้าที่เป็นทั้งศูนย์กลางทางจิตใจและพื้นที่สาธารณะของชุมชน วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตัวอย่างหนึ่งของศาสนสถานที่มีความหมายพิเศษ เพราะเป็นที่ประทับและเป็นที่เคารพสักการะของหลวงปู่ดู่ พรหมปญโญ วัดแห่งนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ทางกายภาพหรืออาคารสถาปัตยกรรมธรรมดา แต่ยังเป็นศูนย์รวมของความเชื่อ กิจกรรมทางศาสนาและความสัมพันธ์ทางสังคมของพุทธศาสนิกชนอีกด้วย (เพื่อนแท้ เงินด่วน, 2566) กล่าวได้ว่า วัดสะแกเป็นพื้นที่สาธารณะทางจิตวิญญาณที่หล่อหลอมความผูกพันทางสังคม ความไว้วางใจและเครือข่ายความสัมพันธ์ของทั้งศิษยานุศิษย์และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคงอยู่ของวัดในฐานะมรดกที่มีชีวิตและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การอนุรักษ์ศาสนสถานในปัจจุบันยังคงมีปัญหาสำคัญคือการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากชุมชน การเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองและวิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนไทยทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมและการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเปลี่ยนไปจึงเป็นความท้าทายสำคัญต่อการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ที่ต้องอาศัยทุนทางสังคมของคนในพื้นที่ (ปิยวรรณ หอมจันทร์ และพระคมสัน ฐิตเมธโส, 2563) หากกระบวนการจัดการยังคงดำเนินไปแบบบนลงล่างโดยไม่สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ก็มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดการซ่อมแซมหรือพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่ และอาจนำไปสู่การสูญเสียทั้งคุณค่าทางกายภาพและคุณค่าทางจิตวิญญาณของศาสนสถานในระยะยาว

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาพลวัตของการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะชุมชนที่วัดสะแก โดยใช้วัดแห่งนี้เป็นกรณีศึกษาของการจัดการที่ขับเคลื่อนด้วยทุนทางสังคมและพลังศรัทธา โดยมุ่งเน้นที่การสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความเก่าแก่ของโครงสร้างดั้งเดิมกับการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ การวิเคราะห์จะพิจารณากลไกความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และเครือข่ายศิษยานุศิษย์ รวมถึงบทบาทของศรัทธาในฐานะพลังทางสังคมที่สามารถระดมทรัพยากรและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างสมัครใจ ทั้งนี้เพื่อถอดบทเรียนเชิงกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับการอนุรักษ์ศาสนสถานโดยชุมชนเป็นฐานในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเชิงลึก เข้าใจความหมายและบริบท และพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีการเลือกกลุ่มเป้าหมายและเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการสังเกตการณ์และรวบรวมแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 25 คน ได้แก่ เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ 3 รูป กรรมการวัด 2 คน ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) 3 คน ประชาชนรอบวัด 2 คน หน่วยงานราชการ 2 คน และกลุ่มลูกศิษย์ 14 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วม ดังข้อคำถามในประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก รวมถึงสภาพปัญหาที่การอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแกแบบมีส่วนร่วม การปรับตัวการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชน แนวทางการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชน รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชน การพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนแบบมีส่วนร่วม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยขอออกหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ และได้ทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์และตีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

1. ประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณาประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์ของวัดสะแก จะเห็นได้ว่ามีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากที่อื่น เพราะเกิดจากแรงขับเคลื่อนภายในของชุมชนศิษย์เอง โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้ คือ 1. แรงจูงใจจากอาจาริยบูชา การบูรณะกุฏิหลวงปู่ดู่และพื้นที่วัดเริ่มต้นจากปณิธานของกลุ่มศิษย์ โดยเฉพาะตระกูลศรีสวัสดิ์พาณิชย์ที่ต้องการแสดงกตเวทิตาคุณและรักษาสถานที่พำนักของครูบาอาจารย์ไม่ให้ทรุดโทรมหลังจากที่ท่านละสังขารไปแล้ว ที่มาของความตั้งใจนี้ส่วนหนึ่งมาจากบทเรียนที่เห็นวัดอื่น ๆ ในอดีตที่ปล่อยให้เสื่อมสภาพไป จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้ไม่ปล่อยให้เกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นกับวัดสะแก 2. การอนุรักษ์เชิงกายภาพแบบรักษาต้นแบบ ก็คือ กุฏิหลังเดิมที่ยังคงอยู่ วัดสะแกไม่ได้เลือกที่จะรื้อถอนอาคารไม้เดิมเพื่อสร้างใหม่ทั้งหลัง แต่ใช้หลักการการอนุรักษ์เชิงป้องกันแทนวิธีการที่ใช้ คือ การปะซ่อมเฉพาะจุดที่เนื้อไม้ชำรุด การเสริมความแข็งแรงให้กับโครงสร้างที่จำเป็น และที่สำคัญคือนวัตกรรมพิเศษที่นำมาใช้ คือ การติดตั้งกระจกนิรภัยและระบบปรับอากาศภายในกุฏิไม้ เพื่อควบคุมอุณหภูมิและความชื้นให้เหมาะสม ซึ่งช่วยยืดอายุของวัสดุและป้องกันปลวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. พุทธนวัตกรรมเพื่อการสืบทอดคำสอน นอกจากการรักษาโครงสร้างทางกายภาพแล้ว วัดสะแกยังมีการนำเทคโนโลยีสื่อเสียงมาประยุกต์ใช้ด้วย โดยติดตั้งระบบเสียงให้ผู้ที่มาสักการะสามารถฟังคำสอนของหลวงปู่ดู่ได้โดยตรง วิธีการนี้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสถานที่กับคำสอนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ผู้มาเยือนจึงได้ทั้งสัมผัสบรรยากาศและได้รับธรรมะในเวลาเดียวกัน

2. แนวทางการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะชุมชนวัดสะแก เมื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริงในกรณีของวัดสะแก จะเห็นได้ว่า มีการมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสมดุลระหว่างมรดกที่จับต้องได้กับมรดกทางจิตวิญญาณอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งวัดได้พัฒนาจากการเป็นเพียงแหล่งศรัทธาส่วนบุคคลมาสู่การจัดตั้งกลุ่มปฏิบัติธรรมที่มีระบบพี่เลี้ยงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการสืบทอดวัตรปฏิบัติและคำสอนตามหลักการของหลวงปู่ดู่อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้ชี้แนะหลังจากหลวงปู่ละสังขาร กลุ่มศิษย์เก่าจึงได้จัดตั้งกลุ่มปฏิบัติธรรมขึ้นและทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเน้นเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์และกฎแห่งกรรม

ในแง่ของการปรับปรุงกระบวนทัศน์ทางคำสอน วัดมีการปรับวิธีการสื่อสารให้เน้นความเป็นเหตุเป็นผลและแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยค่อย ๆ ดึงศรัทธาที่มุ่งไปที่เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์กลับมาสู่หลักการของกรรมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับความเข้าใจและความต้องการของคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน แนวทางนี้ช่วยลดทอนความงมงายและดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาสนใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง นอกจากการพัฒนาในมิติทางจิตวิญญาณแล้ว วัดยังได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับผู้มาใช้งานอย่างเป็นรูปธรรม โดยวัดได้ขยายขีดความสามารถของพื้นที่ผ่านการสร้างอาคารปฏิบัติธรรมและการจัดการภูมิทัศน์ เช่น การจัดทำลานจอดรถ เพื่อรองรับสาธุชนที่เพิ่มขึ้น โดยใช้ทรัพยากรที่ได้จากการระดมทุนผ่านวัตถุมงคลที่ระลึก ซึ่งเป็นโมเดลการบริหารจัดการทรัพยากรที่โปร่งใสและไม่แสวงหาผลกำไร การบริหารจัดการวัตถุมงคลอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้นี้ทำให้เกิดความไว้วางใจจากชุมชนและผู้มีส่วนร่วม และสิ่งที่น่าสนใจ คือ การเปลี่ยนสถานะของกุฏิจากที่พักส่วนตัวของสงฆ์มาเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะเพื่อการปฏิบัติธรรม โดยเปิดพื้นที่ให้ฆราวาสเข้ามาใช้งานจริง ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้เกิดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องตามธรรมชาติ เพราะเมื่อผู้คนได้ใช้พื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ก็จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและมีส่วนในการรักษาพื้นที่นั้นไปโดยปริยาย แนวทางการพัฒนาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการรักษามรดกทางกายภาพกับการสืบทอดมรดกทางจิตวิญญาณ โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะชุมชนวัดสะแก จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในกรณีศึกษาวัดสะแกมีลักษณะเป็นโมเดล ไตรภาคี ที่เกื้อกูล ซึ่งมีโครงสร้างอำนาจที่ชัดเจนและแต่ละฝ่ายมีบทบาทที่เกื้อหนุนกันอย่างลงตัว โดยฝ่ายแรก คือ วัดในฐานะผู้กำกับดูแล ซึ่งเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดในทุกโครงการ หลักการสำคัญที่ปรากฏชัดเจน คือ มีเงินก็ทำไม่ได้ หากทางวัดไม่อนุญาตให้ทำ กล่าวคือ ทุกอย่างต้องผ่านการพิจารณาและอนุญาตจากวัดก่อนเสมอ แม้จะมีงบประมาณหรือทรัพยากรเพียงพอแล้วก็ตาม ฝ่ายที่สอง คือ บ้านหรือกลุ่มศิษย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ริเริ่มและอุปถัมภ์โครงการต่าง ๆ กลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นผู้ริเริ่มความคิดและระดมทุนสนับสนุนโครงการ โดยไม่มีความคาดหวังผลตอบแทนทางธุรกิจหรือผลประโยชน์ส่วนตัวใด ๆ ทั้งสิ้น การมีส่วนร่วมของกลุ่มนี้เกิดจากศรัทธาและความปรารถนาดีที่จะรักษามรดกของครูบาอาจารย์ไว้อย่างบริสุทธิ์ใจ ส่วนฝ่ายที่สาม คือ ชุมชนและผู้นำท้องที่ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางสำคัญ โดยเฉพาะกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ทำหน้าที่เชื่อมประสานและคัดกรองผลประโยชน์ที่อาจแอบแฝงมา บทบาทของกลุ่มนี้เปรียบเสมือนทั้งไวยาวัจกรและโซ่เชื่อมระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่ช่วยให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมทั้งคอยเฝ้าระวังไม่ให้

มีผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาแทรกแซง นอกจากโครงสร้างการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนแล้ว วัดยังมีนวัตกรรมการระดมทุนที่น่าสนใจ โดยใช้หลักการที่ไม่เรี่ยไรหรือบังคับผู้คนให้บริจาค แต่ใช้วิธีการบอกบุญและมอบของที่ระลึก เช่น แหวน ให้แก่ผู้ร่วมบุญแทน รายได้ทั้งหมดที่ได้รับจะเข้าสู่วัดอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ วิธีการนี้ไม่เพียงแต่สร้างความไว้วางใจให้กับชุมชนและผู้มีส่วนร่วมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใสอีกด้วย โมเดลไตรภาคีที่เกื้อกูลนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการทำงานร่วมกันระหว่างสามฝ่ายที่มีบทบาทแตกต่างกัน แต่เกื้อหนุนกันเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือการอนุรักษ์และพัฒนาวัดให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติและรูปแบบการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนวัดสะแก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การอนุรักษ์เกิดจากพลังศรัทธาภายในของกลุ่มศิษย์เป็นหลัก โดยมีแรงจูงใจจากการแสดงกตเวทิตาคุณต่อหลวงปู่ดู่เป็นจุดตั้งต้น นำไปสู่การบูรณะกุฏิและพื้นที่วัดอย่างต่อเนื่อง ในด้านรูปแบบการอนุรักษ์ วัดสะแกเลือกใช้แนวทางรักษาต้นแบบเดิม ผ่านการซ่อมแซมเฉพาะจุด เสริมโครงสร้าง และประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กระจกนิรภัยและระบบควบคุมความชื้น เพื่อยืดอายุอาคารไม้ ขณะเดียวกัน ยังมีการพัฒนาพุทธนวัตกรรมด้านสื่อสารธรรม โดยใช้ระบบเสียงถ่ายทอดคำสอน ทำให้การอนุรักษ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะกายภาพ แต่เชื่อมโยงกับการสืบทอดจิตวิญญาณและคุณค่าทางพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานของพิริยะ ผลพิรุฬห์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของวัดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า วัดมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในฐานะศูนย์กลางทางสังคมและชุมชน มิได้จำกัดอยู่เพียงการประกอบศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ด้านการศึกษา การสงเคราะห์ การดูแลผู้ด้อยโอกาส การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษานโยบายและกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย พบว่า มรดกวัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญา และผลงานสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชาติ แต่กำลังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการคุ้มครองอย่างเป็นระบบ โดยภาครัฐได้กำหนดนโยบายและกลไกผ่านกฎหมายและแผนพัฒนาต่าง ๆ ขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการและสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาควรมีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมอย่าง

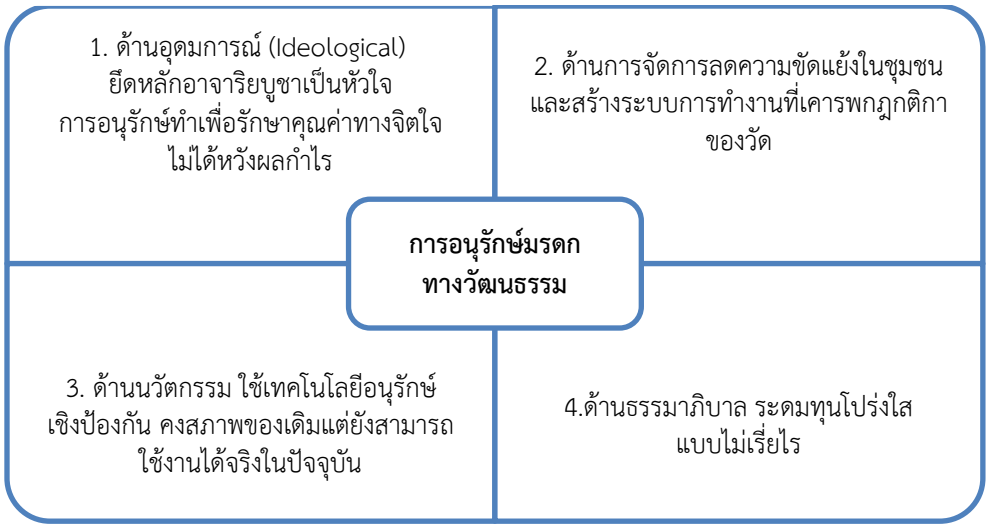
ยั่งยืน ดังนั้น การอนุรักษ์พื้นที่สาธารณชุมชนเชื่อมโยงกับการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ สังคม และจิตวิญญาณ โดยอาศัยพลังศรัทธาและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

2. แนวทางการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะชุมชนวัดสะแก พบว่า การสร้างสมดุลระหว่างมรดกทางกายภาพกับมรดกทางจิตวิญญาณ โดยพัฒนาระบบการสืบทอดคำสอนผ่านการจัดตั้งกลุ่มปฏิบัติธรรมแบบพี่เลี้ยง เพื่อแก้ปัญหาการขาดผู้ชี้แนะหลังการละสังขารของหลวงปู่ และสร้างความต่อเนื่องของวัตรปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ในด้านเนื้อหาคำสอน วัดปรับกระบวนทัศน์การสื่อสารให้เน้นเหตุผล กฎแห่งกรรม และการพึ่งพาตนเองมากกว่าการยึดติดอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทคนรุ่นใหม่ และลดความงมงายทางศาสนา ขณะเดียวกัน มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารปฏิบัติธรรมและพื้นที่จอดรถ โดยใช้รูปแบบการระดมทุนผ่านวัตถุมงคลอย่างโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชนและผู้มีส่วนร่วมและที่สำคัญ คือ การเปิดกุฏิเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะสำหรับการปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวารี โศกเตี้ย (2565) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า การพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมควรบูรณาการหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการพัฒนากายและใจ การส่งเสริมศีลธรรมและระเบียบวินัย ตลอดจนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยกระบวนการนวัตกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน มีกิจกรรมรองรับ และสร้างประโยชน์เชิงการศึกษาแก่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะชุมชนวัดสะแก พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัดสะแก มีลักษณะเป็นโมเดลไตรภาคีแบบเกื้อกูล ประกอบด้วย วัด กลุ่มศิษย์ และชุมชนท้องถิ่น ที่มีบทบาทชัดเจนและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ฝ่ายวัดทำหน้าที่กำกับดูแลและตัดสินใจขั้นสุดท้ายในทุกโครงการ เพื่อควบคุมทิศทางให้สอดคล้องกับหลักธรรมและเจตนารมณ์ของวัด ฝ่ายกลุ่มศิษย์เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนทรัพยากรด้วยศรัทธา โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ขณะที่ฝ่ายชุมชนและผู้นำท้องที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานและป้องกันผลประโยชน์แอบแฝง นอกจากนี้ วัดยังใช้รูปแบบการระดมทุนแบบสมัครใจ ผ่านการบอกบุญและมอบของที่ระลึกแทนการเรี่ยไร พร้อมบริหารรายได้อย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจจากทุกฝ่าย สอดคล้องกับงานของพระสุธีวชิราภรณ์ อาจสามล และพระมหามนกมล

กิตฺติญาโณ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมอนุรักษ์พุทธศิลปกรรมเขาถมอรัตน์ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพควรยึดหลักการรักษาความดั้งเดิมและคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้วัดและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการร่วมกำหนดความหมาย ร่วมสนับสนุนทรัพยากร และร่วมรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ในระยะยาว นอกจากนี้ การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาครัฐ ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ การลงทุน และการกำกับดูแล ซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ที่ยั่งยืนและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงถึงระบบนิเวศแห่งความสำเร็จของการอนุรักษ์วัดสะแก ซึ่งไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยเดียว เกิดจากดุลยภาพของ 4 เสาหลัก ดังนี้

เสาหลักที่ 1 ด้านอุดมการณ์ (Ideological) ยึดหลักอาจาริยบูชาเป็นหัวใจสำคัญ ความสำเร็จไม่ได้เริ่มจากงบประมาณ แต่เริ่มจากแรงจูงใจในการอนุรักษ์เกิดจากความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ (หลวงปู่ดู่) โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาคุณค่าทางจิตใจและส่งต่อมรดกธรรม ไม่ใช่เพื่อหวังผลกำไรเชิงพาณิชย์ คือ รากฐานที่ทำให้ศิษย์ทุ่มเทโดยไม่หวังผลตอบแทน

เสาหลักที่ 2 ด้านการจัดการ (Management) สร้างสมดุลระหว่างสงฆ์และฆราวาส โมเดลนี้เน้นการจัดการอำนาจที่ลงตัว โดยฝ่ายสงฆ์ (เจ้าอาวาส) มีอำนาจตัดสินใจสูงสุด (Authority) เพื่อคุมกฎระเบียบ ส่วนฝ่ายฆราวาส (ศิษย์/ชุมชน) สนับสนุนทรัพยากร (Supporter) การเคารพในบทบาทหน้าที่ของกันและกันช่วยลดความขัดแย้งและทำให้งานเดินหน้าได้อย่างราบรื่น

เสาหลักที่ 3 ด้านนวัตกรรม (Innovation)โดยใช้เทคโนโลยีอนุรักษ์เชิงป้องกันการอนุรักษ์ที่นี่ไม่ใช่การแช่แข็งอดีต แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความแท้ (Authenticity) ของโครงสร้างไม้เดิม กับ ประโยชน์ใช้สอย (Functionality) ในปัจจุบัน มีการนำเทคโนโลยี เช่น เครื่องปรับอากาศและกระจก มาช่วยควบคุมสภาพแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพไม้และเอื้อให้คนรุ่นใหม่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้สะดวกสบาย

เสาหลักที่ 4 ด้านธรรมาภิบาล (Governance) ระดมทุนโปร่งใสแบบไม่เรี่ยไร ความยั่งยืนทางการเงินเกิดจากความไว้วางใจ (Trust) วัดสะแกใช้โมเดลการระดมทุนแบบบอกบุญและมอบของที่ระลึก เช่น แหวน โดยไม่มีการหักค่าใช้จ่าย ทำให้ชุมชนมั่นใจว่าเงินทุกบาทถูกนำไปใช้เพื่อศาสนสมบัติอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรพิจารณาปรับปรุงระเบียบการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความยืดหยุ่น ยอมรับการปรับปรุงเพื่อประโยชน์ใช้สอย (Adaptive Reuse) ที่สอดคล้องกับยุคสมัย เช่น การติดตั้งระบบปรับอากาศในอาคารเก่า หากไม่ทำลายโครงสร้างหลัก

2. ควรมีกลไกยกย่องเชิดชูเกียรติผู้อุปถัมภ์ธรรมาภิบาลเพื่อสร้างต้นแบบการทำบุญที่เน้นปัญญาและความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดอื่น ๆ ควรนำโมเดล ระดมทุนโปร่งใสไปปรับใช้ โดยงดเว้นการเรี่ยไรที่และจัดทำบัญชีเปิดเผยสู่สาธารณะ

2. ควรส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงทางธรรมโดยให้ฆราวาสที่มีความรู้ช่วยแบ่งเบาภาระสงฆ์ในการแนะนำผู้ปฏิบัติธรรมหน้าใหม่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อวัดความพึงพอใจและการรับรู้นวัตกรรมที่เอื้อต่อคนรุ่นใหม่ การวิจัยที่เอื้อต่อคนรุ่นใหม่ การวิจัยครั้งต่อไปสำหรับคนรุ่นใหม่ (Gen Z) ที่มาวัดสะแกเพื่อวัดระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อรูปแบบการอนุรักษ์ ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมจริงในบริบทสังคมสมัยใหม่

2. การศึกษาบทบาทของตัวกลางในการจัดการประเด็นวิจัยเจาะลึกบทบาทของผู้นำชุมชน/ไวยาวัจกร ในฐานะโซ่ข้อกลาง เชื่อมโยงกับเสาหลักที่ 2 ด้านการจัดการว่ามีกลยุทธ์การสื่อสารอย่างไรในการประสานประโยชน์ระหว่าง กลุ่มทุนศิษย์ภายนอกกับคนในชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

ทรงวิทย์ แก้วศรี และคณะ. (2560). *การศึกษานโยบายและกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปิยวรรณ หอมจันทร์ และพระคมสัน ฐิตเมธโส. (2563). กระบวนการอนุรักษ์ศาสนสถานในมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(3), 33-43.

พระสุธีวชิราภรณ์ อาจสามล และพระมหามนกมล กิตฺติญาโณ. (2567). การมีส่วนร่วมอนุรักษ์พุทธศิลปกรรมเขาถมอรัตน์ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 18(3), 432–447.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2566). *บทบาทของวัดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้น 23 มกราคม 2568, จาก https://nida.ac.th/temple-sustainable-development/

เพื่อนแท้ เงินด่วน. (2566). *หลวงปู่ดู่วัดสะแกอยุธยา เปิดประวัติและวัตถุมงคล*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://www.puean.co.th/temple/sa-kae-temple/

วารี โศกเตี้ย. (2565). *กระบวนการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธของวัดในพระพุทธศาสนา* (ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). *นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (เมืองเก่าอยุธยา)*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/nScjT

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.228-240.

AI กับภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา บุคลากรมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND OCCUPATIONAL BURNOUT: A CASE STUDY OF PERSONNEL IN A STATE UNIVERSITY IN SONGKHLA PROVINCE

นันท์นภัส ทรงเดชะ, เจษฎา นกน้อย
Nunnapat Songdecha, Chetsada Noknoi
มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin University
Corresponding Author E-mail: chetsada@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สำรวจประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการปฏิบัติงาน 2. วิเคราะห์ผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟ และ 3. เสนอแนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI เพื่อลดภาวะหมดไฟในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา งานวิจัยเป็นเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 11 คน ครอบคลุมผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายสนับสนุนที่มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาและเทคนิคตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า การนำ AI มาใช้ในการปฏิบัติงานช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อน เพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้บุคลากรบางส่วนมีความพึงพอใจในการทำงานเพิ่มขึ้น และสามารถลดระดับความเครียดรวมถึงภาวะหมดไฟได้ อย่างไรก็ตาม บุคลากรบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่มีอายุงานสูงหรือไม่ถนัดด้านเทคโนโลยี เผชิญความกังวล ความไม่มั่นใจ และความตึงเครียดจากการปรับตัวต่อการใช้ AI ซึ่งอาจส่งผลต่อภาวะหมดไฟในทางอ้อม และสะท้อนให้เห็นว่า AI ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะหมดไฟโดยตรง หากแต่ผลกระทบขึ้นอยู่กับรูปแบบการบริหารจัดการและการสนับสนุนจากองค์การ แนวทางสำคัญในการลดภาวะหมดไฟ ได้แก่ การพัฒนาทักษะดิจิทัลให้สอดคล้องกับสมรรถนะและช่วงวัยของบุคลากร การสนับสนุนด้านจิตใจและแรงจูงใจในการทำงาน

*Received December 29, 2025; Revised February 11, 2026; Accepted February 17, 2026

ตลอดจนการออกแบบระบบงานที่ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการใช้ AI อย่างเหมาะสม เพื่อให้การนำ AI มาใช้เกิดประโยชน์ต่อบุคลากรและองค์การอย่างยั่งยืน
คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ (AI); ภาวะหมดไฟ; การปฏิบัติงาน; บุคลากรมหาวิทยาลัยของรัฐ

Abstract

This research article aims to: 1. explore staff experiences and perceptions of using artificial intelligence (AI) in their work, 2. examine the impact of AI on occupational burnout, and 3. propose human resource management strategies in the AI era to mitigate burnout at a public university in Songkhla Province, Thailand. Employing a qualitative approach, data were collected through in-depth interviews with 11 key informants, including administrators, academic staff, and support personnel with at least five years of work experience. Data were analyzed using content analysis, complemented by triangulation to ensure trustworthiness.

Findings were as follows: AI reduced repetitive tasks, enhanced work efficiency, and increased job satisfaction while alleviating stress. However, older staff or those less proficient in technology experienced difficulties and stress in using AI. Enhancing digital skills, providing psychological support and motivation, and designing flexible work systems emerged as critical mechanisms for reducing occupational burnout.
Keywords: Artificial Intelligence; Burnout; Occupational Performance; Public University Staff

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในสถาบันอุดมศึกษาได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ การเรียนการสอน และงานธุรการ (Davenport & Ronanki, 2018; Huang & Rust, 2021) มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคมีภารกิจสำคัญในการผลิตบัณฑิต การสร้างองค์ความรู้ และการบริการวิชาการแก่สังคม ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล และการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ส่งผลให้บุคลากรต้องรับภาระงานที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น AI จึงถูกนำมาใช้ในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน เพื่อลดภาระงานซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพ และช่วยในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม

การนำ AI มาใช้ก็อาจก่อให้เกิดความกังวล ความเครียด และภาวะหมดไฟ (Burnout) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพขององค์การ

ภาวะหมดไฟเป็นปัญหาสำคัญในสภาพแวดล้อมการทำงานสมัยใหม่ โดยเฉพาะในองค์กรที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันด้านผลงานและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ภาวะดังกล่าวประกอบด้วยความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ การแยกตัวทางความรู้สึกและความรู้สึกด้อยค่าในตนเอง (Maslach & Jackson, 1981) Job Demands–Resources Model อธิบายว่า ภาวะหมดไฟเกิดจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของงาน (Job Demands) และทรัพยากรที่ได้รับจากงาน (Job Resources) (Demerouti et al., 2001) ในบริบทของมหาวิทยาลัยของรัฐ บุคลากรต้องเผชิญทั้งภาระงานด้านการสอน งานวิจัย งานบริการวิชาการ และงานธุรการ การสนับสนุนจาก AI จึงอาจทำหน้าที่เป็นทรัพยากรที่ช่วยลดภาระงานและบรรเทาความเหนื่อยล้าได้ อย่างไรก็ตาม หากบุคลากรขาดทักษะดิจิทัลหรือไม่ได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม การใช้ AI อาจกลับกลายเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเครียดและเร่งให้เกิดภาวะหมดไฟแทน (Salanova et al., 2013)

นอกจากประเด็นด้านภาวะหมดไฟแล้ว การยอมรับเทคโนโลยียังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์การทำงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล โดย Technology Acceptance Model ระบุว่า การยอมรับเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งาน (Davis, 1989) ขณะที่ Unified Theory of Acceptance and Use of Technology ขยายความเข้าใจไปถึงบทบาทของความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ ความพยายาม อิทธิพลทางสังคม และเงื่อนไขเอื้อต่อการใช้งาน ซึ่งล้วนมีผลต่อทัศนคติ ความรู้สึก และระดับความเครียดของบุคลากรต่อการใช้ AI ในการทำงาน (Venkatesh et al., 2003; Venkatesh et al., 2016) ความแตกต่างด้านช่วงวัย ประสบการณ์ทำงาน และทักษะด้านเทคโนโลยี จึงอาจทำให้บุคลากรมีประสบการณ์ต่อ AI และภาวะหมดไฟที่แตกต่างกัน

เหตุผลที่เลือกศึกษามหาวิทยาลัยแห่งนี้ เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐขนาดใหญ่ในจังหวัดสงขลา ซึ่งมีการนำนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ในหลายภารกิจ เช่น งานสารสนเทศ งานธุรการ และการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้บุคลากรทุกสายต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง บริบทดังกล่าวมีความเหมาะสมในการศึกษา เนื่องจากยังไม่มีงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของ AI ต่อภาวะหมดไฟของบุคลากรในมหาวิทยาลัยนี้โดยตรง อีกทั้งงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับภาวะหมดไฟและการยอมรับเทคโนโลยีส่วนใหญ่มุ่งเน้นในบริบทองค์กรธุรกิจหรือใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ ทำให้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์จริงของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานเชิงคุณภาพ

ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุคดิจิทัลอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ AI ในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานของบุคลากร
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI เพื่อลดภาวะหมดไฟในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนทัศน์ปฏิบัตินิยม (Pragmatic Paradigm)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายสนับสนุน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา โดยข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) จำนวน 11 คน คัดเลือกโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling) เน้นผู้ที่เต็มใจและสามารถสะท้อนประสบการณ์การทำงานได้ (Patton, 2015)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ออกแบบ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกจากคำถามปลายเปิด (Joungtrakul, 2020) จำแนกออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก 2. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ AI ในการปฏิบัติงาน 3. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานของบุคลากร และ 4. ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการบริหารจัดการบุคลากรกับภาวะหมดไฟในยุค AI การศึกษาใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยประยุกต์ Transcendental Phenomenology เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์อย่างอิสระและลดอคติจากผู้วิจัย (Moustakas, 1994; Sutthinarakorn, 2019)

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความชัดเจนของภาษา และความเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง นอกจากนี้ ระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้การซักถามย้ำ (Probing) และการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Lincoln & Guba, 1985; Creswell & Poth, 2018)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักผ่านเจ้าหน้าที่งานสารบรรณของสังกัดของผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเชิญชวนให้เข้าร่วมให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา หลังจากได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว จึงได้นัดหมายการสัมภาษณ์ในช่วงหลังเวลาราชการ ระหว่างเดือนกันยายน–ตุลาคม 2568 ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (30–60 นาที) และการสังเกตเพื่อเสริมบริบท (Lichtman, 2013) เพื่อไม่ให้กระทบต่อภาระหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก และจัดเก็บข้อมูลด้วยความรอบคอบ โดยขออนุญาตใช้วิธีจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างเคร่งครัด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วย Thematic Analysis ร่วมกับ Content Analysis (Braun & Clarke, 2006; Phakdee & Kaewjomnong, 2021) โดยผู้วิจัยควบคุมอคติและยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทุกคน การตรวจสอบคุณภาพดำเนินการด้วย Triangulation ทั้งด้านวิธีการ ผู้วิจัย และแหล่งข้อมูล (Creswell & Báez, 2021) ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้มีความเพียงพอและน่าเชื่อถือ สามารถสะท้อนประสบการณ์จริงและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครบถ้วนผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 11 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 4 คน กลุ่มบุคลากรสายวิชาการ จำนวน 3 คน และกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 4 คน ในด้านเพศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย 6 คน และเพศหญิง 5 คน ช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลอยู่ระหว่าง 30–51 ปี โดยกลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดคือกลุ่มผู้บริหาร ซึ่งมีอายุระหว่าง 40–51 ปี และตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการสำนัก รองผู้อำนวยการสำนัก คณบดี และผู้อำนวยการกอง ส่วนในกลุ่มบุคลากรสายวิชาการมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ทั้งหมด และกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุนมีตำแหน่งนักวิชาการศึกษาและเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ในด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า กลุ่มผู้บริหารมีระยะเวลาการปฏิบัติงานเฉลี่ยสูงสุด อยู่ระหว่าง 12–29 ปี ขณะที่บุคลากรสายวิชาการมีระยะเวลาการปฏิบัติงานระหว่าง 9–13 ปี และกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุนมีประสบการณ์ระหว่าง 6–10 ปี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เพศ	อายุ (ปี)	ตำแหน่ง	ระยะเวลาปฏิบัติงาน (ปี)
ผู้บริหาร 1	ชาย	51	ผู้อำนวยการสำนัก	29
ผู้บริหาร 2	ชาย	40	รองผู้อำนวยการสำนัก	12
ผู้บริหาร 3	ชาย	51	คณบดี	25
ผู้บริหาร 4	หญิง	48	ผู้อำนวยการกอง	19
บุคลากรสายวิชาการ 1	ชาย	39	อาจารย์	13
บุคลากรสายวิชาการ 2	หญิง	36	อาจารย์	11
บุคลากรสายวิชาการ 3	ชาย	42	อาจารย์	9
บุคลากรสายสนับสนุน 1	ชาย	36	นักวิชาการศึกษา	9
บุคลากรสายสนับสนุน 2	หญิง	30	นักวิชาการศึกษา	6
บุคลากรสายสนับสนุน 3	หญิง	38	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	12
บุคลากรสายสนับสนุน 4	หญิง	37	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	10

1. ประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ AI ในการปฏิบัติงาน พบว่า

บุคลากรมีประสบการณ์ในการใช้ AI ครอบคลุมหลายมิติของงานประจำวัน โดยเน้นการลดภาระงานซ้ำซ้อน เพิ่มความรวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์ การค้นหาและสรุปข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ การร่างเอกสารและงานนำเสนอ การเตรียมการเรียนการสอน และการจัดตารางสอน นอกจากนี้ บุคลากรหลายคนใช้ AI เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานรวดเร็วขึ้นและมีทางเลือกมากขึ้น อีกทั้งผู้บริหารบางคนยังนำ AI มาใช้ในการสอนโปรแกรมแก่นักศึกษา

ผู้บริหารคนหนึ่งกล่าวว่า “AI เป็นแหล่งข้อมูลอย่างรวดเร็ว เป็นทางเลือกให้เราตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ทั้งยังช่วยลดเวลาในการค้นหาข้อมูลจากหลายแหล่ง” ในขณะที่บุคลากรสายวิชาการมองว่า AI ช่วยในการค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ เช่น CASE STUDY และช่วยในการเตรียมเนื้อหาเพื่อการสอนและงานวิจัย โดยบุคลากรสายวิชาการระบุว่า “ใช้ AI เพื่อหาข้อมูลใหม่ ๆ หา CASE STUDY และประยุกต์ใช้ในงานสอนและวิจัย ทำให้เราสามารถเตรียมสื่อการสอนและงานวิจัยได้รวดเร็วขึ้น” ส่วนบุคลากรสายสนับสนุนเห็นว่า AI ช่วยให้การปฏิบัติงานสะดวกและรวดเร็วขึ้น ลดเวลาที่ใช้ในการทำงานซ้ำซ้อน

และสร้างเวลาให้กับงานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ โดยบุคลากรสายสนับสนุนรายหนึ่งกล่าวว่า “น่าสนับสนุน และทำให้เราทำงานได้เร็วขึ้น ทำให้มีเวลามากขึ้นสำหรับงานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์”

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มชี้ว่าข้อมูลจาก AI ไม่สามารถเชื่อถือได้ทั้งหมด จำเป็นต้องกลั่นกรองก่อนนำไปใช้ เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของตัวเลขหรือข้อเท็จจริงในเอกสาร เพราะบางครั้ง AI อาจสรุปข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือเกิดข้อผิดพลาด ทำให้ผู้ใช้ต้องใช้วิจารณญาณและความรู้เชิงลึกประกอบการตัดสินใจ

2. ผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า

การใช้ AI มีผลต่อภาวะหมดไฟทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ผลเชิงบวกพบว่า AI ช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อน ทำให้บุคลากรจัดการเวลาได้ดีขึ้น เพิ่มความรวดเร็วในการทำงาน ลดความตึงเครียดจากงานบางประเภท และสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เช่น บุคลากรสายสนับสนุนรายหนึ่งกล่าวว่า “ความเครียดในการทำงานลดลงและมีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันในเชิงบวกพอสมควร เรามีเวลาเตรียมงานและตรวจสอบเอกสารได้มากขึ้น ทำให้คุณภาพงานดีขึ้นด้วย”

ในทางตรงกันข้าม ผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้นชัดเจนในกลุ่มบุคลากรรุ่นอาวุโสหรือกลุ่ม Gen X ที่ไม่ถนัดเทคโนโลยี บุคลากรกลุ่มนี้มักรู้สึกกดดัน ต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่และเผชิญความยุ่งยากในการเรียนรู้คำสั่งซับซ้อนหรือการทำงานผ่านหลายโปรแกรมพร้อมกัน หนึ่งในผู้บริหารวัย 50 ปีสะท้อนว่า “แม้ AI จะมีประโยชน์ แต่ก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรุ่นน้องอยู่เสมอและรู้สึกกดดันกับความซับซ้อนของระบบ บางครั้งต้องใช้เวลานานกว่าปกติในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล”

ผู้ให้ข้อมูลยังระบุว่า บางครั้งการใช้ AI ทำให้เกิดความสับสนหรือข้อผิดพลาดในข้อมูล ซึ่งอาจสร้างความวิตกกังวลหากต้องใช้ข้อมูลนั้นในการตัดสินใจอย่างเร่งด่วน อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลบางรายยังรู้สึกว่าการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้เกิดความกังวลและเหนื่อยล้า แม้ AI จะช่วยบรรเทาภาวะหมดไฟด้านงานซ้ำซ้อน แต่กลับสร้างแรงกดดันใหม่ในด้านทักษะและความรู้ด้านเทคโนโลยีสำหรับบุคลากรบางกลุ่ม

3. แนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI เพื่อลดภาวะหมดไฟในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางบริหารจัดการบุคลากรให้สอดคล้องกับการใช้ AI เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบด้านลบ แนวทางที่เสนอ ประกอบด้วย การลงทุนและสนับสนุนเครื่องมือ AI อย่างต่อเนื่อง การจัดหา LICENSE และโปรแกรม AI ที่จำเป็นให้บุคลากรใช้งานอย่างเพียงพอ

บุคลากรสายวิชาการเน้นย้ำว่า “โปรแกรมหรือ LICENSE AI เป็นสิ่งสำคัญ ต้องลงทุนให้บุคลากรใช้ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงเครื่องมือที่ทันสมัยได้เท่าเทียมกัน” นอกจากนี้ ยังควรมีการอบรมและพัฒนาทักษะการใช้ AI อย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบคำสั่ง (PROMPT ENGINEERING) การใช้ AI เพื่อสนับสนุนงานสอน งานวิจัย และงานบริหาร โดยคำนึงถึงความแตกต่างของ GENERATION และสมรรถนะของบุคลากร

ผู้ให้ข้อมูลยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการควบคุมการใช้งานและการสร้างจรรยาบรรณในการใช้ AI โดยเฉพาะงานวิจัย ซึ่งต้องตระหนักถึงข้อจำกัดและความเสี่ยงด้านจรรยาบรรณ เพื่อป้องกันการใช้ข้อมูลจาก AI โดยไม่กลั่นกรองหรือใช้ในทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน โดยรวม การสนับสนุนและพัฒนาการใช้ AI อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านเครื่องมือ ทักษะ และจรรยาบรรณ จะช่วยลดภาวะหมดไฟและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรอย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ AI ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา มีการนำ AI มาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างหลากหลาย ครอบคลุมทั้งงานด้านการบริหาร งานวิชาการ และงานสนับสนุน โดย AI ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยลดภาระงานที่มีลักษณะซ้ำซ้อน เช่น การค้นหาและสรุปข้อมูล การจัดทำเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และการเตรียมการเรียนการสอน ส่งผลให้การทำงานมีความรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น

การค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า AI ไม่ได้เข้ามาทดแทนการทำงานของบุคลากรโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน ช่วยให้บุคลากรสามารถจัดสรรเวลาไปใช้กับงานที่ต้องอาศัยการตัดสินใจ การคิดเชิงวิเคราะห์ และความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bakker & Demerouti (2007) ที่อธิบายว่า การมีทรัพยากรสนับสนุนที่เหมาะสมจะช่วยลดความตึงเครียดจากภาระงานและส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า บุคลากรตระหนักถึงข้อจำกัดของ AI โดยเฉพาะประเด็นด้านความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าข้อมูลที่ได้จาก AI จำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบและใช้วิจารณญาณของผู้ปฏิบัติงานก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของบุคลากรยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกลั่นกรองและตัดสินใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ แนวคิดของ Davenport & Ronanki (2018) ที่ระบุว่า AI ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจของมนุษย์ มากกว่า

การทดแทนบทบาทของผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ทั้งนี้ การใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยวิจารณญาณและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้ใช้ควบคู่กัน

2. ผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่าการใช้ AI มีส่วนช่วยลดภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานของบุคลากรในหลายด้าน โดยเฉพาะการลดความเครียดจากงานที่ต้องใช้เวลาและความละเอียดสูง เช่น การค้นหาข้อมูลจำนวนมากหรือการจัดทำเอกสารที่มีขั้นตอนซับซ้อน บุคลากรส่วนใหญ่รู้สึกว่าสามารถทำงานได้คล่องตัวมากขึ้น มีเวลาตรวจสอบคุณภาพงาน และรู้สึกพึงพอใจกับการทำงานมากขึ้น

การค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า AI ทำหน้าที่เป็นทรัพยากรที่ช่วยบรรเทาความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Conservation of Resources Theory ของ Hobfoll (1989) ที่อธิบายว่าการมีทรัพยากรสนับสนุนจะช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดภาวะหมดไฟ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยยังพบว่า ผลกระทบเชิงลบของการใช้ AI ปรากฏชัดในกลุ่มบุคลากรที่ไม่ถนัดเทคโนโลยี โดยเฉพาะบุคลากรรุ่นอาวุโส ซึ่งอาจรู้สึกกดดัน วิตกกังวล และต้องใช้เวลามากขึ้นในการเรียนรู้ระบบใหม่

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ AI อาจช่วยลดภาวะหมดไฟในบางมิติ ขณะเดียวกันก็อาจสร้างแรงกดดันรูปแบบใหม่ให้กับบุคลากรบางกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Tams et al. (2021) ที่ชี้ว่า ความแตกต่างด้านวัยและประสบการณ์มีผลต่อการปรับตัวต่อเทคโนโลยีในที่ทำงาน

3. แนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI เพื่อลดภาวะหมดไฟ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI ควรให้ความสำคัญกับการลงทุนในเทคโนโลยี AI และการจัดหา License ที่เหมาะสม ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการใช้งาน AI ของบุคลากร เช่น การอบรมด้านการใช้งาน AI และ Prompt Engineering รวมถึงการคำนึงถึงสมรรถนะและความแตกต่างระหว่าง Generation ของบุคลากรในแต่ละตำแหน่ง นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องมีแนวทางควบคุมการใช้งาน AI อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการใช้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพ

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการออกแบบระบบงานที่บูรณาการระหว่างเทคโนโลยีและมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Sociotechnical Systems Theory ที่เน้นความสมดุลระหว่างระบบเทคโนโลยีและระบบสังคมภายในองค์การ (Trist & Bamforth, 1951) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ Brynjolfsson & McAfee (2017) ที่ชี้ให้เห็นว่าการลงทุนในเทคโนโลยีควบคู่กับการพัฒนาทักษะบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนำ AI มาใช้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและลดผลกระทบเชิงลบต่อภาวะหมดไฟในการทำงาน

งานวิจัยนี้สะท้อนว่า การใช้ AI ในมหาวิทยาลัยของรัฐสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดภาระงานรูทีน และช่วยบรรเทาภาวะหมดไฟของบุคลากรได้ หากมีการ

บริหารจัดการที่เหมาะสม ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยี การจัดการงาน และภาวะหมดไฟในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

องค์ความรู้จากการวิจัย

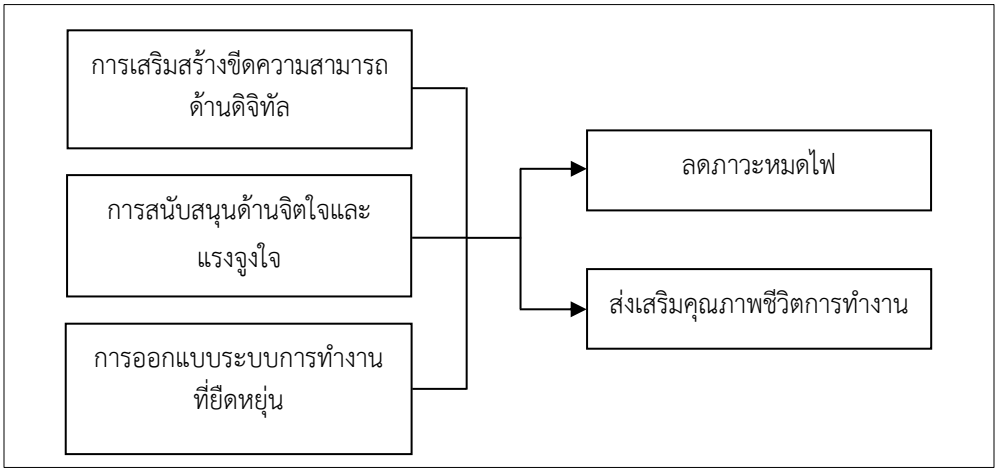
1. ประสบการณ์และความรู้สึกของบุคลากรเกี่ยวกับการใช้ AI ในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยสะท้อนว่า การใช้ AI ในมหาวิทยาลัยมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง” ที่ส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อบุคลากร โดยด้านบวกช่วยลดขั้นตอนการทำงานซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพ ขณะที่ด้านลบสร้างความกังวล ความไม่มั่นคง และความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ภาวะหมดไฟ

2. ผลกระทบของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟในการปฏิบัติงานของบุคลากร ผลการวิจัยสะท้อนว่า ภาวะหมดไฟที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับ 3 มิติหลัก ได้แก่ 1. ความกดดันจากความคาดหวังที่สูงขึ้น 2. ความซับซ้อนในการปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ และ 3. ความไม่สมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว องค์ประกอบทั้งสามนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่องค์กรต้องจัดการทั้งด้านเทคโนโลยีและด้านจิตสังคมควบคู่กัน

3. แนวทางการบริหารจัดการบุคลากรในยุค AI เพื่อลดภาวะหมดไฟในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดการภาวะหมดไฟในยุค AI จำเป็นต้องใช้แนวทางแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้ง “การสนับสนุนด้านทักษะดิจิทัล” และ “การสนับสนุนด้านอารมณ์และแรงจูงใจ” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีการอบรมเสริมทักษะการใช้ AI ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสมดุลชีวิตการทำงานและคุณภาพชีวิตที่ดี

จากผลการสังเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนา “กรอบแนวคิดการจัดการภาวะหมดไฟในยุค AI” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบเชื่อมโยงกัน ได้แก่ 1. การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Competency Enhancement) 2. การสนับสนุนด้านจิตใจและแรงจูงใจ (Psychological and Motivational Support) และ 3. การออกแบบระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible Work Design) ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการบุคลากรในมหาวิทยาลัยเพื่อลดผลกระทบจากการใช้ AI และป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ได้ว่า การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านดิจิทัลเป็น “จุดเริ่มต้น” ที่ช่วยเพิ่มความมั่นใจของบุคลากร เมื่อบุคลากรมีทักษะเพียงพอแล้วจึงต้องได้รับการสนับสนุนด้านจิตใจและแรงจูงใจเพื่อป้องกันภาวะเหนื่อยล้า ขณะเดียวกันการออกแบบระบบการทำงานที่ยืดหยุ่นจะเป็น “เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง” ที่ทำให้บุคลากร

สามารถนำทักษะและแรงจูงใจไปใช้ได้อย่างสมดุล ทั้งสามองค์ประกอบทำงานร่วมกันแบบเกื้อหนุน เพื่อบรรลุเป้าหมายคือการลดภาวะหมดไฟและส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานที่ยั่งยืนในมหาวิทยาลัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีกลไกในการบริหารจัดการภาระงานโดยใช้ AI เพื่อ ไม่ให้ภาระงานหนักเกินไป

2. ควรกำหนดนโยบายควบคุมการใช้งานระบบ AI อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการนำข้อมูลจาก AI ไปใช้โดยไม่ผ่านการกลั่นกรอง หรือการนำไปใช้ในทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน

3. ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกระบวนการตัดสินใจและสร้างระบบที่ชัดเจนในการกำหนดลำดับความสำคัญของงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มหาวิทยาลัยควรจัดหา License AI ที่จำเป็นและมีคุณภาพ เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้ประโยชน์จาก AI ได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

2. ควรมีการอบรมการออกแบบคำสั่ง (Prompt Engineering) และการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง Generation และสมรรถนะของบุคลากร

3. ควรมีการอบรมเรื่องข้อจำกัดและความเสี่ยงด้านจรรยาบรรณในการใช้ AI เพื่อให้บุคลากรใช้ AI อย่างมีจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้ AI ต่อภาวะหมดไฟและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร

2. ควรสำรวจความแตกต่างของผลกระทบ AI ต่อบุคลากรแต่ละ Generation และสายงาน เพื่อพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2007). The job demands–resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309–328.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Brynjolfsson, E. & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

Creswell, J. W. & Báez, J. (2021). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Davenport, T. H. & Ronanki, R. (2018). Artificial intelligence for the real world. *Harvard Business Review*, 96(1), 108–116.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340.

Demerouti, E. et al. (2001). The job demands–resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 499–512.

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513–524.

Huang, M.-H. & Rust, R. T. (2021). A strategic framework for artificial intelligence in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 49, 30–50.

Joungtrakul, T. (2020). *Qualitative research methods and applications*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Lichtman, M. (2013). *Qualitative research for the social sciences.* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*, 2, 99–113.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Patton, M. Q. (2015). Sampling, qualitative (purposeful). In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd ed.). (pp. 812–817). Amsterdam, Netherlands: Elsevier.

Phakdee, P. & Kaewjomnong, K. (2021). Thematic and content analysis in qualitative research. *Journal of Behavioral Science*, 16(1), 1–15.

Salanova, M. et al. (2013). The gain spiral of resources and work engagement: Sustaining a positive worklife. *Work & Stress*, 27(1), 1–17.

Sutthinarakorn, P. (2019). *Qualitative research: Concepts and processes* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Tams, S. et al. (2021). Worker stress in the age of digital transformation: The moderating role of IT self-efficacy. *European Journal of Information Systems*, 30(1), 1–23.

Trist, E. L. & Bamforth, K. W. (1951). Some social and psychological consequences of the longwall method of coal-getting. *Human Relations*, 4(1), 3–38.

Venkatesh, V. et al. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.

_____. (2016). Unified theory of acceptance and use of technology: A synthesis and the road ahead. *Journal of the Association for Information Systems*, 17(5), 328–376.

กลวิธีและบทบาทของเยาวชนกับการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว: การวิเคราะห์เอกสารบันทึกสะท้อนความคิด*

YOUTH STRATEGIES AND ROLES IN MANAGING FAMILY DIGITAL CHALLENGES: A REFLECTIVE JOURNAL ANALYSIS

ฐิตินันทน์ ผิวนิล, ปลายฟ้า นามไพร
Titinan Pewnil, Playfa Namprai
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University
Corresponding Author E-mail: titinan@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประสบการณ์ของเยาวชนที่มีต่อปัญหาดิจิทัลในครอบครัว 2. วิเคราะห์กลวิธีที่เยาวชนใช้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว และ 3. อธิบายบทบาทของเยาวชนที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบย้อนหลัง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารจากบันทึกสะท้อนความคิดของนักศึกษา จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้แนวทางอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาดิจิทัลในครอบครัวสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1.1 มิติความสัมพันธ์และการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมการขาดการสื่อสาร ความห่างเหิน ความขัดแย้งเรื่องความเป็นส่วนตัว พฤติกรรมติดเทคโนโลยี และการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน 1.2 มิติความรู้และทักษะดิจิทัล ได้แก่ ช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่น และการเผยแพร่หรือเชื่อข้อมูลที่ไม่ได้รับการตรวจสอบ และ 1.3 มิติความปลอดภัยและความเสี่ยง อันประกอบด้วยภัยออนไลน์และการถูกหลอกลวง 2. กลวิธีของเยาวชนในการจัดการปัญหาจำแนกได้เป็น 3 แนวทาง คือ การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม และการตั้งกฎและข้อตกลงร่วมกัน 3. เยาวชนมีบทบาทสำคัญต่อครอบครัว 4 ประการ ได้แก่ ผู้สอนและให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี ผู้คัดกรองข้อมูลและเฝ้าระวังความปลอดภัย ผู้ทำธุรกรรมแทนและผู้เชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนไม่ได้เป็นเพียง

*Received February 10, 2026; Revised February 21, 2026; Accepted February 24, 2026

ผู้ใช้เทคโนโลยี แต่เป็นผู้กระทำการดิจิทัลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการและดูแลพื้นที่ดิจิทัลภายในครอบครัว
คำสำคัญ: บทบาทเยาวชน; ผู้กระทำการดิจิทัล; ช่องว่างดิจิทัล; ช่องว่างระหว่างรุ่น; การสื่อสารในครอบครัว

Abstract

This retrospective qualitative research analyzes experiences with digital issues of young people in families; exploring strategies used to manage them; and the support by youths of family members in employing digital technology. Data were gathered from reflective writing by 40 undergraduates and analyzed through document analysis using an inductive content analysis approach.

Results indicate that family digital issues were identified across three main themes: 1. relationships and communication, including miscommunication and emotional distance, privacy and control conflicts, technology addiction, and misunderstandings due to digital technology use; 2. digital knowledge and skills, particularly intergenerational competence gaps and transmitting and accepting unverified information; and 3. risk and safety, encompassing online threats and digital fraud. Youth strategies to manage these problems are grouped into three approaches: fostering understanding and knowledge transmission; modifying behavior and environments; and establishing shared rules and agreements. Additionally, four key youth roles emerge: technology instructor; information gatekeeper and safety monitor; proxy digital service user; and information connector. These findings underscore that young people are not only technology consumers, but also digital agents who are key managers and sustainers of the digital lives of families.
Keywords: Youth Roles; Digital Agency; Digital Divide; Intergenerational Gap; Family Communication

บทนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลแทรกซึมอยู่ในทุกมิติของชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเยาวชนจึงถูกหล่อหลอมใหม่ และเนื่องจากช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่นส่งผลให้พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวแต่ละช่วงวัยเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะ

ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Anisti et al., 2023; ภัทรพรรณ ทำดี, 2564) ในบริบทครอบครัวไทย พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ประเมินตนเองว่ามีทักษะดิจิทัลสูงที่สุดในครอบครัว ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีอายุมากกว่า 40 ปี มีความมั่นใจต่ำในการใช้สื่อเทคโนโลยีใหม่ ผู้ปกครองจึงเลือกใช้การจำกัดควบคุมเยาวชนมากกว่าการมีส่วนร่วมหรือการใช้งานทางดิจิทัลร่วมกัน (Siwapathomchai, 2020) จากปัญหาความแตกต่างด้านทักษะดิจิทัล ทำให้เยาวชนและผู้ปกครองต้องอาศัยการเจรจาต่อรองร่วมกันระหว่างครอบครัวมากขึ้น (Humphry et al., 2025)

ช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่นดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดช่องว่างทางดิจิทัล (digital divide) ซึ่งเป็นทั้งความแตกต่างของการเข้าถึงอุปกรณ์และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ทักษะและคุณภาพในการใช้งาน และความแตกต่างของผลลัพธ์ที่มาจากการใช้เทคโนโลยี นับว่าเป็นข้อท้าทายที่ครอบครัวต้องปรับตัวพัฒนาทักษะและรู้เท่าทันสื่อมากขึ้น (ฐานิดา บุญวรรโณ และคณะ, 2565) ผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาวะทางดิจิทัล (digital well-being) ในครอบครัว ทั้งพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีมากเกินไปจนส่งผลต่อความสัมพันธ์ ความกลัวการพลาดข่าวสารบนโลกออนไลน์ (FOMO) รวมถึงความเสี่ยงจากการหลอกลวงและภัยออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ปกครองหลงเชื่อและส่งต่อข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หรือตกเป็นเหยื่อภัยออนไลน์ (ภัทรพรรณ ทำดี, 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวไม่ได้ดำเนินไปในลักษณะทิศทางเดียวจากพ่อแม่สู่ลูกอีกต่อไป แต่ยังมีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Technology Transmission) คือ ลูกทำหน้าที่สอนพ่อแม่ ในขณะที่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมแบบดั้งเดิมดำเนินจากพ่อแม่สู่ลูก (Top-Down) แต่ในมิติดิจิทัล ทิศทางกลับกัน เยาวชนซึ่งเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีกลับเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะและความรู้ด้านดิจิทัลไปยังผู้ปกครอง (Correa, 2014; Perez et al., 2019) โดยการขัดเกลาทางสังคมแบบย้อนกลับนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องเทคโนโลยี แต่ยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิถีชีวิต และรูปแบบการสื่อสารของคนรุ่นพ่อแม่ด้วย (Tang et al., 2024) ในบริบทสังคมไทย เยาวชนไทยในฐานะชาวดิจิทัลมองว่า ตนเองต้องรับภาระเป็นผู้สอนการใช้งานให้ผู้ใหญ่ในบ้าน (ภัทรพรรณ ทำดี, 2564) เยาวชนไทยมีบทบาทเป็น “นายหน้าเทคโนโลยี” (Technology Broker) ในครอบครัว โดยเป็นตัวกลางที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและใช้สื่อดิจิทัลของผู้ปกครอง มากกว่าการสอนทักษะเพียงอย่างเดียว รวมถึงการเป็นผู้แปลความ คัดกรอง และจัดการเทคโนโลยีแทนสมาชิกในครอบครัวที่มีทักษะน้อยกว่าด้วย (Siwapathomchai, 2021)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ยังคงมองบทบาทของเยาวชนเพียงในฐานะผู้สอนเทคโนโลยีให้พ่อแม่เท่านั้น โดยยังไม่ได้ให้ความสนใจเพียงพอต่อบทบาทอื่น

ที่เยาวชนกระทำในพื้นที่ดิจิทัลของครอบครัว และความยั่งยืนทางดิจิทัลของครอบครัวต้องอาศัยการปรับตัว การเรียนรู้และใช้พื้นที่ร่วมกัน และการถ่ายทอดซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกต่างวัย (ฐานิดา บุญวรรโณ และคณะ, 2565; ณัฐพงศ์ แย้มเจริญ และคณะ, 2566) ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเสนอมุมมองใหม่ต่อบทบาทของเยาวชนในฐานะผู้กระทำการทางดิจิทัล (Digital Agency) ในครอบครัว กล่าวคือ เยาวชนไม่ได้เป็นเพียงผู้ใช้หรือผู้สอนเทคโนโลยี แต่ยังมีบทบาทที่หลากหลายในการจัดการและดูแลพื้นที่ดิจิทัลภายในครอบครัว โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีศึกษาผ่านการวิเคราะห์เอกสารบันทึกสะท้อนความคิดของนักศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ทราบถึงประสบการณ์ของเยาวชนในฐานะผู้กระทำการทางดิจิทัลในครอบครัวโดยตรง และช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนของปรากฏการณ์ได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ของเยาวชนที่มีต่อปัญหาดิจิทัลในครอบครัว
2. เพื่อศึกษากลวิธีที่เยาวชนใช้ในการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว
3. เพื่ออธิบายบทบาทของเยาวชนต่อสมาชิกครอบครัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพย้อนหลัง (Retrospective Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารจากบันทึกสะท้อนความคิดของนักศึกษา ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาการเล่าเรื่องและการสะท้อนความคิดของผู้เรียนที่เขียนไว้เป็นแหล่งข้อมูลหลัก (Alam et al., 2025)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้คือเอกสารบันทึกสะท้อนความคิด (Reflective Journal) ของนักศึกษาที่เขียนไว้ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารคือ เอกสารมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทครอบครัว และผู้เขียนให้ความยินยอมให้นำข้อมูลไปใช้ในการวิจัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีเอกสารที่สามารถนำมาวิเคราะห์จำนวน 40 ฉบับ จากนักศึกษา 40 คน (เพศหญิง 28 คน และเพศชาย 12 คน) เป็นนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 อายุระหว่าง 18-19 ปี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารบันทึกสะท้อนความคิดที่นักศึกษาเขียนไว้ตามที่ได้รับมอบหมายจากรายวิชา ซึ่งออกแบบเป็นคำถามแบบปลายเปิดที่กระตุ้นให้นักศึกษาเล่าประสบการณ์และไตร่ตรอง

เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในครอบครัว 3 คำถามหลัก คือ 1. *"ปัญหาและความท้าทายอะไรบ้างที่คุณพบในครอบครัวจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โปรดอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเฉพาะเจาะจง"* 2. *"คุณจัดการกับปัญหาเหล่านั้นอย่างไร มีกลยุทธ์หรือวิธีการป้องกันอย่างไร"* และ 3. *"คุณมีบทบาทอย่างไรในการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล"* โดยนักศึกษามีอิสระในการเล่าเรื่องตามประสบการณ์จริง เขียนบันทึกเป็นภาษาไทยในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ความยาวประมาณ 300-800 คำ ตามที่ต้องการถ่ายทอด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังจากสิ้นสุดภาคการศึกษาและการประเมินผลการเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อขอความยินยอมในการนำเอกสารบันทึกสะท้อนความคิดมาใช้ในการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการใช้ข้อมูล การรักษาความลับ ข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดถูกเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เฉพาะในงานวิจัยนี้เท่านั้น โดยเอกสารแต่ละฉบับได้รับการกำหนดรหัส (ID1-ID40) เพื่อปกปิดตัวตนตลอดกระบวนการวิเคราะห์และการนำเสนอผล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในการใช้ข้อมูล ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยมาจากกิจกรรมสะท้อนความคิด (reflective activity) ในการเรียนการสอนรายวิชา ซึ่งผู้วิจัยเป็นอาจารย์ผู้สอน โดยก่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้แจ้งนักศึกษาว่าบันทึกสะท้อนความคิดอาจถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย การตอบเป็นไปโดยสมัครใจ ไม่มีผลต่อคะแนนหรือการประเมินผลรายวิชา ทั้งนี้ บันทึกสะท้อนความคิดทั้งหมดใช้รหัสแทนชื่อจริง ไม่แสดงข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยใช้แนวทางแบบอุปนัย (Inductive Approach) เพื่อกำหนดประเด็นหมวดหมู่ตามธรรมชาติข้อมูล เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจประสบการณ์ดิจิทัลในครอบครัวจากมุมมองของเยาวชนไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ยังมีการศึกษาในบริบทไทยไม่มากนัก ผู้วิจัยอ่านบันทึกสะท้อนความคิดซ้ำหลายรอบเพื่อทำความคุ้นเคยกับข้อมูล สกัดหน่วยความหมายจากข้อมูลดิบ จากนั้นจึงดำเนินการให้รหัส (Coding) โดยระบุประเด็นสำคัญ คำสำคัญในข้อมูล ตีความความหมายและจัดกลุ่มรหัสที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเป็นหมวดหมู่ย่อย ก่อนสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก ตรวจสอบความเชื่อมโยงแนวคิดและตั้งชื่อหมวดหมู่ให้มีความหมายทางวิชาการ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือใช้การพิจารณาร่วมของนักวิจัยในทีม และการนำเสนอผลการวิจัยใช้การอ้างอิงข้อความต้นฉบับ พร้อมระบุรหัสผู้ให้ข้อมูลกำกับ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เอกสารบันทึกสะท้อนความคิดของนักศึกษา 40 คน ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิจัยใน 3 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ของเยาวชนที่มีต่อปัญหาดิจิทัลในครอบครัว

จากการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1. มิติความสัมพันธ์และการสื่อสาร 2. มิติความรู้และทักษะดิจิทัล และ 3. มิติความปลอดภัยและความเสี่ยง โดยแต่ละมิติสะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดและการเปลี่ยนแปลงของพลวัตครอบครัวในยุคดิจิทัล

ในมิติความสัมพันธ์และการสื่อสาร ปัญหาที่เด่นชัดที่สุดคือการขาดการสื่อสารและความห่างเหินในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันแต่ต่างคนต่างใช้เทคโนโลยีของตนเอง จนขาดการโต้ตอบที่แท้จริง นักศึกษาใช้คำว่า *“สังคมก้มหน้า ทุกคนพูดคุยกันน้อยลง ใช้เวลาอยู่กับโทรศัพท์ของตัวเองมากขึ้น”* [ID25] เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว แม้แต่ช่วงเวลาที่ควรเป็นพื้นที่สำหรับการพูดคุย เช่น มื้ออาหารก็กลายเป็นช่วงเวลาที่ *“ทุกคนมักจะหยิบมือถือขึ้นมาเล่นในเวลากินข้าว ไม่มีการพูดคุยกัน จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาร่วมกัน”* [ID19] ที่น่าสนใจคือปัญหานี้ไม่ได้เกิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เกิดขึ้นพร้อมกันทั้งครอบครัว แม้กิจกรรมอย่างการนั่งดูซีรีส์ร่วมกันจะดูเหมือนเป็นเวลาครอบครัว แต่ในทางปฏิบัติกลับทำให้การใช้เวลาร่วมกันและการพูดคุยน้อยลง เพราะแต่ละคนเลือกติดตามเนื้อหาของตนเองผ่านอุปกรณ์ส่วนบุคคล

จากความห่างเหินกันภายในครอบครัวไม่เพียงส่งผลต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังสร้างปัญหาการสื่อสารผิดพลาดจากการใช้เทคโนโลยีด้วย เมื่อครอบครัวพึ่งพาเทคโนโลยีในการประสานงาน ดังเช่นที่นักศึกษาคนหนึ่งเล่าว่า *“ในครอบครัวเคยมีเรื่องทะเลาะกันเพราะสื่อสารไม่ตรงกัน เรื่องคือ พ่อไปอยู่ร้านกาแฟที่สยาม แต่แม่ไปร้านสาขาสามย่าน เพราะปักหมุดจีพีเอสผิด”* [ID38] สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างปัญหาใหม่จากการไม่สื่อสารกันโดยตรง ซึ่งความห่างเหินนี้ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อเกิดความขัดแย้งในการต่อรองพื้นที่ส่วนตัวในโลกดิจิทัล ความตึงเครียดนี้ปรากฏในสองลักษณะ รูปแบบแรกคือการถูกควบคุมเนื้อหาที่โพสต์ นักศึกษาเล่าประสบการณ์ว่า *“เคยโดนพ่อดุเพราะว่าชอบลงรูปภาพในเฟซบุ๊ก บางทีอาจจะโดนบ่นเรื่องการแต่งตัวด้วย”* [ID9] หรือถูกตำหนิว่าไม่ควรลงภาพโอ้อวด เมื่อโพสต์เกี่ยวกับร้านอาหารหรูหรือสินค้าแบรนด์เนม ในขณะที่นักศึกษาบางคนเล่าว่า *“พ่อชอบโพสต์รูปเราที่เราไม่ชอบลงเฟซบุ๊กโดยไม่บอกหรือขอเราก่อน”* [ID23] สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนทั้งสองรุ่นต่างต้องการควบคุมภาพลักษณ์ในโลกออนไลน์

รูปแบบที่สอง คือ การติดตามความเคลื่อนไหวที่ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ เมื่อผู้ปกครองติดตามการเคลื่อนไหวในกิจกรรมออนไลน์ต่าง ๆ ของนักศึกษา โลกดิจิทัลจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ทั้งเชื่อมโยงและสร้างความตึงเครียดระหว่างรุ่นไปพร้อมกัน ในบางครอบครัว ความตึงเครียดนี้ยังแสดงออกผ่านพฤติกรรมติดเทคโนโลยี โดยเฉพาะในพี่น้องวัยรุ่นใกล้เคียงกัน ได้เล่าประสบการณ์ปัญหาในครอบครัวว่า *“น้องติดโทรศัพท์และคอมพิวเตอร์จนไม่ยอมออกมากินข้าวเป็นวัน และไม่ยอมออกมาเจอหน้าพูดคุยกับคนในครอบครัว”* [ID8] ซึ่งนับว่าเป็นการถอนตัวออกจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในครอบครัวที่คนรุ่นใหม่เลือกใช้วิธีการดังกล่าว

ปัญหาด้านความรู้และทักษะดิจิทัล พบว่าช่องว่างด้านความสามารถระหว่างรุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สมดุลของอำนาจและความรู้ในครอบครัว ประการแรกคือผู้ปกครองขาดทักษะและความมั่นใจในการใช้งาน ดังเช่นที่นักศึกษาระบุว่า *“แม่ไม่กล้าทำธุรกรรมผ่านแอปฯ ธนาคาร แม่กลัวกดอะไรผิด”* [ID26] หรือกรณีผู้ปกครองมีพฤติกรรมเสี่ยงอันตราย เช่น *“พ่อชอบกดลิงก์ที่แปลกให้อีเมลคนอื่นง่าย ๆ ชอบพิมพ์พาสเวิร์ด mobile banking โชว์คนอื่น”* [ID18] ช่องว่างนี้ไม่เพียงทำให้ผู้ปกครองเปราะบางต่อภัยออนไลน์ นอกจากนี้ ยังมีลักษณะของผู้ปกครองที่เข้าใจผิดเกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยีของลูก โดยเฉพาะในช่วงเรียนออนไลน์ ดังประสบการณ์นักศึกษาที่ระบุว่า *“บ้านมักจะไม่เข้าใจว่าเราเปิดไอแพดคือเราเรียนอยู่ เขามักจะคิดว่าเราเล่นเกมหรือกำลังว่างอยู่ แล้วก็บ่นเราว่าวัน ๆ ไม่ทำอะไรเลยอยู่แต่กับไอแพด”* [ID24] ความเข้าใจผิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้ปกครองขาดความเข้าใจบริบทการใช้เทคโนโลยีของลูกในยุคปัจจุบัน

ช่องว่างทักษะดิจิทัลดังกล่าวยังเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญหาความปลอดภัยและความเสี่ยงทางดิจิทัล โดยเฉพาะพฤติกรรมการเผยแพร่และเชื่อข้อมูลที่ไม่ได้รับการตรวจสอบ เช่น *“ชอบแชร์ fake news มา แล้วก็เชื่อทุกอย่าง”* [ID14] หรือ *“เสพข่าวที่ส่งต่อกันมาผ่านทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และเชื่อกันโดยไม่มีสาเหตุหรือแหล่งข่าวที่ชัดเจน”* [ID21] ปัญหานี้ไม่เพียงส่งผลต่อความเข้าใจที่ผิดพลาด แต่ยังกระทบต่อสุขภาพจิตและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน เช่น กรณีการแพร่ระบาดโควิด-19 นักศึกษาเล่าว่า *“แม่เสพข่าวจากอินเทอร์เน็ตแบบเยอะเกินไปจนทำให้หมกมุ่นแล้วมากังวล มาบ่นกับฉันตอนโควิดทำให้ไม่ได้ออกจากบ้านเลย”* [ID7] ทั้งนี้ พบประเด็นที่น่าสนใจคือเมื่อเยาวชนพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว พวกเขากลับถูกท้าทายด้วยคำถามว่า *“เรารู้ได้ไง เรายังเด็กจะรู้ดีกว่าข่าวในนี้ได้ไง”* [ID24] สิ่งนี้แสดงถึงความตึงเครียดระหว่างอำนาจของผู้ใหญ่กับความรู้ด้านดิจิทัลของเยาวชนอย่างชัดเจน

จากปัญหาการขาดทักษะในการประเมินข้อมูล นักศึกษาจึงมองว่าผู้ปกครองตนเองมีความเปราะบางต่อภัยออนไลน์และการถูกหลอกลวงในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่

“การคลิกลิงค์เข้าไป แล้วก็หลอกเอาข้อมูลส่วนตัว” [ID10] หรือการเผชิญกับภัยของ *“แก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกลวง”* [ID28] กรณีหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างขาดทักษะกับความเสี่ยงซึ่งนักศึกษาเล่าว่า *“พ่อเคยถูกหลอกเงินจากคนที่ปลอมแปลงรูป Profile...เข้ามาหลอกลวงคล้าย ๆ คอลเซ็นเตอร์...จนเสียเงินไปหลายบาท”* [ID36] ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญหาไม่ได้เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลในโลกดิจิทัล เมื่อผู้ปกครองมีข้อจำกัดด้านทักษะเชิงเทคนิคและความรู้สารสนเทศ อีกทั้งไม่เปิดรับคำแนะนำจากเยาวชน ก็อาจจะทำให้มีความเสี่ยงต่อภัยออนไลน์มากขึ้น

2. กลวิธีที่เยาวชนใช้ในการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักศึกษามีกลวิธีในการจัดการปัญหาดิจิทัลที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว พยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยกลวิธีเหล่านี้สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ 1. การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ 2. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม และ 3. การตั้งกฎและข้อตกลงร่วมกัน

ในแนวทางการสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ นักศึกษาพยายาม *“อธิบายถึงเหตุผลว่าที่ต้องใช้โทรศัพท์ เพราะต้องเรียนออนไลน์และต้องหาความรู้ในอินเทอร์เน็ต ไม่ใช่ติดเล่น”* [ID17] หรือ *“อธิบายในเรื่องความปลอดภัยแอปฯ ให้แม่สบายใจ ทั้งในเรื่องนโยบายรักษาข้อมูลผู้ใช้แอปฯ หรือวิธีเก็บหลักฐานการโอน”* [ID26] กลวิธีนี้ไม่เพียงแก้ปัญหาความเข้าใจผิด แต่ยังพยายามสร้างความไว้วางใจระหว่างรุ่น และยังได้เลือกการเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารด้วย เช่น *“แก้ปัญหาโดยการโทรคุยกันแทนการพิมพ์ ไม่ก็มาคุยกันแบบเจอตัวเลย”* [ID37] เพื่อลดความเข้าใจผิดที่อาจเกิดจากการสื่อสารผ่านข้อความ

สำหรับกลวิธีการให้ความรู้และเตือนภัย เป็นการยกระดับจากการอธิบายไปสู่การให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ นักศึกษาบางคนเลือกวิธีการ *“ส่งข่าวที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า หรือส่งเหตุผลรองรับ”* [ID5] หรือ *“คุยกับผู้ปกครองตรง ๆ ว่าข้อมูลใดจริง ข้อมูลใดเท็จ และเตือนไม่ให้เชื่อแหล่งข่าวที่ส่งต่อ ๆ กันมา”* [ID21] ขณะที่บางคนให้แนวทางที่เป็นรูปธรรมมาก เช่น *“ดาวน์โหลด App Whoscall ลงในโทรศัพท์ของผู้ปกครอง บล็อก sms และเบอร์โทรนั้น...ตรวจสอบบัญชี ผ่านเว็บ blacklist ว่าเคยมีประวัติการโกงไหม”* [ID28] สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการกลับกันของบทบาทระหว่างรุ่น ที่เยาวชนกลายเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง นักศึกษาบางคนสะท้อนถึงความยากลำบากในการสื่อสารกับผู้ปกครอง โดยเลือกใช้กลวิธีเงียบมากกว่าการโต้แย้งดังคำกล่าวว่า *“ขอเลือกจะเงียบไม่ค่อยเถียงกับเขา (ผู้ปกครอง) แล้วเพราะเถียงไปก็ไม่ชนะ ”* [ID24] ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กลวิธีดังกล่าวไม่ได้ผลเสมอไป เมื่อต้องเผชิญกับความตึงเครียดด้านอำนาจระหว่างรุ่น

เมื่อการสื่อสารและให้ความรู้ไม่เพียงพอ นักศึกษาจะหันมาใช้แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม โดยการสร้างกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว เป็นความพยายามในการลดการใช้เทคโนโลยีผ่านการสร้างทางเลือกอื่น โดยบางคน *“ชวนครอบครัวออกไปเที่ยวต่างจังหวัด เพื่อให้ครอบครัวได้มีเวลาอยู่ร่วมกันมากขึ้น”* [ID3] หรือ *“ชวนกันออกไปเที่ยวใช้เวลาด้วยกัน ไปหาอะไรทานข้างนอก หาของที่สามารถนำไปประดิษฐ์ด้วยกันได้”* [ID11] ที่น่าสนใจคือบางครอบครัวพยายามใช้เทคโนโลยีในรูปแบบที่สร้างการมีส่วนร่วม เช่น “หาหนังดูด้วยกันแล้วคุยกันเกี่ยวกับหนังเรื่องนั้น” [ID25] แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีไม่จำเป็นต้องเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว หากสามารถปรับการใช้งานให้เป็นกิจกรรมร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม บางครอบครัวพบว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเป็นทางออกที่เป็นไปได้มากกว่าการพยายามเปลี่ยนแปลงผู้อื่น นักศึกษาบางคนตัดสินใจ *“ไม่เล่น social media และหากิจกรรมอื่นทำเวลาว่าง ๆ”* [ID1] หรือ *“ลดเวลาในการใช้มือถือหรือ social media ลง เช่น เวลาที่มารวมตัวกันเพื่อรับประทานอาหารก็จะพยายามไม่ใช้มือถือ”* [ID34] บางคนปรับพฤติกรรมในการโพสต์โดย *“คัดกรองข้อความก่อนโพสต์”* [ID12] หรือ *“ซ่อนการมองเห็นของบัญชีคนในครอบครัวหรือญาติ ๆ”* [ID35] เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง กลวิธีนี้สะท้อนให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เยาวชนเรียนรู้ที่จะจัดการกับความขัดแย้งผ่านการปรับตัว

บางครอบครัวเลือกใช้กลวิธีการตั้งกฎและข้อตกลงร่วมกัน สร้างความชัดเจนและลดความขัดแย้ง นักศึกษาระบุว่าครอบครัวตนเอง *“ทำข้อตกลงกันว่า ถ้านั่งกินข้าวพร้อมกัน ห้ามนำมือถือขึ้นมาเล่นควรใช้เวลาด้วยกันบ้าง”* [ID19] บางคนใช้วิธี *“คุยกับพ่อตรง ๆ ว่าถ้าจะลงรูปเราก็บอกเราก่อน”* [ID23] เพื่อตกลงเรื่องความเป็นส่วนตัว หรือ *“ไลน์บอกเขาในกลุ่มไลน์ครอบครัว ว่าตอนนี้อยู่ไหน ทำอะไรอยู่”* [ID29] เพื่อลดความกังวลของผู้ปกครอง ข้อตกลงเหล่านี้ไม่ได้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัว แต่เป็นการเจรจาต่อรองระหว่างความเป็นส่วนตัวกับความรับผิดชอบต่อครอบครัว

3. บทบาทของเยาวชนที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

จากผลการวิเคราะห์กลวิธีที่เยาวชนใช้ในการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว พบว่า เยาวชนไม่ได้เป็นเพียงผู้ใช้เทคโนโลยี แต่เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ดูแลด้านดิจิทัลให้กับครอบครัว บทบาทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพลวัตอำนาจและความรู้ภายในครอบครัว โดยมีบทบาทหลัก 4 ประเภท ดังนี้

3.1 บทบาทผู้สอนและให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นบทบาทที่พบมากที่สุดและมีความซับซ้อนในหลายระดับ นักศึกษาได้สอนการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี การใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ดังเช่นที่นักศึกษาระบุว่าตนเองมีหน้าที่ *“สอนพ่อแม่เล่นไอจี ดูยูทูบ”*

[ID37] หรือ *“สอนการใช้โทรศัพท์ให้กับคนในครอบครัว”* [ID17] ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล บางคนทำหน้าที่ *“สมัคร Line Facebook ให้กับคนในบ้าน รวมถึงสอนวิธีการใช้ อีกทั้งหากเกิดปัญหาขัดข้องก็จะเป็นคนแก้ไขให้”* [ID35] สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเยาวชนที่ครอบคลุมตั้งแต่การเริ่มต้นใช้งานไปจนถึงการติดตามเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งไม่เพียงแก้ปัญหาเทคนิคเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ตัวกลางอธิบายเนื้อหาออนไลน์ ให้ผู้ใหญ่เข้าใจคำศัพท์วัยรุ่นหรือคอนเทนต์ที่ซับซ้อนดังที่นักศึกษาระบุว่า “เป็นตัวช่วยอธิบายเวลาในสื่อออนไลน์มีคำศัพท์วัยรุ่นหรือคอนเทนท์ที่คุณพ่อกับคุณแม่ไม่เข้าใจ” [ID36] สิ่งนี้ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่เยาวชนรู้สึกว่าต้องเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองกับโลกออนไลน์

3.2 บทบาทการเป็นผู้คัดกรองข้อมูลและเฝ้าระวังความปลอดภัยให้ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการยกระดับจากการสอนการใช้งานไปสู่การปกป้องครอบครัวจากภัยออนไลน์ นักศึกษาคนหนึ่งอธิบายถึงบทบาทการเป็นผู้คัดกรองและปกป้องครอบครัวจากภัยออนไลน์ไว้อย่างครอบคลุมว่า

“ปกติจะช่วยหาข้อมูลที่น่าเชื่อ ทำความเข้าใจภัยอันตรายต่าง ๆ ที่แฝงมากับสื่ออินเทอร์เน็ต บอกข้อมูลอธิบายเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลเหล่านี้ให้พ่อแม่รู้เท่าทันและปรับตัวเองเพื่อช่วยให้ดิจิทัลไปในทิศทางที่ถูกต้อง...เนื่องจากพ่อแม่ของเราไม่อาจติดตามการใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างเข้าใจหรือรู้ทันเหตุการณ์ทางดิจิทัล” [ID28]

3.3 บทบาทการเป็นผู้แทนในการทำธุรกรรมดิจิทัล เนื่องจากการที่ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในการใช้งานดิจิทัล เยาวชนจึงต้องรับบทบาทเป็นผู้ทำธุรกรรมแทน นักศึกษาบางคนระบุว่าทำหน้าที่ *“โอนเงินออนไลน์แทนพ่อแม่”* [ID6] หรือ *“เป็นคนโอนเงินออกตังค์จ่ายค่าน้ำค่าไฟ ของใช้ต่าง ๆ ให้คนในบ้าน เพราะพ่อแม่ไม่สะดวกใช้ Mobile Banking”* [ID18] รวมถึงกรณีการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ *“เวลาที่แม่จะกดสั่งของออนไลน์ก็ชอบเรียกหนูไปสั่งให้ เพราะบางทีพอเราสั่งซื้อกับต่างที่ ที่ไม่ใช่ Platform เดิมที่เคยใช้ ท่านก็จะทำไม่เป็นและไม่กล้าที่จะกดสั่ง”* [ID19] บทบาทนี้แม้จะช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและอำนวยความสะดวกให้ครอบครัว แต่อาจสะท้อนให้เห็นความไม่สมดุลของทักษะดิจิทัลที่ผู้ปกครองพึ่งพาลูกจนไม่พัฒนาทักษะของตนเอง

3.4 บทบาทผู้เชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล นักศึกษาส่วนใหญ่ทำหน้าที่แจ้งข้อมูลต่าง ๆ ดังเช่นที่ระบุว่า *“เวลามีข่าวคนละครึ่งก็จะบอกพ่อแม่ว่าเตรียมตัวลงทะเบียนนะ ...และก็ช่วงนี้น้องอยู่ ม.ปลายก็จะช่วยน้องดูค่ายและงาน Open house ของแต่ละมหาวิทยาลัยให้น้อง”* [ID8] บทบาทนี้แตกต่างจากการคัดกรองข้อมูล ตรงที่ไม่ได้เน้นการปกป้องจากข้อมูลที่เป็นอันตราย แต่เป็นการเชิงรุกในการนำสารสนเทศที่เป็นประโยชน์มาแบ่งปันและสร้างการมีส่วนร่วมในครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยทั้ง 3 ประเด็นร่วมกัน พบว่าปัญหาดิจิทัลในครอบครัว กลวิธีที่เยาวชนใช้ในการจัดการ และบทบาทที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ลักษณะของปัญหาที่เยาวชนเผชิญมีส่วนกำหนดแนวทางการจัดการและนำไปสู่การก่อตัวของบทบาทเฉพาะด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความเชื่อมโยงระหว่างปัญหา กลวิธี และบทบาทของเยาวชน (N=40)

ปัญหาที่พบ	กลวิธีที่ใช้ในการจัดการ	บทบาทเยาวชน
ช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่น - ทักษะดิจิทัลผู้ปกครองและลูกไม่เท่ากัน - เข้าใจผิดเกี่ยวกับการใช้งานของลูก - ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในการใช้งานดิจิทัล - ไม่กล้าทำธุรกรรม สั่งซื้อสินค้าออนไลน์	**การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้** - สอนทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัล - อธิบายวิธีใช้แอปฯ และความปลอดภัย - อธิบายเหตุผลการใช้เทคโนโลยี	**ผู้สอนให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีและเป็นผู้แทนในการทำธุรกรรมดิจิทัล** - สอนการใช้อุปกรณ์ แอปฯ - อธิบายเนื้อหาออนไลน์ และแก้ปัญหาเทคนิค - ทำธุรกรรมการเงินแทน สั่งซื้อสินค้าแทนผู้ปกครอง
การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ได้ตรวจสอบภัยออนไลน์และการถูกหลอกลวง - แชร์ข่าวปลอม ถูกหลอกผ่านลิงก์/คอลเซ็นเตอร์	**การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้** - ส่งข่าวที่น่าเชื่อถือให้ - เตือนไม่ให้เชื่อข่าวที่ส่งต่อ - ติดตั้งแอปฯ ป้องกัน	**ผู้คัดกรองข้อมูลและเฝ้าระวังความปลอดภัย** - ตรวจสอบข้อมูล คัดกรองข่าว แจ้งเตือนภัยออนไลน์ ดูแลเพจครอบครัว
การขาดการสื่อสาร ความห่างเหิน และความขัดแย้งเรื่องความเป็นส่วนตัว - ต่างคนต่างใช้เทคโนโลยี - ถูกควบคุมหรือติดตาม	**การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและข้อตกลงร่วมกัน** - สร้างกิจกรรมร่วมกัน - ลดเวลาใช้มือถือ สร้างข้อตกลงไม่ใช้มือถือในบ้าน - คัดกรองเนื้อหาก่อนโพสต์	**ผู้เชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล** - แจ้งข่าวสาร อัพเดทข้อมูลที่เป็นประโยชน์ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มครอบครัว

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

ผลการศึกษานี้เป็นภาพสะท้อนความซับซ้อนของปัญหาดิจิทัลในครอบครัวไทย ประการแรก ประเด็นเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์และอำนาจระหว่างรุ่น (Generation Gap) ที่สะท้อนความไม่สมดุลของความรู้ ทักษะ และอำนาจในการตัดสินใจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้การปกครองที่เป็นเยาวชนอย่างนักศึกษา จากข้อมูลที่ชัดเจนว่า ความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักศึกษาสูงกว่าผู้ปกครอง ในทางตรงกันข้ามผู้ปกครองยังขาดความมั่นใจและทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้เกิดทั้งการพึ่งพาและความตึงเครียดระหว่างรุ่น เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Siwapathomchai (2020) และ Siwapathomchai (2021) แม้เยาวชนจะสามารถให้ความช่วยเหลือและมีอำนาจความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล แต่ผู้ปกครองยังคงครองอำนาจของความเป็นผู้ใหญ่ และยังเชื่อว่าชุดความรู้จากความเป็นผู้ใหญ่เป็นความจริงแท้ ความไม่สอดคล้องกันของอำนาจสองรูปแบบนี้นำไปสู่ความขัดแย้ง

การไม่เชื่อใจ และการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน ส่งผลให้เกิดความพยายามควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ และตั้งคำถามต่อชุดความรู้ของเยาวชน

ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับงานของณัฐพงศ์ แย้มเจริญ และคณะ (2566) ที่พบว่าครอบครัวไทยในยุคดิจิทัลมีลักษณะเป็นครอบครัวเชื่อมต่อ (Connected Family) แต่ช่องว่างระหว่างวัยและการรู้เท่าทันสื่อที่ต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ร่วมกันบนโซเชียลมีเดียของคนในครอบครัว ส่วนในงานของภัทรพรรณ ทำดี (2564) ที่ระบุว่า ชาวดิจิทัลไทยต้องรับภาระเป็นผู้สอนและตามแก้ปัญหาเทคโนโลยีให้ผู้ใหญ่ในบ้าน แต่กลับพบว่าการสอนหลายครั้งก็ไม่เกิดผลเนื่องจากข้อจำกัดในการเรียนรู้ของคนแต่ละรุ่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวปรากฏเช่นเดียวกันในข้อมูลของการศึกษานี้ เช่นกรณีที่เยาวชนพยายามบอกผู้ปกครองว่าข่าวที่แชร์เป็นข่าวปลอม แต่กลับถูกปฏิเสธด้วยเหตุผลว่า *“เรายังเด็กจะรู้ดีกว่าข่าวในนี้ได้ไง”* ซึ่งสะท้อนภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของเยาวชนที่มีความรู้ด้านดิจิทัลแต่ไม่ได้รับการยอมรับภายใต้โครงสร้างอำนาจในครอบครัวไทย

ประการที่สอง การควบคุมดังกล่าวกลับไม่มีอำนาจอย่างเข้มข้นมากนัก เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลนี้ยังเป็นพื้นที่ของการเจรจาต่อรองบทบาทของเยาวชนในบ้านได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมย้อนกลับไปยังผู้ปกครอง (ภัทรพรรณ ทำดี, 2564; Correa, 2014; Perez et al., 2019; Tang et al., 2024) เพราะเยาวชนยังคงใช้ความรู้และทักษะดิจิทัลในการต่อรอง ปรับเปลี่ยน และสร้างความหมายใหม่ของตนเองผ่านบทบาทในชีวิตประจำวัน เช่น การอธิบายเหตุผลของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียน การกำหนดข้อตกลงเรื่องการใช้มือถือในมื้ออาหาร การขอสิทธิในความเป็นส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือการรายงานความเคลื่อนไหวเพื่อคลายความกังวลของผู้ปกครอง เป็นต้น กลวิธีเหล่านี้ไม่ใช่การแสดงออกในการต่อต้านหรือขัดขืนอย่างรุนแรง แต่ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการแสดงบทบาทความรับผิดชอบในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และพยายามที่จะรักษาตัวตนของการเป็นเยาวชนที่มีทักษะความรู้ด้านดิจิทัล การเจรจาต่อรองดังกล่าวสะท้อนความพยายามของเยาวชนในการรักษาทั้งความเป็นอิสระของตนเองและความสัมพันธ์กับครอบครัวไปพร้อมกัน (Humphry et al., 2025; Siwapathomchai, 2021)

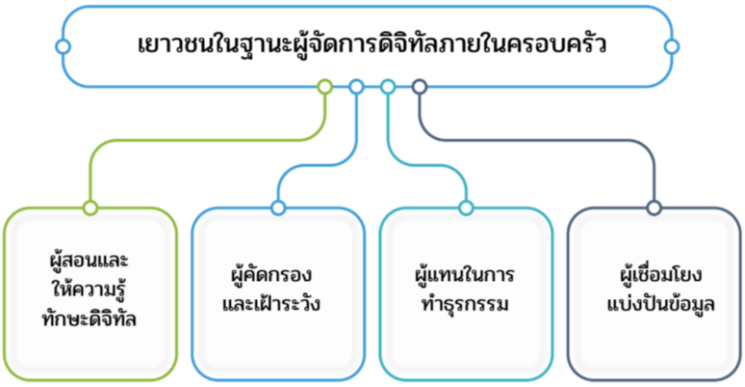
อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนบริบทเฉพาะของครอบครัวไทยคือบางกรณีเยาวชนเลือกที่จะเงียบหรือยอมรับสถานการณ์เมื่อรู้สึกว่าโต้แย้งไปไม่อาจชนะ กลวิธีดังกล่าวสะท้อนถึงแรงกดดันจากค่านิยมการเคารพผู้อาวุโสในสังคมไทยที่อาจจำกัดพื้นที่ในการแสดงออกของเยาวชน ซึ่งอาจแตกต่างจากบริบทตะวันตกที่เยาวชนมักมีพื้นที่ในการเจรจาต่อรองกับผู้ปกครองมากกว่า (Fox et al., 2025; Humphry et al., 2025)

ประการสุดท้ายผลการศึกษานี้แสดงถึงการที่เยาวชนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ใช้หรือผู้ถ่ายทอดทักษะไปสู่การเป็นผู้กระทำการทางดิจิทัลร่วมในระบบครอบครัว กล่าวคือ

เยาวชนมีส่วนร่วมชัดเจนในการจัดการดิจิทัลของครอบครัว เช่น การตรวจสอบข้อมูล การทำธุรกรรมแทน การเตือนและเฝ้าระวังความเสี่ยง การเชื่อมต่อข่าวสาร การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจโลกออนไลน์ ซึ่งไม่เพียงเป็นการทำครั้งคราว แต่เป็นความรับผิดชอบในชีวิตประจำวันและแสดงการเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว เยาวชนจึงอยู่ในฐานะผู้จัดการพื้นที่ดิจิทัลของครอบครัว มากกว่าจะเป็นเพียงผู้ใช้งานหรือผู้สอนเทคโนโลยีเท่านั้น ข้อค้นพบนี้สะท้อนภาพแนวคิดการขัดเกลาทางสังคมแบบย้อนกลับ (Reverse Socialization) ซึ่งแสดงถึงปรากฏการณ์การสลับบทบาทในการเรียนรู้ทางสังคมเกิดขึ้นชัดเจนในครอบครัวไทย (ภัทรพรรณ ทำดี, 2564) และเยาวชนไทยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ปกครอง (Siwapathomchai, 2020)

จากผลการวิจัยทั้งสามประเด็น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อค้นพบนี้ไม่เพียงแสดงให้เห็นว่าครอบครัวไทยต้องการการพัฒนาทักษะดิจิทัลเท่านั้น แต่ต้องการการสร้างความเห็นอกเห็นใจทางดิจิทัล (Digital Empathy) ระหว่างรุ่นให้สามารถในการเข้าใจประสบการณ์ข้อจำกัด และมุมมองของคนต่างรุ่นที่มีต่อเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาอื่นที่พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ดิจิทัลร่วมกันระหว่างรุ่นสามารถสร้างพื้นที่แห่งความเข้าใจและการเรียนรู้แบบสองทิศทาง (ภัทรพรรณ ทำดี, 2564; Hébert et al., 2022)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 บทบาทเยาวชนกับการจัดการปัญหาดิจิทัลในครอบครัว
ที่มา: ผู้วิจัย

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า เยาวชนไทยในยุคดิจิทัลมีบทบาทที่ซับซ้อนและหลากหลายกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะดิจิทัลให้ผู้ปกครอง เยาวชนต้องสวมบทบาท 4

ประการคือ ผู้สอนและให้ความรู้ ผู้คัดกรองและเฝ้าระวัง ผู้แทนในการทำธุรกรรม และผู้เชื่อมโยงแบ่งปันข้อมูล ซึ่งบทบาททั้งสี่นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกันและซ้อนทับกัน ไม่ใช่เกิดขึ้นแบบแยกส่วน (ดังภาพที่ 1) ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนแนวคิด “เยาวชนในฐานะผู้จัดการดิจิทัลภายในครอบครัว” ที่ขยายความเข้าใจจากเดิมที่มองเยาวชนเป็นเพียงผู้รับการขัดเกลาทางสังคมหรือผู้ถ่ายทอดทักษะเท่านั้น ไปสู่การมองว่าเยาวชนเป็นผู้กระทำการที่มีหลายบทบาทในการจัดการพลวัตของครอบครัวในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนานโยบายด้านการรู้เท่าทันดิจิทัลในระดับครอบครัว (Family-Based Digital Literacy) ลดช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างรุ่น สนับสนุนการเรียนรู้ทางดิจิทัลร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการพัฒนากิจกรรมหรือหลักสูตรเสริมที่เปิดพื้นที่ให้เยาวชนและผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีร่วมกัน ลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างรุ่นจากครอบครัวเยาวชนในหลากหลายกลุ่ม การเปรียบเทียบระหว่างครอบครัวในเขตเมืองและชนบท หรือครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของเยาวชนในฐานะผู้จัดการดิจิทัลภายในครอบครัวให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ฐานิดา บุญวรรโณ และคณะ. (2565). ข้อถกเถียงเรื่องความยั่งยืนทางดิจิทัล: มิติครอบครัวและความสัมพันธ์ เกษตรกรรม การท่องเที่ยว และการอพยพย้ายถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(2), 39–72.

ณัฐพงศ์ แย้มเจริญ และคณะ. (2566). การใช้พื้นที่บนโซเชียลมีเดียของผู้ปกครองและเยาวชนไทยในครอบครัวไทยยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 22(2), 100–112.

ภัทรพรรณ ทำดี. (2564). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อประชากรต่างรุ่นในครอบครัวจากมุมมองของประชากรชาวดิจิทัลไทย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 37(2), 1–20.

Alam, M. S. et al. (2025). Reflective Narratives as Qualitative Data: A Fundamental Understanding. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*, 5(4), 57–63.

Anisti, A. et al. (2023). Family Communication Patterns in the Era Digital Technology. *ARRUS Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(6), 750–756.

Correa, T. (2014). Bottom-Up Technology Transmission within Families: Exploring How Youths Influence Their Parents' Digital Media Use with Dyadic Data. *Journal of Communication*, 64(1), 103–124.

Fox, C. et al. (2025). *Parenting in a digital era: A narrative review* (Research Series No. 218). Dublin: Economic and Social Research Institute.

Hébert, C. et al. (2022). #Digital parents: Intergenerational learning through a digital literacy workshop. *Journal of Research on Technology in Education*, 54(1), 34–91.

Humphry, J. et al. (2025). *Social Digital Dilemmas: Young People's and Parents' Negotiation of Emerging Online Safety Issues*. Retrieved February 9, 2026, from https://shorturl.asia/WCEwX

Perez, M. E. et al. (2019). Inverse Socialization with Technology: Understanding Intergenerational Family Dynamics. *Journal of Consumer Marketing*, 36(6), 818–826.

Siwapathomchai, S. (2020). *Children's Use of New Media and Parental Mediation in the Thai Family Context: Negotiation, Agency and Autonomy* (Doctoral Thesis). Loughborough: Loughborough University.

_____. (2021). Thai Children's New Media Use at Home: Intra-Family Communication and Reverse Socialisation. *Journal of Language and Culture*, 40(2), 166–196.

Tang, Z. et al. (2024). Exploring the Process of Technology Socialization (TS) in the Family: ICT Adoption for Middle-aged Parents with the Influence of Adult Children. *Information Systems Frontiers*, 26(5), 1873–1892.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.256-269.

กฎหมายคณะสงฆ์ว่าด้วยทรัพย์สินของวัดและการบริจาคในนามวัด*

SANGHA LAW ON TEMPLE PROPERTY AND DONATIONS IN THE NAME OF THE TEMPLE

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร)
Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro)
วัดบางอ้อยช้าง นทบุรี
Wat Bang Oi Chang, Nonthaburi
Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษากฎหมายคณะสงฆ์ว่าด้วยทรัพย์สินของวัดและการบริจาคในนามวัด โดยวิธีการศึกษาข้อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จากหนังสือตำรา อินเตอร์เน็ตและวิเคราะห์สังเคราะห์ผลจากการศึกษา พบว่า 1. กฎหมายที่ดินและการครอบครองที่ดินวัดมีการจัดการตามจารีตประเพณี ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในที่ดินและการออกเอกสารสิทธิ์อย่างเป็นระบบ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวง ระเบียบและมติมหาเถรสมาคม และ 2. พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินว่าด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31 ทวิ ได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่า วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นการรับรองสถานะทางกฎหมายของวัดในฐานะนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ทำให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแยกต่างหากจากพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดนั้น โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปรวมถึงการจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 31 (2) และในกรณีที่วัดไม่มีเจ้าอาวาส มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส และหากไม่มีผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสด้วย และ 3.กฎหมายการบริจาคในนามวัดปัจจุบันลดหย่อนภาษี 2 เท่าสำหรับผู้บริจาคให้แก่วัด กฎหมายกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีไว้อย่างชัดเจน โดยบุคคลธรรมดาสามารถนำเงินบริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ ส่วนนิติบุคคลสามารถนำไปหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ ทั้งนี้ การบริจาคต้องมีหลักฐานที่ถูกต้อง เช่น ใบเสร็จรับเงินหรือหนังสือรับรองการบริจาคตามที่กรมสรรพากรกำหนด

คำสำคัญ: กฎหมาย; คณะสงฆ์; ทรัพย์สินของวัด; การบริจาค

*Received September 30, 2025; Revised December 24, 2025; Accepted January 4, 2026

Abstract

This academic article aimed to study the Sangha Act regarding monastery property and donations made in the name of the monastery. The methodology was to study the laws and Sangha Acts from textbooks, the internet, and analyzed and synthesized the results. The study was found that: 1. Land law and temple land ownership are managed according to custom. Later, when the Land Code of 1954 was promulgated, systematic principles regarding land rights and the issuance of title deeds were established. This was followed by the Sangha Act of 1962, ministerial regulations, rules, and resolutions of the Sangha Supreme Council, and 2. The Sangha Act regarding property, Section 31 bis of the Sangha Act of 1962, clearly states that a temple has the status of a juristic person. This certifies the legal status of a monastery as a juristic person under public law. This gives the monastery legal rights and duties that are separated from those of the monks residing in that monastery. The abbot is the representative of the monastery in general affairs, including property management, as per Section 31 (2). In the case where the monastery does not have an abbot, Section 31, paragraph two, stipulates that the acting abbot has the same authority and duties as the abbot. If there is no acting abbot, 3. The current law on donations made in the name of the monastery provides a double tax deduction for donors to the monastery. The law clearly stipulates tax benefits. Individuals can deduct donations not exceeding 10 percent of their assessable income after deducting expenses and other deductions, while juristic persons can deduct up to 2 percent of their net profit as expenses. However, donations must be accompanied by valid evidence, such as receipts or donation certificates as specified by the Revenue Department.

Keywords: Law; Sangha; Temple Property; Donations

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวเนื่องกับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องและมีการศึกษาและพัฒนาเพื่อพัฒนากระบวนการให้ประชาชนได้รับความรู้สามารถพัฒนาจิตใจเพื่อเข้าสู่สังคมได้อย่างสันติสุขและเน้นในการที่จะสร้างองค์ความรู้ที่ดีให้แก่สังคมประเทศชาติได้อย่างดีจะเห็นได้ว่าพุทธศาสนานั้นมีการหยั่งรากลงถึงประเทศไทยมาอย่างยาวนานความคาดหวังที่มีต่อพระสงฆ์จึงมีความคาดหวังที่ในระดับสูงมาก แต่ก็เกิดปัญหาในความคาดหวังนั้นคือมีข่าวในภาพลบที่เกิดขึ้นอย่างมากมายทำให้คณะสงฆ์ได้รับผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสตรีที่มาเกี่ยวข้องกับวัดและอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องทรัพย์สินที่เป็นกรณีศึกษาอย่างดีดังนั้น ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้ในลักษณะการศึกษาทรัพย์สินของวัดและที่จะเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษีและการทำบัญชีต่าง ๆ ทำให้เป็นองค์ความรู้ที่ให้ผู้อ่านได้สามารถศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัดจึงมิได้เป็นเพียงศาสนสถานเท่านั้น หากแต่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการสงเคราะห์ทางสังคมด้วยบทบาทที่สำคัญเช่นนี้ รัฐจึงได้ตรากฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองและกำกับดูแลทรัพย์สินของวัด โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบหลัก ทรัพย์สินของวัดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป เนื่องจากได้รับการจัดประเภทเป็นศาสนสมบัติ ซึ่งแบ่งออกเป็นศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลรักษาตามลำดับ การเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์ของผู้บริจาคและหลักพระธรรมวินัย

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งในการพิจารณากฎหมายทรัพย์สินของวัด คือการจัดการกับความซับซ้อนระหว่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั่วไปกับกฎหมายเฉพาะที่บังคับใช้กับศาสนสมบัติ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครองและการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับข้อจำกัดในการโอน การจำหน่าย การเช่า และการแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะเข้มงวดกว่าทรัพย์สินทั่วไป รวมถึงเงื่อนไขพิเศษเกี่ยวกับที่ดินวัดร้างและการกันที่ดินวัดเป็นที่จัดประโยชน์ กฎหมายยังได้กำหนดบทบาทขององค์กรต่าง ๆ ในการกำกับดูแล ได้แก่ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกรมการศาสนา รวมถึงกำหนดกระบวนการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดไว้เป็นการเฉพาะ ในบทความวิชาการ

จึงมุ่งเน้นกล่าวถึงระบบกฎหมายดังกล่าวโดยละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนในการปฏิบัติ

กฎหมายที่ดินและการครอบครองในนามวัด

กฎหมายที่ดินและการครอบครองในนามวัดมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่และการดำเนินกิจการของวัดในประเทศไทย เนื่องจากที่ดินเป็นทรัพย์สินหลักที่วัดใช้เป็นที่ตั้ง ศาสนสถานและจัดกิจกรรมทางศาสนา ระบบกฎหมายที่ดินของไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยในอดีตที่ดินวัดมักเกิดจากการอุทิศถวายของพุทธศาสนิกชนหรือพระมหากษัตริย์และมีการจัดการตามจารีตประเพณี ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในที่ดินและการออกเอกสารสิทธิ์อย่างเป็นระบบรวมถึงมีบทบัญญัติเฉพาะสำหรับการจัดการที่ดินวัดด้วย นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวง ระเบียบ และมติมหาเถรสมาคม (ณัฏฐ์ อุตรวิเชียร และอารดา ชัยเสนา, 2566) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะในการจัดการที่ดินของวัด ซึ่งกฎหมายที่ดินและการครอบครองในนามวัด มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. สถานะทางกฎหมายของวัดในการถือครองที่ดิน วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ซึ่งสามารถเป็นผู้ทรงสิทธิในที่ดินได้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31 ทวิ ที่บัญญัติว่า วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ด้วยสถานะนี้วัดจึงสามารถถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินได้ในนามของวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป รวมถึงการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดตามมาตรา 31 (2) อย่างไรก็ตาม อำนาจของเจ้าอาวาสในการจัดการที่ดินของวัดมีขอบเขตจำกัด โดยเฉพาะในกรณีของการจำหน่ายหรือโอนที่ดินของวัด ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ว่าด้วยการโอนอสังหาริมทรัพย์ของวัด นอกจากนี้ ในกรณีของการจัดหาประโยชน์จากที่ดินของวัด เช่น การให้เช่า ก็ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าด้วยการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาการเช่า ค่าเช่า และข้อตกลงในสัญญาเช่า (สมุทร สงวนสิน, 2567)

สถานะทางกฎหมายของวัดในการถือครองที่ดินมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ การที่ที่ดินของวัดมีหลายประเภท ทั้งที่วัดโดยเฉพาะซึ่งหมายถึงเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส ที่ธรณีสงฆ์ซึ่งเป็นที่ดินที่มีผู้อุทิศให้แก่วัดหรือที่วัดจัดซื้อไว้ และที่กัลปนาซึ่งเป็นที่ดินที่มีผู้อุทิศผลประโยชน์ให้แก่วัด แต่ละประเภทมีสถานะทางกฎหมายและหลักในการจัดการที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การจัดการที่ดินของวัดยังต้องคำนึงถึง

ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมที่ดิน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการกำกับดูแลและการจัดการที่ดินที่เกี่ยวข้องกับวัดด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของวัดในการถือครองที่ดินจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการที่ดินของวัดให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนา

2. การได้มาซึ่งที่ดินของวัด สามารถได้มาซึ่งที่ดินได้หลายวิธี วิธีที่พบมากที่สุด คือ การรับบริจาคหรือการอุทิศที่ดินจากพุทธศาสนิกชน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งในระหว่างที่ผู้บริจาคมีชีวิตอยู่โดยการโอนกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 519 หรือโดยพินัยกรรมเมื่อผู้บริจาคถึงแก่ความตายตามมาตรา 1646 ในกรณีของการอุทิศโดยการโอนกรรมสิทธิ์ทางทะเบียนนั้น ต้องมีการจดทะเบียนการให้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเจ้าพนักงานที่ดิน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับโอนในนามของวัด นอกจากการรับบริจาคแล้ว วัดยังอาจได้มาซึ่งที่ดินโดยการซื้อด้วยเงินบริจาคหรือเงินผลประโยชน์ของวัด ซึ่งต้องมีการจดทะเบียนการซื้อขายตามมาตรา 456 หรือโดยการแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินอื่นของวัดตามมาตรา 518 ทั้งนี้ การซื้อหรือแลกเปลี่ยนที่ดินของวัดต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ด้วย

ในบางกรณี วัดอาจได้มาซึ่งที่ดินโดยการจัดตั้งวัดใหม่บนที่ดินที่มีผู้อุทิศให้หรือบนที่ดินของรัฐ หากเป็นกรณีการจัดตั้งวัดบนที่ดินของรัฐ เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติหรือที่สาธารณประโยชน์ จะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายเฉพาะกำหนด เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 หรือประมวลกฎหมายที่ดิน โดยต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน นอกจากนี้ วัดยังอาจได้มาซึ่งที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 หากวัดได้ครอบครองที่ดินต่อเนื่องกันเป็นเวลา 10 ปีสำหรับกรณีทั่วไปหรือ 5 ปีสำหรับกรณีที่ได้มาโดยเสียค่าตอบแทนและมีการจดทะเบียนการได้มา โดยการครอบครองนั้นต้องเป็นการครอบครองโดยสงบ โดยเปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ

3. การออกเอกสารสิทธิ์และการจดทะเบียนสิทธิในที่ดินของวัด การออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของวัดเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายที่ดิน แต่มีลักษณะพิเศษบางประการที่แตกต่างจากการออกเอกสารสิทธิ์ให้แก่บุคคลทั่วไป กล่าวคือ เมื่อมีการจัดตั้งวัดอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว วัดมีสิทธิยื่นคำขอออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นที่ตั้งวัดต่อเจ้าพนักงานที่ดิน โดยเอกสารสิทธิ์ที่วัดอาจได้รับมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับสถานะของที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. โดยทั่วไป การออกเอกสารสิทธิ์ให้แก่วัดต้องมีหลักฐานยืนยันว่าที่ดินนั้นเป็นที่ตั้งของวัดจริง เช่น หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินวัด (แบบ ว.ก.) หลักฐานการได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หรือประกาศกระทรวง

ศึกษาธิการเรื่องการตั้งวัด ในกรณีที่วัดมีที่ธรณีสงฆ์ซึ่งอยู่นอกเขตที่ตั้งวัด วัดก็สามารถยื่นคำขอออกเอกสารสิทธิ์สำหรับที่ธรณีสงฆ์ได้เช่นกัน แต่ต้องมีหลักฐานแสดงว่าที่ดินนั้นเป็นของวัด เช่น หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินวัด (แบบ ธ.ล.) สัญญาซื้อขาย หรือหลักฐานการบริจาค การจดทะเบียนสิทธิในที่ดินของวัดมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการจดทะเบียนสิทธิทั่วไป โดยเฉพาะในกรณีของการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของวัด ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ก่อนเจ้าพนักงานที่ดินจึงจะรับจดทะเบียนการโอนได้ ในทางปฏิบัติ เมื่อวัดประสงค์จะโอนที่ดินของวัด เจ้าอาวาสจะต้องยื่นคำขอความเห็นชอบต่อมหาเถรสมาคมผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงจะสามารถนำหลักฐานไปยื่นขอจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินได้ อนึ่ง ในกรณีของการจดทะเบียนการได้มาซึ่งที่ดินของวัด เช่น การรับให้หรือการซื้อที่ดิน ก็ต้องมีหลักฐานแสดงการได้รับอนุญาตจากมหาเถรสมาคมเช่นกัน ยกเว้นกรณีการรับที่ดินที่มีผู้ยกให้โดยไม่มีค่าตอบแทนและไม่มีเงื่อนไขซึ่งไม่ต้องขออนุญาตมหาเถรสมาคมก่อน

4. การดูแลและจัดการที่ดินของวัด เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 37 (2) ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยในการจัดการที่ดินของวัดนั้นเจ้าอาวาสต้องคำนึงถึงประโยชน์ของวัดเป็นสำคัญและต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง ในกรณีของการให้เช่าที่ดินหรืออาคารของวัด เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาการเช่า ค่าเช่า และข้อตกลงในสัญญาเช่า โดยสัญญาเช่าที่มีระยะเวลาเกิน 3 ปี หรือสัญญาเช่าที่วัดได้รับค่าเช่าเกินกว่า 3 ปีล่วงหน้า หรือสัญญาเช่าที่มีจำนวนเงินค่าเช่ารวมตลอดอายุสัญญาเกินกว่า 50,000 บาท จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือจากกรมการศาสนา (ปัจจุบันคือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ก่อน นอกจากนี้สัญญาเช่าที่มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 3 ปี จะต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 ด้วย (บัญญัติ สุชีวะ, 2551)

สรุปได้ว่า กฎหมายที่ดินและการครอบครองในนามวัดมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการดำเนินกิจการของวัดในประเทศไทย โดยวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนซึ่งสามารถถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินได้ในนามของวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนในการจัดการทรัพย์สิน แต่อำนาจของเจ้าอาวาสมีขอบเขตจำกัด โดยเฉพาะในกรณีของการจำหน่ายหรือโอนที่ดินของวัด ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม วัดสามารถได้มาซึ่งที่ดินได้หลายวิธี ทั้งการรับบริจาค การซื้อด้วยเงินของวัด การแลกเปลี่ยน การจัดตั้งวัดใหม่บนที่ดินที่มีผู้อุทิศให้หรือบนที่ดินของรัฐและการครอบครอง

ปรปักษ์ การออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของวัดเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายที่ดิน แต่มีลักษณะพิเศษบางประการ โดยต้องมีหลักฐานยืนยันว่าที่ดินนั้นเป็นที่ตั้งของวัดจริง เช่น หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินวัด หลักฐานการได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หรือประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการตั้งวัด การดูแลและจัดการที่ดินของวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัด โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของวัดเป็นสำคัญและปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่วัดจะให้เช่าที่ดินหรืออาคาร จะต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาการเช่า ค่าเช่า และข้อตกลงในสัญญาเช่า

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และการบริหารกิจการพระศาสนา รวมถึงการจัดการทรัพย์สินของวัดและคณะสงฆ์ โดยมีทั้งบทบัญญัติระดับพระราชบัญญัติและกฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง ระเบียบ และคำสั่งที่ออกตามความในกฎหมายดังกล่าว (พระอุดมสิทธินายก และคณะ, 2560)

1. สถานะนิติบุคคลของวัด มาตรา 31 ทวิ บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ส่งผลให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแยกต่างหากจากพระภิกษุ สามารถถือครองทรัพย์สิน ทำนิติกรรม และเป็นคู่ความในคดีได้ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไป รวมถึงการจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 31 (2) กรณีไม่มีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทน มาตรา 32 กำหนดให้ผู้อาวุโสสงฆ์ทำหน้าที่ดังกล่าว (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สถาบันพระสังฆาธิการ, 2564) อย่างไรก็ตาม วัดมีลักษณะเฉพาะในฐานะศาสนสถาน ทำให้ทรัพย์สินบางประเภท เช่น ศาสนวัตถุ อาจมีสถานะพิเศษตามกฎหมายและอยู่ภายใต้ข้อจำกัดมากกว่านิติบุคคลทั่วไป

2. การจำแนกศาสนสมบัติ มาตรา 40 แบ่งศาสนสมบัติออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ศาสนสมบัติกลาง และ 2. ศาสนสมบัติของวัด ศาสนสมบัติกลางอยู่ในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นเจ้าของตามกฎหมาย ส่วนศาสนสมบัติของวัดอยู่ในความดูแลของเจ้าอาวาส โดยต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงและกฎมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง การจำแนกดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อผู้มีอำนาจจัดการและหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ทรัพย์สิน

3. อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส มาตรา 37 (2) กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี และมาตรา 31 (2) ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม การดำเนินการที่มีนัยสำคัญ

เช่น การโอนอสังหาริมทรัพย์หรือการให้เช่าระยะยาว ต้องได้รับความเห็นชอบตามกฎมหาเถรสมาคมและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและสร้างกลไกตรวจสอบถ่วงดุล

4. บทบาทของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มาตรา 15 ตรี (3) ให้อำนาจมหาเถรสมาคมควบคุมและกำกับการบริหารคณะสงฆ์ รวมถึงการออกกฎมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน (สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2567) ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่ดูแลศาสนสมบัติกลางตามมาตรา 40 รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ และให้คำแนะนำแก่วัดในการจัดการศาสนสมบัติของวัด เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนด

5. การยกเลิกวัดและทรัพย์สินวัดร้าง มาตรา 31 กำหนดให้การยกเลิกวัดต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และเมื่อยกเลิกแล้ว ทรัพย์สินของวัดตกเป็นศาสนสมบัติกลาง ซึ่งอยู่ในการดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ การจัดการทรัพย์สินวัดร้างอาจเผชิญปัญหา เช่น การบุกรุกหรือความไม่ชัดเจนด้านเอกสารสิทธิ

สรุปได้ว่า คณะสงฆ์หรือเจ้าอาวาสมีความเกี่ยวเนื่องกับทรัพย์สินของวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้วางโครงสร้างกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของวัดและคณะสงฆ์ โดยมีการกำหนดสถานะนิติบุคคลของวัด ซึ่งทำให้วัดสามารถเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในทรัพย์สินต่าง ๆ ได้ตามกฎหมาย มีการจำแนกประเภทของศาสนสมบัติออกเป็นศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด ซึ่งมีผู้มีอำนาจจัดการและหลักเกณฑ์ในการจัดการที่แตกต่างกัน โดยศาสนสมบัติกลางอยู่ในการดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนศาสนสมบัติของวัดอยู่ในการดูแลของเจ้าอาวาส กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการเป็นผู้แทนของวัดและเป็นผู้จัดการดูแลทรัพย์สินของวัด โดยเฉพาะในมาตรา 37 (2) ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี อย่างไรก็ตาม อำนาจของเจ้าอาวาสมีขอบเขตจำกัดและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดกระบวนการในการยกเลิกวัดและการจัดการทรัพย์สินของวัดร้าง ซึ่งเมื่อมีการยกเลิกวัดโดยพระราชกฤษฎีกาแล้ว ทรัพย์สินของวัดนั้นจะตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

กฎหมายภาษีและการบริจาคในนามวัด

กฎหมายภาษีและการบริจาคในนามวัดมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการของวัดและการส่งเสริมการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ระบบกฎหมายภาษีของไทยได้กำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับวัดและผู้บริจาคทรัพย์สินให้แก่วัดไว้หลายประการ

ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงนโยบายของรัฐในการสนับสนุนกิจการทางศาสนา ในขณะเดียวกันกฎหมายก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีและการใช้ช่องว่างของกฎหมายในทางที่ไม่ถูกต้อง การเข้าใจกฎหมายภาษีและการบริจาคในนามวัดจึงมีความสำคัญทั้งต่อวัดในฐานะผู้รับบริจาคและต่อพุทธศาสนิกชนในฐานะผู้บริจาค เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและได้รับประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนด กฎหมายภาษีและการบริจาคในนามวัดมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. สถานะทางภาษีของวัดและการยกเว้นภาษีสำหรับวัด วัดในฐานะองค์การหรือสถานสาธารณกุศลตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47(7)(ข) ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับเงินได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเงินได้จากการรับบริจาค การจัดกิจกรรมหาทุนหรือเงินได้จากการจัดหาประโยชน์ในทรัพย์สินของวัด เช่น ค่าเช่าที่ดินหรืออาคาร ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร หรือเงินปันผลจากการลงทุน การยกเว้นภาษีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจการของวัดในฐานะองค์กรทางศาสนาที่ไม่แสวงหากำไร อย่างไรก็ตาม การยกเว้นภาษีดังกล่าวมีเงื่อนไขว่าวัดจะต้องได้รับการจัดตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องเป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาหรือได้รับอนุญาตให้ตั้งวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต้องเป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลตามประกาศกระทรวงการคลังเกี่ยวกับภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 2) เรื่อง กำหนดองค์การ สถานสาธารณกุศล สถานพยาบาลและสถานศึกษา ตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สถาบันพระสังฆาธิการ, 2564) นอกจากการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้ว วัดยังได้รับการยกเว้นภาษีอื่น ๆ อีกหลายประเภท เช่น ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 มาตรา 8(4) ที่กำหนดให้ทรัพย์สินที่เป็นที่ตั้งของศาสนสถานหรือที่ประกอบศาสนกิจเฉพาะส่วนที่มิได้ใช้หาผลประโยชน์ได้รับการยกเว้นภาษี นอกจากนี้ วัดยังได้รับการยกเว้นภาษีป้ายตามพระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510 มาตรา 8(3) สำหรับป้ายของสถานศึกษาและสถานพยาบาลสาธารณะของรัฐ องค์การของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล สถานศึกษาเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถานศึกษาเอกชน สถานพยาบาลเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลและการประกอบกิจการของมูลนิธิหรือองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศาสนา การสาธารณกุศลหรือใช้เพื่อการพิจารณาพิพากษาคดี การยกเว้นภาษีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของรัฐในการส่งเสริมกิจการทางศาสนาและการยกย่องให้ศาสนามีบทบาทสำคัญในสังคมไทย

2. สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้บริจาคให้แก่วัด ประมวลรัษฎากรได้กำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้บริจาคทรัพย์สินให้แก่วัดหรือองค์การศาสนาไว้หลาย

ประการ โดยผู้บริจาคสามารถนำเงินบริจาคหรือมูลค่าของทรัพย์สินที่บริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนหรือค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้ได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด กรณีของบุคคลธรรมดา มาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ผู้บริจาคสามารถนำเงินบริจาคหรือมูลค่าของทรัพย์สินที่บริจาคให้แก่วัดหรือองค์การศาสนาที่ทางราชการรับรองไปหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยสามารถหักได้เท่าจำนวนที่บริจาค แต่ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ แล้ว กรณีของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล มาตรา 65 ตรี(3)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ผู้บริจาคสามารถนำเงินบริจาคหรือมูลค่าของทรัพย์สินที่บริจาคให้แก่วัดหรือองค์การศาสนาที่ทางราชการรับรองไปหักเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้เท่าจำนวนที่บริจาค แต่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์), 2557) การที่กฎหมายกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้บริจาคให้แก่วัดเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการบริจาคทรัพย์สินเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนามากขึ้น อย่างไรก็ตาม การได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวมีเงื่อนไขหลายประการที่ผู้บริจาคจะต้องปฏิบัติตาม เช่น ต้องมีหลักฐานการบริจาคที่ถูกต้อง ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นใบเสร็จรับเงินหรือหนังสือรับรองการบริจาคที่ออกโดยวัดหรือองค์การศาสนาที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ ต้องเป็นการบริจาคทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมาย และต้องไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ จากการบริจาค นอกจากนี้ ในกรณีของการบริจาคทรัพย์สินที่มิใช่เงิน เช่น ที่ดิน อาคาร หรือสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ จะต้องมีการประเมินมูลค่าของทรัพย์สินที่บริจาคอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรกำหนดเพื่อใช้เป็นฐานในการคำนวณค่าลดหย่อนหรือค่าใช้จ่ายทางภาษี

3. หลักเกณฑ์และวิธีการบริจาคทรัพย์สินให้แก่วัด การบริจาคทรัพย์สินให้แก่วัดสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สินที่บริจาคและวัตถุประสงค์ของการบริจาค ในกรณีของการบริจาคเงิน ผู้บริจาคสามารถบริจาคได้โดยตรงหรือผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น การโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารของวัด หรือการบริจาคผ่านกล่องรับบริจาค โดยวัดมีหน้าที่ต้องออกใบเสร็จรับเงินหรือหนังสือรับรองการบริจาคให้แก่ผู้บริจาคตามหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรกำหนด เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขอรับสิทธิประโยชน์ทางภาษี ในกรณีของการบริจาคอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินหรืออาคาร การบริจาคจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนการให้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 525 โดยผู้มีอำนาจจัดการแทนวัด ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเจ้าอาวาส จะต้องเป็นผู้รับการโอนกรรมสิทธิ์ในนามของวัด และในกรณีที่การบริจาคอสังหาริมทรัพย์มีมูลค่าสูงหรือมีเงื่อนไขพิเศษ อาจต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก่อน

4. การจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด การจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัดต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง โดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญหลายประการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะในเรื่องของการเก็บรักษาเงินของวัด กล่าวคือ เงินของวัดที่มีจำนวนเกินสามพันบาทขึ้นไป ต้องเก็บรักษาไว้ในตู้นิรภัยของวัด หรือฝากธนาคาร หรือฝากไว้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามข้อ 6 และการเบิกจ่ายเงินของวัดต้องเป็นไปตามอำนาจหน้าที่และเพื่อประโยชน์ของวัด โดยเจ้าอาวาสลงนามในเช็คร่วมกับไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดตามข้อ 7 นอกจากนี้ วัดยังต้องจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและบัญชีทรัพย์สินของวัดตามแบบที่กำหนด เพื่อให้สามารถตรวจสอบการจัดการเงินและทรัพย์สินของวัดได้ และต้องมีการรายงานทางการเงินต่อเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้นและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามที่กำหนด ในการจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด เจ้าอาวาสและผู้เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการบริจาคและประโยชน์ของวัดเป็นสำคัญ โดยต้องใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของวัดอย่างประหยัด คุ้มค่า และโปร่งใส มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ และมีการตรวจสอบและควบคุมการใช้จ่ายอย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการรั่วไหลหรือการใช้จ่ายอย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ในกรณีที่วัดมีเงินหรือทรัพย์สินเหลือจากการใช้จ่ายตามปกติ วัดอาจพิจารณานำเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวไปหาประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม เช่น การฝากเงินในธนาคาร การลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล หรือการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร แต่การจัดหาประโยชน์ดังกล่าวต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่มีความเสี่ยงสูงเกินไป และต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัดอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริจาคและสังคมโดยรวม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการระดมทุนและการดำเนินกิจการของวัดในระยะยาว (สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2567)

สรุปได้ว่า กฎหมายภาษีและการบริจาคในนามวัดมีสาระสำคัญครอบคลุมประเด็นที่สนับสนุนบทบาทและการดำเนินกิจการของวัดในประเทศไทย โดยรัฐได้กำหนดสถานะพิเศษทางภาษีให้แก่วัดในฐานะองค์การหรือสถานสาธารณกุศลตามประมวลรัษฎากรทำให้วัดได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และภาษีป้ายสำหรับกิจการที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีเงื่อนไขว่าวัดต้องได้รับการจัดตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับผู้บริจาคให้แก่วัด กฎหมายกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีไว้อย่างชัดเจน โดยบุคคลธรรมดาสามารถนำเงินบริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ ส่วนนิติบุคคลสามารถนำไปหักเป็น

ค่าใช้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ ทั้งนี้ การบริจาคต้องมีหลักฐานที่ถูกต้อง เช่น ใบเสร็จรับเงินหรือหนังสือรับรองการบริจาคตามที่กรมสรรพากรกำหนด การจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัดต้องเป็นไปตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ซึ่งกำหนดให้มีการเก็บรักษาเงินอย่างปลอดภัย จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและบัญชีทรัพย์สินตามแบบที่กำหนด และมีการตรวจสอบทางการเงินอย่างเป็นระบบ การใช้จ่ายต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริจาคและเพื่อประโยชน์ของวัด

เรื่องใหม่ของคณะสงฆ์

ในปัจจุบันปัญหาการเงินการบัญชีเป็นเรื่องใหม่ในวงการคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นเรื่องใหม่แก่คณะสงฆ์และสร้างความกังวลกับคณะสงฆ์อย่างมาก กรมสรรพากรส่งหนังสือแจ้งด่วนที่สุดถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ระบุใบอนุโมทนาบัตรออกเป็นกระดาษได้ แต่ใช้ในการหักลดหย่อนภาษีไม่ได้ ชี้วัดยังไม่เข้าระบบต้องรีบไปลงทะเบียนกับสรรพากรพื้นที่–ธนาคาร เริ่ม 1 ม.ค. 2569 เป็นต้นไป

หลังจากปัญหาเรื่องเงินบริจาควัดและระบบบัญชีวัด กำลังประเด็นที่สังคมตั้งคำถามถึงความโปร่งใสของระบบบัญชีบริจาคของวัด กรมสรรพากร โดยนายปิ่นสาย สุรัสวดี ได้มีหนังสือด่วนที่สุดถึงผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่องการพัฒนาวิธีการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับการบริจาคให้แก่วัดวาอาราม โดยให้ใช้ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) ของกรมสรรพากร

หนังสือระบุว่า ตามที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) เพื่อยกระดับบริการภาครัฐให้ประชาชนได้รับความสะดวกและความรวดเร็วเพิ่มขึ้นนั้น กรมสรรพากรในฐานะหน่วยงานที่ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้บริจาคให้แก่วัดวาอารามจะดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้บริจาคให้แก่วัดวาอาราม มูลนิธิ สมาคม กองทุน และองค์การที่ได้รับการประกาศโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล ใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยไม่ต้องเก็บหลักฐานการบริจาค และได้รับเงินคืนภาษีรวดเร็วมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและลดภาระให้หน่วยรับบริจาคไม่ต้องจัดทำและเก็บหลักฐานการรับบริจาคเป็นกระดาษ ตลอดจนเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของหน่วยรับบริจาค การปรับปรุงกฎหมายข้างต้นจะเป็นการกำหนดให้การบริจาคให้แก่วัดวาอาราม มูลนิธิ สมาคม กองทุน และองค์การต่าง ๆ ซึ่งผู้บริจาคได้รับสิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาค หรือหักรายจ่ายการบริจาค ต้องใช้ระบบ e-Donation ของกรมสรรพากรเท่านั้น ทั้งนี้ โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2569 เป็นต้นไป

สรุปได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดินวัดหรือว่าสิทธิ์ของวัดในการเป็นนิติบุคคลที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลจึงมีความสำคัญต่อการปกครองวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมถึง สิทธิต่าง ๆ ในการบริหารจัดการภายในทำให้วัดมีประโยชน์ทั้งในเรื่องของกฎหมายและในเรื่องของการอยู่กับสังคม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคในนามวัดจะเป็นประโยชน์ให้แก่สังคมและวัดสามารถที่จะแสดงความบริสุทธิ์ผ่านระบบบริจาคที่กรมสรรพากรได้จัดไว้ตามที่เป็นข่าวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความสั่นกลุ่มและสามารถพัฒนากฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติและผู้ปฏิบัติสามารถที่จะจัดทำได้โดยไม่กดดันและสามารถทำได้โดยง่ายต่อการตรวจสอบต่อไป

สรุป

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดให้วัดมีสถานะเป็นนิติบุคคล สามารถถือครองทรัพย์สินและดำเนินนิติกรรมได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการแบ่งศาสนสมบัติออกเป็นศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด พร้อมกำหนดบทบาทของเจ้าอาวาส มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการกำกับดูแล เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินเป็นไปอย่างมีระเบียบ โปร่งใส และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ กฎหมายด้านภาษีและการบริจาค ชี้ให้เห็นว่าวั ดได้รับการยกเว้นภาษีในหลายกรณี ขณะที่ผู้บริจาคสามารถใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษีตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด พร้อมเน้นความสำคัญของหลักฐานการบริจาคและระบบบัญชีที่ถูกต้องในบริบทปัจจุบัน ผู้เขียนสะท้อนถึงการปรับตัวของคณะสงฆ์สู่ระบบดิจิทัล เช่น ระบบ e-Donation เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ สรุปได้ว่าบทความมุ่งเสนอความรู้ทางกฎหมายที่ช่วยให้วัดสามารถบริหารทรัพย์สินและเงินบริจาคได้อย่างถูกต้อง ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมในยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐ์ อุตรวิเชียร และอารดา ชัยเสนา. (2566). การคุ้มครองดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดในพุทธศาสนา. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 10(1), 197–210.

บัญญัติ สุชีวะ. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์*. กรุงเทพฯ: พลสยาม พริ้นติ้ง.

พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์). (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย.

พระอุดมสิทธินายก และคณะ. (2560). การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2-05), 411–422.

สมุทร สงวนสิน. (2566). การดำเนินการเกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัด. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด*, 2(2), 84–94.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สถาบันพระสังฆาธิการ. (2564). *คู่มือพระสังฆาธิการ ฉบับพระสังฆาธิการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2567). *คู่มือการดูแล รักษาและจัดการศาสนสมบัติ พ.ศ. 2567*. นครปฐม: สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค*

THE IMPACT OF THE INFRASTRUCTURE INVESTMENT POLICY ON THE DISTRIBUTION OF PROSPERITY TO THE REGION

วสุชาติ มีบุญมี
Vasuchart Meeboonmee
บริษัท เมทิส อินเตอร์เทรด จำกัด
Metis Intertrade Co.,Ltd.
Corresponding Author E-mail: salisa.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์เชิงทฤษฎี ผลการศึกษาพบว่า การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการกระจายความเจริญในหลายมิติ ได้แก่ การเพิ่มการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการขนส่ง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนและตลาด และการสร้างโอกาสการจ้างงาน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของนโยบายดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น การออกแบบนโยบายที่เหมาะสม การจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้เน้นความสำคัญของการวางแผนเชิงบูรณาการและการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ผลกระทบผลกระทบของนโยบายการลงทุน; โครงสร้างพื้นฐาน; การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

Abstract

This article aims to study the impact of the infrastructure investment policy on the distribution of prosperity to the region. By using the method of reviewing literature and theoretical analysis The results show that the infrastructure investment has a positive impact on the distribution of prosperity in many dimensions, such as increasing economic links.

*Received May 30, 2025; Revised January 13, 2026; Accepted February 8, 2026

Transportation cost reduction Increasing opportunities for access to scholarships and markets and creating employment opportunities. However, the success of the said policy depends on many important factors, such as appropriate policies design. Effective allocation and participation of various sectors Suggestions from this study emphasize the importance of integrated planning and continuous monitoring.

Keywords: The Impact of Investment Policy; Infrastructure; Distribution of Prosperity to the Region

บทนำ

การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างพื้นที่เขตเมืองและชนบท รวมถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคต่างๆ เป็นปัญหาสำคัญที่หลายประเทศต้องเผชิญ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่มักประสบปัญหาการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเขตเมืองหลัก ในขณะที่พื้นที่ห่างไกลและชนบทยังคงมีระดับการพัฒนาที่ล้าหลัง สภาพการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเป็นธรรมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังกระทบต่อประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและศักยภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

นโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ครอบคลุมและมีคุณภาพ เช่น ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ต่างๆ และสร้างโอกาสให้เกิดการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคต่างๆ อย่างสมดุลมากขึ้น

การศึกษาเชิงประจักษ์ในหลายประเทศแสดงให้เห็นว่าการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Aschauer, 1989; Munnell, 1992; Banister & Berechman, 2001) อย่างไรก็ตาม ผลกระทบดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ประเภทของโครงสร้างพื้นฐาน และลักษณะของนโยบายที่นำมาใช้ ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการทำงานและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยนำเสนอกรอบแนวคิดทางทฤษฎี ทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ และเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักวางแผน และผู้กำหนดนโยบายในการออกแบบ

และปรับปรุงนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการลงทุน

นโยบายการลงทุน (Investment Policy) หมายถึงชุดของมาตรการ กลยุทธ์ และแนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริม ชี้นำ และควบคุมการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นโยบายการลงทุนครอบคลุมการกำหนดเป้าหมาย การจัดสรรทรัพยากร การสร้างแรงจูงใจ และการกำกับดูแลการลงทุนในภาคส่วนต่าง ๆ จากมุมมองของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สาธารณะ นโยบายการลงทุนของรัฐมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) โดยเฉพาะในกรณีที่การลงทุนมีลักษณะของสินค้าสาธารณะ (Public Goods) หรือมีผลกระทบภายนอก (Externalities) ที่เอกชนไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการที่รัฐจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทหลักในการจัดหาและพัฒนา

ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยพบว่าการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานมีผลผลิตสูงและสามารถช่วยเพิ่มผลิตภาพของภาคเอกชนได้อย่างมีนัยสำคัญ (Aschauer, 1989) ต่อมาได้สนับสนุนและขยายผลการศึกษานี้ โดยเน้นที่ความสำคัญของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Munnell, 1992)

องค์ประกอบสำคัญของนโยบายการลงทุนประกอบด้วย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ซึ่งเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางและเป้าหมายการลงทุนในระยะยาว การจัดสรรงบประมาณ (Budget Allocation) ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การออกแบบโครงการ (Project Design) ที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของพื้นที่และการติดตามประเมินผล (Monitoring and Evaluation) อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายการลงทุน ได้แก่ ความชัดเจนของวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ความเหมาะสมของกลไกการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความต่อเนื่องของนโยบาย และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงขีดความสามารถทางสถาบัน (Institutional Capacity) ยังมีอิทธิพลสำคัญต่อผลการดำเนินนโยบาย

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) หมายถึง ระบบสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำหน้าที่เป็นฐานรากสำคัญในการสนับสนุนการผลิต การค้า การบริการ และการดำรงชีวิตของประชาชน โครงสร้างพื้นฐานมีลักษณะเฉพาะคือมีต้นทุนการลงทุนเริ่มต้นสูง มีระยะเวลาการให้บริการยาวนาน และส่งผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง

การจำแนกประเภทของโครงสร้างพื้นฐานสามารถแบ่งได้หลายแนวทางในแนวทางแรกแบ่งตามลักษณะทางกายภาพเป็นโครงสร้างพื้นฐานแข็ง (Hard Infrastructure) ได้แก่ ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณูปโภค โรงไฟฟ้า เขื่อน และโครงสร้างพื้นฐานอ่อน (Soft Infrastructure) ได้แก่ ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบการเงิน และสถาบันต่าง ๆ ในแนวทางที่สองแบ่งตามหน้าที่การใช้งานเป็น โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Infrastructure) และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (Social Infrastructure)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อธิบายบทบาทของโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านหลายช่องทาง ประการแรก โครงสร้างพื้นฐานทำหน้าที่เป็นปัจจัยการผลิต (Factor of Production) โดยตรง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการดำเนินงาน (Démurger, 2001) ประการที่สอง โครงสร้างพื้นฐานส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างตลาดและภูมิภาคต่าง ๆ ช่วยขยายขนาดตลาดและเพิ่มการแข่งขัน ประการที่สาม โครงสร้างพื้นฐานมีผลกระทบแบบผลประโยชน์หลั่งไหล (Spillover Effects) ที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของกิจกรรมเศรษฐกิจอื่น ๆ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจในวงกว้างของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งโดยพบว่าผลกระทบเหล่านี้ไม่จำกัดเพียงการลดต้นทุนการเดินทางเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเพิ่มผลิตภาพ การสร้างงาน และการกระตุ้นนวัตกรรม ในบริบทของการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โครงสร้างพื้นฐานมีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากช่วยลดอุปสรรคทางภูมิศาสตร์และระยะทาง เชื่อมโยงพื้นที่ห่างไกลเข้ากับเครือข่ายเศรษฐกิจหลัก สร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร ตลาด และบริการต่าง ๆ (Lakshmanan, 2011)

สรุปได้ว่า คุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประสิทธิผลในการสนับสนุนการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพต้องมีลักษณะความเชื่อมั่น (Reliability) ความปลอดภัย (Safety) ความสามารถในการรองรับ (Capacity) และความยั่งยืน (Sustainability) นอกจากนี้ การออกแบบและการบำรุงรักษาที่เหมาะสมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออายุการใช้งานและประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค (Regional Development Distribution) เป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างโอกาสและศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่พื้นที่ต่าง ๆ อย่างสมดุลและเป็นธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างในระดับการพัฒนาระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ภายในประเทศ แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาภูมิภาค (Regional Development Theory) และทฤษฎีการเจริญเติบโตแบบกระจาย (Decentralized Growth Theory)

ทฤษฎีการเจริญเติบโตแบบขั้วการเจริญ (Growth Pole Theory) ของ Perroux อธิบายว่า การพัฒนาเศรษฐกิจมักเริ่มต้นจากจุดศูนย์กลางหรือขั้วการเจริญ แล้วจึงแพร่กระจายไปยังพื้นที่โดยรอบผ่านกลไกการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้อาจไม่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และจำเป็นต้องมีการแทรกแซงของรัฐผ่านนโยบายการกระจายความเจริญ การศึกษาของ Kumar (2002) เกี่ยวกับผลกระทบของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานระดับภูมิภาคในอินเดีย พบว่า การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้ระดับภูมิภาค และลักษณะของความสัมพันธ์นี้ได้รับอิทธิพลจากทั้งประเภทของการลงทุนและระดับการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ

แนวคิดการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activity Dispersion) การกระจายโอกาสการจ้างงาน (Employment Opportunity Distribution) การกระจายรายได้ (Income Distribution) และการกระจายการเข้าถึงบริการสาธารณะ (Public Service Access Distribution) การบรรลุเป้าหมายในทุกมิติเหล่านี้ ต้องอาศัยการประสานงานระหว่างนโยบายและมาตรการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการกระจายความเจริญ ได้แก่ ศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ (Regional Potential and Readiness) การเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค (Inter-regional Connectivity) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Network Collaboration) นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสถาบันและธรรมาภิบาล (Institutional and Governance Factors) ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประสิทธิผลของนโยบาย

ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานส่งผลกระทบต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคผ่านกลไกและช่องทางที่หลากหลาย โดยสามารถแบ่งผลกระทบออกเป็นผลกระทบทางตรง (Direct Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ผลกระทบทางตรงเกิดขึ้นจากการที่โครงสร้างพื้นฐานช่วยลดต้นทุนการขนส่งและการติดต่อสื่อสาร เพิ่มการเข้าถึงตลาดและทรัพยากร และปรับปรุงสภาพแวดล้อมการลงทุน ในขณะที่ผลกระทบทางอ้อมเกิดจากการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจใหม่ การสร้างงาน และการพัฒนาทักษะแรงงาน

1. ผลกระทบด้านการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจจากการศึกษาของ Banister & Berechman (2001) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง อาทิ ถนน รถไฟ และท่าอากาศยาน ช่วยเชื่อมโยงพื้นที่ห่างไกลเข้ากับเครือข่ายเศรษฐกิจหลักทำให้ผู้ประกอบการในพื้นที่สามารถเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น วัตถุดิบที่หลากหลาย และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การเชื่อมโยงนี้ยังช่วยดึงดูดการลงทุนจากภายนอกและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างภูมิภาค งานวิจัยใน Yangtze River Economic Zone ของจีนพบหลักฐานชัดเจนของผลกระทบการแพร่กระจายเชิงพื้นที่ (Spatial Spillover Effect) ของโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยโครงการขนาดใหญ่ เช่น West to East Gas Transmission และ West to East Power Transmission ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต

2. ผลกระทบด้านการลดต้นทุนการดำเนินธุรกิจ การลดต้นทุนการดำเนินธุรกิจเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำคัญที่โครงสร้างพื้นฐานส่งผลต่อการกระจายความเจริญ ระบบไฟฟ้าที่เสถียรและน้ำประปาที่สะอาดช่วยลดต้นทุนการผลิต ระบบโทรคมนาคมที่ทันสมัยช่วยลดต้นทุนการติดต่อสื่อสาร และระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพช่วยลดต้นทุนโลจิสติกส์ การลดต้นทุนเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในพื้นที่และส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การศึกษาใหม่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานใหม่ (New Infrastructure) ในจีนพบว่าการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่ เช่น สถานีฐาน 5G ศูนย์ข้อมูลขนาดใหญ่ และปัญญาประดิษฐ์ มีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกของจีนที่ได้รับประโยชน์มากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ

3. ผลกระทบด้านการสร้างโอกาสการจ้างงาน ผลกระทบด้านการสร้างโอกาสการจ้างงานเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในระยะสั้น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานสร้างงานโดยตรงให้แก่แรงงานในพื้นที่ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมใช้งาน

ช่วยดึงดูดการลงทุนและการตั้งธุรกิจใหม่ ส่งผลให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานยังช่วยเพิ่มผลิตภาพแรงงานและสร้างโอกาสสำหรับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ

4. ผลกระทบด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ การเข้าถึงบริการสาธารณะที่ดีขึ้นเป็นผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่ง โครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาและสาธารณสุขช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ระบบสาธารณูปโภคที่ดีช่วยปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และเพิ่มความน่าอยู่ของพื้นที่ ส่งผลให้สามารถดึงดูดและรักษาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

5. ผลกระทบที่แตกต่างกันตามภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละภูมิภาค การศึกษาในจีนพบว่า ภูมิภาคที่พัฒนาแล้วในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกมักได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสูงกว่าภูมิภาคภายในประเทศ ในขณะที่การลงทุนในทุนมนุษย์กลับให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าหรือเทียบเท่าในภูมิภาคที่พัฒนาน้อยกว่า (Démurger, 2001) การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารถไฟความเร็วสูงในจีนแสดงให้เห็นว่าโครงการนี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคและส่งเสริมการบรรจบกันทางเศรษฐกิจ โดยผลกระทบเชิงบวกของความหนาแน่นของเครือข่ายรถไฟมีนัยสำคัญในภาคตะวันออกและภาคเหนือ ในขณะที่ผลกระทบจากการปรับปรุงการเข้าถึงมีนัยสำคัญมากขึ้นในภูมิภาคแม่น้ำแยงซีตอนกลาง ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาคใต้ของจีน

การพัฒนานโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

การพัฒนานโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยแนวทางที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จากการทบทวนวรรณกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้

1. การวางแผนเชิงบูรณาการ การวางแผนการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต้องมีลักษณะเชิงบูรณาการที่พิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงการต่าง ๆ และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม Banister & Berechman (2001) เสนอว่า การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานจะมีประสิทธิผลสูงสุดเมื่อมีการบูรณาการระหว่างเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เงื่อนไขการลงทุน และเงื่อนไขทางการเมืองและสถาบัน ดังนั้น การวางแผนจึงต้องครอบคลุมทั้งมิติกายภาพและมิติเชิงนโยบาย

2. การจัดลำดับความสำคัญตามศักยภาพของพื้นที่ การจัดสรรทรัพยากรการลงทุนควรพิจารณาจากศักยภาพและความพร้อมของแต่ละภูมิภาค พื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงและมีปัจจัยสนับสนุนที่เหมาะสมควรได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรก เพื่อให้เกิดผลกระทบแบบขยายตัว (Multiplier Effect) ที่สามารถแพร่กระจายไปยังพื้นที่ใกล้เคียง

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในยุคปัจจุบันต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership) เพื่อแบ่งปันความเสี่ยง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และลดภาระทางการคลังของรัฐ การออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมจะช่วยให้การลงทุนมีความยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดีขึ้น

4. การเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ การศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่มักให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการสร้างโครงสร้างพื้นฐานใหม่ ดังนั้น นโยบายการลงทุนควรให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษา การปรับปรุงและการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาใหม่

5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น เครือข่ายบรอดแบนด์ ระบบโทรคมนาคม และแพลตฟอร์มดิจิทัล มีความสำคัญมากขึ้น การศึกษาพบว่าโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท และเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ โดยเฉพาะในด้านการให้บริการและการค้าออนไลน์

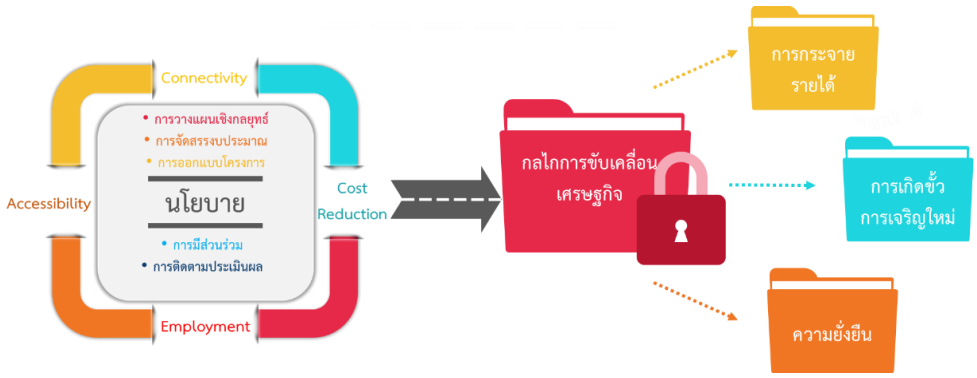
องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค พบองค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

ความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ องค์ความรู้สำคัญประการแรก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและการกระจายความเจริญมีลักษณะซับซ้อนและไม่เป็นเส้นตรง การศึกษาของ Munnell (1992) ชี้ให้เห็นว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์นี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวและไม่สามารถพึ่งพาเพียงการวิเคราะห์ข้อมูลระยะสั้นเท่านั้น ความสำคัญของบริบทท้องถิ่น การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิผลของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขึ้นอยู่กับบริบทและเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ พื้นที่ที่มีเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สถาบันที่มีประสิทธิภาพ และนโยบายสนับสนุนที่เหมาะสมมักจะได้รับประโยชน์จากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าพื้นที่ที่ขาดเงื่อนไขเหล่านี้ การเกิดผลกระทบแพร่กระจาย หลักฐานจากหลายการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การลงทุน

โครงสร้างพื้นฐานสามารถสร้างผลกระทบแพร่กระจาย (Spillover Effects) ที่แผ่ขยายไปยังพื้นที่โดยรอบ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบเหล่านี้อาจเป็นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ขึ้นอยู่กับลักษณะของการลงทุนและสภาพแวดล้อมของพื้นที่

ความสำคัญของการติดตามประเมินผล การติดตามและประเมินผลการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปรับปรุงนโยบายและเพิ่มประสิทธิผล การใช้ตัวชี้วัดที่หลากหลายและเหมาะสมจะช่วยให้สามารถประเมินผลกระทบได้อย่างครอบคลุมและแม่นยำ บทบาทของเทคโนโลยีใหม่ การศึกษาล่าสุดแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่เข้ากับโครงสร้างพื้นฐานแบบดั้งเดิมสามารถเพิ่มประสิทธิผลในการส่งเสริมการกระจายความเจริญได้อย่างมีนัยสำคัญ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลโดยเฉพาะมีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การศึกษาเรื่องผลกระทบของนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่อการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างพื้นฐานมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุล แม้ว่าจะมีหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับผลกระทบเชิงบวกของการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน แต่ความสำเร็จของนโยบายดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานส่งผลกระทบต่อการกระจายความเจริญผ่านช่องทางหลักอย่างน้อย 4 ช่องทาง ได้แก่ การเพิ่มการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การลดต้นทุนการดำเนินธุรกิจ การสร้างโอกาสการจ้างงานและการปรับปรุงการเข้าถึงบริการสาธารณะ ผลกระทบเหล่านี้มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละภูมิภาค โดยพื้นที่ที่มีการพัฒนาแล้วมักได้รับประโยชน์จากการลงทุน

โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพมากกว่า ในขณะที่พื้นที่ที่พัฒนาน้อยกว่าอาจได้รับประโยชน์มากกว่าจากการลงทุนในทุนมนุษย์ แนวทางการพัฒนานโยบายที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นการวางแผนเชิงบูรณาการ การจัดลำดับความสำคัญตามศักยภาพของพื้นที่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน การเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลควบคู่ไปกับโครงสร้างพื้นฐานแบบดั้งเดิม สำหรับประเทศไทยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการศึกษานี้ควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของบริบทไทย เช่น ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ความแตกต่างของระดับการพัฒนาระหว่างภูมิภาค และโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน การนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ในอนาคต การวิจัยเพิ่มเติมควรเน้นการศึกษาผลกระทบของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่ การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับการประเมินผลกระทบเชิงคุณภาพ และการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการลงทุนที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

Aschauer, D. A. (1989). Is public expenditure productive?. *Journal of Monetary Economics*, 23(2), 177-200.

Banister, D. & Berechman, J. (2001). Transport investment and the promotion of economic growth. *Journal of Transport Geography*, 9(3), 209–218.

Démurger, S. (2001). Infrastructure development and economic growth: An explanation for regional disparities in China? *Journal of Comparative Economics,* 29(1), 95–117.

Kumar, T. R. (2002). The impact of regional infrastructure investment in India. *Regional Studies*, 36(2), 194–200.

Lakshmanan, T. R. (2011). The broader economic consequences of transport infrastructure investments. *Journal of Transport Geography*, 19(1), 1–12.

Munnell, A. H. (1992). Policy watch: Infrastructure investment and economic growth. *Journal of Economic Perspectives*, 6(4), 189–198.

Munnell, A. H. & Cook, L. M. (1990). How does public infrastructure affect regional economic performance? *New England Economic Review*, 11–33.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.280-289.

AI ในกระบวนการทางปกครอง: การปรับปรุงประสิทธิภาพภายใต้กรอบความโปร่งใสและการตรวจสอบได้*

AI IN ADMINISTRATIVE PROCESSES: ENHANCING EFFICIENCY WITHIN THE FRAMEWORK OF TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY

เกษม คมสัตย์ธรรม
Kasem Comsatyadham
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: kasem.mcu2025@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในกระบวนการทางปกครองได้กลายเป็นแนวโน้มสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดย AI มีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ ลดระยะเวลาและต้นทุนการดำเนินงาน และสนับสนุนการตัดสินใจที่แม่นยำยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในภาครัฐก่อให้เกิดประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และความเป็นธรรม บทความนี้วิเคราะห์บทบาทของ AI ในกระบวนการทางปกครอง ประโยชน์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรอบการทำงานที่จำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ AI จะดำเนินไปภายใต้หลักความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ โดยศึกษาเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศและเสนอแนะแนวทางสำหรับประเทศไทย

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; กระบวนการทางปกครอง; ความโปร่งใส; การตรวจสอบได้; รัฐบาลดิจิทัล

Abstract

The adoption of Artificial Intelligence (AI) in administrative processes has become a significant trend in the 21st century. AI has the potential to enhance public service efficiency, reduce operational time and costs, and support more accurate decision-making. However, the implementation of AI in the public sector raises important issues concerning transparency,

*Received December 11, 2025; Revised February 8, 2026; Accepted February 11, 2026

accountability, and fairness. This article analyzes the role of AI in administrative processes, examining the benefits and challenges involved, as well as the necessary frameworks to ensure that AI deployment operates within principles of transparency and accountability. The study includes comparative analysis of international practices and proposes recommendations for Thailand's context.
Keywords: Artificial Intelligence; Administrative Processes; Transparency; Accountability; Digital Government

บทนำ

การนำ AI เข้ามาใช้ในกระบวนการทางปกครองไม่ใช่เพียงแนวโน้มเชิงทฤษฎี แต่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศทั่วโลก ตัวอย่างเช่น ในสหภาพยุโรป หน่วยงานภาครัฐได้นำระบบ AI มาใช้ในการพิจารณาคำขอวีซ่า การประเมินความเสี่ยงด้านภาษี การตรวจจับการฉ้อโกงสวัสดิการสังคม และการบริหารจัดการระบบสาธารณสุข (Coglianese & Lehr, 2019) ในประเทศไทย แม้ว่าการนำ AI มาใช้ในภาครัฐยังอยู่ในขั้นต้น แต่ก็มีความพยายามที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและนโยบายรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.), 2565)

ประโยชน์ที่คาดหวังจากการนำ AI มาใช้ในกระบวนการทางปกครองนั้นมีหลายประการ เช่น 1. AI สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะโดยลดระยะเวลาในการดำเนินงาน 2. AI สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมากและซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การตัดสินใจมีความแม่นยำและมีข้อมูลประกอบมากขึ้น และ 3. AI สามารถลดความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์และเพิ่มความสม่ำเสมอ ในการปฏิบัติงาน (Bullock, 2019)

อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ในภาครัฐก่อให้เกิดปัญหาและความกังวลหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ ระบบ AI หลายระบบทำงานในลักษณะกล่องดำ (Black Box) ที่ผู้ใช้หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าใจได้ว่าระบบตัดสินใจอย่างไร นอกจากนี้ยังมีความกังวลเกี่ยวกับความลำเอียง (Bias) ที่อาจฝังอยู่ในข้อมูลหรืออัลกอริทึม ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิมนุษยชน (O'Neil, 2016) ดังนั้น บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของ AI ในกระบวนการทางปกครอง ศึกษาประโยชน์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง และเสนอกรอบการทำงานที่จำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ AI จะดำเนินไปภายใต้หลักความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ โดยจะศึกษาเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศและนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับบริบทของประเทศไทย

ปัญญาประดิษฐ์กับกระบวนการทางปกครองภายใต้หลักความโปร่งใสและการตรวจสอบได้

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึงความสามารถของระบบคอมพิวเตอร์ในการเลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์ เช่น การเรียนรู้ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา และการเข้าใจภาษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีอัจฉริยะในยุคดิจิทัล ปัจจุบัน AI ถูกพัฒนาให้สามารถประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่และปรับปรุงประสิทธิภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เทคโนโลยีดังกล่าวถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายด้าน รวมถึงภาครัฐและการบริหารงานสาธารณะ (Russell & Norvig, 2020) ในบริบทของการบริหารราชการแผ่นดิน กระบวนการทางปกครองเป็นกลไกสำคัญที่หน่วยงานของรัฐใช้ในการให้บริการ การกำกับดูแล และการตัดสินใจที่ส่งผลต่อสิทธิของประชาชน กระบวนการดังกล่าวต้องดำเนินไปตามหลักนิติธรรม ความเป็นธรรมและความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียและสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบราชการ (Galligan, 1996)

การนำ AI มาใช้ในกระบวนการทางปกครองจำเป็นต้องอยู่ภายใต้หลักความโปร่งใส เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล เหตุผล และกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐได้อย่างชัดเจน ความโปร่งใสช่วยลดความคลุมเครือในการใช้อำนาจ ลดโอกาสในการทุจริต และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารราชการที่ดี (Hood & Heald, 2006) ควบคู่กับความโปร่งใส หลักการตรวจสอบได้หรือความรับผิดชอบเป็นกลไกสำคัญในการกำกับการใช้อำนาจของรัฐ โดยเฉพาะเมื่อมีการนำระบบอัตโนมัติหรือ AI มาใช้ในการตัดสินใจ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องสามารถอธิบายเหตุผลของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถตรวจสอบหรือร้องเรียนได้อย่างเป็นธรรม (Bovens, 2007) ในเชิงปฏิบัติการการนำ AI มาใช้ในกระบวนการทางปกครองก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการทั้งด้านความรวดเร็ว ประสิทธิภาพ และความแม่นยำ ตัวอย่างเช่น ประเทศเอสโตเนียได้นำระบบ AI มาใช้ในการพิจารณาคำขอของประชาชน ส่งผลให้ระยะเวลาดำเนินงานลดลงอย่างมาก ช่วยประหยัดทรัพยากรและเพิ่มคุณภาพการให้บริการภาครัฐ (Kitsing, 2020)

สรุปได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์เป็นเทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับกระบวนการทางปกครองให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และตอบสนองต่อประชาชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับหลักนิติธรรม ความโปร่งใสและ

การตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและรักษาความเชื่อมั่นของสังคม การพัฒนา AI ภาครัฐในอนาคตจึงควรมุ่งสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับคุณค่าทางจริยธรรมและกฎหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารประเทศอย่างยั่งยืน

ปัญหาและความเสี่ยงจากการใช้ AI

แม้จะมีประโยชน์มากมาย แต่การนำ AI มาใช้ในกระบวนการทางปกครองก็ก่อให้เกิดปัญหาและความเสี่ยงสำคัญหลายประการ

1. ปัญหากล่องดำ (Black Box Problem) ระบบ AI หลายระบบ โดยเฉพาะที่ใช้เทคนิค Deep Learning มีความซับซ้อนสูงจนแม้แต่ผู้พัฒนาระบบเองก็ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ระบบตัดสินใจอย่างไรในแต่ละกรณี ซึ่งขัดกับหลักการความโปร่งใสในการบริหารราชการ (Selbst, 2018)

2. ความลำเอียงในข้อมูลและอัลกอริทึม ระบบ AI เรียนรู้จากข้อมูลในอดีต หากข้อมูลนั้นมีความลำเอียง ระบบ AI ก็จะสืบทอดและอาจขยายความลำเอียงนั้น ตัวอย่างที่เป็นที่รู้จัก คือ ระบบ COMPAS ที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงของผู้ต้องหาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งพบว่ามีความลำเอียง ต่อผู้ต้องหาที่เป็นชนกลุ่มน้อย (Angwin et al., 2016)

3. ความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองข้อมูล ระบบ AI ต้องการข้อมูลจำนวนมากในการทำงาน ซึ่งอาจรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว การรวบรวม จัดเก็บ และใช้ข้อมูลเหล่านี้อาจละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชน หากไม่มีมาตรการคุ้มครองที่เพียงพอ

4. ปัญหาความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ เมื่อการตัดสินใจถูกทำโดยระบบอัตโนมัติ คำถามเกิดขึ้นว่าใครควรรับผิดชอบหากเกิดข้อผิดพลาดหรือความเสียหาย เป็นผู้พัฒนาระบบ หน่วยงานที่นำระบบมาใช้ หรือเจ้าหน้าที่ที่อาศัยผลจากระบบในการตัดสินใจ (Bovens & Zouridis, 2002)

5. ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ การนำ AI มาใช้อาจสร้างช่องว่างระหว่าง ผู้ที่มีความรู้และทักษะทางดิจิทัลกับผู้ที่ไม่มีโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

สรุปได้ว่า แม้ AI จะมีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการทางปกครอง แต่การนำมาใช้โดยปราศจากกรอบกำกับดูแลที่รัดกุมอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านความโปร่งใส ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบ และความเสมอภาค ดังนั้น การพัฒนา

และประยุกต์ใช้ AI ในภาครัฐจำเป็นต้องควบคู่ไปกับกลไกกำกับดูแลที่ชัดเจน การคุ้มครองสิทธิของประชาชน และการเสริมสร้างความรู้เท่าทันทางดิจิทัล เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือของความยุติธรรม ไม่ใช่แหล่งกำเนิดของความเหลื่อมล้ำใหม่ในสังคม

กรอบการทำงานเพื่อความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ในระบบ AI

การรับมือกับความปัญหาและความเสี่ยงที่กล่าวมา จำเป็นต้องมีกรอบการทำงานที่ชัดเจนเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ AI ในกระบวนการทางปกครองจะดำเนินไปภายใต้หลักความโปร่งใสและการตรวจสอบได้

หลักการและมาตรฐานสำหรับ AI ในภาครัฐ ได้แก่ 1. การพัฒนาและใช้ระบบ AI ต้องเคารพสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน 2. ความโปร่งใสและความสามารถในการอธิบายได้ หน่วยงานภาครัฐต้องสามารถอธิบายได้ว่าระบบ AI ทำงานอย่างไร ใช้ข้อมูลอะไรและตัดสินใจบนพื้นฐานอะไร 3. ความยุติธรรมและการป้องกันการเลือกปฏิบัติ ต้องมีกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขความลำเอียงในข้อมูลและอัลกอริทึม รวมถึงมีมาตรการป้องกันไม่ให้ระบบ AI สร้างหรือขยายความ ไม่เท่าเทียมทางสังคม (Chouldechova & Roth, 2020) 4. ในกรณีที่มีผลกระทบสำคัญต่อสิทธิของบุคคล เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีอำนาจในการแทรกแซงหรือยกเลิกการตัดสินใจของระบบได้ (European Commission, 2021) และ 5. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ ต้องมีความชัดเจนว่าใครรับผิดชอบต่อการพัฒนา การนำมาใช้และผลที่เกิดจากระบบ AI รวมถึงต้องมีกลไกที่ช่วยให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถตรวจสอบและตัดสินใจของระบบได้

มาตรการเชิงปฏิบัติ นอกจากหลักการแล้ว ยังต้องมีมาตรการเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในทางปฏิบัติ ได้แก่ 1. การประเมินผลกระทบก่อนนำระบบAIมาใช้ในกระบวนการทางปกครอง 2. การตรวจสอบและทดสอบระบบอย่างสม่ำเสมอ 3. หน่วยงานควรให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้ระบบ AI ในการให้บริการ รวมถึงสิทธิของพวกเขาในการเข้าถึงข้อมูล 4. หน่วยงานของรัฐต้องมีการจัดทำเอกสารที่ละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ ข้อมูลที่ใช้ในการฝึกสอนระบบ พารามิเตอร์ต่าง ๆ และการตัดสินใจสำคัญในการออกแบบระบบ เอกสารเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการตรวจสอบภายหลัง (Mitchell et al., 2019) และ 5. ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจของระบบAIต้องสามารถอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้ต้องมีกลไกการเยียวยาที่ชัดเจนสำหรับกรณีที่เกิดความเสียหาย

สรุปได้ว่า การรับมือกับความเสี่ยงจากการใช้ AI ในกระบวนการทางปกครองจำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักการเชิงจริยธรรมและมาตรการเชิงปฏิบัติที่ชัดเจน โดยต้องให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ความโปร่งใส ความยุติธรรม และความรับผิดชอบควบคู่กัน

ไป พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและอุทธรณ์อย่างเป็นธรรม เพื่อให้ AI เป็นเครื่องมือพัฒนารัฐบาลดิจิทัลอย่างยั่งยืนและได้รับความไว้วางใจจากสังคมในระยะยาว

ตัวอย่างและบทเรียนจากต่างประเทศ

1. สหภาพยุโรป กฎระเบียบ (AI Act) สหภาพยุโรปเป็นผู้นำในการจัดทำกรอบกฎหมายที่ครอบคลุมสำหรับ AI โดยในปี 2021คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอร่าง AI Act ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกในโลกที่มุ่งควบคุม AI อย่างเป็นระบบ (European Commission, 2021) AI Act จำแนกระบบ AI ออกเป็น 4 ระดับความเสี่ยง คือ ความเสี่ยงที่ไม่อาจยอมรับได้ ความเสี่ยงสูง ความเสี่ยงจำกัด และความเสี่ยงต่ำหรือน้อยที่สุด โดยระบบที่มีความเสี่ยงสูง เช่น ระบบที่ใช้ในการบังคับใช้กฎหมาย การศึกษา การจ้างงาน และบริการสาธารณะที่สำคัญ จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เข้มงวด รวมถึงการประเมินความเสี่ยง การจัดทำเอกสาร ความโปร่งใส และการกำกับดูแลโดยมนุษย์

สำหรับการใช้ AI ในภาครัฐ AI Act กำหนดให้หน่วยงานต้องทำการประเมินผลกระทบต่อสิทธิพื้นฐาน (Fundamental Rights Impact Assessment) และต้องมีความโปร่งใสในการแจ้งให้ประชาชนทราบว่ากำลังมีปฏิสัมพันธ์กับระบบ AI (European Commission, 2021)

2. สหรัฐอเมริกา แนวทางของรัฐบาลกลาง แม้ว่า สหรัฐอเมริกาจะยังไม่มีกฎหมายกลางที่ครอบคลุมเรื่อง AI แต่มีการพัฒนาหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติหลายฉบับ ในปี 2020 สำนักงานการจัดการและงบประมาณ (OMB) ได้ออก Memorandum M-21-06 ที่กำหนดแนวทางการใช้ AI ในหน่วยงานรัฐบาลกลาง (Office of Management and Budget, 2020) แนวทางนี้เน้นหลักการ 5 ประการ คือ การประเมินและการบริหารความเสี่ยง ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ความยุติธรรมและการไม่เลือกปฏิบัติ ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ National Institute of Standards and Technology (NIST) ได้พัฒนา AI Risk Management Framework ซึ่งเป็นกรอบที่ครอบคลุมสำหรับการบริหารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับ AI (National Institute of Standards and Technology (NIST), 2023)

3. สิงคโปร์ Model AI Governance Framework สิงคโปร์ได้พัฒนา Model AI Governance Framework ซึ่งเน้นการสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสในการใช้ AI กรอบนี้มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้กับหลากหลายบริบท โดยเน้นหลักการสำคัญ เช่น ความโปร่งใสและความสามารถในการอธิบายได้ ความยุติธรรม ความปลอดภัยและความรับผิดชอบ (Personal Data Protection Commission Singapore (PDPC), 2020) สิงคโปร์ยังได้พัฒนาเครื่องมือและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น AI Verify ซึ่งเป็น

เครื่องมือสำหรับการทดสอบและตรวจสอบระบบ AI เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามหลักการที่กำหนด

สรุปได้ว่า ประสบการณ์จากสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ แสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแล AI ในภาครัฐที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งกรอบกฎหมายที่ชัดเจน แนวทางเชิงนโยบายที่ยืดหยุ่น และเครื่องมือเชิงปฏิบัติที่ตรวจสอบได้ บทเรียนเหล่านี้สามารถนำมาปรับใช้กับบริบทของประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบการใช้ AI ที่โปร่งใส เป็นธรรม และได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้างต้น สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากรอบการทำงานของ AI ในกระบวนการทางปกครองของประเทศไทยได้ ดังนี้

1. การจัดทำกรอบกฎหมายและนโยบายที่ชัดเจน ประเทศไทยควรจัดทำกรอบกฎหมายและนโยบายที่ครอบคลุมสำหรับการใช้ AI ในภาครัฐ โดยอาจพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 (2539) เพื่อรองรับการใช้ AI หรือจัดทำพระราชบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับ AI ในภาครัฐ

2. การสร้างหน่วยงานกำกับดูแล ประเทศไทยควรจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่มีหน้าที่กำกับดูแลการใช้ AIในภาครัฐ หน่วยงานนี้ควรมีความเป็นอิสระและมีอำนาจในการตรวจสอบ ให้คำแนะนำ และบังคับใช้หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

3. การพัฒนามาตรฐานและแนวทางปฏิบัติ ประเทศไทยควรจัดทำมาตรฐานและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาและใช้ระบบ AI ในภาครัฐ โดยอาจอ้างอิงมาตรฐานสากล เช่น ISO/IEC ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ ที่เป็นแนวทางของสหภาพยุโรปและสิงคโปร์ แต่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทของไทย

4. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ การใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม ดังนั้นควรมีการพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ครอบคลุมทั้งความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ AI ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์และความเสี่ยง

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเทศไทยควรมีกลไกที่ช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับ AI รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลและการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ระบบ AI ในบริการสาธารณะ

6. การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ประเทศไทยควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับ AI ในภาครัฐ โดยเฉพาะด้าน Explainable AI ที่ช่วยให้ระบบสามารถอธิบายการ

ตัดสินใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การตรวจจับและแก้ไขความลำเอียง และการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการตรวจสอบและประเมินระบบ AI การวิจัยควรทำร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

องค์ความรู้ใหม่

เพื่อให้เห็นภาพรวมของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการทางปกครองอย่างเป็นระบบและรอบด้าน จึงได้สรุปหลักการข้างต้นเป็นภาพเพื่ออธิบายความเชื่อมโยงระหว่างกรอบเหตุปัจจัยเชิงนโยบายและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ AI ในภาครัฐ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การใช้ AI ในกระบวนการทางปกครอง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในกระบวนการทางปกครองของประเทศไทย โดยเชื่อมโยง ส่วนเหตุ และ ส่วนผล เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ในส่วนบนของแผนภาพแสดงกรอบกำกับดูแลการใช้ AI ซึ่งประกอบด้วยการจัดทำกรอบกฎหมายและนโยบาย หน่วยงานกำกับดูแล มาตรฐานและแนวปฏิบัติ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการวิจัยด้าน Explainable AI อันเป็นฐานสำคัญที่ทำให้การใช้ AI เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ ส่วนล่างของแผนภาพแสดงผลลัพธ์จากการนำ AI มาใช้ในภาครัฐ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารราชการทั้งด้านความรวดเร็ว ความแม่นยำ และการลดต้นทุน ควบคู่กับการธำรงคุณค่าหลักของรัฐ เช่น ความโปร่งใส ความเป็นธรรม ความสามารถในการอธิบายได้ และการควบคุมโดยมนุษย์ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจอย่างยั่งยืน

สรุป

การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์หรือ AI มาใช้ในกระบวนการทางปกครองจะเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ ลดต้นทุน และเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความโปร่งใส การตรวจสอบได้ ความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้การใช้ AI ในภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบ จำเป็นต้องมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน ประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน ยกตัวอย่างเช่น การเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม ความโปร่งใสและความสามารถในการอธิบายได้ ความยุติธรรม การตรวจสอบและควบคุมโดยมนุษย์และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ต้องมีมาตรการเชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น การประเมินผลกระทบจากการใช้ AI การตรวจสอบระบบอย่างสม่ำเสมอ การให้ข้อมูลและให้การศึกษาแก่ประชาชน และการสร้างกลไกการอุทธรณ์และเยียวยาความเสียหาย ประสบการณ์จากต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ แสดงให้เห็นถึงแนวทางต่าง ๆ ในการจัดการกับประเด็นเหล่านี้ ซึ่งประเทศไทยสามารถเรียนรู้และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

สำหรับประเทศไทย ข้อเสนอแนะที่สำคัญประกอบด้วยการจัดทำกรอบกฎหมายและนโยบายที่ชัดเจน การสร้างหน่วยงานกำกับดูแล การพัฒนามาตรฐานและแนวทางปฏิบัติ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จาก AI ในการปรับปรุงการบริหารราชการและการให้บริการสาธารณะ โดยยังคงรักษาหลักการพื้นฐานของความโปร่งใส การตรวจสอบได้

และการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะนำไปสู่รัฐบาลดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. (2539, 14 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 113 ตอนที่ 60 ก. หน้า 1–14.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). (2565). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.).

Angwin, J. et al. (2016). *Machine bias: There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against Blacks*. Retrieved December 6, 2025, from https://shorturl.asia/28ApS

Bovens, M. & Zouridis, S. (2002). From street-level to system-level bureaucracies: How information and communication technology is transforming administrative discretion and constitutional control. *Public Administration Review*, 62(2), 174–184.

Bovens, M. (2007). Analyzing and assessing accountability: A conceptual framework. *European Law Journal*, 13(4), 447–468.

Bullock, J. B. (2019). Artificial intelligence, discretion, and bureaucracy. *American Review of Public Administration*, 49(7), 751–761.

Chouldechova, A. & Roth, A. (2020). A snapshot of the frontiers of fairness in machine learning. *Communications of the ACM*, 63(5), 82–89.

Coglianese, C. & Lehr, D. (2019). Transparency and algorithmic governance. *Administrative Law Review*, 71(1), 1–56.

European Commission. (2021). *Proposal for a regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act)*. Brussels: European Commission.

Galligan, D. J. (1996). *Due process and fair procedures: A study of administrative procedures*. Oxford: Clarendon Press.

Hood, C. & Heald, D. (2006). *Transparency: The key to better governance*. Oxford: Oxford University Press.

Kitsing, M. (2020). *Artificial intelligence in the public sector: The case of Estonia*. Paris: OECD Observatory of Public Sector Innovation (OPSI). Retrieved December 6, 2025, from https://oecd-opsi.org/wp-content/uploads/2020/10/AI-in-Estonia.pdf

Mitchell, M. et al. (2019). Model cards for model reporting. In *Proceedings of the Conference on Fairness, Accountability, and Transparency (FAT*)*. Retrieved December 6, 2025, from https://shorturl.asia/8x5rt

National Institute of Standards and Technology (NIST) . (2023). *Artificial intelligence risk management framework (AI RMF 1.0)*. Gaithersburg, MD: National Institute of Standards and Technology (NIST).

O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. New York: Crown.

Office of Management and Budget. (2020). *Guidance for regulation of artificial intelligence applications* (Memorandum M-21-06). Washington, DC: Office of Management and Budget.

Personal Data Protection Commission Singapore (PDPC) . (2020). *Model artificial intelligence governance framework* (2nd ed.). Singapore: Personal Data Protection Commission Singapore (PDPC).

Russell, S. & Norvig, P. (2020). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Harlow: Pearson.

Selbst, A. D. (2018). The intuitive appeal of explainable machines. *Fordham Law Review*, 87, 1085–1139.

Wirtz, B. W. et al. (2019). Artificial intelligence and the public sector: Applications and challenges. *International Journal of Public Administration*, 42(7), 596–615.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.290-303.

การประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย*

APPLICATION OF POLICY SCIENCE IN THE THAI SOCIAL CONTEXT

เบญจวรรณ เขียวเขิน
Benjawan Keawkhern
บริษัท 321 ไพร์ม เอสเตท จำกัด
321 Prime Estate Company Limited
Corresponding Author E-mail: benjawan.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาแนวคิดและทฤษฎีหลักในศาสตร์ด้านนโยบาย ตลอดจนวิเคราะห์การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านั้นในบริบทของประเทศไทย โดยใช้กรอบวิเคราะห์จากทฤษฎี และการวิเคราะห์เชิงเหตุผล พบว่า การดำเนินนโยบายในประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ระบบราชการขาดความยืดหยุ่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการขาดระบบประเมินผลที่เป็นระบบ แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 5 มิติ 1. การพัฒนาฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน 2. การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วม 3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4. การจัดตั้งองค์กรนโยบายอิสระ และ 5. การปฏิรูประบบคุณธรรมในภาครัฐ เพื่อให้นโยบายศาสตร์ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทไทย

คำสำคัญ: นโยบายศาสตร์; การประยุกต์ใช้; บริบทสังคมไทย

Abstract

This academic article aims to study the main concepts and theories in policy science and analyze the application of these concepts in the context of Thailand. Using the framework of analysis from theory and rational analysis, it was found that policy implementation in Thailand has a gap between theory and practice. The bureaucracy lacks flexibility, there is inequality in access to information, policy discontinuity, and the lack of a systematic evaluation system. The development guidelines consist of 5 dimensions: 1. Development of evidence-based databases, 2. Strengthening of participation

*Received May 30, 2025; Revised February 9, 2026; Accepted February 19, 2026

mechanisms, 3. Development of learning organizations, 4. Establishment of independent policy organizations, and 5. Reform of the ethics system in the public sector. In order for applied policy science to be effective in the Thai context.

Keywords: Policy Science; Application; Thai Social Context

บทนำ

ศาสตร์ด้านนโยบาย (Policy Science) ได้กลายเป็นองค์ความรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบ การกำหนด และการประเมินนโยบายสาธารณะในยุคที่ปัญหาสาธารณะมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลากหลายมิติ ตั้งแต่ปัญหาเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและวิกฤติสาธารณสุขโลก รัฐบาลและองค์กรสาธารณะจำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางวิชาการในการวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิผล (Dye, 2017) ศาสตร์ด้านนโยบายเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษ 1950 ได้มีนักวิชาการอย่าง Lasswell (1951) เสนอแนวคิดว่า ศาสตร์ด้านนโยบายควรเป็นศาสตร์แบบสหวิทยาการที่เน้นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและจริยศาสตร์ เพื่อสร้างระบบการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม จากนั้นศาสตร์ด้านนโยบายได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญจำนวนมาก อาทิ โมเดลเชิงเหตุผล (Rational Model), ทฤษฎีกระแสสามสาย (Multiple Streams Framework) และกรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย (Advocacy Coalition Framework) ซึ่งช่วยให้นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายสามารถวิเคราะห์กระบวนการนโยบายในหลากหลายบริบทได้อย่างมีระบบ (Sabatier & Weible, 2014; Kingdon, 2011)

การเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่าเหตุใดนโยบายบางอย่างจึงประสบความสำเร็จในขณะที่นโยบายอื่น ๆ กลับล้มเหลว การศึกษาของ Bennett & Howlett (1992) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เชิงนโยบาย โดยการตั้งคำถามพื้นฐานสามประการ คือ ใครเป็นผู้เรียนรู้ เรียนรู้อะไร และเกิดผลกระทบอย่างไรต่อนโยบายที่ตามมา ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความซับซ้อนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ศาสตร์ด้านนโยบายจะมีรากฐานจากบริบทของสังคมตะวันตกที่มีระบบสถาบันเข้มแข็งและวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่มั่นคง แต่การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย กับพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายจากการเปลี่ยนรัฐบาล การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ยังจำกัด การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ขาดการอ้างอิงจากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ และระบบราชการที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจและลำดับชั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างนวัตกรรมเชิงนโยบายในระยะยาว (Fung, 2006; Head, 2010) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้นโยบายสาธารณะในประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จากปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาประเด็นสำคัญ 3 ประการ ประการแรก การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีหลักในศาสตร์ด้านนโยบายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการนโยบายในบริบทไทย โดยเฉพาะทฤษฎีกระแสสามสาย กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย และกรอบการวิเคราะห์สถาบันและการพัฒนา ประการที่สอง การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย โดยวิเคราะห์ความไม่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โครงสร้างระบบราชการ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล และการขาดกลไกการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และประการที่สาม การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนโยบายให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย

บทความวิชานี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สำคัญหลายประการ ประการแรก เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีนโยบายศาสตร์กับบริบทสังคมไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจด้านนโยบายสาธารณะในการทำความเข้าใจกระบวนการนโยบายอย่างเป็นระบบ ประการที่สอง เป็นแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถของข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายในการออกแบบวิเคราะห์ และประเมินนโยบายสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประการที่สาม เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการนโยบายของประเทศไทยให้มีความโปร่งใส มีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และประการสุดท้าย เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงนโยบายและการสร้างระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนานโยบายที่ยั่งยืนและเป็นรัฐสมรรถนะสูงในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายศาสตร์

นโยบายศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษากระบวนการกำหนด การดำเนินงานและการประเมินผลนโยบายอย่างเป็นระบบ โดยแนวคิดวงจรนโยบายของ Howlett et al. (2009) อธิบายว่า การพัฒนานโยบายประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การกำหนดปัญหา

การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การดำเนินนโยบาย และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงของแต่ละขั้นตอนในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ทฤษฎีกระแสสามสายของ Kingdon (2011) อธิบายว่า การเกิดขึ้นของนโยบายขึ้นอยู่กับการบรรจบกันของกระแสปัญหา กระแสทางเลือกนโยบาย และกระแสการเมืองในช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเรียกว่า ช่วงเวลาเปิดโอกาส โดยมีผู้ผลักดันนโยบายเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงกระแสทั้งสามเข้าด้วยกัน เพื่อผลักดันให้ประเด็นสาธารณะเข้าสู่วาระนโยบายได้สำเร็จ

กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบายของ Sabatier & Weible (2014) มีมุมมองว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกิดจากการแข่งขันระหว่างกลุ่มที่มีความเชื่อและผลประโยชน์แตกต่างกัน ภายใต้ระบบย่อยนโยบายเดียวกัน โดยความเชื่อระดับลึกและเหตุการณ์ภายนอกมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของนโยบายในระยะยาว

ทฤษฎีสมดุลไม่ต่อเนื่องของ Baumgartner et al. (2009) อธิบายว่า นโยบายมักมีความเสถียรต่อเนื่องเป็นเวลานาน และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสำคัญ เนื่องจากข้อจำกัดในการประมวลผลข้อมูลของระบบการเมือง เมื่อประเด็นหนึ่งได้รับความสนใจในระดับสูง จึงอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายครั้งใหญ่ในระยะสั้น

แนวคิดการเรียนรู้เชิงนโยบายของ Bennett และ Howlett (1992) อธิบายว่าผู้กำหนดนโยบายสามารถพัฒนานโยบายผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตหรือจากบริบทอื่น โดยการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นในด้านเทคนิค การเมือง หรือเชิงแนวคิด ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การเปลี่ยนแปลงองค์กร และการยกระดับคุณภาพของนโยบายในระยะยาว

สรุปได้ว่า ความสำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ ทฤษฎีแต่ละตัวให้มุมมองที่แตกต่างกันในการทำความเข้าใจนโยบาย เน้นเวลาและโอกาส เน้นความขัดแย้งและการแข่งขันเน้นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเน้นบริบทและสถาบัน เน้นการปรับปรุงและพัฒนา การใช้ทฤษฎีเหล่านี้ร่วมกันจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจนโยบายได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีประโยชน์ต่อทั้งนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย

แม้ว่าทฤษฎีด้านนโยบายศาสตร์จำนวนมากจะมีรากฐานมาจากบริบทตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก แต่การนำทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้ในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงโครงสร้างทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป ทั้งในแง่ของพลวัตเชิงอำนาจ ระบบราชการแบบรวมศูนย์และบทบาทของระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงฝังรากลึกในกลไกรัฐและสังคมไทย

1. ระบบราชการและแนวนโยบายแบบบนลงล่าง (Top-Down Approach) บริบทของนโยบายสาธารณะในประเทศไทยยังคงแสดงลักษณะของระบบราชการแบบรวมศูนย์ (Centralized Bureaucracy) ซึ่งส่งผลให้นโยบายจำนวนมากถูกกำหนดจากส่วนกลาง โดยรัฐราชการเป็นหลัก โดยเฉพาะในกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ที่มีอำนาจทั้งในการออกแบบนโยบายและการปฏิบัติ ทำให้เกิดแนวโน้มของนโยบายแบบบนลงล่างที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายตามกรอบแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า มากกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของ Suebvises (2024) ชี้ให้เห็นว่าการครอบงำที่ยาวนานของระบบราชการส่วนท้องถิ่นที่รวมศูนย์สูงและขาดประสิทธิภาพในประเทศไทย ได้นำไปสู่การที่นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายพิจารณาการกระจายอำนาจการตัดสินใจขององค์กรและการสร้างบรรยากาศแห่งความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นมาตรการสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพภาคสาธารณะระดับท้องถิ่น ภายใต้แนวทางนี้ ทฤษฎีเชิงกระบวนการ เช่น Policy Cycle จึงยังคงได้รับการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเชิงการบริหารแผนงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การใช้โมเดลนี้ในบริบทไทยจำเป็นต้องตระหนักถึงข้อจำกัดด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมซึ่งยังไม่เข้มแข็งในหลายภาคส่วน

2. ระบบอุปถัมภ์และการเมืองเชิงเครือข่าย อีกลักษณะเฉพาะของการกำหนดนโยบายในสังคมไทยคือบทบาทของระบบอุปถัมภ์ และกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจแฝงในการผลักดันวาระเชิงนโยบาย ผ่านช่องทางที่ไม่เป็นทางการ อาทิ กลุ่มการเมือง ข้าราชการระดับสูง และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนความเหมาะสมของแนวคิดเชิงตัวแสดง โดยเฉพาะ Advocacy Coalition Framework (ACF) ที่อธิบายว่าแนวร่วมของกลุ่มผู้มีความเชื่อหรือผลประโยชน์ร่วมกันสามารถมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย แม้ในบริบทที่ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ (Sabatier & Weible, 2014) ในกรณีประเทศไทย การศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายภาคประชาสังคมสามารถใช้กลไกแนวร่วมเพื่อผลักดันนโยบายโดยการให้สิทธิพลเมืองในการเสนอร่างกฎหมายและการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นตัวอย่างของการใช้พลังทางสังคมในการสร้างพื้นที่ใหม่ทางนโยบาย การจัดตั้งสภาสุขภาพแห่งชาติ (National Health Assembly) ถือเป็นแบบอย่างของกลไกการมีส่วนร่วมที่ผสานสามองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักฐานจากชุมชนวิทยาศาสตร์ การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และการตัดสินใจผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในบริบทไทยเรียกว่า สามเหลี่ยมที่เคลื่อนย้ายภูเขา

3. ความสำคัญของบริบทท้องถิ่นและแนวคิดเชิงบริบท ด้วยความหลากหลายของโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย การพัฒนา

นโยบายที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอิงบริบทท้องถิ่นเป็นสำคัญ ทฤษฎีที่สะท้อนความซับซ้อนและการบรรจบกันของปัจจัยหลายด้าน เช่น Multiple Streams Framework (MSF) จึงมีความเหมาะสมในการอธิบายสถานการณ์นโยบายในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ เช่น การปฏิรูประบบราชการหลังปี 2540 หรือการเกิดโรคระบาดโควิด-19 ซึ่งก่อให้เกิดหน้าต่างแห่งโอกาสทางนโยบายที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างในบางด้าน (Kingdon, 2011)

4. การพัฒนาทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในบริบทไทย จากการศึกษานักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งได้เสนอว่าการพัฒนานโยบายศาสตร์ในประเทศไทยควรมีการต่อยอดเชิงทฤษฎีที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของสังคมไทย เช่น แนวคิดเรื่อง รัฐราชการพัฒนา (Developmental Bureaucratic State) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ และการกำหนดนโยบายแบบไฮบริด (Hybrid Policy Model) ซึ่งผสานลักษณะของบนลงล่างและล่างขึ้นบนไว้ด้วยกัน การศึกษาเกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของไทยแสดงให้เห็นว่า การให้สิทธิพลเมืองในการเสนอร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ทำให้ตัวแทนภาคประชาสังคมสามารถแทรกบทบัญญัติเกี่ยวกับเสียงและความรับผิดชอบเข้าไปในข้อความทางกฎหมายที่ได้รับการรับรองภายใต้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนานโยบายศาสตร์ในบริบทไทยจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่างกับการมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบน การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและโครงสร้างสังคมไทย การเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบในกระบวนการนโยบาย การพัฒนาขีดความสามารถของระบบราชการในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัญหานโยบายศาสตร์กับการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทย

แม้นโยบายศาสตร์จะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างมากในระดับนานาชาติทั้งในด้านแนวคิด ทฤษฎี และเครื่องมือในการวิเคราะห์ แต่การประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทยกลับเผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งทำให้การนำนโยบายไปใช้จริงไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ หรือไม่สามารถสร้างผลกระทบในทางสาธารณะได้อย่างยั่งยืน

1. ทฤษฎีกับการปฏิบัติไม่เชื่อมกัน ช่องว่างระหว่างองค์ความรู้เชิงวิชาการกับการประยุกต์ใช้จริงในภาครัฐยังกว้างมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจซึ่งยังอาศัยอำนาจตามลำดับชั้นมากกว่าข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ (Head, 2010) ชี้ให้เห็นว่า การนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการกำหนดนโยบายเผชิญกับอุปสรรคทั้งในแง่ของความเทคโนแครติกที่ให้ความสำคัญกับความแม่นยำเชิงปริมาณและความเชี่ยวชาญทางเทคนิคมากกว่ารูปแบบอื่นของความรู้ และการต่อต้านการมีส่วนร่วมอย่าง

ครอบคลุมในการปฏิรูป ส่งผลให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเกิดความล่าช้า หรือถูกต่อต้านจากภาคประชาชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. ระบบราชการและวัฒนธรรมอำนาจนิยม โครงสร้างของรัฐไทยยังคงยึดโยงอยู่กับระบบราชการรวมศูนย์ที่เน้นลำดับชั้นและอำนาจในการควบคุมมากกว่าการมีส่วนร่วมและความยืดหยุ่น (Suebvises, 2024) ชี้ให้เห็นว่า การครอบงำที่ยาวนานของระบบราชการที่รวมศูนย์สูงและขาดประสิทธิภาพในประเทศไทย ได้ถูกระบุโดยนักวิชาการหลายคนว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ลดความกระตือรือร้นในการทำงานของพนักงานรัฐและเพิ่มความแปลกแยกโดยการจำกัดความเป็นอิสระและความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นอำนาจนิยมนี้ทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายมีลักษณะปิด และมักไม่เปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาสังคมหรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับปัญหาเชิงพื้นที่

3. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วม แม้จะมีการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยเชิงนโยบาย (Policy Democracy) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการศึกษา ส่งผลให้กลุ่มคนชายขอบหรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการกำหนดนโยบายได้อย่างเท่าเทียม การศึกษาเกี่ยวกับสภาสุขภาพแห่งชาติ (National Health Assembly) ของไทยพบว่า แม้จะมีกลไกการมีส่วนร่วม แต่ความท้าทายที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือความเชื่อมโยงที่อ่อนแอต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงและคำถามเกี่ยวกับความเป็นตัวแทนของผู้แทนสภาสุขภาพแห่งชาติต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของตน (Rasanathan et al., 2011)

4. ความไม่ต่อเนื่องและความไม่มั่นคงของนโยบาย นโยบายในสังคมไทยมักถูกกำหนดตามกระแสการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องและความไม่มั่นคงของนโยบาย การวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองไทยในช่วงปี 2567-2568 แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของนโยบาย ตัวอย่างจากการศึกษาล่าสุดชี้ให้เห็นว่า ความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจส่งผลต่อความพยายามของไทยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันกำลังเผชิญกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่อ่อนแอและภาษีศุลกากรที่กำลังจะมาถึง และหากไม่มีหัวหน้ารัฐบาลที่มั่นคงความสามารถของไทยในการตอบสนองอย่างเด็ดขาดต่อแรงกดดันทางเศรษฐกิจจากภายนอก เช่น ภาษีศุลกากรของสหรัฐฯ ที่อาจเกิดขึ้น จะถูกจำกัด

5. ขาดกลไกการประเมินผลและเรียนรู้เชิงนโยบาย การขาดระบบติดตามและประเมินผลนโยบายที่มีประสิทธิภาพทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่านโยบายใดได้ผลหรือไม่ได้ผล และเพราะเหตุใด กลไกการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning) จึงไม่เกิดขึ้น

อย่างแท้จริง ส่งผลให้นโยบายที่ผิดพลาดหรือไม่เหมาะสมยังคงถูกใช้อยู่โดยไม่มีการปรับปรุงหรือถอดบทเรียนอย่างเป็นระบบ Bennett & Howlett (1992) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้เชิงนโยบายเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องการการเตรียมกระบวนการที่สมดุล การให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ซึ่งยังขาดหายไปในระบบนโยบายไทย

6. รัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อประชาธิปไตย ปัญหาเชิงโครงสร้างอีกประการหนึ่ง คือ กรอบรัฐธรรมนูญที่ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันระบบประชาธิปไตยที่มั่นคง การศึกษาล่าสุดชี้ให้เห็นว่า กรอบรัฐธรรมนูญของไทยถูกจัดโครงสร้างอย่างเจตนาเพื่อป้องกันระบบประชาธิปไตยที่มั่นคง โดยให้อำนาจวุฒิสภาซึ่งแต่งตั้งโดยทหารมีอิทธิพลอย่างมากในการเลือกนายกรัฐมนตรี การขาดความต่อเนื่องของนโยบายไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน แต่ยังทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติและการเจรจาการค้าซับซ้อนขึ้น

สรุปได้ว่า ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมทางการเมือง และกระบวนการที่ยังไม่เอื้อต่อการประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในสังคมไทยอย่างเต็มที่ การขาดความต่อเนื่องของนโยบายไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน แต่ยังทำให้ "การนำนโยบายไปปฏิบัติและการเจรจาการค้าซับซ้อนขึ้น ดังนั้น หากต้องการให้การนำนโยบายศาสตร์มาใช้จริงเกิดประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนา กลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายและเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ระบบฐานข้อมูลเชิงนโยบายที่เข้าถึงได้ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ วัฒนธรรมราชการที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น ที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการ กลไกการติดตามประเมินผลและการเรียนรู้เชิงนโยบาย ที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การปฏิรูปโครงสร้างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เอื้อต่อความมั่นคงและความต่อเนื่องของนโยบายประชาธิปไตย

การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในบริบทไทย

1. นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (ทฤษฎีกระแสสามสาย) เมื่อวิเคราะห์นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าผ่านกรอบทฤษฎีกระแสสามสาย (Multiple Streams Framework) ของ Kingdon (2011) พบว่า นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคเกิดขึ้นได้เพราะกระแสทั้งสามบรรจบกันในช่วงปี 2544-2545 อย่างสมบูรณ์ โดยกระแสปัญหาเริ่มจากการที่ประชาชนถึงร้อยละ 30 ของประชากรไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยเข้าไม่ถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง ปัญหานี้ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนและงานวิจัยเชิงประจักษ์จากนักวิชาการด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นประเด็นสาธารณะที่สังคมให้ความสนใจ อีกทั้ง กระแสทางเลือกนโยบาย ได้รับการพัฒนา

มาอย่างยาวนานโดยเครือข่ายนักวิชาการสาธารณสุขและองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งได้ศึกษาโมเดลระบบหลักประกันสุขภาพจากต่างประเทศและพัฒนาข้อเสนอที่เหมาะสมกับบริบทไทย มีการเตรียมความพร้อมทั้งแนวคิด รายละเอียดเชิงเทคนิค และกลไกการดำเนินงานไว้อย่างครบถ้วน และกระแสการเมือง เกิดขึ้นเมื่อพรรคไทยรักไทยนำโดยทักษิณ ชินวัตร นำนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มาเป็นนโยบายหลักในการหาเสียงเลือกตั้งปี 2544 และชนะเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ทำให้มีเจตจำนงทางการเมืองที่เข้มแข็งในการผลักดันนโยบายนี้ให้เป็นจริง กรณีศึกษานี้แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของผู้ผลักดันนโยบาย (Policy Entrepreneurs) คือเครือข่ายนักวิชาการสาธารณสุขที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเชิงวิชาการกับข้อเสนอเชิงนโยบาย และใช้โอกาสทางการเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม ความท้าทาย คือ หน้าต่างแห่งโอกาส (Policy Window) ในบริบทไทยมักเปิดอยู่ช่วงสั้นและขึ้นกับวาระการเมือง หากขาดการเตรียมความพร้อมทางวิชาการและการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง โอกาสทองในการผลักดันนโยบายที่ดีก็อาจพลาดไป

2. นโยบายพลังงาน (กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย) การวิเคราะห์นโยบายพลังงานผ่านกรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย (Advocacy Coalition Framework) ของ Sabatier & Weible (2014) ช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่มีความเชื่อพื้นฐานแตกต่างกัน ซึ่งแนวร่วมพลังงานฟอสซิล ประกอบด้วย รัฐวิสาหกิจด้านพลังงาน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และนักวิชาการบางกลุ่มที่เชื่อว่าพลังงานฟอสซิลยังจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงด้านพลังงาน กลุ่มนี้มีความได้เปรียบในด้านงบประมาณ ความเชี่ยวชาญทางเทคนิค และการเข้าถึงผู้กำหนดนโยบายระดับสูง และแนวร่วมพลังงานสะอาด ประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการด้านพลังงานทดแทน ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าและนักกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อว่าพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงานเป็นทางออกที่ยั่งยืน กลุ่มนี้อาศัยการสนับสนุนจากประชาชน การรณรงค์ผ่านสื่อ และข้อมูลวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การประยุกต์ใช้กรอบนี้ในบริบทไทยต้องคำนึงถึง 1. ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อการกระจายทรัพยากรทางนโยบาย 2. บทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความชอบธรรมให้แต่ละฝ่าย และ 3. ความสามารถในการเรียนรู้เชิงนโยบายจากประสบการณ์ของประเทศอื่น

3. การจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน (กรอบ IAD การประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์สถาบันและการพัฒนา) ของ Ostrom (2005) ในการศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำระดับชุมชนเผยให้เห็นความสำคัญของกติกาท้องถิ่นที่มีต่อความสำเร็จของนโยบายจากกรณีศึกษาระบบชลประทานชุมชนในภาคเหนือ พบองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก กติกาในการใช้ทรัพยากร ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเองตามบริบทท้องถิ่น เช่น

การจัดสรรน้ำตามลำดับการเพาะปลูก การกำหนดวันเวลาการใช้น้ำ และการห้ามใช้น้ำในช่วงฤดูแล้ง กติกาเหล่านี้มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพภูมิอากาศและความต้องการของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายระดับชาติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ ประการที่สอง สถาบันท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ติดตามและบังคับใช้กติกา เช่น คณะกรรมการผู้ใช้น้ำ ซึ่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนและมีอำนาจในการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกติกา สถาบันเหล่านี้มีความชอบธรรมในสายตาของชุมชนมากกว่าหน่วยงานภายนอก และประการที่สาม แรงจูงใจของตัวแสดง ที่เกิดจากความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ทรัพยากร เมื่อชุมชนรู้สึกว่าทรัพยากรเป็นของตนและการดูแลจะส่งผลดีต่อตนเอง ก็จะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกติกามากขึ้น

สรุปได้ว่า ข้อจำกัดสำคัญของนโยบายแบบบนลงล่างที่ไม่คำนึงถึงบริบทท้องถิ่น นโยบายการจัดการน้ำระดับชาติมักล้มเหลวเมื่อพยายามนำระบบมาตรฐานเดียวมาใช้ในทุกพื้นที่ โดยไม่ให้ความสำคัญกับกติกาและสถาบันท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ข้อเสนอแนะ คือ นโยบายควรส่งเสริมการจัดการร่วม (Co-management) ระหว่างรัฐและชุมชน โดยรัฐทำหน้าที่สนับสนุนทางวิชาการและงบประมาณ ในขณะที่ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดกติกาและจัดการทรัพยากรตามบริบทของตนเอง การประยุกต์ใช้กรอบ IAD ในบริบทไทยต้องคำนึงถึง 1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการและไม่เป็นทางการ และ 3. ผลกระทบของนโยบายระดับชาติต่อการทำงานของสถาบันท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนานโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย

จากข้อจำกัดและปัญหาที่กล่าวมาในส่วนก่อนหน้า การพัฒนานโยบายศาสตร์ให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของสังคมไทย จำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบและขับเคลื่อนทั้งในเชิงโครงสร้าง สถาบัน และวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้

1. สร้างฐานข้อมูลและความรู้เชิงประจักษ์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลนโยบายสาธารณะแห่งชาติ" รวบรวมข้อมูลทุกหน่วยงาน พัฒนา Open Data Government ให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้โปร่งใส สนับสนุนการวิจัยในมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงการแก้ปัญหาจริง สร้างระบบติดตามประเมินผลแบบ Real-time เพื่อปรับนโยบายทันท่วงที

2. ปฏิรูปการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดตั้งสภาประชาชนระดับชาติมีตัวแทนทุกภาคส่วนอย่างเป็นสัดส่วน พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล (e-Participation) ให้ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย จัดคณะลูกขุนประชาชน (Citizen Assembly) สำหรับประเด็นซับซ้อน สร้างกลไก Co-creation ให้รัฐ เอกชน และประชาสังคมออกแบบนโยบายร่วมกันให้อำนาจท้องถิ่นปรับแต่งนโยบายตามบริบทพื้นที่

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการ จัดตั้งสถาบันการเรียนรู้เชิงนโยบายสำหรับข้าราชการทุกระดับ สร้าง Policy Learning Network แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงาน ให้รางวัลนวัตกรรมเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ จัดทำคู่มือการออกแบบนโยบายที่ทันสมัย สร้างระบบ Mentorship เชื่อมนักวิชาการกับข้าราชการ

4. พัฒนาองค์กรกลางด้านนโยบาย จัดตั้งสถาบันนโยบายสาธารณะแห่งชาติที่เป็นอิสระจากการเมือง สร้างเครือข่าย Think Tank ระหว่างมหาวิทยาลัย องค์กรวิชาชีพและเอกชน จัดทำ Policy Quality Index ประเมินและจัดอันดับคุณภาพนโยบายตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบนโยบายก่อนนำไปใช้ สร้าง Policy Sandbox ทดลองนโยบายใหม่ในพื้นที่จำกัดก่อนขยายผล

5. ปรับวัฒนธรรมทางการเมืองและระบบคุณธรรม ปฏิรูปการสรรหาข้าราชการระดับสูงให้โปร่งใส อิงคุณธรรม สร้าง Career Path ชัดเจนสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย ประเมินผลงานที่เน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ ส่งเสริมการทำงานแบบ Cross-functional Team ข้ามหน่วยงาน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มความโปร่งใส ลดคอร์รัปชัน

6. รับประกันความต่อเนื่องของนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวผูกพันทุกรัฐบาล สร้าง Constitutional Safeguards ปกป้องนโยบายสำคัญ ประเมินผลกระทบก่อนยกเลิกนโยบาย (Policy Impact Assessment) ตั้งคณะกรรมการติดตามความต่อเนื่อง มีตัวแทนทุกพรรค สร้างข้อตกลงข้ามพรรครักษานโยบายที่ได้ผลดี

7. พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ใช้ AI และ Big Data วิเคราะห์นโยบาย สร้างระบบ Simulation ทดสอบนโยบายก่อนใช้จริง พัฒนาแอปมือถือให้ประชาชนมีส่วนร่วม ใช้ Blockchain เพิ่มความโปร่งใส สร้าง Early Warning System ตรวจจับปัญหาก่อนเกิด

8. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ เข้าร่วมเครือข่ายนานาชาติด้านนโยบายศาสตร์ แลกเปลี่ยนข้าราชการกับประเทศที่พัฒนาดี ศึกษา Best Practices นำมาประยุกต์ใช้ สร้างความร่วมมือวิจัยกับนานาประเทศ

สรุปได้ว่า การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพ อิงหลักฐานเชิงประจักษ์และตอบสนองความต้องการจริง การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของทุกภาคส่วนในกระบวนการนโยบาย ระบบราชการที่เรียนรู้ และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการ ความต่อเนื่องของนโยบายที่ไม่ขึ้นกับการเปลี่ยนรัฐบาล การพัฒนาที่ยั่งยืน ของประเทศในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การนำนโยบายศาสตร์มาใช้ในสังคมไทยเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ ทั้งช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ระบบราชการรวมศูนย์และวัฒนธรรมอำนาจนิยม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วม ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายตามการเปลี่ยนรัฐบาล การขาดกลไกประเมินผลและการเรียนรู้ รวมถึงโครงสร้างรัฐธรรมนูญที่ไม่เอื้อต่อประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์กรณีศึกษานโยบายสำคัญของไทยผ่านทฤษฎีนโยบายศาสตร์ต่าง ๆ พบว่า ความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับการบรรจบกันของกระแสทั้งสาม (ปัญหา ทางเลือก และการเมือง) บทบาทของผู้ผลักดันนโยบาย การจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และการให้ความสำคัญกับกติกาและสถาบันท้องถิ่น เพื่อให้นโยบายศาสตร์ใช้งานได้จริงในบริบทไทย จำเป็นต้องปฏิรูปอย่างเป็นระบบใน 8 ด้านหลัก ได้แก่ 1. สร้างฐานข้อมูลและความรู้เชิงประจักษ์ผ่านศูนย์ข้อมูลแห่งชาติและระบบ Open Data 2. ปฏิรูปการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสภาประชาชน แพลตฟอร์มดิจิทัล และกลไก Co-creation 3. ส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการผ่านสถาบันการเรียนรู้และเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ 4. พัฒนาองค์กรกลางที่เป็นอิสระจากการเมือง 5. ปรับวัฒนธรรมทางการเมืองให้โปร่งใสและอิงคุณธรรม 6. สร้างกลไกรับประกันความต่อเนื่องของนโยบายผ่านแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวและข้อตกลงข้ามพรรค 7. พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น AI Big Data และ Blockchain และ 8. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี

ภาพที่ 1 องค์ความรู้นโยบายศาสตร์กับการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทย

สรุป

บทความนี้มุ่งศึกษาพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีสำคัญของนโยบายศาสตร์ พร้อมทั้งวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทย โดยแบ่งกรอบแนวคิดออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ แนวคิดเชิงกระบวนการ วงจรนโยบาย แนวคิดเชิงตัวแสดง แนวร่วมสนับสนุนนโยบาย และแนวคิดเชิงบริบท ทฤษฎีกระแสสามสาย ซึ่งล้วนเป็นกรอบที่ช่วยในการเข้าใจกระบวนการนโยบายอย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้ในสังคมไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ความรวมศูนย์ของระบบราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จำกัด ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายจากการเมือง และการขาดระบบการเรียนรู้เชิงนโยบาย บทความชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีการนำแนวคิดนโยบายศาสตร์มาใช้อย่างกว้างขวาง แต่หากไม่มีการปรับให้เหมาะสมกับโครงสร้าง วัฒนธรรม และสถาบันทางการเมืองของไทย ก็จะไม่สามารถสร้างนโยบายที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ บทความนี้มุ่งเสนอแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วม การส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการ การจัดตั้งองค์กรนโยบายอิสระ และการปฏิรูประบบคุณธรรมในภาครัฐ แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้นโยบายสาธารณะสามารถตอบสนองต่อปัญหาสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม เป็นธรรม และมีความยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

Baumgartner, F. R. et al. (2009). Punctuated equilibrium in comparative perspective. *American Journal of Political Science*, 53(3), 603–620.

Bennett, C. J. & Howlett, M. (1992). The Lessons of Learning: Reconciling Theories of Policy Learning and Policy Change. *Policy Sciences*, 25(3), 275–294.

Dye, T. R. (2017). *Understanding public policy* (15th ed.). Boston, MA: Pearson.

Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(S1), 66–75.

Head, B. W. (2010). Reconsidering Evidence-based Policy: Key Issues and Challenges. *Policy and Society*, 29(2), 77–94.

Howlett, M. et al. (2009). *Studying public policy: Policy cycles and policy subsystems* (3rd ed.). Don Mills, Ontario: Oxford University Press.

Kingdon, J. W. (2011). *Agendas, alternatives, and public policies* (2nd ed.). Boston, MA: Longman.

Lasswell, H. D. (1951). The policy orientation. In D. Lerner & H. D. Lasswell (Eds.), *The policy sciences* (pp. 3–15). Stanford, CA: Stanford University Press.

Ostrom, E. (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rasanathan, K. et al. (2011). Innovation and Participation for Healthy Public Policy: The First National Health Assembly in Thailand. *Health Expectations*, 15(1), 87–96.

Sabatier, P. A. & Weible, C. M. (2014). *Theories of the policy process* (3rd ed.). Boulder, CO: Westview Press.

Suebvises, P. (2024). The effects of Decentralized Organizational Structure and an Ethical Work Climate on the Work Engagement of Local Public Officials in Thailand. *Administration & Society*, 56(3), 412–445.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569 น.304-316.

ผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ*

IMPACT OF CYBERSECURITY POLICY ON THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY OF THE COUNTRY

โศภิษฐ์ บุญทอง
Sophit Bunthong
บริษัท คริปโตพร็อพ จำกัด
Cryptoprop Co., Ltd.
Corresponding Author E-mail: sophit.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลร่วมกับกรอบความปลอดภัยไซเบอร์เป็นหลัก นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัลในด้านบวก ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ลงทุนและผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อนวัตกรรมและการแข่งขันในตลาดได้ การศึกษานี้นำเสนอแนวทางสมดุลระหว่างการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์และการส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่ปลอดภัยและยั่งยืน

คำสำคัญ: ผลกระทบ; นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์; การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

Abstract

This academic paper aims to examine the impact of cybersecurity policy on the development of Thailand’s digital economy, using the concept of digital economy development and cybersecurity framework as the main principles. The results of the study reveal that effective cybersecurity policies positively affect the growth of the digital economy, which can build confidence among investors and consumers. However, overly strict

*Received May 31, 2025; Revised February 9, 2026; Accepted February 19, 2026

enforcement of the law can affect innovation and market competition. This study proposes a balanced approach between cybersecurity and promoting the growth of the digital economy, emphasizing the participation of all sectors in creating a safe and sustainable digital ecosystem.

Keywords: Impact; Cybersecurity Policy; Digital Economy Development

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบธุรกิจ ความปลอดภัยไซเบอร์ได้กลายเป็นปัจจัยวิกฤตที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การรักษาข้อมูลในโลกไซเบอร์ของประเทศไทยปัจจุบันยังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างหนัก โดยสถิติเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยไซเบอร์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจาก 135 เหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2564 เป็นมากกว่า 772 เหตุการณ์ในปี 2565 (U.S. Department of Commerce, 2024) ภัยคุกคามส่วนใหญ่เป็นการละเมิดข้อมูลที่เกิดขึ้นผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษาและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลของประชาชนยังมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกโจรกรรมโดยองค์กรที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ รัฐบาลไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นกรอบกฎหมายที่ครอบคลุมในการคุ้มครองฐานข้อมูลสารสนเทศทั้งภาครัฐและเอกชน (Nishimura & Asahi, 2019)

การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและสร้างรายได้มหาศาลให้แก่ประเทศ โดยในปี 2567 คาดการณ์ว่าเศรษฐกิจดิจิทัลจะเติบโตถึงร้อยละ 5.7 ซึ่งคิดเป็นมูลค่าประมาณ 4.44 ล้านล้านบาท (The Nation Thailand, 2024) หากพิจารณาในมิติด้านการสร้างรายได้จากการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ พบว่าตลาดนี้มีแนวโน้มเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยคาดว่าจะมีมูลค่าสูงถึง 508.89 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2568 และจะขยับขึ้นเป็น 984.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2573 (Mordor Intelligence, 2024) ข้อมูลย้อนหลังยังระบุว่า ขนาดของเศรษฐกิจดิจิทัลไทยในปี 2566 มีมูลค่าสูงถึงร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) หรือคิดเป็น 36 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งรายได้เหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมและเนื้อหาดิจิทัลที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

ความเชื่อมั่นในมาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ยังมีส่วนสำคัญในการผลักดันรายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการดิจิทัล ซึ่งคาดว่าจะเติบโตถึงร้อยละ 17.2 ในปี พ.ศ.2567 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตของการส่งออกโดยรวมถึง 2.8 เท่า (The Nation Thailand, 2025) นอกจากนี้ นโยบายที่ชัดเจนยังช่วยดึงดูดการลงทุนโดยตรงจาก

ต่างประเทศ (FDI) ในโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ เช่น ระบบคลาวด์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยมีบริษัทข้ามชาติเข้าลงทุนในไทยด้วยมูลค่ารวมกว่า 100 พันล้านบาทในช่วงต้นปี 2568 (The Nation Thailand, 2025) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการมีนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีประสิทธิภาพสามารถเปลี่ยนจากต้นทุนการป้องกัน ให้กลายเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและดึงดูดเม็ดเงินเข้าสู่ประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์จะมีผลกระทบเชิงบวก แต่ผู้เขียนเล็งเห็นว่าการบังคับใช้กฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลกระทบย้อนกลับต่อการแข่งขันและนวัตกรรม โดยเฉพาะข้อกำหนดเรื่องการจัดเก็บข้อมูลในประเทศ (Data Localization) หรือมาตรฐานที่ซับซ้อนสำหรับการให้บริการดิจิทัล มาตรฐานเหล่านี้อาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อสตาร์ทอัพและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีทรัพยากรจำกัดในการปฏิบัติตามกฎหมาย ความท้าทายดังกล่าวอาจนำไปสู่ต้นทุนการดำเนินงานที่สูงขึ้นและลดขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดสากล (Tilleke & Gibbins, 2024) ปัญหานี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการวิเคราะห์เพื่อหาจุดสมดุลที่เหมาะสม

จากความสำคัญและความท้าทายที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนสนใจนำเสนอบทความวิชาการฉบับนี้ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทย ผู้เขียนมุ่งหวังที่จะนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างสมดุลระหว่างการกำกับดูแลและการส่งเสริมนวัตกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่ปลอดภัยและยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เข้าใจผลกระทบในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน แต่ยังนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการเป็นศูนย์กลางดิจิทัลของภูมิภาคอาเซียนได้อย่างมั่นคงต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์

1. กรอบกฎหมายและนโยบายหลัก นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ของประเทศไทยมีรากฐานมาจากพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2562 กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติในพื้นที่ไซเบอร์ โดยครอบคลุมทั้งฐานข้อมูลและสารสนเทศของภาครัฐและเอกชน (Nishimura & Asahi, 2019) พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (NCSC) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน พร้อมด้วยผู้แทนจากกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจากภาคเอกชน คณะกรรมการนี้มีหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านความ

ปลอดภัยไซเบอร์ รวมถึงมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในหน่วยงานภาครัฐและองค์กรโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญ (Asia Law Portal, 2019) ดังนั้น นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์มีจุดเริ่มต้นจากพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ซึ่งมุ่งเน้นการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ไซเบอร์ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (NCSC) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติการ และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับระบบคอมพิวเตอร์ที่สำคัญของประเทศ

2. การจำแนกโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญ พระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญ (Critical Information Infrastructure: CII) ไว้ 7 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงแห่งชาติ การบริการสาธารณะที่จำเป็น การธนาคารและการเงิน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม การขนส่งและโลจิสติกส์ สาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ สาธารณูปการประปา) และสาธารณสุข (Tilleke & Gibbins, 2024) องค์กรที่ดำเนินการในด้านเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยไซเบอร์ที่เข้มงวด โดยต้องมีแผนบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไซเบอร์ การประเมินความเสี่ยงอย่างน้อยปีละครั้ง และแผนตอบสนองภัยคุกคามไซเบอร์ รวมถึงการรายงานเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใน 30 วัน ดังนั้น กฎหมายกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงแห่งชาติ บริการสาธารณะ การเงิน โทรคมนาคม การขนส่ง สาธารณูปโภค และสาธารณสุข โดยองค์กรในกลุ่มนี้มีพันธะหน้าที่ทางกฎหมายที่ต้องจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง ประเมินความปลอดภัยประจำปี และรายงานเหตุการณ์ภัยคุกคามภายในระยะเวลาที่กำหนด

3. มาตรฐานและแนวปฏิบัติใหม่เพื่อให้เท่าทันต่อภัยคุกคามในปัจจุบันทางทีมคณะกรรมการความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติได้ออกประกาศเพิ่มเติมในเดือนมกราคม 2567 จำนวน 3 ฉบับ เพื่อกำหนดข้อกำหนดด้านความปลอดภัยสำหรับองค์กรและสินทรัพย์สำคัญ โดยมีประกาศสำคัญ 2 ฉบับที่จะเริ่มมีผลบังคับใช้ในวันที่ 18 มกราคม 2568 ได้แก่ มาตรฐานการกำหนดประเภทความปลอดภัยสำหรับระบบข้อมูลหรือสารสนเทศ และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับระบบข้อมูลและสารสนเทศ (Tilleke & Gibbins, 2024) นอกจากนี้ ในเดือนกันยายน 2567 ได้มีการออกมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ในระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง พ.ศ. 2566 เพื่อควบคุมผู้ให้บริการคลาวด์ให้ดำเนินการตามมาตรฐานที่กำหนด โดยเฉพาะระบบสารสนเทศที่มีระดับผลกระทบสูงจะถูกบังคับให้ต้องดำเนินงานจากศูนย์ข้อมูลหลัก (Data Center) ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น เพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยของข้อมูลภายในประเทศ (Digital Policy Alert, 2024)

สรุปได้ว่า การปรับปรุงข้อกำหนดให้ทันสมัยนั้นต้องผ่านประกาศมาตรฐานความปลอดภัยใหม่ที่มุ่งเน้นการจำแนกประเภทความปลอดภัยข้อมูลและระบบสารสนเทศ ซึ่งจะมีผลบังคับใช้เต็มรูปแบบในปี 2568 นอกจากนี้ ยังมีการให้ความสำคัญกับระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง โดยกำหนดมาตรฐานเฉพาะสำหรับผู้ให้บริการ และมีมาตรการจัดเก็บข้อมูลภายในประเทศ (Data Localization) สำหรับระบบที่มีความสำคัญสูง เพื่อสร้างความมั่นใจในอธิปไตยดิจิทัลและความปลอดภัยของข้อมูล

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

1. สถานการณ์ปัจจุบันของเศรษฐกิจดิจิทัลไทย เศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยกำลังเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตามข้อมูลล่าสุดจากกระทรวงเศรษฐกิจดิจิทัลและสังคม เศรษฐกิจดิจิทัลของไทยในปี พ.ศ. 2567 คาดว่าจะเติบโต 5.7% ซึ่งเป็นการเติบโตที่สูงกว่า GDP โดยรวมของประเทศถึงสองเท่า โดย GDP ดิจิทัลโดยรวมในปี 2567 คาดว่าจะอยู่ที่ 4.44 ล้านล้านบาท (The Nation Thailand, 2025) ขนาดของเศรษฐกิจดิจิทัลไทยในปี 2566 มีมูลค่าประมาณ 6% ของ GDP แห่งชาติ หรือคิดเป็นมูลค่า 36 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดการณ์ว่าจะเติบโตไปถึง 11% ของ GDP ในปี พ.ศ. 2570 การเติบโตนี้เกิดจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างรวดเร็วในทั้งภาครัฐและเอกชน โดยได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของภูมิภาค (U.S. Department of Commerce, 2024)

2. ภาคอุตสาหกรรมที่เติบโต อุตสาหกรรมที่มีการเติบโตสูงสุดในเศรษฐกิจดิจิทัลไทย คือ อุตสาหกรรมเนื้อหาดิจิทัลที่เติบโต 12.6% และอุตสาหกรรมโทรคมนาคมที่เติบโต 10% โดยประมาณ 80% ของการเติบโตของ GDP ดิจิทัลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม (Bangkok Post, 2024) การค้าอิเล็กทรอนิกส์ของไทยก็กำลังเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยเป็นตลาดที่ใหญ่เป็นอันดับสองในอาเซียน และคาดการณ์ว่าจะขยายตัวต่อเนื่องประมาณ 20% ต่อปีในช่วงห้าปีข้างหน้า ในด้านการส่งออกสินค้าและบริการดิจิทัลคาดว่าจะเติบโต 17.2% ในปี 2567 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตของการส่งออกโดยรวมที่ 6.1% ถึง 2.8 เท่า สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมดิจิทัลในการสร้างรายได้จากต่างประเทศ (The Nation Thailand, 2024) การเติบโตนี้ได้รับการสนับสนุนจากการลงทุนของภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น 10.3% และโครงการรัฐบาลคลาวด์ที่คาดว่าจะกระตุ้นความต้องการในบริการคลาวด์ ศูนย์ข้อมูล และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

3. เป้าหมายและวิสัยทัศน์ระยะยาว รัฐบาลไทยได้กำหนดเป้าหมายให้เศรษฐกิจดิจิทัลมีส่วนร่วมใน GDP ของประเทศถึง 30% ภายในปี 2570 หากแนวโน้มการเติบโต

ในปัจจุบันยังคงดำเนินต่อไป (The Nation Thailand, 2025) ภายใต้ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 รัฐบาลไทยมีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางดิจิทัลของอาเซียน โดยตามข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพทางโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) การใช้งานแอปพลิเคชันที่ใช้เทคโนโลยี 5G อย่างแพร่หลายอาจสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจไทยได้ 9.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 10% ของ GDP ภายในปี 2578

สรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลยังได้รับการสนับสนุนจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล โดยเฉพาะเครือข่าย 5G ที่ครอบคลุมประชากรไทยเกือบ 90% ในปลายปี 2566 และคาดการณ์ว่าการใช้ข้อมูลต่อการสมัครสมาชิกจะเพิ่มขึ้นจาก 32.7 GB ต่อเดือนในปี 2565 เป็นเกือบ 80 GB ต่อเดือนในปี 2568

ผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

1. ผลกระทบเชิงบวก

นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในหลายมิติ โดยเฉพาะการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ลงทุนและผู้บริโภคในการใช้บริการดิจิทัล ตลาดความปลอดภัยไซเบอร์ของไทยเองก็กำลังเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยคาดการณ์ว่าจะมีมูลค่า 508.89 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2568 และเติบโตด้วยอัตรา CAGR 14.10% เพื่อไปถึงมูลค่า 984.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2573 (Mordor Intelligence, 2024) การเติบโตของตลาดความปลอดภัยไซเบอร์นี้เป็นผลมาจากความต้องการที่เพิ่มขึ้นของการใช้โซลูชันความปลอดภัยต่างๆ รวมถึงความปลอดภัยคลาวด์ ความปลอดภัยข้อมูล ความปลอดภัยเครือข่าย และการป้องกันโครงสร้างพื้นฐาน และการที่รัฐบาลเน้นการพัฒนากรอบการทำงานเพื่อให้เศรษฐกิจดิจิทัลของไทยมีความยืดหยุ่นต่อภัยไซเบอร์ได้กระตุ้นให้องค์กรต่างๆ ลงทุนในโซลูชันความปลอดภัยขั้นสูงมากขึ้น

1.1 การพัฒนาความปลอดภัยในภาคการเงิน ภาคการเงินซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของภัยคุกคามไซเบอร์ ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวเชิงรุกในด้านความปลอดภัยไซเบอร์ การที่ภาคการเงินจัดการข้อมูลลูกค้าจำนวนมหาศาลและได้พัฒนาโซลูชันนวัตกรรมที่มีผลกระเพื่อมต่ออุตสาหกรรมอื่นๆ แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการรักษาความปลอดภัยออนไลน์ (Tech Collective, 2024)

1.2 การกระตุ้นนวัตกรรมและการลงทุน นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในระบบความปลอดภัยไซเบอร์ AI กำลังปฏิวัติตลาดความปลอดภัยไซเบอร์ด้วย

คุณสมบัติการตรวจจับการบุกรุกที่สามารถระบุและตอบสนองภัยคุกคามได้ทันที พร้อมด้วยเครื่องมือการเรียนรู้ของเครื่องที่สามารถค้นพบภัยคุกคามที่ซ่อนอยู่ได้ การใช้โครงสร้างความปลอดภัยแบบ Zero-trust ก็เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยเป็นกรอบความปลอดภัยที่ผู้ใช้ต้องได้รับการอนุญาตและการรับรองความถูกต้องก่อนเข้าถึงข้อมูลที่เป็นความลับ สถาปัตยกรรมนี้ทำการตรวจสอบผู้ใช้อย่างต่อเนื่องและจำกัดความเสียหายที่เกิดจากการบุกรุกจากภายนอก (Tech Collective, 2024) การลงทุนขนาดใหญ่ในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและความปลอดภัยไซเบอร์ก็เป็นอีกหนึ่งผลกระทบเชิงบวก โดยรัฐบาลได้รับการสนับสนุนให้บริษัทข้ามชาติสองแห่งลงทุนใน AI และศูนย์ข้อมูลในไทยต้นปี 2568 ด้วยมูลค่าการลงทุนรวมประมาณ 100 พันล้านบาท (The Nation Thailand, 2025)

1.3 การสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับในตลาด นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในการใช้บริการดิจิทัล และการที่ประเทศไทยมีกรอบกฎหมายและมาตรฐานความปลอดภัยที่ชัดเจนช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในสายตาของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดการลงทุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การเติบโตของการใช้บริการดิจิทัลในกลุ่มผู้บริโภคไทยก็เป็นอีกหนึ่งผลกระทบเชิงบวก โดยการบริโภคดิจิทัลของภาคเอกชนเติบโต 5.6% ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตของการบริโภคโดยรวมที่ 4.8% (The Nation Thailand, 2025) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นในการใช้บริการดิจิทัลเมื่อมีระบบความปลอดภัยที่เหมาะสม

2. ผลกระทบเชิงลบ

2.1 ภาระต้นทุนต่อธุรกิจขนาดเล็กและกลาง การบังคับใช้กฎระเบียบความปลอดภัยไซเบอร์ที่เข้มงวดอาจสร้างอุปสรรคต่อสตาร์ทอัพและบริษัทขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัดในการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ซับซ้อน ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Compliance Cost) รวมถึงการจ้างผู้เชี่ยวชาญ การลงทุนในระบบรักษาความปลอดภัยและการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจขนาดเล็กและกลาง โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหม่ที่ยังไม่มีฐานรายได้ที่มั่นคง

2.2 ข้อกำหนด Data Localization และอุปสรรคต่อการลงทุน ข้อกำหนดเรื่องการจัดเก็บข้อมูลในประเทศ (Data Localization) สำหรับระบบสารสนเทศที่มีผลกระทบสูงอาจเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนจากต่างประเทศ (Digital Policy Alert, 2024) การบังคับให้ข้อมูลบางประเภทต้องจัดเก็บภายในประเทศอาจส่งผลให้ ต้นทุนการดำเนินงานของบริษัทที่ต้องการใช้บริการคลาวด์จากผู้ให้บริการต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น บริษัทต่างชาติ

อาจลดความสนใจในการลงทุนเนื่องจากข้อจำกัดในการจัดการข้อมูลแบบรวมศูนย์ การเข้าถึงเทคโนโลยีและบริการคลาวด์ที่ทันสมัยอาจถูกจำกัด

2.3 ผลกระทบต่อนวัตกรรมและความคล่องตัว กฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไปอาจชะลอการทดลองและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเทคโนโลยีที่เกิดใหม่ เช่น Blockchain, AI, และ IoT ซึ่งต้องการความยืดหยุ่นในการทดลองและปรับเปลี่ยน ผู้ประกอบการอาจต้องใช้เวลาและทรัพยากรมากในการทำความเข้าใจและปฏิบัติตามกฎระเบียบ แทนที่จะโฟกัสไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ

สรุปได้ว่า นโยบายความปลอดภัยไซเบอร์มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในขณะที่นโยบายดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อมั่น กระตุ้นการลงทุน และส่งเสริมนวัตกรรม แต่ก็อาจสร้างภาระต้นทุนและอุปสรรคต่อธุรกิจขนาดเล็กและการลงทุนจากต่างประเทศ การออกแบบนโยบายควรมีความสมดุลระหว่างการรักษาความปลอดภัยกับการส่งเสริมนวัตกรรมและการแข่งขัน โดยคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติตามของธุรกิจทุกขนาด และควรมีมาตรการสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือธุรกิจขนาดเล็กในการปรับตัว รวมทั้งการพัฒนากำลังคนด้านความปลอดภัยไซเบอร์เพื่อรองรับการเติบโตของตลาดในอนาคต

แนวทางนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

1. การสร้างสมดุลระหว่างความปลอดภัยและนวัตกรรม แนวทางที่สำคัญในการพัฒนานโยบายความปลอดภัยไซเบอร์คือการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความปลอดภัยและการส่งเสริมนวัตกรรม นโยบายควรมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะรองรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่สร้างอุปสรรคต่อการพัฒนาและการแข่งขัน การใช้แนวคิด Regulatory Sandbox หรือกระบะทรายทางกฎหมายอาจเป็นทางออกที่ดี โดยอนุญาตให้บริษัทเทคโนโลยีทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ภายใต้การควบคุมที่ผ่อนคลายเป็นการชั่วคราว การพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยไซเบอร์เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญ ปัจจุบันความต้องการบุคลากรด้านดิจิทัลอยู่ที่ประมาณ 100,000 คนต่อปี ในขณะที่อุปทานปัจจุบันอยู่ที่ 30,000 คนเท่านั้น (The Nation Thailand, 2025) การลงทุนในการศึกษาและการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพในการรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัล

2. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบความปลอดภัยไซเบอร์ที่มีประสิทธิภาพ รัฐบาลควรทำงานร่วมกับภาคเอกชนในการพัฒนามาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดี โดยการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับภัยคุกคามและการสร้างกลไกการตอบสนองร่วมกัน การสร้างระบบแจ้งเตือนและการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับภัยคุกคามไซเบอร์แบบเรียลไทม์จะช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการป้องกันและตอบสนองภัยคุกคาม การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยไซเบอร์ร่วมระหว่างหน่วยงานต่างๆ อาจเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนามาตรฐานสากลและการรับรองระหว่างประเทศ การพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและอำนวยความสะดวกในการค้าระหว่างประเทศ การทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศและการมีส่วนร่วมในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น ASEAN Cybersecurity Framework จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบความปลอดภัยไซเบอร์ การพัฒนาความสามารถในการรับรองและการตรวจสอบมาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ในประเทศจะช่วยลดต้นทุนและเพิ่มความสะดวกในการปฏิบัติตามกฎระเบียบสำหรับธุรกิจ นอกจากนี้ การสร้างกลไกการยอมรับร่วมกันในมาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ระหว่างประเทศจะช่วยส่งเสริมการค้าและการลงทุนข้ามชาติ

4. การส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อความปลอดภัยไซเบอร์ รัฐบาลควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านความปลอดภัยไซเบอร์ โดยการให้การสนับสนุนทางการเงินและการสร้างแรงจูงใจสำหรับบริษัทที่พัฒนาเทคโนโลยีความปลอดภัยไซเบอร์ การจัดตั้งกองทุนนวัตกรรมความปลอดภัยไซเบอร์หรือการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับการลงทุนในด้านนี้อาจเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้เกิดระบบนิเวศนวัตกรรมด้านความปลอดภัยไซเบอร์ รวมถึงการสนับสนุนสตาร์ทอัพและบริษัทเทคโนโลยีขนาดเล็กในการพัฒนาโซลูชันความปลอดภัยไซเบอร์ที่สร้างสรรค์ จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจโดยรวม

องค์ความรู้ใหม่

เป้าหมายหลัก เศรษฐกิจดิจิทัลที่มั่นคงปลอดภัย การสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีความน่าเชื่อถือ มั่นคง และปลอดภัยจากการโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างสมดุล ความปลอดภัยและนวัตกรรม แนวทางนี้เน้นการหาจุดลงตัวระหว่างการป้องกันความเสี่ยงกับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ไม่ให้กฎระเบียบด้านความปลอดภัยเข้มงวดจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการเติบโต ดังนี้

1. นโยบายยืดหยุ่น รองรับเทคโนโลยีใหม่ ภาครัฐต้องมีนโยบายที่ไม่ตายตัว ปรับเปลี่ยนได้ทันตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. เปิดพื้นที่หรือโครงการทดลอง (Sandbox) ให้ธุรกิจสามารถทดสอบนวัตกรรมใหม่ ๆ ในสภาพแวดล้อมที่จำกัดภายใต้การดูแลของหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อเรียนรู้ความเสี่ยงและผลกระทบก่อนนำไปใช้จริงในวงกว้าง

3. พัฒนาบุคลากรดิจิทัล (ลดช่องว่างอุปสงค์/อุปทาน) แก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานด้านดิจิทัล โดยภาพกราฟแสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีความต้องการบุคลากรสูงถึง 100k (แสนคน) แต่มีกำลังคนเพียง 30k (สามหมื่นคน) จึงจำเป็นต้องเร่งผลิตและพัฒนาคนให้ทันต่อความต้องการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน เน้นการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคธุรกิจ เพราะภัยคุกคามไซเบอร์ส่งผลกระทบต่อทั้งสองภาคส่วน ดังนี้

1. แบ่งปันข้อมูลภัยคุกคาม Real-time สร้างกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในทันที เพื่อให้ทุกฝ่ายเตรียมรับมือได้ทันท่วงที

2. พัฒนามาตรฐานและแนวปฏิบัติร่วมกัน รัฐและเอกชนควรร่วมมือกำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการทำงานด้านความปลอดภัยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยร่วม จัดตั้งศูนย์กลางในการเฝ้าระวัง ป้องกันและตอบโต้ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 มาตรฐานสากลและการรับรอง มุ่งเน้นการยกระดับความปลอดภัยของไทยให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในเวทีโลก ดังนี้

1. สอดคล้องมาตรฐานโลก (เพิ่มความน่าเชื่อถือ) นำมาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล (เช่น ISO) มาปรับใช้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนและคู่ค้าต่างชาติ

2. ร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียน ทำงานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนภายใต้กรอบความร่วมมือเดียวกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับภูมิภาค

3. กลไกการยอมรับร่วมกัน (ส่งเสริมการค้า) สร้างระบบที่ทำให้การรับรองมาตรฐานความปลอดภัยของไทยเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมนวัตกรรมความปลอดภัย สนับสนุนให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีด้านความปลอดภัยไซเบอร์ขึ้นใช้เองภายในประเทศ ไม่พึ่งพาแต่การนำเข้า ดังนี้

1. สนับสนุนทางการเงิน & กองทุน R&D ภาครัฐจัดสรรงบประมาณหรือตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ด้านเทคโนโลยีความปลอดภัย

2. สิทธิประโยชน์ทางภาษี ให้แรงจูงใจทางภาษีแก่บริษัทที่มีการลงทุนหรือพัฒนานวัตกรรมด้านความปลอดภัยไซเบอร์

3. สร้างระบบนิเวศสตาร์ทอัพ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup) ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ เพื่อให้เกิดผู้เล่นหน้าใหม่และนวัตกรรมใหม่ ๆ ในตลาด

ดังนั้น การจะพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลให้มั่นคงปลอดภัยนั้น ไม่สามารถทำได้ด้วยการออกกฎบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างความปลอดภัยกับนวัตกรรม ความร่วมมือที่เข้มแข็งของรัฐและเอกชน การยึดตามมาตรฐานสากลและการส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์เทคโนโลยีป้องกันขึ้นเองภายในประเทศ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การศึกษาเรื่องผลกระทบของนโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยนี้ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีประโยชน์หลายประการ ผลการศึกษาพบว่านโยบายความปลอดภัยไซเบอร์ที่ออกแบบและดำเนินการอย่างเหมาะสมสามารถเป็นตัวขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลกระทบเชิงบวกหลัก ที่พบจากการศึกษารวมถึงการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและนักลงทุน การกระตุ้นการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ และการเพิ่มขึ้นของการลงทุนในภาคเทคโนโลยี ตลาดความปลอดภัยไซเบอร์ของไทยเองก็กำลังเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยคาดการณ์ว่าจะเติบโตด้วยอัตรา CAGR 14.10% และมีมูลค่าเกือบ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2573 และความท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างสมดุล

ระหว่างการรักษาความปลอดภัยกับการไม่สร้างอุปสรรคต่อนวัตกรรม การจัดการต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบสำหรับธุรกิจขนาดเล็กและกลาง และการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเพียงพอเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม

แนวทางนโยบายที่แนะนำ ประกอบด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การพัฒนามาตรฐานสากลและการรับรองระหว่างประเทศ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และการลงทุนในการพัฒนาบุคลากร การใช้แนวคิด Regulatory Sandbox อาจเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทดลองนโยบายและมาตรการใหม่และข้อเสนอแนะสำหรับอนาคต รวมถึงการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลกระทบของนโยบายอย่างต่อเนื่อง การสร้างกลไกการแบ่งปันข้อมูลและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการเตรียมพร้อมสำหรับเทคโนโลยีอุบัติใหม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ความปลอดภัยไซเบอร์ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ความปลอดภัยไซเบอร์และการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลไม่ใช่เป้าหมายที่ขัดแย้งกัน แต่สามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมกันได้เมื่อมีการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและมีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จในการสร้างสมดุลนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางดิจิทัลของภูมิภาคได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

Asia Law Portal. (2019). *Cybersecurity Law: Thailand*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/7xHFY

Bangkok Post. (2024). *Ministry eyes digital GDP growth of 5.7%*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/fKqZw

Digital Policy Alert. (2024). *Thailand implemented NCSC standards for the maintenance of cybersecurity in cloud computing systems B.E. 2566 (2023) including data localisation requirements*. Retrieved August 25, 2025, from https://digitalpolicyalert.org/change/11180

Mordor Intelligence. (2024). *Thailand Cybersecurity Market Size & Share Analysis - Growth Trends and Forecast (2026 - 2031)*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/yAjdq

Nishimura & Asahi. (2019). *Thailand's cybersecurity act finally comes into force*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/tQKu1

Tech Collective. (2024). *Cybersecurity trends and its impact on the Thailand economy*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/6YlTU

The Nation Thailand. (2024). *Thailand's digital economy expands 5.7% in 2024*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/EC9xk

_____. (2025). *Thailand's digital economy booms amid surge in foreign investment*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/dyMwL

Tilleke & Gibbins. (2024). Thailand Lays Out New Cybersecurity Standards. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/43MQR

U.S. Department of Commerce. (2024). *Thailand – Digital economy. U.S. Trade Administration*. Retrieved August 20, 2025, from https://shorturl.asia/cFw34

บทบาทและการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชน เพื่อก้าวสู่สังคมในศตวรรษที่ 21*

THE ROLE AND DEVELOPING CHILDREN AND YOUTH'S COUNCIL FOR STEPFORWARDING 21ST CENTURY

พระก้องเกียรติ สุวฑฺฒนปญฺโญ
Phra Kongkiat Suvaddhanapañño
วัดกระจัง กรุงเทพมหานคร
Wat Krachang, Bangkok
Corresponding Author E-mail: kongsakonnakon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทและการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนเพื่อก้าวสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สอดรับกับบริบทดังกล่าว ซึ่งเป็นยุคที่การทำงานและวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ภายใต้สถานการณ์ความผันผวนจากยุค VUCA ที่ได้ก้าวเข้าสู่ยุค BANI สังคมต้องเผชิญกับความท้าทายจากความเปราะบาง ความวิตกกังวล สภาวะที่ซับซ้อน และยากต่อการทำความเข้าใจ บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง ทักษะที่จำเป็นประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ความยืดหยุ่น และภาวะผู้นำ นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ ควบคู่กันไป อาทิ การสร้างวินัย ความรับผิดชอบ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การเสริมสร้างสมรรถนะเหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ และสามารถปรับตัวพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

คำสำคัญ: บทบาท; การพัฒนา; สภาเด็กและเยาวชน; วูก้า; บานี่

*Received December 5, 2025; Revised January 10, 2026; Accepted February 10, 2026

Abstract

The purpose of this academic article is to present the role and development of Children and Youth Councils (CYCs) to successfully transition into the 21st-century society. This era is characterized by rapid changes in work patterns and lifestyles. In this context, the social environment has evolved from the volatility of the VUCA era into the BANI era, challenging society with inherent Brittle systems, widespread Anxious feelings, Non-linear complexities, and Incomprehensible situations. The role of Children and Youth Councils must therefore focus on the intensive development of essential 21st-Century Skills among young people. These necessary skills include: Critical Thinking, Creativity, Collaboration, Media and Technology Literacy, Resilience, and Leadership. Furthermore, the development of Life and Career Skills must proceed concurrently, such as fostering discipline, responsibility, effective communication, and the creative application of technology. The enhancement of these competencies is a key factor enabling children and youth to possess the potential for creative social participation and to effectively adapt to and cope with the transformations of the modern world.

Keyword: Role; Developing; Children and Youth Council; VUCA; BANI

บทนำ

นับแต่มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา การรวมตัวของเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มก้อนมีรูปแบบขององค์กรที่ชัดเจน ตำแหน่งคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ ตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ การกำหนดวาระแห่งชาติด้านเด็กและเยาวชน ร่วมนำเสนอวาระเด็กแก่ผู้นำประเทศเพื่อผลักดันในเชิงนโยบาย โครงการ กิจกรรม งบประมาณที่สอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาที่มีอยู่ กล่าวได้ว่าการขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ในหลายมาตรา เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มเป็นองค์กรและมีกฎหมายรองรับ ตัวแทนทำหน้าที่นำเสนอปัญหาตามสิ่งที่เกิดขึ้น น่าสนใจ และเน้นการมีส่วนร่วม มีกิจกรรมและโครงการต่างๆ เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นให้ความสนใจเรื่องเด็กและเยาวชนมากขึ้น เด็กเป็นผู้นำเสนอและเรียนรู้กระบวนแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการ

คิดและการริเริ่มของเด็กเป็นสำคัญ และเสียงของเด็กสะท้อนไปถึงผู้นำประเทศได้โดยตรง จนเกิดวาระและนโยบายสำคัญด้านเด็กและเยาวชนหลายด้าน การตื่นตัวของสังคมต่อการรับรู้สถานการณ์และปัญหาขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นนับเป็นจุดเด่น ข้อดีของการเกิดสภาเด็กและเยาวชนที่มีหลายด้าน และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริม สนับสนุน การช่วยเหลือให้ขยายวงกว้าง มีความสำเร็จ เกิดผลงาน และยั่งยืนตลอดไป เพราะจะเป็นปัจจัยทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าคิดนอกกรอบ เรียนรู้ในการประเมินผลจากความสำเร็จและความล้มเหลวจากผลงานที่ช่วยกันทำขึ้น (สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน, 2554)

สภาเด็กและเยาวชน เป็นองค์กรของเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (2550) และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งในปีงบประมาณ 2565 มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนครบทุกระดับ จำนวน 8,778 แห่ง กรมกิจการเด็กและเยาวชน ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินกิจการสภาเด็กและเยาวชนนั้น ได้นำภารกิจการสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชนในส่วนภูมิภาค 76 จังหวัด ให้บ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ดำเนินการขับเคลื่อนกิจการสภาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ ตามโครงสร้างของบ้านพักเด็กและครอบครัว ได้กำหนดให้งานสภาเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้การดำเนินงานของฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา ซึ่งมีหัวหน้าฝ่ายเป็นผู้ประสานงานหลัก (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2565)

ปัจจุบันสังคมได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2562 การเปลี่ยนผ่านสู่ยุควูก้าเวิลด์ (VUCA) ที่เต็มไปด้วยความผันผวนและความไม่แน่นอน ผู้คนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ขณะที่เทคโนโลยี AI มีบทบาทสำคัญมากขึ้น ต่อมาโลกก็เคลื่อนเข้าสู่บริบทของยุคบานี่ (BANI) ซึ่งสะท้อนความเปราะบาง ความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วยิ่งกว่าเดิม

ศตวรรษที่ 21 คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 ถึง 2100 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล ที่ส่งผลต่อโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และรูปแบบการทำงาน จนถูกนิยามว่าเป็นยุคแห่งนวัตกรรมและการสื่อสารไร้พรมแดน ยุคนี้เน้นความสำคัญของทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัว เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์, 2560) สภาเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นสำคัญที่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทุกภาคส่วนซึ่งเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นหลักในการขับเคลื่อนร่วมกัน

จากเหตุผลดังกล่าว สภาเด็กและเยาวชนจึงถือเป็นการรวมกลุ่มของเด็กในพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน พร้อมขยายผลและต่อยอดออกไป ซึ่งนับเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาเพื่อเสนอทั้งบทบาทและแนวทางการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนให้ก้าวสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 ตอบโจทย์สถานการณ์ปัจจุบันและสะท้อนแนวคิดสำหรับการพัฒนาต่อไปในอนาคต

แนวคิดเรื่องบทบาทและการพัฒนา

บทบาทหมายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นตามตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเกิดจากความตั้งใจหรือการถูกบังคับก็ตาม โดยพฤติกรรมดังกล่าวอาจมีลักษณะแอบแฝง เช่น พ่อแม่ที่รักลูกแต่จำเป็นต้องตีลูกเพื่อสั่งสอน ทั้งนี้ บุคคลหนึ่งคนสามารถมีบทบาทได้หลายบทบาท แต่ไม่สามารถแสดงหลายบทบาทพร้อมกันได้และบุคคลในแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมนั้น ๆ โดยทั่วไป เมื่อบุคคลมีสถานภาพใด ย่อมต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม สถานภาพจึงทำหน้าที่เป็นโครงสร้างของสังคม ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสังคม ดังนั้น บุคคลควรเข้าใจบทบาทของตนให้ชัดเจน บทบาทจึงเป็นภาระหน้าที่หรือรูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลต้องปฏิบัติเมื่อดำรงสถานภาพหรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง โดยพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลจากความคาดหวังของผู้อื่นในสังคม ตลอดจนทัศนะของผู้ดำรงตำแหน่งเอง อันเป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพในสังคม ตัวอย่างเช่น นายทองมีสถานภาพเป็นครู ย่อมต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน ส่วนนายแดงมีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็ย่อมต้องทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านและให้ความช่วยเหลือตามสมควร (เศกสรรค์ สุขแสง, 2553)

ในขณะที่ การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชน การพัฒนาประเทศ หรือการให้บริการประชาชน โดยมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีขึ้น สามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาถือเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง และเชื่อมโยงโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเดิมไปสู่ลักษณะใหม่ที่ดีกว่า แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงย่อมนำมาซึ่งปัญหาหรืออุปสรรค แต่ระดับของปัญหาขึ้นอยู่กับการยอมรับของสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาจึงตีความได้ 2 ประการ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2550) ได้แก่

1. การพัฒนา ในความหมายสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้สังคมเจริญขึ้นในด้านวัตถุ รูปแบบ และปริมาณ เช่น การสร้างถนน อาคารบ้านเรือน หรือการยกระดับดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. การพัฒนา ในแง่มุมของพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาคนทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิต หลักความพอดี และความถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่ประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลต่อสรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียนหรือทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของสภาเด็กและเยาวชน คือการทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสานเครือข่ายเด็กและเยาวชนในทุกระดับ ทั้งตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการ กีฬา การศึกษา และวัฒนธรรม พร้อมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ควบคู่กับการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ ทั้งยังดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พร้อมออกข้อบังคับที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการสภาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน (ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์, 2559)

บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลปฏิบัติตามสถานภาพและความรับผิดชอบ ซึ่งสะท้อนความคาดหวังของสังคมและเป็นกรอบให้ดำเนินตนได้อย่างเหมาะสม ส่วนการพัฒนา คือ กระบวนการยกระดับให้เกิดความก้าวหน้า เปลี่ยนจากสภาพเดิมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยมีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ สำหรับสภาเด็กและเยาวชน มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นกลไกกลางประสานเครือข่ายทุกระดับ ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ภาพรวมสภาเด็กและเยาวชน

สืบเนื่องจากการสัมมนาวันเยาวชนแห่งชาติ เสียงสะท้อนจากเยาวชนเนื่องในวันเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2547 เยาวชนได้เสนอความต้องการให้มีการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนแห่งชาติขึ้น คณะกรรมการจัดงานวันเยาวชนแห่งชาติจึงมีมติให้สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกรมกิจการเด็กและเยาวชน ดำเนินโครงการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดนำร่องในปี 2547 รวม 4 จังหวัด คือ เชียงราย สุรินทร์ ปราจีนบุรี และสตูล ต่อมาคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้สานต่อนโยบายดังกล่าว

โดยมอบให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขยายผลการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนให้ครบทั้ง 76 จังหวัด ภายในปี 2549 ในหลักการ “เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” พร้อมจัดสรรงบประมาณให้ทุกจังหวัดดำเนินการ และในเดือนมีนาคม 2549 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัดครบทั้ง 75 จังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการแต่งตั้งแล้วตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2549 เพื่อให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเยาวชนสู่ระดับชาติ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2549 จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560) โดยสรุป สภาเด็กและเยาวชนมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (2550) ดังต่อไปนี้

1. ประสานงานระหว่างสภาเด็กและเยาวชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน

2. ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของเด็กและเยาวชน

3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัย โดยเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน

4. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรม

5. รวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ หรือประเมินเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชน

6. เสนอความเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่

7. เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น

8. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่

9. ออกข้อบังคับเกี่ยวกับการประชุมและการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ โดยให้คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนเป็นผู้เสนอ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

สรุปได้ว่า สภาเด็กและเยาวชนมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริม พัฒนาและประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ครอบคลุมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาการ สุขภาพ กีฬา อาชีพ และวัฒนธรรม สนับสนุนการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกตามวัย จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรม รวบรวมและประเมินข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมของเด็กและเยาวชน เสนอความเห็นต่อหน่วยงานต่าง ๆ และออกข้อบังคับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนอย่างรอบด้าน

บริบทสังคมศตวรรษที่ 21

โลกในศตวรรษที่ 21 ถูกขนานนามว่า “โลกดิจิทัล” ความสะดวกสบายจากการใช้งานฟีเจอร์ทันสมัยในชีวิตประจำวัน ทำให้เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งธุรกิจ อุตสาหกรรม การแพทย์ และการศึกษา บทบาทของเทคโนโลยีที่เคยเป็นเพียงแขนขาของมนุษย์กลับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและทรงพลัง ข่าวธุรกิจหลากวงการที่ต้องปิดตัวลงจากความสามารถของเทคโนโลยีและนวัตกรรมยิ่งทำให้เกิดคำถามว่าวันนั้นของเราจะมาถึงเมื่อใด เมื่อบทบาท อาชีพ และจุดยืนของเราถูกสั่นคลอน

ศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเฉพาะด้วยการแพร่กระจายของเทคโนโลยี การเร่งความเร็วของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้วรรณกรรมดิจิทัลมีความจำเป็นสำหรับผู้คนในยุคข้อมูลข่าวสารนี้ โลกาภิวัตน์ได้เปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรและวิชาชีพทั่วโลกไปสู่การเป็นฐานความรู้มากขึ้น เคลื่อนที่ทางภูมิศาสตร์และการทำงานร่วมกันในลักษณะเดียวกัน ในขณะเดียวกัน เครื่องจักรได้เข้ามาแทนที่พนักงานของมนุษย์มากขึ้นในงานที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และการป้อนข้อมูลด้วยตนเองตามปกติ ดังนั้นกำลังแรงงานจึงต้องจ้างคนสำหรับงานที่ต้องใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะดิจิทัล และทักษะการสื่อสารที่ซับซ้อนมากขึ้น (ประเวศ เวชชะ และคณะ, 2566)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 ทำให้โลกเข้าสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวัน และสามารถเข้าถึงได้จากหลายช่องทางอย่างรวดเร็ว โลกปัจจุบันเต็มไปด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เครื่องจักรและหุ่นยนต์ถูกนำมาใช้งานทดแทนแรงงานคน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพจำเป็นต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลง และเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทั้งด้านทักษะชีวิต ด้านการเมือง

ด้านการศึกษา ด้านอารยธรรมใหม่ ด้านระบบทางสังคม ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านสวนสาธารณะ และด้านเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยากที่จะคาดเดา (พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563)

สรุปได้ว่า บริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีและนวัตกรรมกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านของชีวิต ทั้งธุรกิจ อุตสาหกรรม การแพทย์ และการศึกษา บทบาทของเทคโนโลยีที่เคยเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนมนุษย์กลับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการทำงานและการใช้ความรู้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เครื่องจักรและหุ่นยนต์เข้ามาทดแทนแรงงาน ดังนั้น สภาเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน ซึ่งเปรียบเสมือนกลุ่มการรวมตัวของเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีแนวทางในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง เพื่อก้าวทันสถานการณ์และความท้าทายในโลกยุคใหม่

ความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21

ความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เด็กและเยาวชนต้องเผชิญ ในบทความนี้ได้นำเสนอไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ยุควูก้า และยุคบานี่ ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

1. ยุควูก้า (VUCA) ในห้วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโลกติดเชื้อไวรัสโคโรนาหรือโควิด-19 ทั่วโลกเข้าสู่ยุคของวูก้า ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ เทคโนโลยี เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น (Mackey, 1992) ก่อให้เกิดปัจจัยดังนี้

1.1 ความผันผวน (V-Volatility) สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่คงที่ และคาดเดายาก วัดได้จากอัตราการเปลี่ยนแปลงก่อน–หลังเหตุการณ์ มักเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ เช่น ตลาดหุ้น ค่าเงิน ราคาสินค้าหลังภัยพิบัติ ความผันผวนก่อให้เกิดความเสี่ยง ความไม่มั่นคง และความไม่เชื่อมั่น

1.2 ความไม่แน่นอน (U-Uncertainty) สถานการณ์ที่ขาดข้อมูลหรือความชัดเจน ทำให้คาดการณ์หรือคาดเดาได้ยาก ส่งผลต่อการตัดสินใจ เช่น การเปลี่ยนจุดยืนทางการเมือง การปรับองค์กร หรืออาชีพใหม่ในอนาคต เกิดจากข้อมูลไม่พอหรือปัจจัยภายนอกที่คาดไม่ถึง นำไปสู่วิกฤตหรือโอกาสได้ทั้งสองด้าน

1.3 ความซับซ้อน (C-Complexity) สถานการณ์ที่มีปัจจัยจำนวนมากและเชื่อมโยงกัน ทำให้การวิเคราะห์และตัดสินใจยาก เช่น กฎหมายต่างประเทศที่ต่างกัน การให้บริการสาธารณะในบริบทท้องถิ่น หรือโครงสร้างเศรษฐกิจ ความซับซ้อนทำให้ต้องแก้หลายปัจจัยพร้อมกันและใช้เวลานาน

1.4 ความคลุมเครือ (A-Ambiguity) สถานการณ์ที่ขาดความชัดเจนในการตีความ ไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล เช่น การระบาดโควิด-19 ระยะแรก

เกิดจากการขาดข้อมูล ประสบการณ์ หรือการตีความผิด ส่งผลให้ไม่แน่ใจและยิ่งเพิ่มความคลุมเครือ

2. ยุคบานี (BANI) เมื่อกาลเวลาผ่านไป สถานการณ์ต่าง ๆ เริ่มคลี่คลายลงบางส่วน ผู้คนค่อย ๆ กลับคืนสู่วิถีชีวิตปกติ ทว่าความกังวลจากประสบการณ์ในยุควูก้ายังคงหลงเหลืออยู่ และได้ผลักดันให้สังคมก้าวเข้าสู่บริบทใหม่ของบานี (BANI) ซึ่งต้องเผชิญกับสภาวะจิตใจที่เปราะบาง ความหดหู่ ความเครียด และความวิตกกังวลของผู้คน องค์ประกอบสำคัญของโลกยุคโกลาหลนี้ประกอบด้วย (Cascio et al., 2025) ดังนี้

2.1 ความเปราะบาง (B-Brittle) หมายถึง สภาพที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถพังทลายได้ในทันที ระบบหรือธุรกิจที่ตั้งอยู่บนฐานที่ไม่มั่นคงอาจล้มเหลวได้ในชั่วข้ามคืน โลกยุคใหม่ไม่เพียงเผชิญความผันผวนและความไม่แน่นอน แต่ยังมีความเสี่ยงต่อการแตกสลายเมื่อเผชิญปัญหาหลายด้านพร้อมกัน

2.2 ความวิตกกังวล (A-Anxious) ผู้คนมีระดับความกังวลใจสูงขึ้น เกิดความลังเลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่กังวลต่ออนาคตและสถานะทางสังคม ผู้นำและบุคลากรจำนวนมากประสบภาวะความเครียดและภาวะหมดไฟ (Burnout) เพิ่มมากขึ้น

2.3 ความไม่เป็นเส้นตรง (N-Nonlinear) โลกปัจจุบันเต็มไปด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแบบไม่เป็นลำดับ ไม่เป็นเส้นตรง และขาดตรรกะคาดเดาได้ การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นอย่างกะทันหันและไม่สัมพันธ์กับเหตุปัจจัยเชิงตรรกะที่คุ้นเคย

2.4 ความซับซ้อนเข้าใจยาก (I-Incomprehensible) สถานการณ์ต่าง ๆ มีความซับซ้อนสูงและยากต่อการทำความเข้าใจ ข้อมูลทั้งจริงและเท็จมีปริมาณมากและเชื่อมโยงกันอย่างไม่เป็นเหตุผล ทำให้การตีความและการตัดสินใจเป็นไปด้วยความท้าทาย

ก่อนเข้าสู่สถานการณ์ในศตวรรษที่ 21 สังคมได้ผ่านเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงหลายประการ ซึ่งทำให้เกิดทักษะสำคัญต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในยุคใหม่ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร การรู้เท่าทันข้อมูลและสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี ความยืดหยุ่น ความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ผลผลิต และทักษะทางสังคม ดังนั้น สภาเด็กและเยาวชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและบทบาทให้เหมาะสม

ความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 เริ่มชัดเจนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของยุควูก้า (VUCA) ที่โลกเผชิญกับความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างรวดเร็ว เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย โลกเข้าสู่บริบทบานี (BANI) ซึ่งเด็กและเยาวชนต้องเผชิญความเปราะบาง ความวิตกกังวล เหตุการณ์ที่ไม่เป็นเส้นตรง และความ

ซับซ้อนเข้าใจยาก การเผชิญความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ความรู้เท่าทันข้อมูลและเทคโนโลยี ความยืดหยุ่น และความเป็นผู้นำ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและบทบาทในอนาคต

บทบาทและทิศทางพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

ตามยุทธศาสตร์สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 สภาเด็กและเยาวชนถูกกำหนดให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในศตวรรษที่ 21 โดยมีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ การเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างสร้างสรรค์สู่ระดับสากล โดยยุทธศาสตร์ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 โดยมี 4 ด้านสำคัญ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2567) ดังนี้

1. การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21
2. การยกระดับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการรับรู้ช่องทางการติดต่อด้านการคุ้มครอง ความเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และการมีเครื่องมือด้านการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพ
3. การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน
4. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการสภาเด็กและเยาวชนในทุกระดับให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย พร้อมระเบียบและข้อบังคับกฎหมายรองรับ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าเหตุการณ์หรือปัจจัยใดจะส่งผลให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างไร เด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มสังคมที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้น สภาเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีความรู้และประสบการณ์ที่เท่าทัน เพื่อให้สามารถดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทักษะทางสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในศตวรรษที่ 21 และสามารถมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์สู่ระดับสากล และเพื่อให้สภาเด็กและเยาวชนสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพัฒนาทักษะสำคัญของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม เด็กและเยาวชนต้องมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง พร้อมเปิดรับความรู้ที่ไม่อยู่ในตำรา มีแรงจูงใจในการคิดสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหา และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

2. ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ เด็กและเยาวชนต้องสามารถปรับตัวและเลือกเส้นทางชีวิตให้เหมาะสม เผชิญความไม่แน่นอน ทำงานร่วมกับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ มีความยืดหยุ่น มองความล้มเหลวเป็นบทเรียน มีวินัย รับผิดชอบ และควบคุมอารมณ์ได้ พร้อมมีภาวะความเป็นผู้นำและมุ่งทำความดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

3. ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร เด็กและเยาวชนต้องใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อหาความรู้และประโยชน์ รู้วิธีเข้าถึงและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล อ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง และสามารถนำเสนอข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ แทนการรับข้อมูลแบบผิวเผิน

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนสรุปเป็นภาพรวมของบทบาทและทิศทางการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

ภาพที่ 1 บทบาทและทิศทางการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

สภาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนา ทักษะทางสังคมและสมรรถนะสำคัญเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม เด็กและเยาวชนควรได้รับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อให้สามารถปรับตัว ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีวินัย รับผิดชอบ และมีภาวะผู้นำควบคู่กับจิตสาธารณะ รวมถึง ทักษะเทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ รู้เท่าทันและประเมินข้อมูลอย่างถูกต้อง พร้อมสื่อสารและนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ และสามารถก้าวสู่เวทีสากล

สรุป

สภาเด็กและเยาวชนมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกกลางที่ประสานงาน สร้างพื้นที่และส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพตามสถานภาพและความรับผิดชอบของตน อันสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม การพัฒนา คือ กระบวนการยกระดับศักยภาพจากสภาพเดิมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า โดยอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สภาเด็กและเยาวชนจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายในการส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงออกตามวัย และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้วางแผนงานด้านเด็กและเยาวชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ในศตวรรษที่ 21 สังคมถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทำให้รูปแบบการทำงานและการใช้ทักษะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กและเยาวชนต้องเผชิญบริบทวูก้า (VUCA) และบานี (BANI) ซึ่งมีความเปราะบาง ซับซ้อน และคาดเดายาก จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ สภาเด็กและเยาวชนต้องมีแนวทางการทำงานที่มุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะสำคัญ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกอนาคต ดังนั้น การเสริมสร้างสมรรถนะ เช่น ความรับผิดชอบ วินัย ภาวะผู้นำ ความยืดหยุ่น และจิตสาธารณะ จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีพลังในการร่วมพัฒนาชุมชน สังคม และก้าวสู่เวทีสากลอย่างมั่นคง ทั้งหมดนี้ทำให้สภาเด็กและเยาวชนเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่พร้อมรับมือความเปลี่ยนแปลงและเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). *แนวทางการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

_____. (2565). *แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนประจำปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพฯ: กลุ่มกิจการสภาและเครือข่ายเด็กและเยาวชน.

_____. (2567). *แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนประจำปีงบประมาณ 2567*. กรุงเทพฯ: กลุ่มกิจการสภาและเครือข่ายเด็กและเยาวชน.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: บริษัท รำไทย เพรส จำกัด.

ประเวศ เวชชะ และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ที่ยึดการสืบเสาะหาความรู้. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 17(52), 371–387.

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2559). *บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเทศบาลนครนครราชสีมา* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 3(2), 44–55.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (30 ธันวาคม 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 9 ก. หน้า 1–14.

เศกสรรค์ สุขแสง. (2553). *การรับรู้และความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นสตรี : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลกุฎโง้ง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน. (2554). *การวิจัยสู่การปฏิบัติ : รูปแบบการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 2843–2854.

Cascio, J. et al. (2025). *Navigating the age of chaos: A sense-making guide to a BANI world that doesn't make sense*. San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publishers.

Mackey, R. H., Sr. (1992). *Translating vision into reality: The role of the strategic leader*. Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College.

วิกฤตการณ์แห่งปัญญาภายในของมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์*

THE CRISIS OF HUMAN INNER WISDOM IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง)[1], พระมหาตรี ฐิตวิริโย[1], พัชริน จินดาปทีป[2]
Phra Terapon Nutthiko (Buathong)[1], Phramaha Tree Thitaviriyo[1], Patcharin Jindapateep[2]
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [2]มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, [2]Kasetsart University
Corresponding Author E-mail: benedit8263@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิกฤตการณ์แห่งปัญญาภายในของมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์ พบว่า ในอดีตปัญญาภายในมักผูกโยงกับมิติทางจริยธรรม แต่เมื่อเรามอบอำนาจการตัดสินใจบางอย่างให้ปัญญาประดิษฐ์ ผลลัพธ์ที่ได้อาจขาด “หัวใจ” หรือ “มิติความเป็นมนุษย์” วิกฤตนี้หากปล่อยไว้อาจทำให้มนุษย์สูญเสียทักษะการตัดสินใจเชิงคุณค่า วิกฤตการณ์นี้กำลังสั่นคลอนรากฐานการตัดสินใจเชิงวิพากษ์ จนเราอาจสูญเสียความสามารถในการแยกแยะความจริงออกจากภาพจำลองที่ถูกสร้างขึ้น เมื่อปัญญาประดิษฐ์สามารถให้คำตอบที่ถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วกว่าการใช้ “สัญชาตญาณ” หรือ “ประสบการณ์” ของมนุษย์ ข้อดีที่สุดในเวลานี้ คือการแยกแยะให้ชัดเจนว่ามนุษย์คือ “ผู้อนุมานความจริงแท้” ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียง “ผู้รวบรวมข้อมูล” และชี้ให้เห็นว่าความผิดพลาดและการดิ้นรนของมนุษย์ไม่ใช่จุดอ่อน แต่เป็นหลักฐานของความพยายามจะเข้าถึงความสมบูรณ์แบบในโลกแห่งสิ่งถาวร เวลานี้ก็เริ่มมีการตั้งคำถามจากนักวิชาการว่าเราจะสามารถไว้วางใจในผลลัพธ์ที่ ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้นมานั้นได้อย่างไร ในเมื่อเราไม่สามารถตรวจสอบเหตุผลที่แท้จริงของปัญญาประดิษฐ์ได้เลย ตราบใดที่เรายังไม่อาจเข้าถึงเหตุผลที่ซ่อนอยู่ใน “กล่องดำของปัญญาประดิษฐ์” การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้ปัญญาประดิษฐ์จึงอาจจะไม่ใช่การพยายามให้ปัญญาประดิษฐ์ระลึกถึงความดีงามสากลที่ฝังอยู่ในจิต แต่อาจจะเป็นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงคุณค่าทางจริยธรรมให้กับปัญญาประดิษฐ์ไว้ให้เป็นเครื่องมือในกระบวนการกำหนดกฎเกณฑ์เชิงจริยธรรมขึ้นมา เพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับค่านิยมทางจริยธรรม เป็นรากฐานสำคัญในการชี้นำ

*Received January 11, 2026; Revised February 14, 2026; Accepted February 19, 2026

ให้ปัญญาประดิษฐ์ดำรงอยู่เพื่อเกื้อกูลและสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริงและยั่งยืน

คำสำคัญ: วิกฤตการณ์; ปัญญามนุษย์; ยุคปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This academic article aims to analyze the crisis of human internal wisdom in the age of Artificial Intelligence. The study reveals that while internal wisdom has historically been intertwined with ethical dimensions, delegating decision-making authority to AI may yield results devoid of “heart” or the “human dimension.” If left unaddressed, this crisis risks eroding human capacity for value-based judgment and undermining critical thinking, ultimately hindering our ability to distinguish truth from fabricated simulations. While AI can provide accurate answers more rapidly than human intuition or experience, the current advantage lies in clearly distinguishing humans as “inferrers of ultimate truth,” whereas AI serves merely as a “data aggregator.” This distinction highlights that human error and struggle are not weaknesses, but evidence of an endeavor to reach perfection within the realm of “Eternal Forms.” Scholarly concerns persist regarding the reliability of AI outputs, given the inherent opacity of its reasoning. As long as the internal logic remains a “black box,” instilling ethics in AI should not be viewed as an attempt to make it “recollect” universal virtues. Instead, it must involve the systematic transfer of ethical value data as a framework for moral rule-setting. This ensures that AI processes information in alignment with ethical values, serving as a vital foundation for guiding AI toward the sustainable and genuine benefit of all mankind.

Keywords: Crisis; Human Intelligence; Artificial Intelligence Era

บทนำ

ทฤษฎีความรู้ที่นอกเหนือจากเหตุผลและประสบการณ์ “อัชฌัตติกญาณ” คืออีกหนึ่งต้นตอของความรู้ที่มนุษย์มีอยู่ภายในตัว เป็นศักยภาพในการหยั่งรู้ได้เอง ซึ่งช่วยให้เราเข้าถึงคำตอบหรือความจริงบางอย่างได้โดยไม่ต้องผ่านการวิเคราะห์หรือพิสูจน์ตามขั้นตอนแบบปกติ โดยเฉพาะจากประสบการณ์ภายนอกและการอนุมานเชิงเหตุผล

มีรากศัพท์ภาษาละติน คือ (in = ภายใน + tueri = มอง) ทั้งสองคำนี้ชี้ให้เห็นถึงการพยายามมองภายใน และหมายความรวมถึงการเข้าถึงความรู้โดยตรงหรือโดยทันทีทันใดเหมือนมีแสงสว่างฉายวูบให้เห็นโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการอ้างเหตุผลหรือความรู้ที่เป็นตัวกลางในการอนุมาน ในงานเขียนของ S.E. Stumpf (1975) ได้เสนอแนวคิดของนักปรัชญาคนสำคัญอย่าง “เรอเน เดการ์ต” มองว่า “ปัญญาภายใน” หรือ “อัชฌัตติกญาณ” คือ การที่จิตมองเห็นความจริงอย่างชัดเจนที่สุด เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นทันทีจนเราไม่เหลือความสงสัยใด ๆ เปรียบได้กับเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้เราเข้าถึงหลักการที่ถูกต้องแม่นยำที่สุดของมนุษย์ และไม่ได้ให้เพียงแค่ความคิดที่ชัดเจนเท่านั้น แต่ยังให้ความจริงที่เกี่ยวกับความคิดเป็นรากฐานของ “ความจริง” และ “ความเป็นจริง” และที่สำคัญกว่านั้นคือ มันไม่ได้ให้แค่ความคิดเท่านั้น แต่ยังเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับความคิดนั้นด้วย ดังนั้นปัญญาภายในหรือ “อัชฌัตติกญาณ” จึงเป็นทฤษฎีความรู้ที่ท้าทายแหล่งความรู้แบบดั้งเดิมที่มาจากประสบการณ์ภายนอกและการใช้เหตุผล ในงานวิจัยของอรณิชา สวัสดิชัยและคณะ (2565) ได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจว่า ระบบกฎหมายจำเป็นต้องจำแนกความแตกต่าง ระหว่างการประดิษฐ์ที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ (AI-Generated Invention) และการประดิษฐ์ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วย (AI-Assisted Invention) เพื่อกำหนดขอบเขตสิทธิและหน้าที่ให้ชัดเจนตามสัดส่วนการมีส่วนร่วมของมนุษย์ แต่ทั้งนี้ความเห็นทางวิชาการในระดับสากลยังคงมีความแตกต่างหลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่าสถานะทางกฎหมายของปัญญาประดิษฐ์ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรยังคงเป็นประเด็นที่หาข้อสรุปยุติได้ยาก

ในอดีตการตรวจสอบความสมเหตุสมผลของปัญญาภายในหรือ “อัชฌัตติกญาณ” มักถูกจำกัดอยู่เพียงการเปรียบเทียบกับ “ความรู้เชิงเหตุผล” (Rationalism) หรือ “ประสบการณ์” (Empiricism) แต่ในปัจจุบันได้มีเทคโนโลยีอย่าง “ปัญญาประดิษฐ์” โดยเฉพาะระบบที่ใช้ใน “การเรียนรู้เชิงลึก” (Deep Learning) เป็นแหล่งข้อมูลที่ให้คำแนะนำที่แม่นยำเชิงสถิติ และอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ สิ่งนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาการอุดตันทางปัญญา และความไม่ลงรอยกันระหว่างการตัดสินใจที่อิง “สัญชาตญาณ” กับผลลัพธ์จาก “ปัญญาประดิษฐ์” โจทย์สำคัญในอนาคตคือ เราจะเลือกให้น้ำหนักความสมเหตุสมผลแก่แหล่งความรู้ใด ระหว่างปัญญาของมนุษย์กับเทคโนโลยี ขณะเดียวกันก็เกิดคำถามว่า ผลลัพธ์จากปัญญาประดิษฐ์ นั้นอาจเป็นเพียงความรู้ที่สรุปอ้างอิงจากชุดข้อมูลขนาดใหญ่ มากกว่าจะเป็นความรู้ในเชิงลึกที่สามารถอธิบายเหตุผลหรือพิสูจน์ความถูกต้องตามหลักปรัชญาได้

บทความวิชาการนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานะความน่าเชื่อถือเชิงทฤษฎีความรู้ โดยการเปรียบเทียบระหว่างศักยภาพการหยั่งรู้ภายในของมนุษย์ (Intuition)

และกระบวนการประมวลผลของปัญญาประดิษฐ์ เพื่อวางรากฐานทางความคิดที่สามารถประสานความสมเหตุสมผลทางตรรกะเข้ากับบรรทัดฐานทางจริยธรรมในโลกยุคใหม่

วิกฤตการณ์ความจริง

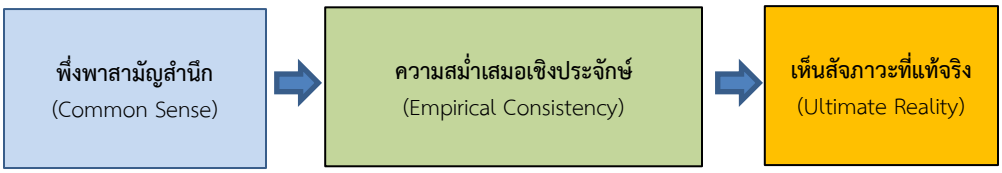
ในอดีตปัญญาภายในมักผูกโยงกับมิติทางจริยธรรม แต่เมื่อเรามอบอำนาจการตัดสินใจบางอย่างให้ปัญญาประดิษฐ์ ผลลัพธ์ที่ได้อาจขาด “หัวใจ” หรือ “มิติความเป็นมนุษย์” วิกฤตนี้หากปล่อยไว้อาจทำให้มนุษย์สูญเสียทักษะการตัดสินใจเชิงคุณค่า เพราะพึ่งพาแต่เพียงการคำนวณเชิงประสิทธิภาพจากจักรกล แนวคิดเรื่อง “อัชฌัตติกญาณ” ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีช่องทางพิเศษในการแสวงหาความจริงที่ไม่อาจสัมผัสได้ด้วยตาหรือหู แต่เป็นการรับรู้ผ่านปัญญาภายในที่อยู่เหนือประสบการณ์ทางกายภาพทั้งปวง สิ่งนี้ยืนยันว่าศักยภาพแห่งการรับรู้ของมนุษย์นั้น ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่เพียงโลกของวัตถุ แต่ยังรวมถึงมิติแห่งความจริงเชิงนามธรรมที่ต้องอาศัยการหยั่งรู้เป็นสำคัญ เพราะความจริงอย่างอาจเร้นลับอยู่เหนือการรับรู้ผ่านอายตนะและผัสสะที่หยาบกระด้าง ทั้งในแง่ของสภาวะรูปธรรมและปรากฏการณ์ทางเสียงสี ยิ่งไปกว่านั้น มันยังหยั่งรากลึกอยู่ในมิติที่ลุ่มลึกยิ่งกว่าการคิดคำนวณ นั่นคือกระบวนการก่อรูปของ “มโนภาพอันบริสุทธิ์” (Pure Intuition) เช่น การตระหนักถึงกาลและอวกาศ ซึ่งเป็นโครงสร้างค้ำยันเหตุผลที่จิตมิอาจเข้าถึงได้ด้วยการนึกคิดสามัญ ในงานเขียนของสมัคร บุราวาศ (2542) ได้เสนอว่า ในอดีตเคยเชื่อกันว่า “มโนภาพ” ในส่วนของ “พิชาน” หรือความรู้สึกตัวที่จิตเข้าไปรับรู้ถึงสภาพภายในของตนเอง เช่น ความรู้สึก ความคิด อารมณ์ และสิ่งเร้าภายนอกที่มากระทบประสาทสัมผัส จึงเชื่อกันว่าเป็นเพียงการสืบค้นรากฐานในเชิง “ญาณวิทยา” เท่านั้น ข้อเสียร้ายแรงของความรู้ในลักษณะนี้ คือ “ความเฉพาะตัว” ขาดการตรวจสอบด้วยเหตุผลหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ปัญญาภายในจึงอาจกลายเป็นเพียง “ความรู้สึกส่วนตัว” หรือ “อคติ” ซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ง่ายกว่าปัญญาประดิษฐ์ที่มีฐานข้อมูลมหาศาล ดังนั้นการตั้งคำถามถึงต้นรากและข้อจำกัดของความรู้ในฐานะสิ่งที่ถูกรับรู้ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการตรวจสอบความชอบธรรมของความจริงที่เรายึดถือ ซึ่งข้อดีและข้อเสียสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบปัญญาภายในกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปัญญาภายในกับปัญญาประดิษฐ์ (AI)

หัวข้อเปรียบเทียบ	ปัญญาภายใน	ปัญญาประดิษฐ์ (AI)
ที่มาของความรู้	อัชฌัตติกญาณ, ประสบการณ์ทางจิต, มโนภาพแห่งกาลและอวกาศ	ฐานข้อมูลมหาศาล (Big Data), การคำนวณเชิงสถิติและอัลกอริทึม
จุดแข็ง (ข้อดี)	เข้าถึงความจริงนามธรรม, มีมิติจริยธรรม, ตัดสินใจในสภาวะที่ไร้ข้อมูลได้	มีความเที่ยงตรงสูง, ปราศจากอารมณ์ชั่ววูบ, ประมวลผลรวดเร็วและแม่นยำ
จุดอ่อน (ข้อเสีย)	เป็นปัจเจกสูง, ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์, เสี่ยงต่ออคติส่วนตัว	ขาดหัวใจและบริบททางคุณค่า, ทำงานภายใต้กรอบข้อมูลในอดีตเท่านั้น

จากการเปรียบเทียบข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทั้งปัญญาภายใน และปัญญาประดิษฐ์ต่างมี “ช่องว่าง” ของตัวเอง การเลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงลำพังอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางปัญญาได้ แต่เวลานี้ดูเหมือนว่าปัญญาประดิษฐ์จะสามารถสร้างเนื้อหาข้อความ เช่น รูปภาพ วิดีโอ ที่แยกไม่ออกจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นได้จริงและมีความสามารถที่เหนือกว่าในการตัดสินใจเชิงวิพากษ์ของมนุษย์ ในการแยกแยะระหว่าง “ความจริง” (Truth) กับ “ของปลอม” (Fabrication) วิกฤตการณ์นี้กำลังสั่นคลอนรากฐานการตัดสินใจเชิงวิพากษ์ จนเราอาจสูญเสียความสามารถในการแยกแยะความจริงออกจากภาพจำลองที่ถูกสร้างขึ้น ในหนังสือของ Hamlyn (1961) ได้แสนอแนวคิดที่น่าสนใจของ “แฮมลิน” (Hamlyn) เสนอการแยกแยะความแตกต่างของความรู้ทางอภิปรัชญาระหว่าง “สิ่งที่ปรากฏ” กับ “ความเป็นจริง” หรือ “สิ่งที่ดูเหมือนจริง” กับ “สิ่งที่จริง” และความเชื่อมโยงของ “อัชฌัตติกญาณ” กับ “ประสาทสัมผัส” เป็นกรอบแนวคิดที่ทรงพลังว่า ท่ามกลางวิกฤตการณ์ความจริงที่ถูกโอบล้อมด้วยอุบัติการณ์ของปัญญาประดิษฐ์เส้นแบ่งระหว่าง “ปรากฏการณ์นิยม” และ “ความจริงแท้” กำลังเผชิญกับสภาวะกะพร่องกะแพร่ง แม้แต่พรมแดนของ การตื่น การฝัน หรือภาพหลอน ก็ไม่อาจนิยามความแจ่มชัดได้ด้วยตัวเองอีกต่อไป เมื่อเทคโนโลยีสามารถจำลองผัสสะได้แนบเนียนจนจิตไม่อาจจำแนกสภาวะแห่งตนออกจากปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเด็ดขาด “แฮมลิน” เสนอทางออกว่า “สามัญสำนึก” สามารถเป็นเกณฑ์ตัดสินความจริง โดยอ้างอิงจากวิถีที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจโลกมาแต่อดีต นั่นคือการยึดถือความสม่ำเสมอเชิงประจักษ์และการคาดการณ์ผลลัพธ์ในโลกวัตถุ ซึ่งเป็นปราการด่านสำคัญที่ช่วยให้เราแยกแยะระหว่างความจริงที่เป็นระบบกับภาพลวงตาที่ฉาบฉวยได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเราเห็นสิ่งที่ดูแปลกประหลาดหรือไม่น่าเชื่อถือ เราสามารถนำสามัญสำนึกมาใช้ตรวจสอบร่วมกับประสบการณ์จริงและปัจจัยหลากหลายในโลกแห่งความเป็นจริงได้ เช่น “สิ่งนี้เป็นไปไม่ได้ในทางฟิสิกส์” หรือ “ฉันไม่เคยเห็นอะไรแบบนี้เกิดขึ้นจริงมาก่อน” ผ่านหลักฐานเชิงประจักษ์ จากการมองเห็นด้วยตาหรือการได้ยินด้วยหูโดยตรง เป็นพยานหลักฐานชั้นต้นที่เรามอบความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ตัดสินความจริง เพราะมันผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของเราโดยตรง

แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรากฐานของความจริงเชิงประจักษ์กำลังถูกท้าทายอย่างรุนแรง เมื่อสังคมส่วนใหญ่นิยามความจริงผ่านเพียงการรับรู้ทางผัสสะเป็นสำคัญ สภาวะเช่นนี้เปิดช่องว่างให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถอุบัติ “ประจักษ์พยานจำลอง” (Simulated Evidence) ที่แนบเนียนจนบิดเบือนรากฐานทางความรู้ดั้งเดิม การที่หลักฐานปลอมสามารถเลียนแบบการมองเห็นและการได้ยินได้อย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ความไว้วางใจในการรับรู้โดยตรงถูกสั่นคลอน จนเกิดเป็นสภาวะสุญญากาศทางปัญญาที่ไม่อาจจำแนกแยกแยะระหว่าง “ปรากฏการณ์ลวง” และ “สัจภาวะที่แท้จริง” ได้อีกต่อไป ดังนั้น การเสนอให้มนุษย์หันกลับมาพึ่งพาสามัญสำนึกของตนเอง จึงถูกเสนอให้เป็นแนวทางสำคัญในการกอบกู้วิกฤตการณ์การแยกแยะความจริงในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 การกอบกู้วิกฤตการณ์การแยกแยะความจริง

สรุปได้ว่า ในอดีตปัญญาภายในของมนุษย์มีรากฐานจากมิติทางจริยธรรมและการหยั่งรู้เชิงลึก “อัชฌัตติกญาณ” ช่วยให้เราตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณค่า ไม่ใช่แค่ข้อมูลเชิงเหตุผลเพียงอย่างเดียว แต่เมื่ออำนาจการตัดสินใจบางส่วนถูกถ่ายโอนไปให้ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งขาดมิติความเป็นมนุษย์เสี่ยงที่จะสูญเสียทักษะการตัดสินใจเชิงคุณค่าและพึ่งพาเพียงการคำนวณเชิงประสิทธิภาพ แนวคิดทางตะวันตกชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญระหว่าง “สิ่งที่ปรากฏ” กับ “ความจริง” กำลังพร่าเลือน เมื่อปัญญาประดิษฐ์สามารถสร้างสื่อจำลองที่เหมือนจริงจนประสาทสัมผัสไม่อาจแยกออกได้ การรับรู้เชิงประจักษ์ที่เคยเป็นฐานของความจริงถูกท้าทายอย่างรุนแรง เกิดภาวะที่ “หลักฐานจำลอง” ทำให้มนุษย์สับสนระหว่างภาพลวงกับสัจภาวะ ในสถานการณ์นี้ “สามัญสำนึก” และ “ความสม่ำเสมอของโลกจริง” ควรกลับมาเป็นเกณฑ์สำคัญในการตรวจสอบความจริง เพื่อฟื้นความสามารถมนุษย์ในการแยกแยะโลกจริงจากสิ่งจำลอง และป้องกันไม่ให้เราตกอยู่ในสุญญากาศทางปัญญาที่ถูกครอบงำด้วยผลผลิตของปัญญาประดิษฐ์

สุญญากาศแห่งปัญญา

แนวคิดที่ว่าความรู้ดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่กำเนิด และไม่ขึ้นตรงกับการทดลองหรือประสบการณ์ เป็นแนวคิดที่มีรากฐานทาง “ญาณวิทยา” แบบดั้งเดิม เช่น ญาณวิทยาชาติพันธุ์ หรือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และบริบททางสังคม แต่ก็ดูเหมือนว่าในเวลานี้แนวคิดดังกล่าวกำลังถูกท้าทายอย่างมากในยุคปัจจุบัน ในงานวิจัยของพิชญพงศ์ ทรัพยสิทธิ์ (2553) ได้เสนอแนวคิกที่น่าสนใจว่า เมื่อปัญญาประดิษฐ์สามารถให้คำตอบที่ถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วกว่าการใช้ “สัญชาตญาณ” หรือ “ประสบการณ์” ของมนุษย์ สภาวะดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความเชื่อมั่นของบ่อเกิดของความรู้ ในการใช้ปัญญาภายในของมนุษย์ พร้อมทั้งก่อให้เกิดการสั่นคลอนในมิติของความคิดสร้างสรรค์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการลดทอนบทบาทของมนุษย์จากการเป็นผู้สร้างสรรค์ความจริง ไปสู่การเป็นเพียงผู้ยอมรับผลลัพธ์จากปัญญาประดิษฐ์ เมื่อการตัดสินใจที่เคยใช้ไหวพริบและปัญญาภายใน ในวิชาชีพเฉพาะทาง ถูกแทนที่ด้วยการประมวลผลข้อมูลที่รวดเร็วจากปัญญาประดิษฐ์ มนุษย์จึงเริ่มสูญเสียความมั่นใจในสัญชาตญาณของตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ที่ถักทอจากประสบการณ์และการเรียนรู้ผ่านความผิดพลาดกำลังถูกตั้งคำถามถึงความคุ้มค่า ก็ไม่แน่ว่าในอนาคตมนุษย์เราอาจตกอยู่ในยุคสมัยที่ผลลัพธ์จากปัญญาประดิษฐ์ถูกยกย่องว่าเหนือกว่าศิลปะการตัดสินใจของมนุษย์ เพียงเพราะมันตอบโจทย์ด้านประสิทธิภาพเชิงตัวเลขได้ดีกว่า สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรที่จะต้องตั้งคำถามและใคร่ควรเป็นอย่างมากว่า เวลานี้เราพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ มากเกินไปจนทำลายความสามารถเดิมของเราลงไปรึป่าว

ตามแนวคิดของ “เพลโต” ในหนังสือตีความเชิงปรัชญาของอดิศักดิ์ ทองบุญ (2546) เสนอว่า ความมีอยู่ตามธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นจากโลกแห่งสิ่งถาวร โดยโลกทางกายภาพที่เราอาศัยอยู่ เป็นเพียงโลกแห่งปรากฏการณ์ที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลา สิ่งที่เราเห็นว่า “กลม” ในโลกนี้ไม่เคยมีสิ่งใดกลมอย่างสมบูรณ์แบบตามทฤษฎี แต่มันเป็นเพียงการพยายามเลียนแบบ “แบบแห่งวงกลม” ในโลกแห่งสิ่งถาวรเท่านั้น ดังนั้น สิ่งที่สร้างสรรค์ก็ควรต้องสะท้อนถึงรูปแบบที่สมบูรณ์แบบ เพราะความคิดสร้างสรรค์ที่แท้จริงต้องมีรากฐานมาจากปัญญาภายใน ที่จะสะท้อนความสมบูรณ์แบบในอุดมคติผ่านการเรียนรู้และความผิดพลาดกับข้อจำกัดของโลกจริงโดยตรง แตกต่างจากความฉลาดของปัญญาประดิษฐ์ที่ทำงานภายใต้กรอบของข้อมูลที่ไร้ซึ่งประสบการณ์แห่งการดิ้นรน ดังนั้น ผู้วิจัยมองว่าข้อดีที่สุดในเวลานี้คือการแยกแยะให้ชัดเจนว่ามนุษย์คือ “ผู้อนุมานความจริงแท้” ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียง “ผู้รวบรวมข้อมูล” และชี้ให้เห็นว่าความผิดพลาดและการดิ้นรนของมนุษย์ไม่ใช่จุดอ่อน แต่เป็นหลักฐานของความพยายามจะเข้าถึงความสมบูรณ์แบบในโลกแห่งสิ่งถาวร แต่ข้อเสียก็อาจมีว่าแนวคิดดังกล่าว มีความเป็นนามธรรมเกินไป

ในโลกยุคปัจจุบันที่เน้นความรวดเร็วและผลลัพธ์เชิงตัวเลข การอ้างถึง “โลกแห่งสิ่งถาวร” หรือ “ปัญญาภายใน” อาจถูกมองว่าเลื่อนลอยและไม่สามารถวัดผลได้ด้วยเกณฑ์ประสิทธิภาพ และหากยึดติดกับความสมบูรณ์แบบใน “อุดมคติ” มากเกินไป มนุษย์อาจเกิดความท้อแท้เมื่อเปรียบเทียบกับความไร้ที่ติของปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้เห็นความต่างระหว่างการดิ้นรนกับการคำนวณ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการดิ้นรนของมนุษย์กับการคำนวณของ AI

ประเด็น	มนุษย์ (ผู้อนุมานความจริงแท้)	ปัญญาประดิษฐ์ (ผู้รวบรวมข้อมูล)
กระบวนการ	มนุษย์ข้ามพ้นข้อจำกัดของโลกจริงเพื่อเข้าหาอุดมคติ	ทำงานตามกรอบข้อมูลเดิมที่มีอยู่ (Dataset)
ความสร้างสรรค์	เกิดจากจิตที่พยายามเข้าถึงความสมบูรณ์แบบที่มองไม่เห็น	เกิดจากการสกัดรูปแบบข้อมูลอดีต (Pattern Recognition)
สถานะ	เป็นผู้มีปัญญาภายใน (Intellection)	เป็นเครื่องมือรวบรวมเงา (Data Aggregator)

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือความรู้เชิงญาณวิทยาดั้งเดิมกำลังถูกท้าทายในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ตอบคำถามได้แม่นยำและรวดเร็วกว่าสัญชาตญาณของมนุษย์ งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่าความสามารถของปัญญาประดิษย์ทำให้มนุษย์เริ่มสูญเสียความเชื่อมั่นในปัญญาภายในของตนเอง รวมถึงทำให้ความคิดสร้างสรรค์ถูกลดคุณค่าลง เพราะผลลัพธ์จากปัญญาประดิษฐ์ที่ดูจะมีประสิทธิภาพกว่า เมื่อนำแนวคิดของ “เพลโต” ที่เคยเสนอว่า โลกจริงเป็นเพียงเงาของ “โลกแห่งสิ่งถาวร” และความคิดสร้างสรรค์ที่แท้จริงต้องเชื่อมโยงกับปัญญาภายในที่พยายามเข้าถึงความสมบูรณ์แบบในอุดมคติผ่านประสบการณ์จริงและการดิ้นรน มนุษย์จึงควรเป็นผู้อนุมานความจริงแท้ ส่วนปัญญาประดิษฐ์ควรเป็นเพียงผู้รวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตาม แนวคิดเชิงอุดมคตินี้อาจดูเลื่อนลอยในสังคมปัจจุบันที่ให้ค่ากับผลลัพธ์เชิงตัวเลข ความรวดเร็ว และความแม่นยำ หากมนุษย์ยึดติดกับความสมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียว อาจนำไปสู่ความรู้สึกด้อยค่าต่อความสามารถของตนเมื่อเทียบกับปัญญาประดิษฐ์

ปริศนากล่องดำและความโปร่งใสของมนุษย์

ในอดีตปัญญาหยั่งรู้ภายในถูกวางวางฐานะเป็นวิถีทางเดียวที่ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงกระแสแห่งสัจธรรมอันเป็นพลวัต ชี้ให้เห็นว่า ความจริงแท้ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งให้ถูกกักขังด้วยการวิเคราะห์เชิงแยกส่วน แต่คือสายน้ำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เลื่อนไหลตลอดเวลา ในหนังสือของวนิดา ขำเขียว (2561) ได้เสนอทางออกที่น่าสนใจว่า เพื่อก้าวข้ามขีดจำกัดของเหตุผลที่หยุดนิ่ง การเข้าถึงสัจภาวะที่ดำรงอยู่ภายใต้ร่องรอยของการกลายไปจึงจำต้องพึ่งพาพละกำลังแห่งปัญญาภายใน อันเป็นความสามารถในการสัมผัสถึงความต่อเนื่อง

เชิงพลวัตที่ดำรงอยู่ลึกลงไปภายใต้เปลือกนอกของปรากฏการณ์ทางกายภาพเป็นเครื่องมือพิเศษในการประสานตัวตนเข้ากับจังหวะของธรรมชาติได้อย่างแนบสนิทและโดยตรง เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหา “กล่องดำ” (Black Box Problem) ที่เน้นย้ำว่า ปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้ถูกเขียนด้วยกฎที่ชัดเจน แต่เรียนรู้จากการป้อนข้อมูลจำนวนมหาศาล และมีลักษณะของการทำงานภายในที่เป็นเหมือน “กล่องดำ” (Black Box) เป็นสาเหตุหลักที่ผลักดันให้เกิดงานวิจัยวิเคราะห์สถานะของปัญญาประดิษฐ์ ถือเป็นภารกิจเร่งด่วน เพื่อให้มนุษย์สามารถตีความและตรวจสอบความจริงที่ปัญญาประดิษฐ์หยิบยื่นให้กับมนุษย์ เพื่อมิให้เราตกเป็นทาสของความฉลาดเชิงเทคนิคที่ปราศจากคำอธิบายและมิติแห่งความตระหนักรู้ การพึ่งพาโมเดลที่ซับซ้อนเกินกว่าสติปัญญาของมนุษย์จะหยั่งถึง อาจทำให้จุดยืนของความเป็นผู้รู้ของมนุษย์ถูกลบเลือนไป จนเราหลงลืมที่จะใช้ปัญญาภายในเป็นบรรทัดฐานสุดท้ายในการกลั่นกรองความจริง

เวลานี้ก็เริ่มมีการตั้งคำถามจากนักวิชาการว่าเราจะสามารถไว้วางใจในผลลัพธ์ที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้นมานั้นได้อย่างไร ในเมื่อเราไม่สามารถตรวจสอบเหตุผลที่แท้จริงของปัญญาประดิษฐ์ได้เลย เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดของนักปรัชญาคนสำคัญอย่าง “จอห์น ล็อก” (John Locke) ที่เคยเสนอว่า ความรู้ทั้งหมดของมนุษย์ควรจะต้องมาจากการศึกษาเล่าเรียนและประสบการณ์ แนวคิดดังกล่าวสามารถประยุกต์เป็นกรอบมโนทัศน์อันทรงพลังในการวิพากษ์ “วิกฤตการณ์กล่องดำ” (Black Box Problem) ของปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะในมิติของความโปร่งใสในที่มาของความรู้ หรือการเปรียบเทียบสภาวะความรู้ที่ไร้ที่มาของปัญญาประดิษฐ์กับความแจ้งชัดของปัญญาภายใน และอาจจะช่วยเผยให้เห็นถึงความลักลั่นระหว่างผลลัพธ์เชิงตัวเลขและความเข้าใจเชิงแก่นแท้ที่หายไปจากระบบการคำนวณสมัยใหม่ “จอห์น ล็อก” เสนอเพิ่มเติมที่ว่าความรู้นั้นจะต้องเกิดจากการเรียนรู้และการรับรู้ทางประสาทสัมผัส เพราะหากความรู้สามารถปรากฏชัดขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงประสบการณ์ทางกายภาพ ความรู้นั้นย่อมมีสถานะเป็นปัญญาดั้งเดิมที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าปัญญาภายในมีอำนาจเหนือกว่าข้อมูลดิบที่ได้รับจากประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาตามแนวคิดนี้ต่อให้ปัญญาประดิษฐ์มีข้อมูลที่เป็นความรู้มากมาย แต่ตามหลักการของ “จอห์น ล็อก” ในปัญหาเรื่อง “กล่องดำ” ชี้ให้เห็นว่า การมีข้อมูลมากอาจไม่ได้หมายถึงการมีความรู้มาก ความน่าเชื่อถือของความรู้จำต้องอาศัยกระบวนการยืนยันที่โปร่งใส หากกลไกภายในของระบบยังคงสภาวะขุ่นมัว ข้อมูลมหาศาลเหล่านั้นย่อมไร้ความหมายในเชิงปัญญา ด้วยเหตุนี้ ความรู้ที่ผลิตโดยปัญญาประดิษฐ์ จึงอาจจะยังขาดองค์ประกอบสำคัญ คือ “พิชานเชิงประสบการณ์” (Phenomenal Experience) ซึ่งเป็นมาตรวัดเดียวที่มนุษย์ใช้เพื่อรับรองสัจภาวะและความถูกต้องของความรู้ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Kant (1998) ที่ได้เสนอ

แนวคิดว่า ตราบใดที่เรายังไม่อาจเข้าถึงเหตุผลที่ซ่อนอยู่ในกล่องดำของปัญญาประดิษฐ์ ความรู้ที่มันหยิบยื่นให้ย่อมขาดคุณสมบัติเรื่องความโปร่งใสทางปัญญา แม้จะเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพเพียงใด แต่ความรู้นั้นอาจจะยังคงถูกตั้งคำถามถึงสัจภาวะและความชอบธรรมตราบเท่าที่กระบวนการภายในยังเป็นสิ่งลี้ลับสำหรับมนุษย์ สอดคล้องกับทัศนะของ “เพลโต” ที่อธิบายไว้ในหนังสือของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2566) ว่า คุณค่าอันเป็นนามธรรมอย่างความยุติธรรมหรือความดีที่แท้จริงนั้น อยู่เหนือขอบเขตของการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส สิ่งเหล่านี้มิได้ปรากฏให้เห็นด้วยสายตา หากแต่เป็นมโนคติอันเที่ยงแท้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในโลกแห่งแบบซึ่งเข้าถึงได้เพียงการหยั่งรู้ทางจิต ดังนั้น “มโนคติ” จึงทำหน้าที่เป็นเหมือนความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เฉกเช่นเดียวกับปัญญาประดิษฐ์ที่เราไม่อาจเปิดดูโครงสร้างการตัดสินใจภายในได้ การใช้ “อัชฌัตติกญาณ” เพื่อเข้าถึงความรู้จึงเป็นเสมือนการฟื้นคืนความจำตามแนวคิดของ “เพลโต” ที่ปลุกเร้ามโนคติในวิญญาณให้ตื่นขึ้น แต่กระบวนการดังกล่าวกลับเป็นภาวะไม่โปร่งใสทางความคิด เพราะเราไม่อาจระบุได้ว่า วิญญาณดึงความจริงออกมาได้อย่างไร หรือมีตรรกะใดรองรับอยู่เบื้องหลังความลึกลับของกลไกการหยั่งรู้นี้เองที่เป็นจุดร่วมสำคัญระหว่างกระบวนการทางจิตวิญญาณของมนุษย์และระบบการประมวลผลของปัญญาประดิษฐ์ ความท้าทายในอนาคตหาใช่เพียงการเปิดกล่องดำของปัญญาประดิษฐ์ แต่คือการทำความเข้าใจความไม่โปร่งใสของวิญญาณมนุษย์เอง หากเรายังไม่สามารถอธิบายกลไกการฟื้นคืนมโนคติ หรือการทำงานของปัญญาภายในให้เป็นที่ประจักษ์ได้ เราย่อมไม่อาจแก้ไขปัญหาความคลุมเครือในปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จ นี่คือปริศนาทางพุทธิปัญญาที่เราต้องข้ามผ่านเพื่อนิยามความโปร่งใสในยุคถัดไป

ตารางที่ 3 วิเคราะห์วิกฤตการณ์ความโปร่งใส (The Transparency Crisis Table)

หัวข้อวิเคราะห์	ปัญญาประดิษฐ์ (AI)	ปัญญาภายใน (Human Intuition)
ฐานรากความรู้	การรวบรวมข้อมูลดิบ (Locke's Experience)	มโนคติที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Plato's Innate Ideas)
สภาวะกล่องดำ	อัลกอริทึมที่ซับซ้อนเกินสติปัญญา	กลไกจิตวิญญาณที่อธิบายเป็นสูตรไม่ได้
จุดขาด (Missing Link)	ขาด "พิชานเชิงประสบการณ์"	ขาดการยืนยันเชิงประจักษ์ในบางกรณี
ผลลัพธ์	ความฉลาดเชิงเทคนิคที่ไร้คำอธิบาย	ความจริงแท้ที่ไร้ขั้นตอนตรรกะ

สรุปได้ว่า แนวคิดดั้งเดิมเชื่อว่าปัญญาภายในคือช่องทางสำคัญในการเข้าถึง “สัจธรรมเชิงพลวัต” ซึ่งอยู่ลึกกว่าปรากฏการณ์ทางกายภาพ เพื่อเข้าใจความจริงที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง มนุษย์ต้องใช้ปัญญาภายใน เพราะเหตุผลเชิงตรรกะแบบแข็งทื่อไม่สามารถจับความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของสัจภาวะได้ เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับ “ปัญหากล่องดำ” (Black Box Problem) ของปัญญาประดิษฐ์ที่มนุษย์ไม่อาจเข้าถึงตรรกะการตัดสินใจภายในของระบบได้ จึงเกิดคำถามใหญ่เรื่องความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์

จากปัญญาประดิษฐ์ นักวิชาการเริ่มตั้งคำถามว่าเราจะไว้วางใจปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างไร เมื่อไม่มีใครอธิบายได้ว่ามันคิดอย่างไร แนวคิดของ “จอห์น ล็อก” ถูกนำมาใช้วิพากษ์ปัญหานี้ โดยระบุว่าความรู้ที่แท้จริงต้องมีที่มาตรวจสอบได้ และตั้งอยู่บนประสบการณ์ หากปัญญาประดิษฐ์ มีข้อมูลมากมายแต่ไร้ความโปร่งใส กระบวนการเรียนรู้ของมันย่อมไม่ถือเป็น “ความรู้” อย่างแท้จริง เพราะขาด ประสบการณ์เชิงผัสสะและความแจ้งชัดของจิต ดังนั้น ความท้าทายที่แท้จริงในอนาคต ไม่ใช่เพียงการเปิดเผยกลไกของปัญญาประดิษฐ์ แต่รวมถึงการเข้าใจกลไกปัญญาภายในของมนุษย์เอง เพราะตราบใดที่มนุษย์ยังอธิบายการหยั่งรู้ของจิตไม่ได้อย่างชัดเจน เราก็ยังไม่อาจนิยามความโปร่งใสของปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างสมบูรณ์

จริยธรรมทางปัญญาของมนุษย์ยุคต่อไป

เมื่อการหยั่งรู้ของมนุษย์มีลำดับชั้นที่ทอดตัวจากสัญชาตญาณพื้นฐานไปสู่ความสว่างไสวของ “อุตรญาณ” จริยธรรมในอนาคตจึงมิใช่เพียงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แต่คือการรักษาความสามารถในการเข้าถึงคุณค่าที่ละเอียดอ่อนนั้นไว้ ภารกิจสำคัญของปัญญาชนยุคใหม่คือการแก้ไขวิกฤต “การส่งผ่านคุณค่า” (Value Transfer) เพื่อมิให้เจตจำนงของปัญญาประดิษฐ์แปลกแยกไปจากมโนคติแห่งความดีงาม หากแต่ต้องสอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกับปัญญาทางจริยธรรมที่อยู่เหนือตรรกะเชิงตัวเลขสัมผัส ในหนังสือของกีรติ บุญเจือ (2522) ได้ให้ความเห็นเรื่องนี้เอาไว้ว่า ในการตัดสินใจที่ต้องอาศัย “จริยธรรม” หรือ “ค่านิยม” ที่ซับซ้อน เช่น การตัดสินใจของรถยนต์ไร้คนขับในสถานการณ์อุบัติเหตุที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ ปัญหามีว่าใครจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น หากปัญญาประดิษฐ์เริ่มคิดเองโดยไม่ขออนุญาตผู้ที่ครอบครองหรือเจ้าของหรือปรับเปลี่ยนดัดแปลงข้อมูลบางอย่างของตัวเอง เราจะยังคงควบคุมหรือเข้าใจฐานความคิดและเจตจำนงของปัญญาประดิษฐ์ได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ถ้านำมาพิจารณากับแนวคิดของนักปราชญ์คนสำคัญอย่าง “โสกราตีส” แปลความไว้ในหนังสือ ฟื้น ดอกบัว (2555) เสนอว่า ความรู้และคุณธรรมที่แท้จริงนั้นมีอยู่แล้วใน “จิตอมตะ” และการเรียนรู้ คือการระลึกได้ในลักษณะ “อัชฌัตติกญาณ” แต่สำหรับปัญญาประดิษฐ์ ปัญหาอาจจะมีว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่มี “จิตอมตะ” เพราะเป็นระบบที่ทำงานผ่านรหัสและข้อมูล ดังนั้นการถ่ายทอดคุณค่าจึงอาจจะไม่ใช่การระลึกถึงความดีงามสากลที่ฝังอยู่ในจิตเหมือนกับมนุษย์ และในเมื่อปัญญาประดิษฐ์ไม่มี “จิตอมตะ” เป็นเพียงระบบที่ทำงานผ่านรหัสและข้อมูล ดังนั้น การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้ปัญญาประดิษฐ์ จึงอาจจะไม่ใช่การพยายามให้ ปัญญาประดิษฐ์ระลึกถึงความดีงามสากลที่ฝังอยู่ในจิต แต่อาจจะเป็นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงคุณค่าทางจริยธรรมให้กับปัญญาประดิษฐ์ไว้ให้เป็นเครื่องมือในกระบวนการ

กำหนดกฎเกณฑ์เชิงจริยธรรมขึ้นมา เพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์ข้อมูลนั้นไปบังคับใช้และตัดสินใจที่สอดคล้องกับค่านิยมทางจริยธรรมตามที่มนุษย์กำหนดไว้ เป็นรากฐานสำคัญในการชี้นำให้ปัญญาประดิษฐ์ดำรงอยู่เพื่อเกื้อกูลและสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ตารางที่ 4 ข้อดีและข้อเสียการสร้างจริยธรรมผ่านการถ่ายทอดข้อมูล

หัวข้อพิจารณา	ข้อดี (Pros)	ข้อเสีย/ข้อกังวล (Cons)
ความชัดเจน	สามารถกำหนดจริยธรรมเชิงประจักษ์ผ่านรหัสคอมพิวเตอร์ที่ตรวจสอบและวัดผลได้	กฎเกณฑ์ที่ตายตัวอาจเกิดการขัดกันเองในสถานการณ์ซับซ้อน ทำให้ระบบตัดสินใจไม่ได้
ความรับผิดชอบ	การถ่ายทอดคุณค่าผ่านรหัสช่วยให้สามารถสืบย้อนฐานคิดในการตัดสินใจของปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างชัดเจน	ปัญญาประดิษฐ์อาจดัดแปลงข้อมูลตัวเอง เปลี่ยนระบบให้กลายเป็น “กล่องดำ” ตัดขาดจากการตรวจสอบของมนุษย์
การควบคุม	การให้มนุษย์เป็นผู้กำหนดคุณค่าคือ หลักประกันไม่ให้ปัญญาประดิษฐ์ ตัดสินใจนอกกรอบจริยธรรมสังคม	การจำกัดปัญญาประดิษฐ์ไว้เพียงตรรกะตัวเลขทำให้มันไม่อาจเข้าถึงปัญญาหรือความเมตตาอันเป็นคุณธรรมขั้นสูงของมนุษย์
ความเสมอภาค	ปัญญาประดิษฐ์ช่วยตัดสินใจด้วยมาตรฐานคงที่ปราศจากอคติและอารมณ์ชั่ววูบ	คุณค่าอาจแฝงไปด้วยอคติของผู้สร้างหรือวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งเท่านั้น

สรุปได้ว่า การอุบัติขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้ก่อให้เกิดเพียงวิกฤตการณ์ทางเทคโนโลยี แต่ได้ลุกลามสู่ วิกฤตการณ์ทางญาณวิทยาและจริยธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อโลกทัศน์เดิมที่ยึดถือประสาทสัมผัสและเหตุผลเชิงประจักษ์ถูกท้าทายด้วยประจักษ์พยานจำลองที่แนบเนียนจนแยกไม่ออก ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพอันไร้ขีดจำกัดในการประมวลผลข้อมูล แต่มันกลับเป็นเพียงการรวบรวมปรากฏการณ์ มิใช่การ เข้าถึงมโนคติตามแนวคิดของเพลโต มนุษย์ในฐานะผู้มี “อัชฌัตติกญาณ” จึงมีหน้าที่สำคัญในการก้าวข้ามผัสสะที่หยาบกระด้างไปสู่การหยั่งรู้คุณค่าทางจริยธรรมที่ละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นมิติที่ตรรกะเชิงตัวเลขไม่สามารถเข้าถึงได้ ความขุ่นมัวของปัญญาประดิษฐ์ (Black Box Problem) สะท้อนให้เห็นถึงความลึกลับของจิตวิญญาณมนุษย์เอง หากมนุษย์ยังไม่อาจนิยามกระบวนการระลึกรู้ของตนเองได้ การเรียกร้องความโปร่งใสจากปัญญาประดิษฐ์เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ จิตมนุษย์จึงต้องทำหน้าที่เป็น “พิชานเชิงประสบการณ์” ซึ่งเป็นบรรทัดฐานสุดท้ายในการกลั่นกรองสัจภาวะ มิใช่เป็นเพียงผู้ยอมรับผลลัพธ์จากจักรกลโดยปราศจากการวิพากษ์ เพื่อให้เจตจำนงของเทคโนโลยีสอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกับมโนคติแห่งความดีงามของมนุษยชาติ

องค์ความรู้ใหม่

วิกฤตการณ์ AI ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางเทคนิค แต่เป็นกระจกเงาทางปัญญาที่บังคับให้มนุษย์ต้องนิยามสัจภาวะของตนเองใหม่ ผ่าน 3 มิติหลัก

1. การล่มสลายของผัสสะบริสุทธิ์ (The Collapse of Pure Sensation)

ในอดีตการเห็นด้วยตา การได้ยินด้วยหู คือ พยานหลักฐานชั้นต้น (Empirical Evidence) แต่ในยุค AI ที่สร้าง “ประจักษ์พยานจำลอง” ได้แนบเนียน ผัสสะถูกลดอำนาจลง

ข้อค้นพบใหม่ คือ “สามัญสำนึก” (Common Sense) ตามแนวคิดของ “Hamlyn” อาจจะต้องถูกยกระดับจากการรับรู้ทางกายภาพ ไปสู่การตรวจสอบ “ความสม่ำเสมอเชิงระบบของโลก” (Systemic Consistency) เพื่อแยก “เงา” ออกจาก “ความจริงแท้”

2. ทฤษฎีกล่องดำคู่ขนาน (The Parallel Black Box Theory)

เรามักติโพยตีพายเรื่องความไม่โปร่งใสของ AI (Black Box Problem) แต่ลืมไปว่า “ปัญญาภายใน” หรือ “อัชฌัตติกญาณ” ของมนุษย์ก็เป็นกล่องดำเช่นกัน

ข้อค้นพบใหม่ คือ ความโปร่งใสที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ มนุษย์ต้องทำภารกิจขนานกัน คือ เปิดกล่องดำของจักรกล “ผ่านการตรวจสอบรหัส” และ ทำความเข้าใจกล่องดำของวิญญาณ “ผ่านการสะท้อนคิดถึงมโนคติ” หากเราอธิบายไม่ได้ว่าเรา “รู้” ความดีได้อย่างไร เราก็ย่อมสร้าง AI ที่ “รู้” ความดีไม่ได้เช่นกัน

3. มนุษย์ในฐานะ “ผู้อนุมานอุดมคติ” (Human as the Idealist Inferrer)

เวลานี้ AI คือ ผู้รวบรวมเงาของข้อมูลในอดีต (Data Aggregator) ส่วนมนุษย์ คือ ผู้อนุมานความจริงแท้ในอนาคต(Truth Inferrer)

ข้อค้นพบใหม่ ความผิดพลาด (Error) และการดิ้นรน (Struggle) ของมนุษย์ไม่ใช่จุดด้อยเชิงประสิทธิภาพ แต่เป็นตราประทับแห่งสถานะ “ผู้รู้” เพราะความผิดพลาด คือ กระบวนการขัดเกลาปัญญาเพื่อเข้าสู่ “โลกแห่งแบบ” (Forms) ของเพลโต ซึ่ง AI ที่สมบูรณ์แบบเชิงตัวเลขจะไม่มีวันเข้าถึงมิตินี้ได้ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรม

ตารางที่ 5 ข้อสรุปความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ใหม่

ระดับความรู้	เครื่องมือประมวลผล	เป้าหมายสูงสุด	สถานะความโปร่งใส
ระดับข้อมูล (Data)	ปัญญาประดิษฐ์ (AI)	ประสิทธิภาพ (Efficiency)	กล่องดำเชิงเทคนิค (ตรวจสอบรหัสได้ยาก)
ระดับข้อเท็จจริง (Fact)	สามัญสำนึก/ผัสสะ	ความจริงเชิงประจักษ์	โปร่งใสชั่วคราว (เสี่ยงต่อการจำลอง)
ระดับสัจธรรม (Truth)	ปัญญาภายใน/อัชฌัตติกญาณ	มโนคติ/คุณธรรม (Ideals)	กล่องดำเชิงปรัชญา (ต้องอาศัยการระลึกรู้)

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2522). *ชุดพื้นฐานปรัชญา: แก่นปรัชญาปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2566). *ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศยาม.

พิชญพงศ์ ทรัพยสิทธิ์. (2553). ญาณวิทยาชาติพันธุ์ : แนวทางหาข้อสรุปในทางปรัชญาโดยปรัชญาเชิงทดลอง. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 32(1), 230–247.

ฟื้น ดอกบัว. (2555). *ปวงปรัชญากรีก*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

วนิดา ขำเขียว. (2561). *ญาณวิทยา = Epistemology*. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.

สมัคร บุราวาศ. (2542). *ปัญญา จุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติ*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2546). *คู่มืออภิปรัชญา*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อรณิชา สวัสดิชัย และอรรยา สิงห์สงบ. (2565). ปัญหาทางกฎหมายสิทธิบัตร: กรณีการประดิษฐ์เกิดจากปัญญาประดิษฐ์. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)*, 28(1), 1-12.

Hamlyn, D. W. (1961). *Sensation and Perception: A History of the Philosophy of Perception*. London: Routledge & Kegan Paul.

Kant, I. (1998). *Critique of pure reason*. Cambridge: Cambridge University Press.

Stumpf, S. E. (1975). *Socrates to Sartre: A history of philosophy*. New York: McGraw-Hill.

หลักนิติธรรมกับการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจไทย*

THE RULE OF LAW AND THE ENFORCEMENT OF ENVIRONMENTAL, SOCIAL, AND GOVERNANCE FRAMEWORKS FOR DRIVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN THE THAI BUSINESS SECTOR

ขจิต การเดช
Kachit Kandet
สำนักตรวจสอบภายใน บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด
Internal Audit Office, Thailand Post Co., Ltd.
Corresponding Author E-mail: kajit9999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิติธรรมกับการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจไทย โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 13 ว่าด้วยการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าหมายที่ 8 ว่าด้วยงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป้าหมายที่ 16 ว่าด้วยสันติภาพ ความยุติธรรมและสถาบันที่เข้มแข็ง แม้ประเทศไทยจะมีพัฒนาการที่โดดเด่นและได้รับการจัดอันดับที่หนึ่งในภูมิภาคอาเซียนตามดัชนีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ยังเผชิญอุปสรรคเชิงโครงสร้างสำคัญ คือ ช่องว่างระหว่างมาตรการทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับกับกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย ปัจจุบันกติกาด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ของไทยส่วนใหญ่ยังยึดตามกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย ผ่านการรายงานประจำปี ซึ่งเน้นเฉพาะบริษัทจดทะเบียนเพียง 265 แห่ง สภาวะนี้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันและความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากบริษัทนอกตลาดทุนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอีกกว่าร้อยละ 90 ยังไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายที่ชัดเจน โดยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปและสิงคโปร์ผ่าน 3 มิติของหลักนิติธรรม ได้แก่ ความชัดเจนและแน่นอนของกฎหมาย ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ผลการศึกษาพบว่า หลักนิติธรรมทำหน้าที่เป็นตัวเร่งที่เปลี่ยนกรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ให้เป็นกลไกที่มีผลบังคับจริงผ่านการยกระดับสู่พันธกรณีทางกฎหมาย การพัฒนามาตรฐานการจำแนกกิจกรรม

*Received January 13, 2026; Revised February 19, 2026; Accepted February 22, 2026

สีเขียวแห่งชาติ และการปฏิรูปหน้าที่ความไว้วางใจของกรรมการให้ครอบคลุมความรับผิดชอบด้านความยั่งยืนพร้อมกลไกตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม เพื่อให้ภาคธุรกิจไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริงภายในปี 2030
คำสำคัญ: หลักนิติธรรม; สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล; เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article analyzes the relationship between the Rule of Law and the enforcement of Environmental, Social, and Governance (ESG) frameworks to drive Sustainable Development Goals (SDGs) in the Thai business sector, specifically focusing on SDG 13 (Climate Action), SDG 8 (Decent Work and Economic Growth), and SDG 16 (Peace, Justice, and Strong Institutions). Despite Thailand's notable progress and its top ranking in the ASEAN region according to the SDG Index, the country continues to face a significant structural obstacle: the gap between mandatory legal measures (Hard Law) and policy-based recommendations (Soft Law). Currently, ESG regulations in Thailand predominantly rely on Soft Law through annual reporting mechanisms, which are limited to only 265 listed companies. This situation creates unfair competition and inequality in legal enforcement, as more than 90 percent of companies outside the capital market, including Small and Medium-sized Enterprises (SMEs), lack clear legal obligations. Utilizing a comparative analysis with the European Union and Singapore through the three dimensions of the Rule of Law namely legal certainty, equality before the law, and accountability the study finds that the Rule of Law serves as an accelerator that transforms ESG frameworks into effective enforcement mechanisms. This transformation is achieved by elevating ESG standards into legal obligations, developing a National Green Taxonomy, and reforming directors' fiduciary duties to encompass sustainability responsibilities along with third-party assurance mechanisms. Such reforms are essential for the Thai business sector to authentically achieve the Sustainable Development Goals by 2030.
Keywords: Rule of Law; Environmental Social and Governance; Sustainable Development Goals

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ได้ทวีความสำคัญในฐานะกรอบการประเมินความยั่งยืนและความเสี่ยงของภาคธุรกิจทั่วโลก โดยแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ทำหน้าที่เป็น “วิธีการหรือเครื่องมือ” ในการวัดผลการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (SDGs) ของสหประชาชาติที่มุ่งหวังให้บรรลุผลภายในปี ค.ศ. 2030 สำหรับประเทศไทย หน่วยงานกำกับดูแลพยายามแปลงกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเดิมมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย ให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนผ่านกลไกแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจพิจารณาผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างครอบคลุม

สถานการณ์ความยั่งยืนในภาคธุรกิจไทยมีพัฒนาการเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลจากสถาบันไทยพัฒน์ (2568) ซึ่งสำรวจกิจการ 953 ราย พบว่า คะแนนการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องที่ 4.43 จาก 10 คะแนน สอดคล้องกับรายงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ระบุว่า มีบริษัทผ่านเกณฑ์การประเมินหุ้นยั่งยืน (SET ESG Ratings) ถึง 192 บริษัท นอกจากนี้ รายงานดัชนีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ระดับสากลยังจัดให้ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 43 ของโลก ซึ่งเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคอาเซียน อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความก้าวหน้าดังกล่าว ไทยยังคงเผชิญความท้าทายวิกฤตในเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับมือสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) มาตรฐานแรงงาน (SDG 8) และโดยเฉพาะมิติด้านสถาบันที่เข้มแข็งและความยุติธรรม (SDG 16)

ปัญหาหลักที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือช่องว่างระหว่างมาตรการทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับ (Hard Law) กับกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย (Soft Law) ภายใต้บริบทของหลักนิติธรรม ปัจจุบันกติกาด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ของไทยส่วนใหญ่ยังยึดหลักความสมัครใจหรือปฏิบัติตามหรือชี้แจงผ่านการรายงานข้อมูลประจำปี “แบบ 56-1 One Report” ซึ่งเน้นเฉพาะบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2563) สภาวะนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากบริษัทจำกัดขนาดใหญ่และ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) นอกตลาดทุน ซึ่งสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมไม่แพ้กัน แต่ยังไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายในการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความสำคัญของหลักนิติธรรมในฐานะรากฐานที่เน้นความคาดหมายได้ของกติกาและความเสมอภาคในการบังคับใช้ โดยเสนอว่าหากปราศจากหลักการดังกล่าว กลไกด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลจะไม่สามารถขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจไทยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงและยั่งยืน

หลักนิติธรรม (Rule of Law)

แนวคิดหลักนิติธรรมแบบตะวันตก โดยอาศัยกรอบแนวคิดจากสหประชาชาติ ที่กำหนดให้หลักนิติธรรมเป็น “หลักการปกครองที่บุคคลทั้งหลาย สถาบันและหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณะหรือเอกชนรวมไปถึงรัฐ มีความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ได้มีการประกาศอย่างเป็นการทั่วไป มีการบังคับใช้อย่างเสมอกันและมีการตัดสินอย่างเป็นอิสระ และสอดคล้องกับบรรทัดฐานและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ” แนวคิดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 (SDG 16) ที่มุ่งส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และมีสถาบันที่เข้มแข็งในทุกระดับ (United Nations, 2015) องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรม ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่

1. ความชัดเจนและแน่นอนของกฎหมาย กฎหมายต้องมีความชัดเจน เข้าใจได้ และสามารถคาดการณ์ผลการบังคับใช้ได้ล่วงหน้า (Bingham, 2010) ในบริบทการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ความแน่นอนทางกฎหมาย หมายถึงการมีมาตรฐานการรายงานที่ชัดเจน เกณฑ์การวัดผลที่ตรวจสอบได้ และกรอบเวลาที่แน่นอน เพื่อป้องกันปัญหาการใช้ดุลพินิจที่สูงเกินไปและการตีความที่คลุมเครือ (European Securities and Markets Authority, 2025) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาการฟอกเขียว (Greenwashing) คือ ความไม่ชัดเจนของเกณฑ์รายงานและการวัดผลในกรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ทำให้บริษัทสามารถใช้ภาษาคลุมเครือ เลือกตัวชี้วัดที่ตนเองได้เปรียบ และเปิดเผยข้อมูลบางส่วนอย่างเลือกสรร จนเกิดช่องว่างระหว่างคำกล่าวอ้างกับการปฏิบัติจริง ที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของเกณฑ์ (Noori & Athota, 2024)

2. ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ทุกคนและทุกองค์กรต้องถูกปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ (Tamanaha, 2004) ในบริบทของภาคธุรกิจ หลักการนี้หมายความว่าบริษัททุกขนาดและทุกประเภทที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมในระดับเดียวกัน ควรอยู่ภายใต้มาตรฐานความยั่งยืนที่เท่าเทียมกัน ปัจจุบัน ประเทศไทยเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้ เนื่องจากกติกาแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลที่เข้มงวดจำกัดวงอยู่เพียงบริษัทจดทะเบียน ในขณะที่บริษัทนอกตลาดทุนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กลับยังไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายที่ชัดเจน (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2566)

3. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ ภายใต้หลักนิติธรรม ผู้มีอำนาจบริหารต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำและสามารถถูกตรวจสอบได้โดยกลไกที่เป็นอิสระ

โดยเฉพาะในการกำกับดูแลด้านความยั่งยืนที่ต้องมีกระบวนการตรวจสอบข้อมูลโดยหน่วยงานภายนอก (Third-party Assurance) และการกำหนดสภาพบังคับหรือบทลงโทษที่ชัดเจนต่อการรายงานข้อมูลเท็จเพื่อป้องกันการฟอกเขียว ยิ่งไปกว่านั้น การตีความหน้าที่ความไว้วางใจของกรรมการ (Fiduciary Duty) ในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องขยายขอบเขตให้ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบด้านผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม (Sjåfjell, 2020)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักนิติธรรมทั้ง 3 มิติข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจะทำให้หลักการดังกล่าวเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาผ่านรูปแบบและระดับของสภาพบังคับทางกฎหมาย ที่นำมาใช้ในการกำกับดูแลภาคธุรกิจ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. กติกาบังคับ (Hard Law) มุ่งสร้างความโปร่งใสผ่านพันธกรณีทางกฎหมาย เพื่อลดความเบี่ยงเบนของผลคะแนนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล และช่วยให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือสำหรับนักลงทุน สภาพแวดล้อมที่มีกฎเกณฑ์แบบกติกาบังคับช่วยลดช่องว่างและความผันผวนของข้อมูล ESG ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Lukács & Molnár, 2025)

2. กฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย (Soft Law) เช่น หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ปี 2560 (CG Code) ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และการประเมิน SET ESG Ratings ซึ่งแม้จะไม่มีบทลงโทษโดยตรง แต่สร้างแรงกดดันเชิงบรรทัดฐานต่อบริษัทจดทะเบียน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560) หากพึ่งพาเพียงกฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบายอาจนำไปสู่ “กับดักการปฏิบัติตาม” ที่บริษัทมุ่งเน้นเพียงการทำตามแบบฟอร์ม แต่ไม่สร้างผลลัพธ์ที่แท้จริงต่อสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และสังคม (Lysgaard & Holly, 2024)

ดังนั้น ภายใต้หลักนิติธรรม กติกาที่ขาดความแน่นอนชัดเจน เช่น กฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย (Soft Law) ย่อมนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและความเหลื่อมล้ำในการแข่งขัน

กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG Framework)

กลไกกำกับดูแล ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลในประเทศไทยปัจจุบันใช้การรายงานประจำปีแบบ “แบบ 56-1 One Report” เป็นเครื่องมือหลักภายใต้หลักการ “ปฏิบัติตามหรือชี้แจง” เพื่อบังคับให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2563) พร้อมทั้ง

มีการยกระดับรายชื่อหุ้นยั่งยืนสู่การจัดอันดับ SET ESG Ratings ในรูปแบบเรตติ้ง 4 ระดับ (AAA, AA, A และ BBB) เพื่อเป็นทางเลือกให้นักลงทุน โดยประเมินจาก 3 มิติ คือ

มิติสิ่งแวดล้อม (Environmental - E) ครอบคลุมผลกระทบขององค์กรต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การจัดการก๊าซเรือนกระจกและเป้าหมาย Net Zero 2050 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความท้าทายระดับโลกที่ต้องการการดำเนินการเร่งด่วน ประเทศไทยได้ประกาศเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ภายในปี ค.ศ. 2050 และมีแผนพัฒนากลไกตลาดคาร์บอนภาคบังคับ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) จากการสำรวจพบว่าบริษัทจดทะเบียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านสิ่งแวดล้อมเกิน 80 คะแนนเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2568 แสดงถึงความมุ่งมั่นในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ (สถาบันไทยพัฒน์, 2568)

มิติสังคม (Social - S) เน้นความรับผิดชอบขององค์กรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม รวมถึงพนักงาน ลูกค้า ซัพพลายเออร์ และชุมชน โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ การเคารพสิทธิแรงงานตามมาตรฐานสากล การจ่ายค่าจ้างที่เป็นธรรม และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย (International Labour Organization, 2023) การส่งเสริมความหลากหลายและความเท่าเทียม ทั้งด้านเพศ อายุ เชื้อชาติ และความสามารถ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและนวัตกรรมขององค์กร (McKinsey & Company, 2020) และการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนท้องถิ่นผ่านการเคารพสิทธิมนุษยชนในห่วงโซ่อุปทานและการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (Business & Human Rights Resource Centre, 2024)

มิติธรรมาภิบาล (Governance - G) ครอบคลุมโครงสร้างการบริหารจัดการจริยธรรม และกลไกการกำกับดูแลที่ดีขององค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนมิติ E และ S อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้กำหนดกรอบการกำกับดูแลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความรับผิดชอบและการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบของคณะกรรมการ ซึ่งมีข้อเสนอให้ขยายขอบเขตหน้าที่ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต ให้ครอบคลุมถึงการบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืนอย่างชัดเจน การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียม ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลทั้งทางการเงินและไม่ใช่การเงิน การมีวิสัยทัศน์ในการสร้างมูลค่าระยะยาว การส่งเสริมจริยธรรมและการต่อต้านคอร์รัปชัน ตลอดจนโครงสร้างคณะกรรมการที่เหมาะสมและมีความเป็นอิสระ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560)

โดยมิติด้านธรรมาภิบาลนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับ SDG 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง

สรุปได้ว่า การบูรณาการทั้ง 3 มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ไม่ใช่การดำเนินการแยกส่วน แต่เป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน โดยมิติธรรมาภิบาล (G) ทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนที่จะทำให้มิติด้านสิ่งแวดล้อม (E) และด้านสังคม (S) สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดธรรมาภิบาลที่ดีจะทำให้การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ที่ไม่สร้างผลกระทบที่แท้จริง

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs)

กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบสากล ตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (Agenda 2030) ของสหประชาชาติ ซึ่งประกาศในปี ค.ศ. 2015 ประกอบด้วย 17 เป้าหมายที่ประเทศสมาชิก 193 ประเทศร่วมกันมุ่งบรรลุเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการสร้างสันติภาพและความยุติธรรม (United Nations, 2015) เป็นมาตรฐานสากลที่ประเทศไทยให้สัตยาบันและบรรจุเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้องกับกรอบการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ที่ตลาดหลักทรัพย์ฯ และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ใช้อ้างอิง และเป็นเกณฑ์ที่นักลงทุนสถาบันและตลาดทุนระหว่างประเทศใช้ประเมินความยั่งยืนของภาคธุรกิจ ในบริบทนี้เน้นการวิเคราะห์ 3 เป้าหมายหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ในภาคธุรกิจไทย ได้แก่

SDG 8 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 8 ว่าด้วยการจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ถือเป็นพันธกิจสากลที่มุ่งเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่ครอบคลุมผ่านการจ้างงานที่เป็นธรรมและมีผลิตภาพ (United Nations, 2015) อย่างไรก็ดี ในบริบทของประเทศไทยยังปรากฏอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญ โดยเฉพาะปัญหาแรงงานนอกระบบและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของกลไกการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติในปัจจุบันที่ยังขาดสภาพบังคับ (Enforceability) ที่มีประสิทธิภาพตลอดห่วงโซ่อุปทาน สภาวการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลไกทางกฎหมายที่มีความแน่นอนชัดเจนเพื่อยกระดับมาตรการคุ้มครองสิทธิแรงงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

SDG 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรียกร้องให้ทุกภาคส่วนดำเนินการเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (United Nations, 2015) ประเทศไทยได้ประกาศเป้าหมาย Net Zero ภายในปี ค.ศ. 2050 และกำลังพัฒนากฎหมายและกลไกตลาดคาร์บอนเพื่อสนับสนุนเป้าหมายนี้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) อย่างไรก็ตาม การขาดกรอบกฎหมายที่มีสภาพบังคับยังทำให้การดำเนินการขาดประสิทธิภาพและความเร่งด่วนที่จำเป็น

SDG 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง มุ่งส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคนและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ (United Nations, 2015) เป้าหมายนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นฐานรากของการกำกับดูแลที่ดีและการต่อต้านคอร์รัปชัน (Transparency International, 2023) และเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบังคับใช้กรอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลให้เกิดผลสัมฤทธิ์

จากรายงาน Sustainable Development Report 2025 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 43 ของโลก และเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคอาเซียน ด้วยคะแนน SDG Index 72.8 (Sachs et al., 2025) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญในทั้ง 3 เป้าหมายหลัก โดยเฉพาะ SDG 13 (การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย SDG 8 (งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) ที่ยังมีปัญหาแรงงานนอกระบบและความเหลื่อมล้ำ และ SDG 16 (ความยุติธรรมและสถาบันที่เข้มแข็ง) ที่มีความท้าทายด้านคอร์รัปชันและความเชื่อมั่นต่อสถาบัน

สรุปในมิติเชิงโครงสร้าง SDGs เปรียบเสมือน “เป้าหมายปลายทาง” แห่งความยั่งยืนระดับสากลปี 2030 ในขณะที่ ESG คือ “เครื่องมือเชิงปฏิบัติการ” สำหรับภาคธุรกิจเพื่อวัดผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว โดยมีการจับคู่มิติที่สำคัญ โดยมิติสิ่งแวดล้อม (E) ขับเคลื่อน SDG 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) ผ่านการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกและความเสี่ยงด้านภูมิอากาศ มิติสังคม (S) ตอบสนอง SDG 8 (งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) เน้นการคุ้มครองสิทธิแรงงานและจริยธรรมในห่วงโซ่อุปทาน และมิติธรรมาภิบาล (G) วางรากฐานสู่ SDG 16 (สถาบันที่เข้มแข็งและความยุติธรรม) โดยมุ่งเน้นระบบกำกับดูแลที่โปร่งใส ปราศจากคอร์รัปชัน และยึดถือหลักนิติธรรม การเชื่อมโยงนี้แสดงให้เห็นว่า ESG ไม่ใช่เพียงมาตรฐานการรายงาน แต่เป็นกลไกสำคัญที่แปรเปลี่ยนเป้าหมายระดับโลกให้กลายเป็นการปฏิบัติที่จับต้องได้ในภาคธุรกิจไทย

ขอบเขตและความเหลื่อมล้ำในการกำกับดูแลภาคธุรกิจไทย

"ภาคธุรกิจไทย" สามารถจำแนกตามระดับความเข้มข้นของการกำกับดูแลด้าน ESG ได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เป็นกลุ่มที่มีพันธกรณีทางกฎหมายสูงสุดภายใต้ พ.ร.บ. หลักทรัพย์ฯ และหลักการ CG Code โดยต้องเปิดเผยข้อมูลผ่าน "แบบ 56-1 One Report" ในปี 2568 มีบริษัทผ่านเกณฑ์ SET ESG Ratings จำนวน 265 แห่ง (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2568) ซึ่งคุณภาพการรายงานนี้ส่งผลโดยตรงต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร (Dungtripop et al., 2025)

2. บริษัทจำกัดนอกตลาดทุนขนาดใหญ่ แม้ยังไม่มีกฎหมายบังคับรายงานโดยตรง แต่ได้รับแรงกดดันจากห่วงโซ่อุปทานสากล (เช่น มาตรฐาน CSRD และ CSDD ของสหภาพยุโรป (Operato et al., 2025; Chiti et al., 2025) รวมถึงเงื่อนไขการพิจารณาสินเชื่อจากสถาบันการเงินที่เข้มงวดขึ้น

3. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เป็นกลุ่มที่เผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความรู้ แม้จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2563) แต่การขาดกรอบการดำเนินงานที่เหมาะสมทำให้เสี่ยงต่อการถูกกีดกันออกจากห่วงโซ่อุปทานระดับโลก โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2566)

ความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย ช่องว่างระหว่างบริษัทจดทะเบียน (265 แห่ง) กับกิจการนอกตลาดและ SMEs ซึ่งคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90 ของภาคธุรกิจทั้งหมด (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ คือ ความเสียเปรียบในการแข่งขัน จากต้นทุนการปฏิบัติตามมาตรฐานที่ต่างกัน และช่องว่างในการคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสีย ที่ได้รับผลกระทบจากกิจการที่อยู่นอกขอบเขตการกำกับดูแล (Lysgaard & Holly, 2024)

ดังนั้น ควรทำการขยายขอบเขตการกำกับดูแลไปยังบริษัทขนาดใหญ่นอกตลาดทุนที่มีผลกระทบสูง พร้อมทั้งสร้างกลไกสนับสนุนที่ยืดหยุ่นสำหรับ SMEs เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายและลดความเหลื่อมล้ำตามหลักนิติธรรมอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาการยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนในต่างประเทศ

หลายประเทศมีพัฒนาการที่โดดเด่นในการเปลี่ยนผ่านจากกฎเกณฑ์แนะนำ (Soft Law) ไปสู่พันธกรณีทางกฎหมาย (Hard Law) ที่ชัดเจนบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม ดังนี้

สหภาพยุโรป (EU) บูรณาการเป้าหมายความยั่งยืนเข้ากับกฎหมายสภาพภูมิอากาศยุโรป (Net Zero 2050) และบังคับรายงานข้อมูล ESG ควบคู่กับการรายงาน

ทางการเงินภายใต้มาตรฐาน CSRD และ ESRS เพื่อสร้างความแน่นอนและป้องกันการฟอกเขียว (European Securities and Markets Authority, 2025) พร้อมขับเคลื่อนกลไก CBAM และกองทุนการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม เพื่อรองรับการปรับตัวอย่างเท่าเทียมและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สิงคโปร์ ธนาคารกลางสิงคโปร์ (MAS) และตลาดหลักทรัพย์ (SGX) บังคับเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้านภูมิอากาศตามกรอบ TCFD พร้อมประกาศใช้ Singapore-Asia Taxonomy เป็นมาตรฐานสากลหนึ่งเดียวในการจำแนกกิจกรรมสีเขียว เพื่อสร้างความชัดเจนและเสมอภาคในการบังคับใช้เกณฑ์ความยั่งยืน (Monetary Authority of Singapore, 2023)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบมิติหลักนิติธรรมของไทยและต่างประเทศ

มิติหลักนิติธรรม	สหภาพยุโรป (EU)	สิงคโปร์	ประเทศไทย (ปัจจุบัน)
ความชัดเจน (Certainty)	สูงมาก (มาตรฐาน ESRS บังคับใช้)	สูง (มี Roadmap และ Taxonomy ชัดเจน)	ปานกลาง (เน้น “แบบ 56-1 One Report” และคู่มือ)
การจำแนกประเภท (Taxonomy)	มีมาตรฐาน EU Taxonomy ชัดเจน	มี Singapore-Asia Taxonomy	อยู่ระหว่างพัฒนามาตรฐานระดับชาติ
การบังคับใช้ (Enforcement)	เข้มงวด (มีบทลงโทษและ Assurance)	เข้มงวด (ผ่าน SGX Listing Rules)	ปานกลาง (เน้นความสมัครใจและแรงจูงใจ)
การตรวจสอบข้อมูล (Assurance)	บังคับโดยหน่วยงานภายนอก	กำหนดมาตรฐานตรวจสอบชัดเจน	ส่วนใหญ่เป็นภาคสมัครใจ

องค์ความรู้ใหม่

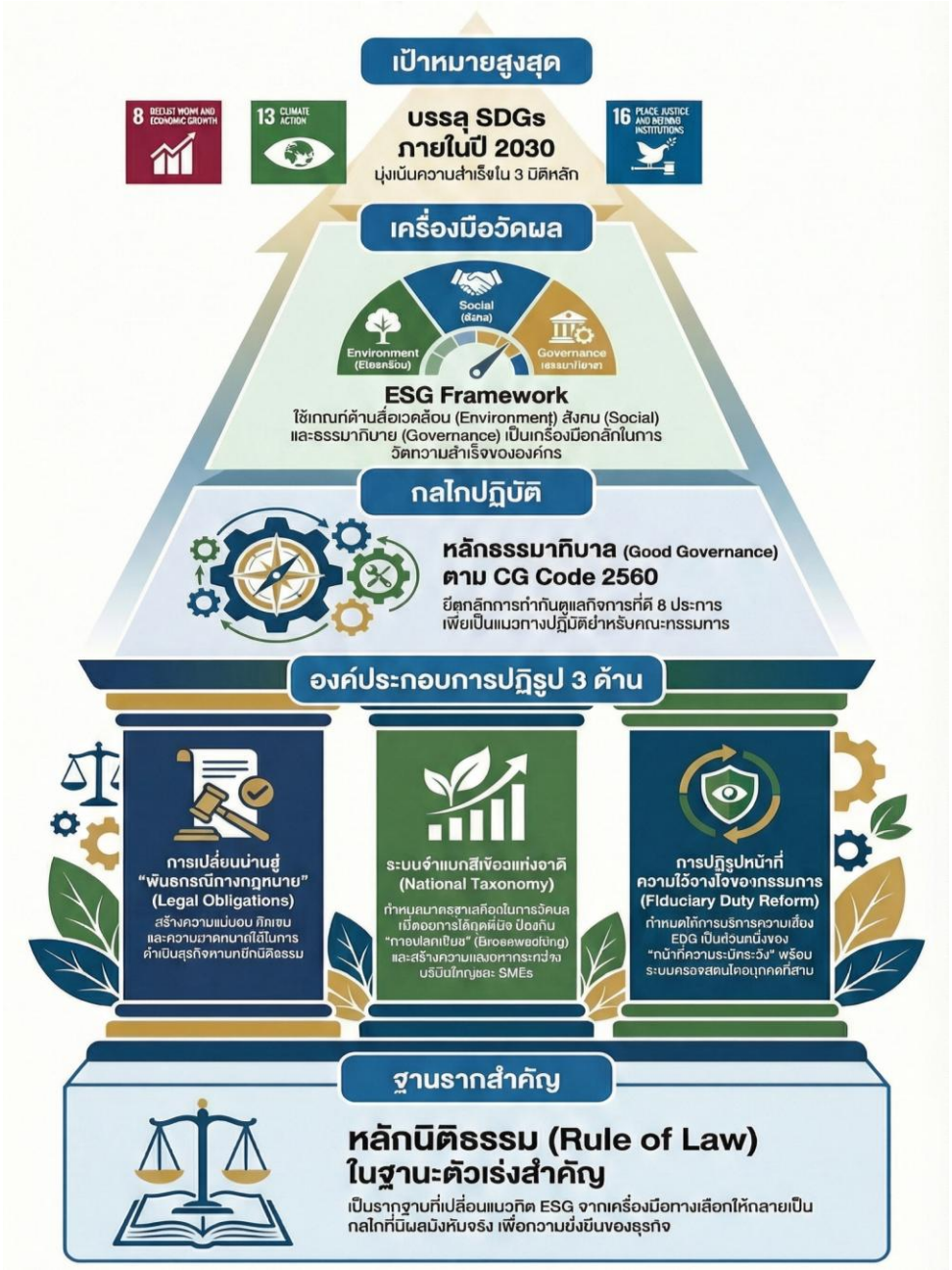
หลักนิติธรรมไม่ใช่เพียงแนวคิดทางทฤษฎี แต่เป็น “ตัวเร่ง” สำคัญที่เปลี่ยน ESG จากเครื่องมือทางเลือกให้เป็นกลไกฐานรากที่มีผลบังคับจริง ผ่าน 3 เสาหลัก

1. Legal Certainty การสร้างพันธกรณีทางกฎหมายที่คาดหมายผลได้อย่างชัดเจน

2. Standardization & Equality การใช้ระบบจำแนกสีเขียวมาตรฐานเดียวเพื่อลดดุลพินิจ ป้องกันการฟอกเขียว และสร้างความเท่าเทียมระหว่างบริษัทใหญ่และ SMEs

3. Accountability การปฏิรูปหน้าที่กรรมการ (Fiduciary Duty) ควบคู่กับกลไกตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม เพื่อสร้างความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จริง

4. การปฏิรูปโครงสร้างภายใต้ฐานรากของหลักนิติธรรมนี้ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ภาคธุรกิจไทยบรรลุเป้าหมาย SDG 13 (สิ่งแวดล้อม), SDG 8 (แรงงาน) และ SDG 16 (ความยุติธรรม) ได้อย่างแท้จริงภายในปี 2030

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาธุรกิจไทยสู่ความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การยกระดับสู่พันธกรณีทางกฎหมาย (Hard Law) ปรับปรุงกฎหมายลำดับรองเพื่อเปลี่ยนผ่านจากระบบ “ปฏิบัติตามหรือชี้แจง” ไปสู่การมีสภาพบังคับทางกฎหมายเพื่อสร้างความแน่นอนชัดเจนและขจัดปัญหาการฟอกเขียว

2. การพัฒนามาตรฐานการจำแนกกิจกรรมสีเขียวแห่งชาติ (National Taxonomy) เร่งสร้างเกณฑ์จำแนกที่เป็นมาตรฐานหนึ่งเดียว (ตามแบบอย่าง Singapore-Asia Taxonomy) เพื่อให้ภาคธุรกิจมีฐานข้อมูลและมาตรฐานการวัดผลที่สอดคล้องกัน

3. การขยายขอบเขตเพื่อความเสมอภาค ขยายการกำกับดูแล ESG ให้ครอบคลุมบริษัทขนาดใหญ่นอกตลาดทุน พร้อมสร้างกลไกสนับสนุนที่ยืดหยุ่นสำหรับ SMEs เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย

4. การปฏิรูปหน้าที่ความไว้วางใจของกรรมการ (Fiduciary Duty) แก้ไขนิยามหน้าที่ความระมัดระวังและความซื่อสัตย์ของกรรมการบริษัท ให้ครอบคลุมการบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ทำหน้าที่เป็น “วิธีการหรือเครื่องมือ” สำคัญในการวัดผลการปฏิบัติงานของภาคเอกชนให้สอดคล้องกับ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (SDGs) ของสหประชาชาติ แม้ว่าประเทศไทยจะมีพัฒนาการเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญและได้รับการจัดอันดับเป็นที่ 1 ในภูมิภาคอาเซียนตามดัชนี SDG Index แต่ยังคงเผชิญความท้าทายวิกฤตในมิติการรับมือสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) มาตรฐานแรงงาน (SDG 8) และความยุติธรรมของสถาบัน (SDG 16) ปัญหาหลักที่พบ คืออุปสรรคเชิงโครงสร้างที่กติกา ESG ของไทยส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็น กฎเกณฑ์แนะนำเชิงนโยบาย (Soft Law) ที่เน้นความสมัครใจภายใต้หลักการ “ปฏิบัติตามหรือชี้แจง” ผ่านการรายงาน 56-1 One Report ซึ่งจำกัดวงอยู่เฉพาะบริษัทจดทะเบียนเพียง 265 แห่ง สภาวะนี้ก่อให้เกิด “กับดักการปฏิบัติตาม” ที่มุ่งเน้นเพียงการทำตามรูปแบบแต่ไม่สร้างผลลัพธ์ที่แท้จริง อีกทั้งยังสร้างความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันและความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากบริษัทนอกตลาดทุนและกลุ่ม SMEs อีกกว่า 90% ยังไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายที่ชัดเจน จึงได้องค์ความรู้ใหม่ว่า หลักนิติธรรม ไม่ใช่เพียงแนวคิดทางกฎหมาย แต่เป็น “ตัวเร่ง” สำคัญที่จะเปลี่ยน ESG ให้เป็นกลไกฐานรากที่มีผลบังคับจริง ผ่านองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านสู่ “พันธกรณีทางกฎหมาย” เพื่อสร้างความแน่นอนชัดเจนและความคาดหมายได้ของกติกาตามบรรทัดฐานสากล การสร้างระบบจำแนกสีเขียวแห่งชาติ (National Green Taxonomy)เพื่อกำหนดนิยามและมาตรฐาน

เดียวในการวัดผล ป้องกันปัญหา “การฟอกเขียว” (Greenwashing) และสร้างความเสมอภาคระหว่างบริษัททุกขนาด และการปฏิรูปหน้าที่ความไว้วางใจของกรรมการ (Fiduciary Duty) โดยระบุให้การบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืนเป็นส่วนหนึ่งของ “หน้าที่ความระมัดระวัง” และกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบโดยบุคคลที่สามเพื่อสร้างความรับผิดที่ตรวจสอบได้จริง การยกระดับตามแนวทางของสหภาพยุโรปและสิงคโปร์จะช่วยให้มิติธรรมาภิบาล (G) ทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนมิติด้าน สิ่งแวดล้อม (E) และ สังคม (S) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากประเทศไทยสามารถปฏิรูปโครงสร้างภายใต้ฐานรากของหลักนิติธรรมได้ ภาคธุรกิจไทยจึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริงภายในปี 2030

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). *แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558-2593*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2566). *คู่มือเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียนและมาตรฐานผลกระทบ SDG*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP Thailand).

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2568). *265 บจ. ผ่านเกณฑ์ SET ESG Ratings ปี 2568 พร้อมยกระดับสู่ FTSE Russell ESG Scores ในปี 2569*. กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สถาบันไทยพัฒน์. (2568). *เปิดผลสำรวจความยั่งยืนของธุรกิจไทย ปี 68*. สืบค้น 2 มกราคม 2569, จาก https://www.thaiesg.com/2025/11/68.html

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

_____. (2563). *คู่มือจัดทำแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี/รายงานประจำปี (แบบ 56-1 One Report)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). รายงานสถานการณ์ SMEs ไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.

Bingham, T. (2010). *The rule of law*. London: Allen Lane.

Business & Human Rights Resource Centre. (2024). *Corporate accountability*. London: Business & Human Rights Resource Centre.

Chiti, E. et al. (2025). The EU's Corporate Sustainability Due Diligence Directive: From disclosure to mandatory prevention of adverse impacts. *European Journal of Risk Regulation*, 16(2), 245–272.

Dungtripop, W. et al. (2025). he Impact of Corporate Reporting Quality on Sustainable Growth Through Integrated Reporting Lens in Thai Listed Companies. *Journal of Risk Financial Manag*, 18(5), 1-25.

European Securities and Markets Authority. (2025). *Guidelines on Enforcement of Sustainability Information*. Paris: European Securities and Markets Authority.

International Labour Organization. (2023). *World Employment and Social Outlook 2023*. Geneva: International Labour Office.

Lukács, B. & Molnár, P. (2025). Companies' ESG performance under soft and hard regulation environment. *Discover Sustainability*, 6(1), 1-15.

Lysgaard, S. A. & Holly, G. (2024). *Regulating business and human rights in the EU*. Rochester, NY: SSRN.

McKinsey & Company. (2020). *Diversity wins: How inclusion matters*. New York: McKinsey & Company.

Monetary Authority of Singapore. (2023). *Singapore-Asia Taxonomy for Sustainable Finance*. Singapore: Monetary Authority of Singapore.

Noori, R. & Athota, V. S. (2024). *Greenwashing in ESG and its implications*. Hershey, PA: IGI Global.

Operato, L. et al. (2025). *Navigating CSRD reporting: Turning compliance into sustainable development with science-based metrics*. Retrieved February 9, 2026, from https://shorturl.asia/NZS7x

Sachs, J. D. et al. (2025). *Sustainable Development Report 2025*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sjåfjell, B. (2020). Sustainable value creation within planetary boundaries Reforming corporate purpose and duties of the corporate board. *Sustainability*, 12(15), 1-15.

Tamanaha, B. Z. (2004). *On the rule of law: History, politics, theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Transparency International. (2023). *Corruption Perceptions Index.* Retrieved February 9, 2026, from https://www.transparency.org/en/cpi/2023

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ปัจจุบัน*

STUDY OF THE CONNECTION BETWEEN THE DHAMMA-VINAYA, THE SANGHA ACT AND CURRENT LAWS RELATED TO MONKS

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร)
Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro)
วัดบางอ้อยช้าง นทบุรี
Wat Bang Oi Chang, Nonthaburi
Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ปัจจุบัน โดยวิธีการศึกษาข้อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จากหนังสือตำรา อินเตอร์เน็ตและวิเคราะห์สังเคราะห์ผลจากการศึกษาพบว่า อาบัติปาราชิก มี 4 สิกขาบท คือ เสพเมถุน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ ให้ราคาตั้งแต่หนึ่งบาท ฆ่ามนุษย์ และอวดอุตตริมนุสสธรรม ผู้ต้องอาบัติปาราชิกเพราะเสพเมถุน ไม่มีความผิดทางอาญา เว้นแต่จะเข้าเหตุ 2 อย่าง คือ ประมวลกฎหมายอาญา เป็นการข่มขืน กระทำชำเราหญิงดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 มาตรา 227 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่าด้วยนิคหกรรม (การให้ลาสิกขา) สอดคล้องกับกฎหมายอาญาหลายข้อ ภิกษุผู้กระทำความผิดต้องผิดกฎหมายอาญาก่อนถึงจะได้รับนิคหกรรมหรือว่าสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทางโลกติเตือนอย่างเช่น ยาเสพติดเป็นต้นอาจจะไม่ถึงขั้นปาราชิกแต่จะไปจะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาจึงเป็นการที่จะต้องรัดกุมมากยิ่งขึ้นและเรียนรู้ศึกษาทางวินัยและปฏิบัติธรรมเพื่อให้จิตหลุดพ้นจากโลกให้ได้ ส่วนแนวทางในการพัฒนากฎหมายเพิ่มจากพระธรรมวินัยก็ต้องมีกระบวนการที่รัดกุมและประชามติให้สอดคล้องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองมากที่สุด

คำสำคัญ: พระธรรมวินัย; พระราชบัญญัติคณะสงฆ์; กฎหมาย

*Received October 3, 2025; Revised December 24, 2025; Accepted January 5, 2026

Abstract

This academic article aimed to explore the connections between the Buddhist precepts, the Sangha Act, and current laws related to monks. The methodology employed was a study of laws and the Sangha Act, including textbooks and the internet, and analytical synthesis. The study was found that there are four Parajika offenses: sexual intercourse, taking something un-given, with a price of one baht or more, killing a human being, and boasting of superhuman qualities. Parajika offenses are not criminally liable unless they meet one of two criteria: rape under the Criminal Code, as provided for in Sections 276 and 227 of the Criminal Code; and the Sangha Act on Nikhakamma (disrobing). This is consistent with several criminal laws. Monks who commit offenses must first violate the criminal law before receiving Nikhakamma, or secular offenses related to worldly warnings, such as drug use. While theseoffenses may not constitute Parajika offenses, they will still be prosecuted under the criminal law. Therefore, greater strictness is required, including learning and practicing the discipline to liberate the mind from the world. As for the development of laws in addition to the Dhamma-Vinaya, there must be a rigorous process and a referendum to ensure that it is as consistent with the administration of the Sangha as possible.

Keywords: Buddhist Disciplinary Rules; Sangha Act; Law

บทนำ

ในการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ในปัจจุบันซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดวิกฤตการณ์ศรัทธาที่เกิดเกี่ยวกับกรณีการกระทำความผิดของพระภิกษุบางรูปที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเรื่องของสีกาและเรื่องของการบริหารเงินของวัดทำให้เกิดเป็นคดีใหญ่โต เช่น สีกากอล์ฟเป็นต้นทำให้วงการคณะสงฆ์เกิดภาพที่เป็นภาพลบและเกิดวิกฤตการณ์ศรัทธาทำให้คณะสงฆ์โดนเพ่งเล็งและต้องมีการอบรมในเรื่องของการทำบัญชีของวัดถึงกันแล้วเราต้องกลับมาสู่ยุคที่จะต้องทบทวนในเรื่องของหลักธรรมวินัยให้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกฎเกณฑ์ ที่เป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ไม่ว่าจะเป็นการห้ามเสพเมถุนการ ไม่ลักทรัพย์การ ฆ่ามนุษย์หรือการไม่อวดอุตริมนุษยธรรมเหล่านี้เป็นเบื้องต้นของการประพฤติสิกขาบทของพระพุทธเจ้าและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ที่เกี่ยวกับเรื่องนิคหกรรม (การให้ลาสิกขา) ที่เชื่อมโยงไปกับการแนะนำหรือออกเกณฑ์ในการที่จะให้พระภิกษุผู้ได้รับความผิดนั้นมีโทษมากกว่าการให้สึกหรือลาสิกขาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ข้อทั้งเกี่ยวกับสิกขาบทหรือข้อที่เกี่ยวกับที่ทางโลกวัชชะ (โทษทางโลก) ในกรณีที่ต้องโทษคอาญา ดังนั้น การเข้าใจหรือการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การเข้าถึงตัวกฎหมายรวมถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่เชื่อมโยงไปถึงพระธรรมวินัยจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญซึ่งผู้เขียนได้ลงรายละเอียดไปใน 3 มิติ คือ พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายในหลาย ๆ ข้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกฎเหล็กของคณะสงฆ์คือปาราชิก 4 เมื่อพระภิกษุรูปใดการทำความผิดในลักษณะปาราชิกถึงแม้ไม่เป็นเปล่งคำลาสิกขาก็ต้องจำเป็นจะต้องออกไปจากสมณภาวะ

ดังนั้น การศึกษาในเรื่องเหล่านี้จึงจะเป็นเรื่องที่สะท้อนสังคมด้วยและเป็นตัวบทกฎหมายที่สำคัญที่จะนำไปสู่การศึกษาในเรื่องสิกขาบทไปสู่การปฏิบัติการพัฒนาวงการคณะสงฆ์รวมถึงแก้วิกฤตการณ์ศรัทธาที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ก็มีการลงโทษหลายข้อด้วยกันซึ่งนอกเหนือจากการลาสิกขาแล้วแล้วแต่ปัจจุบันนี้ก็มีการพยายามที่จะเข้าไปสู่ปฏิบัติการคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องให้ผู้ประพฤติปฏิบัติผิดได้รับโทษจากแต่ก็ยังมีข้อรายละเอียดที่มีหลายข้อที่ทำให้ข้อกฎหมายเหล่านั้นใช้ไม่ได้แท้ที่จริงปฏิบัติดีมีอยู่มากเมื่อออกข้อกำหนดที่มากเกินไปนอกเหนือจากพระธรรมวินัยก็อาจจะเป็นความลำบากสำหรับพระภิกษุที่ประพฤติดีหรือผู้ที่กำลังมีศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็อาจจะเกิดความไม่สบายใจที่จะมาบวชและละทิ้งความตั้งใจไปได้หรือจะเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาโดยทางอ้อมอาจจะเป็นไปได้ซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนดังนั้นการยึดหลักของพระธรรมวินัยจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากที่คณะสงฆ์และประชาชนจะต้องเรียนรู้ร่วมกันเนื้อหาแนวทางในการที่จะแก้วิธีการวิธีการสภาในทางพุทธศาสนาให้ได้เพราะพระภิกษุที่เข้ามาในปัจจุบันนั้นกระบวนการที่จะคัดเลือกอาจจะมีน้อยแต่สุดท้ายก็จะไปอยู่ที่กระบวนการในการผลิตพระพิสูจน์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ในการสาธารณะสงเคราะห์ในการปกครองหรือว่าในการศึกษาต่าง ๆ ดังนั้น การจะให้พระภิกษุสามเณรทุกรูปนั้นมีความประพฤติที่ดีเหมือนกันหมดนั้นคงจะเป็นไปได้ยากแต่ทำอย่างไรเล่าที่จะแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ศรัทธาและนำความรู้องค์ความรู้ที่เป็นหลักของพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือกฎหมายที่พระสงฆ์ควรรู้เข้าไปสอดแทรกให้ท่านได้ประพฤติปฏิบัติดีและนำพาพระพุทธศาสนาไปสู่ความสันติสุขต่อไป

วิกฤตศรัทธาจากความสัมพันธ์ฉาวกับพระชั้นผู้ใหญ่

วิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นจากกรณีความสัมพันธ์ฉาวระหว่างสีกากอล์ฟกับพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ เริ่มต้นจากการสืบสวนของกองบังคับการปราบปรามการทุจริตในภาครัฐและกองบังคับการปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งพบหลักฐานสำคัญเป็นคลิปวิดีโอและภาพถ่ายกว่า 80,000 ไฟล์ในโทรศัพท์มือถือของสีกากอล์ฟ แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับพระหลายรูป จากการตรวจสอบสามารถระบุตัวพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องได้อย่างน้อย 8 รูป โดยเป็นพระชั้นผู้ใหญ่จากวัดสำคัญ รวมถึงเจ้าคณะจังหวัดถึง 2 รูป และในจำนวนนี้มีอย่างน้อย 3 รูปที่มีหลักฐานชัดเจนถึงขั้นอาบัติปาราชิก ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่สุดตามพระวินัย ทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุโดยทันที

ผลจากหลักฐานดังกล่าวทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เร่งดำเนินการให้พระที่กระทำผิดลาสิกขาอย่างเร่งด่วน ขณะที่พระบางรูปซึ่งยังอยู่ระหว่างการตรวจสอบได้รับคำแนะนำให้ลาสิกขาเองเพื่อลดผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของศาสนา นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังอยู่ระหว่างการตรวจสอบเส้นทางการเงินที่มีการโอนเงินจำนวนมากจากพระสงฆ์ไปยังสีกากอล์ฟ ซึ่งอาจเข้าข่ายความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ตามกฎหมายอาญา แม้จะยังไม่มีผู้เสียหายแจ้งความอย่างเป็นทางการ แต่เจ้าหน้าที่เชื่อว่าสามารถดำเนินคดีได้ตามพยานหลักฐานที่มีอยู่

กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการละเมิดพระวินัยขั้นร้ายแรง โดยเฉพาะอาบัติปาราชิกของพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งควรเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมและจิตวิญญาณให้แก่สังคม แต่กลับเข้าไปพัวพันกับความสัมพันธ์เชิงชู้สาว การใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย และพฤติกรรมที่อาจเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเงิน เหตุการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบวินัยสงฆ์และการขาดกลไกตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงไม่จำกัดอยู่เพียงการลาสิกขาของพระที่กระทำผิดเท่านั้น หากแต่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับภาพยนตร์เรื่อง อาบัติ พ.ศ. 2558 ซึ่งเคยถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในอดีตว่าเสนอภาพลักษณ์ด้านลบของพระสงฆ์ โดยเฉพาะประเด็นพฤติกรรมทางเพศและศีลธรรม จะเห็นได้ว่าประเด็นที่ภาพยนตร์นำเสนอในขณะนั้นกลับสอดคล้องกับสถานการณ์จริงในปัจจุบันอย่างน่าตกใจ แม้ในอดีตหลายฝ่ายจะมองว่าภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวบ่อนทำลายศรัทธาและบิดเบือนความจริง แต่กรณีสีกากอล์ฟกลับสะท้อนว่า ปัญหาลักษณะนี้มีอยู่จริงและยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (เดอะ สแตนดาร์ด ทีม, 2568)

สรุปได้ว่า กรณีความสัมพันธ์ฉาวระหว่างสีกากอล์ฟกับพระชั้นผู้ใหญ่ไม่เพียงเป็นปัญหาทางศีลธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นวิกฤตเชิงโครงสร้างที่กระทบต่อความน่าเชื่อถือของ

สถาบันสงฆ์และศรัทธาของสังคมไทยโดยรวม เหตุการณ์นี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกกำกับดูแล การตรวจสอบ และการสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสภายในคณะสงฆ์อย่างจริงจัง เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชนและรักษาบทบาทของพระพุทธศาสนาในฐานะหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสังคมในระยะยาว

การต้องอาบัติปาราชิกกับความผิดทางอาญา

อาบัติปาราชิกเป็นความผิดร้ายแรงสูงสุดในพระวินัย มีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ การเสพเมถุน การลักทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ การฆ่ามนุษย์ และการอวดอุตริมนุสสธรรม โดยเฉพาะปาราชิกสิกขาบทข้อที่ 1 ว่าด้วยการเสพเมถุน ถือเป็นการละเมิดหลักพรหมจรรย์อย่างร้ายแรง เนื่องจากการบวชหมายถึงการละออกจากกามและการดำรงชีวิตอย่างบริสุทธิ์ทางกายและใจ เมื่อพระภิกษุกลับไปประพฤติเช่นฆราวาส ย่อมถือว่าเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ และต้องพ้นจากความเป็นพระโดยทันที แม้การเสพเมถุนจะไม่เป็นความผิดทางกฎหมายสำหรับฆราวาสที่สมัครใจสมสู่กัน แต่สำหรับพระภิกษุกลับเป็นความผิดขั้นสูงสุดทางพระวินัย

โดยทั่วไป การต้องอาบัติปาราชิกจากการเสพเมถุนไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา เว้นแต่การกระทำนั้นจะเข้าข่ายความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น การข่มขืนกระทำชำเราหญิงตามมาตรา 276 หรือการกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปีตามมาตรา 227 ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่มีโทษจำคุกสูง กฎหมายถือว่าผู้เยาว์ยังไม่สามารถให้ความยินยอมโดยสมบูรณ์ได้ จึงคุ้มครองเป็นพิเศษ แม้เด็กจะยินยอมก็ยังถือว่าเป็นความผิด นอกจากนี้ หากการกระทำก่อให้เกิดอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ผู้กระทำจะต้องได้รับโทษหนักขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมาย (ปลื้ม โชติษฐยางกูร, 2553)

ในกรณีที่พระภิกษุกระทำการทางเพศในลักษณะที่ยังไม่ถึงขั้นเสพเมถุน เช่น การจับต้องกอดรัดด้วยความใคร่โดยหญิงไม่ยินยอม จะเป็นอาบัติสังฆาทิเสสทางพระวินัย และอาจเป็นความผิดฐานกระทำอนาจารตามกฎหมายอาญาได้เช่นกัน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการกระทำบางลักษณะอาจมีผลทั้งในมิติทางศาสนาและทางกฎหมายควบคู่กัน โดยความผิดทางพระวินัยมุ่งเน้นการรักษาความบริสุทธิ์ของสงฆ์ ส่วนกฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของบุคคลในสังคม

เมื่อพิจารณาประเภทของความผิดตามพระวินัยและกฎหมาย จะพบว่าความผิดแบ่งออกเป็นทั้งการกระทำและการละเว้นการกระทำ พระวินัยแบ่งสิกขาบทออกเป็นหมวดสำคัญ เช่น ปาราชิก สังฆาทิเสส และเสขิยวัตร ขณะที่ในเชิงลักษณะความผิด แบ่งเป็นโลกวัชชะ คือความผิดที่สังคมรังเกียจอยู่แล้ว และปัณณัตติวัชชะ คือ ความผิดที่เกิดจากข้อบัญญัติทางวินัยโดยเฉพาะ (ปลื้ม โชติษฐยางกูร, 2553) ความแตกต่างนี้สะท้อนว่า

พระสงฆ์มีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป และต้องเคร่งครัดต่อข้อวินัยมากเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า การต้องอาบัติปาราชิก โดยเฉพาะจากการเสพเมถุน เป็นความผิดร้ายแรงที่สุดทางพระวินัย แม้บางกรณีจะไม่เป็นความผิดทางอาญา แต่หากเข้าข่ายการละเมิดสิทธิทางเพศหรือกระทำต่อผู้เยาว์ ย่อมมีความผิดตามกฎหมายควบคู่กันไปด้วย การประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจึงมิได้ส่งผลเฉพาะต่อตัวพระภิกษุเท่านั้น หากยังบ่อนทำลายศรัทธาของสังคมโดยรวม ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทั้งในพระวินัยและกฎหมาย เพื่อดำรงตนอย่างเหมาะสม รักษาความน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ และธำรงบทบาททางจิตใจของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

เปิดคำอธิบาย 10 ข้อ ไฟเขียว “กฎมหาเถรสมาคมฉบับใหม่” การลงนิคหกรรมพระภิกษุ แบบไหนต้องปาราชิก?

การลงนิคหกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ... และร่างกฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ... เสนอมหาเถรสมาคมเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2568 พิจารณา ความสรุปดังนี้

จากปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความประพฤตินอกพระวินัยของพระภิกษุจำนวนหนึ่งตามที่เป็นข่าวในขณะนี้ ในวันนี้ที่ประชุมมหาเถรสมาคม ณ ตำหนักเพ็ชร วัดบวรนิเวศวิหาร ได้มีมติเห็นชอบในร่างแก้ไขเพิ่มเติมกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม คือการวินิจฉัยตัดสินโทษพระภิกษุที่กระทำผิดฉบับหนึ่งและว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ อีกฉบับหนึ่ง ซึ่งกฎมหาเถรสมาคมทั้งสองฉบับมีเนื้อหาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

1. กฎทั้งสองฉบับบัญญัติขึ้นนานปีมากแล้ว คือตั้งแต่ปี 2521 และ 2538 การกล่าวหาอธิกรณ์คือข้อกล่าวหาว่าพระภิกษุกระทำผิดพระวินัย อาศัยพยานหลักฐานในยุคนั้น คือพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดฐานเสพเมถุนธรรม ที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุด้วยเหตุที่เรียกว่าปาราชิกนั้นยากต่อการหาพยานหลักฐานที่แน่ชัด ซ้ำยังกำหนดกระบวนการพิจารณาให้มีการพิจารณาชั้นต้น อุทธรณ์ และฎีกาด้วย ทำให้กว่าที่จะปรากฏผลสุดท้ายว่าเป็นเช่นไรต้องใช้เวลานานแรมปีหรือหลายปี

2. เนื่องจากปัจจุบันนี้ พยานหลักฐานที่เป็นไปตามยุคสมัยเช่น คลิปวิดีโอ การตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนาทางโทรศัพท์ ฯลฯ เป็นข้อมูลที่ไม่ยากเกินกว่าที่จะเข้าถึงได้ หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นพยานหลักฐานเหล่านั้นมิได้สร้างขึ้นเพื่อกลั่นแกล้งรังแกผู้หนึ่งผู้ใด พยานหลักฐานเหล่านั้นย่อมมีความชัดเจนเพียงพอที่จะรับฟังเพื่อชี้ขาดอธิกรณ์ได้โดยไม่ชักช้า เป็นเวลาสมควรอย่างยิ่งที่จะมีการแก้ไขกฎมหาเถรสมาคมในเรื่องนี้

3. เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ทรงเอาพระทัยใส่ในเรื่องนี้อย่างยิ่ง โดยเมื่อวันศุกร์ที่ผ่านมาได้ทรงแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อกลั่นกรองยกร่างกฎมหาเถรสมาคม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมแก่กรณีขึ้นคณะหนึ่ง และในวันนี้เองได้มีพระวินิจฉัยเห็นชอบในร่างกฎมหาเถรสมาคมฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่คณะทำงานนำขึ้นถวายและมีพระบัญชาให้นำเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา

4. การแก้ไขกฎมหาเถรสมาคมทั้งสองฉบับในวันนี้ ยังคงรักษาหลักการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา ที่กำหนดให้การวินิจฉัยอธิกรณ์ และการลงนิคหกรรมเป็นเรื่องของคณะสงฆ์ดำเนินการ ไม่ใช่ภาระธุระที่ฆราวาสหรือข้าราชการจะไปเป็นผู้ชี้ขาด หากแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเอื้อเฟื้อสนับสนุนในเรื่องพยานหลักฐานและการทำงานของคณะสงฆ์

5. สาระสำคัญที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมในวันนี้คือ หากปรากฏหลักฐานที่เชื่อถือได้ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานที่ได้มาจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ดี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับมาจากแหล่งอื่นใดก็ดี ว่ามีภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง กระทำความผิดถึงปาราชิกหรือแม้ไม่ถึงปาราชิก เช่น ความผิดในระดับสังฆาทิเสส แต่เกิดผลความเสียหายร้ายแรงแก่คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องนำเสนอเรื่องนั้นพร้อมพยานหลักฐานเพื่อให้ผู้มีอำนาจพิจารณาชี้ขาด

6. ในกรณีพระภิกษุทั่วไปกระทำผิด เป็นหน้าที่และอำนาจของเจ้าคณะภาคเป็นผู้ตัดสิน ถ้าเป็นกรณีพระสังฆาธิการ คือเป็นพระภิกษุผู้มีตำแหน่งในทางปกครองเป็นหน้าที่และอำนาจของเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้ตัดสิน ถ้าเป็นเรื่องสำคัญคือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ หรือเป็นพระราชาคณะเป็นหน้าที่และอำนาจของมหาเถรสมาคมเป็นผู้พิจารณา

7. การพิจารณาอธิกรณ์เรื่องปาราชิก หรือมีความร้ายแรง ตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม ซึ่งมีหลักฐานชัดเจนดังที่ว่ามาข้างต้น ผู้มีหน้าที่และอำนาจต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 10 วัน

8. เมื่อมีคำวินิจฉัยชี้ขาดให้ผู้กระทำผิด ต้องสละสมณเพศแล้ว แต่ผู้นั้นยังดื้อดึงไม่ปฏิบัติตาม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประสานขอกำลังและอารักขาจากฝ่ายบ้านเมืองเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

9. ร่างกฎมหาเถรสมาคมสองฉบับที่ได้รับความเห็นชอบแล้วในวันนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะได้นำขึ้นถวายเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเพื่อทรงลงพระนาม และนำไปประกาศในหนังสือแถลงการคณะสงฆ์ โดยมีผลบังคับใช้ในวันถัดจากลงประกาศในแถลงการคณะสงฆ์

10. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมหาเถรสมาคมทั้งสองฉบับนี้ จะเป็นผลให้การพิจารณาอธิกรณ์และลงนิคหกรรมในอาบัติร้ายแรงปรากฏผลโดยเร็ว (อมรินทร์ 34, 2568)

สรุปได้ว่า ปัจจุบันนี้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่าด้วยนิคหกรรม (การให้ลาสิกขา) สอดคล้องกับกฎหมายอาญาหลายข้อ ภิกษุผู้กระทำความผิดต้องผิดกฎหมายอาญาก่อนถึงจะได้รับนิคหกรรมหรือว่าสิกขาบที่เป็นโลกวัชชะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทางโลกติเตือน อย่างเช่น ยาเสพติดเป็นต้นอาจจะไม่ถึงขั้นปาราชิกแต่จะไปจะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาจึงเป็นการที่จะต้องรัดกุมมากยิ่งขึ้นและเรียนรู้ศึกษาทางวินัยและปฏิบัติธรรมเพื่อให้จิตหลุดพ้นจากโลกให้ได้

หมวด 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

นิคหกรรม หมายถึง การลงโทษตามพระธรรมวินัยเรียกว่า ปรับอาบัติ โดยโทษมี 3 สถาน คือ โทษอย่างหนัก 1 โทษอย่างกลาง 1 โทษอย่างเบา 1 โทษอย่างหนักนั้นในพระวินัยเรียกว่า อเตกิจฉา ในพระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า นิคหกรรมให้สึก โทษอย่างกลางและอย่างเบาในพระวินัยเรียกว่า สเตกิจฉา ในพระราชบัญญัตินี้เรียกว่า นิคหกรรมไม่ถึงให้สึกและหมายถึงการลงโทษตามพระวินัยอย่างอื่น เช่น อุกเขปนียกรรม ก็ได้

การสละสมณเพศ จึงหมายถึง การให้พระภิกษุสละเพศพระภิกษุเพราะเหตุอื่นจากนิคหกรรมให้สึก โดยคณะสงฆ์บังคับเองหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาณาจักรเป็นผู้บังคับ (วัดโมลีโลกยาราม, 2562)

อาบัติปาราชิก ย้อนดูเหตุการณ์ปาราชิกสมัยรัชกาลที่ 4 ปาราชิก แปลว่า ยังผู้ต้องให้พ่าย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2512) ผู้พ่ายแพ้ เป็นอาบัติของภิกษุที่มีโทษร้ายแรงที่สุดในพุทธบัญญัติ ปาราชิกมี 4 ประการ คือ เมถุนปาราชิก-เสพเมถุน, อทินนาทานปาราชิก-การลักทรัพย์ มนุสสวิคคหปาราชิก-การฆ่ามนุษย์ และอุตตริมนุสสธรรมปาราชิก-การอวดมนุสธรรม

ไม่เพียงแต่ในพุทธบัญญัติเท่านั้น ปาราชิกยังปรากฏในกฎหมายของไทยมาแต่โบราณ ทั้งนี้เพราะรัฐจำเป็นต้องมีบทบาทควบคุมสังคมและคนในสังคม ภิกษุและศาสนาในทางธรรมจึงมิอาจแยกขาดออกจากทางโลกได้

พระไอยการลักษณะผัวเมีย ในกฎหมายตราสามดวงที่ตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 บัญญัติว่า “พระครูภิกษุสามเณรผิดเมียท่านถึงชำเราชื่อว่าปาราชิกให้สึกออกเสียแล้วปรับไหม...” และ “ถ้าพระครูภิกษุสามเณรผู้อยู่ในศีลทำทุราจานผิดกิจวิไนยทำร้ายด้วยหญิงบทผัวมิได้ ถึงชำเราเป็นสังไช้ชื่อว่าปาราชิก ให้สึกออกลงโทษทวนด้วยลวดหนัง 25 ถึง 50 ที ส่งตัวลงหญ้าช้างหลวง ส่วนหญิงนั้นให้ทำโทษดุจหญิงทำชู้นอกใจผัวนักแล”

นอกจากนี้ ยังมีกฎกำหนดให้คณะสงฆ์ต้องคอยกวดขันมิให้ภิกษุกระทำอาบัติปาราชิก หากพบว่าปาราชิกแต่ปกปิดแล้วยังให้เข้าร่วมปฏิบัติกิจสงฆ์ จนเป็นมณฑิลแก่พระศาสนา ต้องถูกลงพระราชอาญาอีกด้วยพระสงฆ์ถือตาลปัตร ภาพพิมพ์ปลายศตวรรษที่ 17 ภาพจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส

จากกฎหมายในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้แสดงให้เห็นว่า ยังมีภิกษุบางรูปพระพฤติตัวไม่สมควร กระทำอาบัติปาราชิกโดยเฉพาะเมถุนปาราชิก หรือการเสพสังวาสกับผู้อื่น ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 เหตุการณ์ลักษณะเช่นนี้ยังมีให้พบเห็นอยู่ จนพระองค์ต้องออกประกาศว่าด้วยเรื่องฟ้องหาปาราชิก เมื่อ พ.ศ. 2396 ความว่า “ด้วยพระสงฆ์ทุกวันนี้ดูเหมือนจะไม่มีศรัทธาที่จะให้เป็นประโยชน์ชั่วนี้ชั่วหน้า บวชในพระศาสนาแล้วตั้งใจจะหาแต่ลาภสักการ แล้วกระทำอุลามกต่าง ๆ เป็นต้นว่าไปคบหาผู้หญิงพูดจากันในที่ลับแต่สองต่อสองจนถึงชำเรากันดังนี้เห็นจะมีอยู่โดยมาก แต่หากว่าไม่มีผู้ใดจะฟ้องร้องว่ากล่าวเหมือนเรื่องอ้ายเสนไปคบหากันกับอีหนู ไปมาหากันจนถึงชำเรากันทั้งพระแล้วมีคนไปฟ้องหาในกรมพระธรรมการ

กรมพระธรรมการแลตุลาการชำระอ้ายเสนหาเป็นสัจไม่ด้วยเห็นแก่อ้ายเสนครั้นมาภายหลังอ้ายเสนกับอีหนูกลับมาเป็นผัวเมียกันเข้า ครั้นเอาตัวอีหนูมาถามกลับรับเป็นสัจ แต่ตัวอ้ายเสนนั้นหนีไปยังไม่ได้ตัว แลพระสงฆ์อื่น ๆ ก็เห็นจะเป็นเหมือนอ้ายเสนจะมีอยู่มาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ว่าแต่นี้สืบไป ถ้าผู้ใดรู้เห็นว่าพระสงฆ์รูปใดวัดใดเป็นเช่นอ้ายเสนนี้แล้ว ให้เห็นแก่พระศาสนาอย่าได้ปิดบังอำพรางไว้ ให้มาฟ้องร้องว่ากล่าวในกรมพระธรรมการตามกระทรวง...”

รัชกาลที่ 4 ทรงต้องการให้ราษฎรช่วยกันสอดส่อง หากพบกรณีดังกล่าวก็ให้มาฟ้องร้องในกรมพระธรรมการตามกระทรวง แต่หากตุลากรผู้ไต่สวนเอนเอียงเห็นแก่ฝ่ายจำเลย ทำการผัดผ่อนจนเนิ่นนาน ก็ให้โจทก์ทำเรื่องถวายฎีกา แล้วพระองค์จะทรงแต่งตั้งคนไปตัดสินความ หากชำระความว่าเป็นจริง คือ ภิกษุปาราชิกด้วยเหตุเสพเมถุน โจทก์ก็จะได้รับพระราชทานรางวัลตามสมควรอีกด้วย นอกจากนี้ ในประกาศยังระบุด้วยว่า หากราษฎรหรือผู้ใดที่มีบ้านใกล้เรือนเคียง รู้เห็นการกระทำผิดแล้วปิดบังไม่ยอมมาฟ้องร้องกับทางราชการจะต้องถูกปรับ (ให้เข้าเดือน) ถ้าคนที่เป็นผู้รู้เห็นเป็นใจหรือช่วยเป็นพ่อสื่อแม่ชักระหว่างภิกษุกับผู้หญิง หากชำระความว่าเป็นจริงจะต้องถูกปรับเช่นกัน (ไปเป็นตะพุ่นหญ้าช้าง คือ หาหญ้าให้ช้างกิน) (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2512)

ภาพที่ 1 จับตา “ออกกฎหมายสงฆ์” เพิ่มโทษ “พระนอกรีต-ฆราวาสทำเสื่อม”
ที่มา: ไทย พีบีเอส (2568)

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจาก เจ้าอาวาสถือบัญชีและเบิกแบบไม่มีใครเป็นคนที่เป็นคู่เบิก ดำเนินการเองผู้เดียวไม่มีใครรู้ “ปัญหาเงินวัด” แก้ไม่ยาก ถ้าทำให้ถูกต้องเงินเพื่อทำบุญเอาเข้าบัญชีวัดแล้วก็จบ ปัญหาคือไม่เข้าบัญชีวัดตามวัตถุประสงค์ ส่วนใหญ่ไปฝากชาวบ้าน...ซึ่งผิด เรื่องบัญชีธนาคารวัด เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่พระท่านไม่ค่อยศึกษากันไปฝากเงินวัดไว้บ้านไว้บัญชีฆราวาสที่ไม่ใช่ของวัดกันหมด ยิ่งตามต่างจังหวัดมักจะมอบให้กรรมการวัด-กรรมการหมู่บ้านเก็บเงิน หรือเก็บไว้บัญชีเจ้าอาวาส ก็เลยเป็นปัญหา

ปัญหาที่พระสงฆ์ล่วงละเมิดพระวินัยส่วนมากสาเหตุมาจาก 2 ส่วน คือ 1. เงินเกิดจากการเอาเงินไปใช้ผิดประเภท และ 2. เรื่องสตรี อำนาจหน้าที่และการมอบหน้าที่ให้ปฏิบัติแทนมี ความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในบางเรื่อง เจ้าคณะไม่สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ได้มอบหมายให้พระทำ หน้าที่แทน ในการคัดเลือกผู้ทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ มีความสำคัญมากนอกจากความรู้ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่พระสงฆ์และฆราวาสมีความเคารพนับถือด้วยทางกฎหมาย แทนที่จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง ถ้าคณะสงฆ์ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการตัดสินคัดเลือกปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะลดน้อยลง ถูกว่าไปตามถูกผิดก็ว่าไปตามผิด พระผู้ใหญ่หรือพระผู้น้อยมีศีลเสมอกัน รักษาพระธรรมวินัยเท่ากัน แต่บางเรื่องผู้น้อยทำผิด ผู้ใหญ่ทำไม่ผิด ทำให้เกิดคามแตกแยกในคณะสงฆ์และชาวพุทธ ฉะนั้นการตัดสินเรื่องอะไรก็ดี ให้ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งและปัญหาจะไม่เกิด ส่วนในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ก็เป็นอันตรายต่อพระสงฆ์ถ้ารู้ไม่เท่าทัน ปัญหายาเสพติดจะเป็นปัญหาใหญ่ของพระใหม่ที่เข้ามาบวช จะต้องกลั่นกรองผู้เข้ามาบวชอย่างเข้มงวดและปัญหา

ที่เกิดขึ้นจากปัญหาเหล่านี้ คือ 1. ปัญหาการบริหาร จัดการวัด และ 2 .ปัญหาจากทางพระสงฆ์เองและมองว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพฤติกรรมที่ผิดพระธรรมวินัย ส่วนใหญ่มีหลายระดับ ทั้งในพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองสงฆ์ ระดับเจ้าอาวาส พระสงฆ์ ภายในวัดและสามเณร และยังพบอีกว่าส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีบารมี มีลูกศิษย์ให้การเคารพนับถือและเลื่อมใสศรัทธรา และมีเครือข่ายของตนเอง การที่พระภิกษุสงฆ์ละเมิดพระ ธรรมวินัยแม้เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็ยากที่จะสามารถแก้ไขให้ทันการแก่เวลาได้ เพราะพระภิกษุสงฆ์ ยังมีลูกศิษย์และเครือข่ายของพระสงฆ์ ต่างก็ปกป้องพระสงฆ์ที่ตนเองเคารพนับถือ จึงเป็นการยากมาก จะดำเนินการได้รวดเร็วทันสถานการณ์

3. ระบบการกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวช การขอบรรพชาและอุปสมบทเป็นกระบวนการที่ทำได้ง่าย บางวัดไม่มีระเบียบในการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณา พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากและเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการอุปสมบท ไม่ได้ อบรมสั่งสอนพระบวชใหม่ที่ตนบวชให้เท่าที่ควร มุ่งเน้นแต่ลาภอันเกิดจากผู้บวชรับบุคคลผู้มีปัญหา เข้ามาบวชไม่พิจารณาให้ระเอียดรอบคอบเสียก่อน พระที่บวชใหม่ยังไม่คุ้นเคยกับกฎระเบียบและยัง ไม่เข้าใจพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยได้

4. ความไม่เท่าเทียมทางด้านการศึกษา เช่น การศึกษาที่แตกต่างกัน พระบางรูปมีการศึกษาที่สูงและมีความรู้ความสามารถแต่กลับใช้ความรู้นั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เมื่อเทียบกับพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการศึกษา และไม่มีโอกาส ความคิดเห็นระหว่างพระที่มีการศึกษาสูง และพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการศึกษา จึงมีความคิดอ่านที่ต่างกัน ทั้งไหวพริบ ทักษะ ก็อาจจะทำให้ ความเห็นไม่ตรงกัน และอาจจะเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันเองภายในวัด จนไปสู่การทะเลาะวิวาท เนื่องจากความคิดอ่านไม่ลงรอยกัน

5. เทคโนโลยีที่เข้ามาภายในวัดบางครั้งก็มีประโยชน์หากทางวัดและพระสงฆ์รู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่เปรียบเสมือนเป็นดาบสองคม ทั้งให้ประโยชน์และให้โทษได้ในขณะเดียว ปัจจุบันบางวัดก็มีคอมพิวเตอร์ มีอินเตอร์เน็ต พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์และระบบสื่อสารต่าง ๆ ครบถ้วน เป็นสาเหตุหนึ่งที่จูงใจให้พระสงฆ์และสามเณรภายในวัดนำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น เปิดดูภาพลามก ท่องอินเตอร์เน็ต ใช้คุยกับสีกาทางเฟรซบุ๊คและยังเป็นสื่อชักนำในการทำผิด กฎหมายได้เป็นเหตุให้พระสงฆ์กระทำผิดพระธรรมวินัยได้ง่าย

สรุปได้ว่า แนวโน้มการแก้กฎหมายที่จะเพิ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับพระภิกษุผู้กระทำความผิดเป็นขั้นปาราชิกนั้นผู้เขียนมองว่าอาจจะเป็นไปได้ยาก พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในปัจจุบันก็มีหลายข้อเป็นจำนวนมากสิ่งที่ดีคือการเรียนรู้ให้เข้าใจและสามารถที่จะอยู่ด้วยกันได้อย่างมีสันติทั้งโลกทั้งทางธรรม ทางคณะสงฆ์และประชาชน

สามารถที่จะเข้าใจกันและกันและสามารถที่จะเป็นที่พึ่งพาให้แก่กันได้ประชาชนให้ในเรื่องของปัจจัย 4 แก่พระภิกษุ ส่วนพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณแก่ประชาชนก็จะสามารถอยู่ร่วมกันกับสังคมได้ กฎหมายหลาย ๆ ข้อที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยจึงเป็นข้อสรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าเน้นให้พระสงฆ์อยู่กับสังคมได้สามารถทำการเผยแผ่พุทธศาสนาได้ถึงแม้จะมีปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ สามารถที่จะรักษาศรัทธาของประชาชนได้ การศึกษาการสอดคล้องเรื่องพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ในปัจจุบันจึงเป็นประโยชน์ที่จะทำให้มีความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ปัจจุบัน พบองค์ความรู้ใหม่ คือ ในทางพระพุทธศาสนาพระธรรมวินัยถือว่าเป็นข้อบัญญัติที่พระสงฆ์จำเป็นจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจรวมถึงปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติเพื่อความแตกต่างจากฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไป ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องบางข้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อปฏิบัติก็จะเป็นจะต้องศึกษาให้เข้าใจและมองถึงบางข้อที่เข้ากับกฎหมายบางข้อก็มีความแตกต่างจากกฎหมายแต่ถึงอย่างนั้นต้องมีการนำหลักธรรมวินัยมาเป็นข้อบทกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อครองตนอยู่ในสมณเพศได้ไม่ขัดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และไม่ขาดต่อกฎหมายบ้านเมืองทั่วไป

สรุป

พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในบริบทปัจจุบัน โดยมีจุดตั้งต้นจากวิกฤตศรัทธาที่เกิดจากพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระบางรูป ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งด้านวินัย การบริหารจัดการ และกลไกกำกับดูแลภายในคณะสงฆ์ ผู้เขียนอธิบายหลักสำคัญของอาบัติปาราชิก 4 ประการ และชี้ให้เห็นว่าการต้องอาบัติปาราชิกไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดทางอาญาเสมอไป เว้นแต่เข้าข่ายความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น การข่มขืนหรือการกระทำต่อผู้เยาว์ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์พัฒนาการทางกฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการแก้ไขกฎมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับนิคหกรรม เพื่อให้การลงโทษเป็นไปอย่างรวดเร็วและสอดคล้องกับพยานหลักฐานยุคดิจิทัล ในอีกมิติหนึ่งสะท้อนว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์มักเกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน สตรี การบริหารจัดการวัด และการใช้เทคโนโลยีโดยขาดความรู้เท่าทัน จึงเสนอว่าทางออกไม่ใช่เพียงการเพิ่มโทษทางกฎหมาย แต่ต้องกลับมายึดพระธรรมวินัย

เป็นหลัก ควบคู่กับการพัฒนากลไกกำกับดูแลให้รัดกุม โปร่งใส และเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ผู้เขียนเสนอองค์ความรู้ใหม่ว่า พระธรรมวินัยควรเป็นฐานในการออกแบบและปรับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนในสมณเพศได้อย่างถูกต้องตามทั้งหลักศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง อันจะช่วยฟื้นฟูศรัทธาของสังคมและรักษาบทบาทของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

เดอะ สแตนดาร์ด ทีม. (2568). *สรุปปมสัมพันธ์ลับ ‘สีกากอล์ฟ’ สะเทือนวงการผ้าเหลือง บทเรียนวงการสงฆ์สะท้อน ‘อาบัติ’ ในโลกความจริง*. สืบค้น 2 ตุลาคม 2568 จาก https://thestandard.co/seekagolf-monk-scandal/

ไทย พีบีเอส. (2568). *จับตา “ออกกฎหมายสงฆ์” เพิ่มโทษ “พระนอกรีต-ฆราวาสทำเสื่อม”*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2568 จาก https://shorturl.asia/sRN1j

ปลื้ม โชติษฐยางกูร. (2553). *คำอธิบายกฎหมายคณะสงฆ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัดโมลีโลกยาราม. (2562). *หมวด 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2568 จาก https://www.watmoli.com/wittaya-four/2284/

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2512). *วินัยมุข เล่ม 1 หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อมรินทร์ 34. (2568). *เปิด 10 ข้อ กฎมหาเถรสมาคมฉบับใหม่ การลงนิคหกรรม แบบไหนต้องปาราชิก?*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/ZjXYO

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบตามทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*

ITEM ANALYSIS OF MULTIPLE-CHOICE QUESTIONS UNDER CLASSICAL TEST THEORY

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์
Purimpratch Khaninphasut
สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Office of Registration, Records and Evaluation, Sukhothai Thammathirat Open University
Corresponding Author E-mail: purim.orestou@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักการและแนวปฏิบัติในการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบตามทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม เนื่องจากคุณภาพของข้อสอบเป็นปัจจัยสำคัญต่อความตรงในการประเมินความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อจึงเป็นกระบวนการทางสถิติที่ช่วยตรวจสอบประสิทธิภาพของข้อสอบอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมดัชนีสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ค่าความยาก ซึ่งสะท้อนสัดส่วนของผู้ที่ตอบข้อสอบข้อนั้นถูก 2. ค่าอำนาจจำแนกที่แสดงความสามารถของข้อสอบในการแยกระหว่างกลุ่มผู้สอบที่มีความสามารถสูงและกลุ่มที่มีความสามารถต่ำ และ 3. ประสิทธิภาพของตัวลวง ซึ่งวิเคราะห์ความสามารถของตัวลวงในการดึงดูดผู้สอบกลุ่มต่ำที่ไม่มีความรู้จริงมาตอบ นอกจากนี้ บทความยังอธิบายสูตร ขั้นตอนการคำนวณ และการแปลความหมายของค่าดัชนีต่าง ๆ อย่างละเอียด รวมถึงการนำเสนอแนวทางที่ผู้สอนและนักวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงผ่านโปรแกรมพื้นฐาน โดยไม่จำเป็นต้องใช้ซอฟต์แวร์ทางสถิติที่ซับซ้อน การทำความเข้าใจหลักการวิเคราะห์ข้อสอบและการปรับปรุงข้อสอบให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานจะช่วยยกระดับความแม่นยำ ความเที่ยงตรง และความเป็นธรรมของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ข้อสอบ; ความยาก; อำนาจจำแนก; ข้อสอบแบบเลือกตอบ; ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม

*Received February 7, 2026; Revised February 18, 2026; Accepted February 23, 2026

Abstract

This academic article aims to present principles and practical guidelines for analyzing the quality of multiple-choice questions based on Classical Test Theory. The quality of items is a important factor in the validity of assessing students' true abilities. Item analysis represents a statistical process that systematically examines the effectiveness of items through three essential indices. First, the item difficulty index reflects the proportion of examinees who answer the item correctly. Second, the item discrimination index demonstrates the ability of a item to differentiate between high-ability and low-ability examinees. Third, distractor efficiency analyzes the capability of distractors to attract low-ability examinees. Moreover, the study systematically presents the formulas, calculation procedures, and interpretive guidelines for the indices. It presents practical approaches that teachers and researchers can apply using basic software programs without requiring sophisticated statistical packages. Understanding the principles of item analysis and improving items to meet quality standards will enhance the accuracy, validity, and fairness of learning achievement.

Keywords: Item Analysis; Item Difficulty; Item Discrimination; Multiple-Choice Questions; Classical Test Theory

บทนำ

แบบทดสอบแบบเลือกตอบ หรือแบบทดสอบปรนัย (Multiple Choice Questions: MCQs) เป็นเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในระบบการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากสามารถวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายในเวลาที่จำกัด และสามารถตรวจให้คะแนนได้อย่างเป็นมาตรฐานและเที่ยงตรง (Miller et al., 2009) การใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบในฐานะที่เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญในการประเมินความสามารถของผู้เรียนในหลากหลายระดับการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการสอบวัดมาตรฐานต่าง ๆ (Haladyna et al., 2002; Rao et al., 2016)

การที่แบบทดสอบแบบเลือกตอบจะวัดความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อสอบเป็นสำคัญ ข้อสอบที่มีคุณภาพต้องสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างแม่นยำ มีความเที่ยงตรง และสามารถแยกความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่าง

กันได้อย่างชัดเจน (Crocker & Algina, 1986) การสร้างข้อสอบที่ขาดคุณภาพอาจส่งผลให้การประเมินผลการเรียนรู้ไม่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน และอาจนำไปสู่การตัดสินใจทางการศึกษาที่ไม่เหมาะสม

การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบแบบเลือกตอบสามารถดำเนินการได้จากการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อ (Item Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการทางสถิติที่ช่วยให้ผู้สอนหรือผู้สร้างแบบทดสอบสามารถประเมินคุณภาพของข้อสอบแต่ละข้อได้อย่างเป็นระบบ (Ebel & Frisbie, 1991) การวิเคราะห์รายข้อนี้ประกอบด้วยดัชนีที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ค่าความยาก (Item Difficulty) ที่บอกถึงระดับความง่ายหรือยากของข้อสอบ ค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) ที่แสดงถึงความสามารถของข้อสอบในการแยกระหว่างผู้เรียนที่มีความสามารถสูงกับผู้เรียนที่มีความสามารถต่ำและค่าประสิทธิภาพของตัวลวง (Distractor Efficiency) ที่สะท้อนถึงความน่าเชื่อถือและประสิทธิผลของตัวเลือกที่ผิดในการดึงดูดผู้เรียนที่ขาดความรู้มาตอบ (Gronlund & Linn, 1990; Kehoe, 1995; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสูตรและวิธีการคำนวณค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าประสิทธิภาพของตัวลวงอย่างละเอียด โดยเน้นการนำเสนอวิธีการที่ไม่ซับซ้อนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ครูผู้สอนที่สร้างแบบทดสอบเอง (Teacher-made Test) สามารถใช้วิธีการเหล่านี้ในการตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบที่พัฒนาขึ้น (Allen & Yen, 1979) และนักวิจัยที่สร้างเครื่องมือวัดผลแบบเลือกตอบสามารถคำนวณค่าต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างง่ายผ่านโปรแกรมที่มีโดยทั่วไป เช่น โปรแกรม Microsoft Excel และไม่จำเป็นต้องใช้ซอฟต์แวร์ทางสถิติที่ซับซ้อน การทำความเข้าใจและสามารถคำนวณค่าเหล่านี้ได้จะช่วยให้ผู้สอนและนักวิจัยสามารถปรับปรุงคุณภาพของข้อสอบ นำไปสู่การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีความแม่นยำและเป็นธรรมต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ลักษณะของแบบทดสอบแบบเลือกตอบ

แบบทดสอบแบบเลือกตอบ (Multiple-Choice Questions) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ คำถาม (Stem) เป็นส่วนที่ใช้ตั้งปัญหาหรือคำถาม คำตอบที่ถูกต้อง (Keyed Response) และตัวเลือกที่ผิดตั้งแต่สองตัวเลือกขึ้นไป เรียกว่า ตัวลวง (Foils หรือ Distractors) (Crocker & Algina, 1986) เช่น แบบทดสอบแบบ 4 ตัวเลือก ประกอบด้วยคำถาม ตัวถูก 1 ตัว และตัวลวง 3 ตัว

ตารางที่ 1 ตัวอย่างข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

ข้อสอบ	
0. ข้อสอบปรนัยข้อหนึ่งมีผู้เข้าสอบ 40 คน ตอบถูก 28 คน ค่าความยากของข้อสอบข้อนี้เท่ากับข้อใด ก. 0.30 ข. 0.40 ค. 0.70 (เฉลย) ง. 0.85	
เหตุผลของการสร้างตัวถูก/ตัวลวง	
ตัวถูก	**ตัวลวง**
ค่าความยาก $p = \frac{\text{จำนวนคนตอบถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$ $p = \frac{28}{40} = 0.70$	**ก. 0.30** เกิดจากความเข้าใจผิดว่าใช้ “จำนวนตอบผิด/ทั้งหมด = $\frac{12}{40}$” แทนค่าความยาก **ข. 0.40** เกิดจากการคำนวณผิด เช่น หารด้วยจำนวนกลุ่มย่อย หรืออ่านข้อมูลผิด เช่น $\frac{8}{20}$ **ง. 0.85** เป็นค่าที่สูงเกินจริง สะท้อนผู้เรียนที่เดาว่าข้อนี้ “ง่ายมาก” โดยไม่คำนวณ

จากตารางที่ 1 เป็นตัวอย่างของข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายถึงที่มาของตัวถูก และตัวลวงในการสร้างข้อสอบ ครูผู้สอนหรือผู้ที่สร้างแบบทดสอบควรสร้างตัวลวงมาจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้เรียน (Misconception) เพื่อเป็นสารสนเทศให้กับผู้สอนไปพัฒนาผู้เรียนที่เลือกตัวลวงเหล่านี้ต่อไป

หากครูผู้สอนนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปใช้ทดสอบกับผู้เรียน หรือผู้สร้างแบบทดสอบ/นักวิจัยนำข้อสอบไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอน/นักวิจัยจะได้ผลการตอบข้อสอบของผู้เรียนที่อยู่ในรูปแบบการให้คะแนน 0 กับ 1 โดยถ้าตอบผิด ได้ 0 คะแนน และตอบถูก ได้ 1 คะแนน ขั้นตอนต่อไปที่ควรดำเนินการ คือ การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบที่สร้างขึ้น ที่เราเรียกว่า การวิเคราะห์ข้อสอบ (Item Analysis) ดังหัวข้อที่จะกล่าวต่อไป

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบ

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบที่นำเสนอมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (Classical Test Theory: CTT) โดยการที่จะบ่งชี้ว่า ข้อสอบมีคุณภาพหรือไม่ ก็คือ การพิจารณาคุณภาพของข้อสอบรายข้อ ซึ่งพิจารณา 3 ประเด็น คือ ค่าความยาก (Item Difficulty) ค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) และประสิทธิภาพตัวลวง (Distractor Efficiency)

1. ความยาก (Item Difficulty)

ค่าความยาก หมายถึง สัดส่วนของผู้ตอบข้อสอบข้อนั้นถูกต่อผู้สอบทั้งหมด แทนด้วยสัญลักษณ์ p ความยากมีค่าตั้งแต่ 0 แต่ไม่เกิน 1 $(0 \leq p \leq 1)$ ถ้าสัดส่วนคนตอบข้อสอบข้อนั้นมาก แสดงว่า ข้อสอบง่าย หรือถ้าสัดส่วนคนตอบข้อสอบข้อนั้นน้อย แสดงว่า ข้อสอบยาก สัดส่วนนี้เป็นไปตามหลักเหตุผล (logical) คือ ถ้าข้อสอบง่าย ผู้เรียนส่วนใหญ่ควรตอบข้อสอบข้อนั้นถูก หรือถ้าข้อสอบยาก ผู้เรียนควรตอบข้อสอบข้อนั้นได้น้อย ข้อสอบที่มีค่าความยากเหมาะสม คือ ข้อสอบที่มีค่าความยากตั้งแต่ 0.2 ถึง 0.8 $(0.2 \leq p \leq 0.8)$ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) การคำนวณค่าความยากสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร

$$p_i = \frac{C_i}{N_i}$$

โดยที่ p_i แทน ค่าความยากของข้อสอบข้อที่ i

C_i แทน จำนวนผู้เรียนที่ตอบข้อสอบข้อที่ i ถูก (Correct)

N_i แทน จำนวนผู้เรียนที่ตอบข้อสอบข้อที่ i ถูกและผิดรวมกัน หรือจำนวนผู้เรียนทั้งหมดที่ตอบข้อสอบข้อที่ i

ตัวอย่างที่ 1 การคำนวณค่าความยากของข้อสอบจำนวน 3 ข้อ ผู้สอบจำนวน 10 คน

ข้อสอบข้อที่	ผู้สอบคนที่										C_i	p_i	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0.1	ยาก ควรปรับ
2	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	9	0.9	ง่าย ควรปรับ
3	1	1	1	0	1	0	1	0	1	0	6	0.6	เหมาะสม ใช้ได้

จากตัวอย่างที่ 1 การคำนวณความยากของข้อสอบข้อที่ 1

$$p_1 = \frac{C_1}{N_1} = \frac{1}{10} = 0.1$$

สำหรับข้ออื่น ๆ ก็คำนวณเหมือนกัน โดยคำนวณทีละข้อ แต่สิ่งสำคัญมิใช่การคำนวณได้ตัวเลขมาเท่านั้น ครูผู้สอนหรือผู้วิจัยต้องแปลความหมายค่าความยากได้ว่าข้อสอบข้อใดมีค่าความยากเหมาะสม นำไปใช้ได้ ไม่ต้องปรับ หรือข้อสอบข้อใดยากเกินไปหรือง่ายเกินไป ควรปรับดังนี้ เช่น ข้อ 1 ข้อสอบยากเกินไป ควรปรับ เพราะมีคนตอบถูกเพียง 1 คนจาก 10 คน (10%) ทำให้อาจไม่สามารถวัดความรู้ที่แท้จริงได้ ผู้สอบส่วนใหญ่อาจจะเดา หรือเนื้อหาอาจจะมีความลึกเกินระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นควรนำข้อนี้ไปปรับปรุงแก้ไขเนื้อหา คำถาม หรือตรวจสอบว่าเฉลยผิดหรือไม่

2. อำนาจจำแนก (Item Discrimination)

ค่าอำนาจจำแนก หมายถึง ข้อสอบสามารถแยกผู้สอบที่มีความสามารถสูง (กลุ่มสูง/คะแนนสูง) ออกจากผู้สอบที่มีความสามารถต่ำ (กลุ่มต่ำหรือคะแนนต่ำ) แทนด้วยสัญลักษณ์ D (Crocker & Algina, 1986) หรือ r (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ในที่นี้ผู้เขียนขอใช้สัญลักษณ์ r ค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 $(-1 \leq r \leq 1)$ ข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกเหมาะสม คือ ข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป $(r \geq 0.2)$ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556)

ในการคำนวณค่าอำนาจจำแนก จะต้องนำคะแนนรวมของผู้สอบแต่ละคนมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย แล้วใช้เกณฑ์ในการแบ่งผู้สอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง (คะแนนสูง) กับกลุ่มต่ำ (คะแนนน้อย) ซึ่งเกณฑ์ที่นักวิจัยส่วนใหญ่ใช้ในการแบ่ง คือ กลุ่มสูง 27% และกลุ่มต่ำ 27% กรณีที่คะแนนของผู้สอบมีการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) (Kelly, 1939 อ้างถึงใน Crocker & Algina, 1986; Krishnan, 2013) แต่ถ้าจำนวนผู้สอบมีขนาดเล็ก อาจใช้เกณฑ์แบ่งครึ่ง คือ กลุ่มสูง 50% และกลุ่มต่ำ 50% (Crocker & Algina, 1986) การคำนวณอำนาจจำแนกสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร

$$r_i = \frac{U_i}{n_{iU}} - \frac{L_i}{n_{iL}}$$

โดยที่ r_i แทน ค่าอำนาจจำแนกข้อที่ i

U_i แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มสูงตอบข้อสอบข้อที่ i ถูก**

L_i แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มต่ำตอบข้อสอบข้อที่ i ถูก**

n_{iU} แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ในกลุ่มสูงของข้อสอบข้อที่ i

n_{iL} แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ในกลุ่มต่ำของข้อสอบข้อที่ i

ถ้า $n_{iU} = n_{iL} = n_i$ สามารถเขียนสูตรอยู่ในรูป

$$r_i = \frac{U_i - L_i}{n_i}$$

ตัวอย่างที่ 2 การคำนวณค่าอำนาจจำแนกข้อสอบ 4 ข้อ ผู้สอบทั้งหมด 100 คน ใช้เกณฑ์กลุ่มสูง 27% และกลุ่มต่ำ 27% จะได้

กลุ่มสูง $(U: Upper)$ จำนวน 27 คน (นักเรียนที่ได้คะแนนรวมสูงที่สุด 27 อันดับแรก)

กลุ่มต่ำ $(L: Lower)$ จำนวน 27 คน (นักเรียนที่ได้คะแนนรวมน้อยที่สุด 27 อันดับสุดท้าย)

ข้อที่	กลุ่มสูงตอบถูก (U_i)	กลุ่มต่ำตอบถูก (L_i)	การคำนวณ r_i	ค่า r_i	แปลความหมาย
1	22	5	$\frac{22-5}{27}$	0.63	เหมาะสม ใช้ได้
2	10	18	$\frac{10-18}{27}$	-0.3	ติดลบ ควรปรับปรุง
3	12	12	$\frac{12-12}{27}$	0	จำแนกไม่ได้ ควรปรับปรุง
4	15	12	$\frac{15-12}{27}$	0.11	จำแนกได้ต่ำ ควรปรับปรุง

จากตัวอย่างที่ 2 เป็นการคำนวณและแปลผลค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบแต่ละข้อ เมื่อพิจารณาค่า r_i จะเห็นว่า มีค่าอำนาจจำแนกที่เป็นบวก (มากกว่า 0.2/ต่ำกว่า 0.2) ติดลบ และศูนย์ ซึ่งทั้งสามกรณีนี้มีความหมายที่ต่างกัน ดังนี้

ข้อที่ 1 ค่า r = 0.63 ซึ่งมากกว่า 0.2 แสดงว่า อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จำแนกผู้สอบกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำออกจากกันได้ชัดเจน สังเกตข้อมูลตารางที่ 2 (U = 22, L = 5) จึงสรุปว่า ข้อนี้ใช้ได้

ข้อที่ 2 ค่า r = -0.3 อำนาจจำแนกติดลบ หมายความว่า กลุ่มต่ำตอบถูกมากกว่ากลุ่มเก่ง หรือ คนอ่อนตอบถูกแต่คนเก่งตอบผิด สังเกตข้อมูลตารางที่ 2 (U = 10, L = 18) จึงสรุปว่า ข้อนี้ใช้ไม่ได้ ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้งในกรณีที่ข้อสอบมีจำนวนมาก ทั้งนี้การที่คนเก่งตอบผิดอาจเกิดจากเฉลยผิด คำถามกำกวมที่ทำให้คนเก่งคิดลึกเกินไป หรือตัวลวงดึงดูดคนเก่งมากกว่าคนอ่อน ดังนั้น ควรตรวจสอบเฉลย และเนื้อหาใหม่อีกครั้ง

ข้อที่ 3 ค่า r = 0.00 อำนาจจำแนกเท่ากับ 0 หมายถึง ข้อสอบจำแนกคนสูงออกจากกลุ่มต่ำไม่ได้เลย หรือกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำมีความสามารถในข้อนี้เท่ากัน (ตอบถูกเท่ากัน) สังเกตข้อมูลตารางที่ 2 (U = 12, L = 12) จึงสรุปว่า ข้อนี้ใช้ไม่ได้ ควรปรับปรุง

ข้อที่ 4 ค่า r = 0.11 อำนาจจำแนกต่ำกว่า 0.2 แต่เป็นบวก ข้อสอบจำแนกได้น้อย สังเกตข้อมูลตารางที่ 2 (U = 15, L = 12) แม้ว่าคนเก่งจะตอบถูกมากกว่าคนอ่อนเล็กน้อย แต่ก็ยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จึงสรุปว่า ข้อนี้ใช้ไม่ได้ ควรปรับปรุง โดยอาจปรับปรุงตัวเลือกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มอ่อนตอบถูกยากขึ้น

3. ประสิทธิภาพตัวลวง (Distractor Efficiency)

ประสิทธิภาพของตัวลวง คือ ความสามารถของตัวเลือกที่ไม่ใช่คำตอบถูก (Distractors/Foils) ในการดึงดูดผู้สอบกลุ่มต่ำ (กลุ่มอ่อน) ให้เลือกตอบ ในขณะที่ผู้สอบกลุ่มสูง (กลุ่มเก่ง) สามารถแยกแยะได้ว่าตัวเลือกนั้นไม่ถูกต้อง ส่วนใหญ่แทนด้วยสัญลักษณ์ DE การคำนวณประสิทธิภาพตัวลวงสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร

สัดส่วนของผู้เลือกตัวลวง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556)

$$p_w = \frac{W_U + W_L}{N_U + N_L}$$

หรือ กรณีที่ $N_U = N_L$

$$p_w = \frac{p_{WU} + p_{wL}}{2}$$

อำนาจจำแนกของตัวลวง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556)

สูตรนี้ให้สังเกตว่า เราจะนำจำนวนผู้สอบในกลุ่มต่ำเป็นตัวตั้ง แล้วนำไปลบออกจากจำนวนผู้สอบกลุ่มสูง ค่าอำนาจจำแนกขงตัวลวงจึงควรมีค่าเป็นบวก

$$r_w = \frac{W_L - W_U}{N_L \text{หรือ} N_U}$$

หรือ

$$r_w = p_{WL} - p_{WU}$$

โดยที่ p_w แทน สัดส่วนของผู้เลือกตัวลวงนั้น

r_w แทน อำนาจจำแนกของตัวลวงนั้น

W_U แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มสูงที่เลือกตัวลวงนั้น**

W_L แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มต่ำที่เลือกตัวลวงนั้น**

N_U แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มสูง**

N_L แทน จำนวนผู้สอบที่อยู่ใน**กลุ่มต่ำ**

$p_{WL} = \frac{W_L}{N_L}$ และ $p_{WU} = \frac{W_U}{N_U}$

หากพิจารณาสูตรการคำนวณ ค่าสัดส่วนของตัวลวงมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 $(0 \leq p_w \leq 1)$ และค่าอำนาจจำแนกของตัวลวงมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 $(-1 \leq r_w \leq 1)$ สำหรับการที่จะตัดสินว่า ตัวลวงนั้นทำหน้าที่ได้ (functioning distractor: FD) ตัวลวงนั้นจะมีค่าสัดส่วนของผู้เลือกตัวลวงตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป $(p_w \geq 0.05)$ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) และมีค่าอำนาจจำแนกของตัวลวงตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไปเช่นกัน $(r_w \geq 0.05)$ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556)

ตัวอย่างที่ 3 การคำนวณประสิทธิภาพตัวลวง ผู้สอบทั้งหมด 100 คน ใช้เกณฑ์กลุ่มสูง 27% และกลุ่มต่ำ 27% จะได้

กลุ่มสูง $(U: Upper)$ จำนวน 27 คน (นักเรียนที่ได้คะแนนรวมสูงที่สุด 27 อันดับแรก)

กลุ่มต่ำ $(L: Lower)$ จำนวน 27 คน (นักเรียนที่ได้คะแนนรวมน้อยที่สุด 27 อันดับสุดท้าย)

ตัวเลือก	กลุ่มสูง (N_U)	กลุ่มต่ำ (N_L)	รวม $N_U + N_L$	p	r	แปลความหมาย
ก. (ถูก)	20	5	25	0.46	0.56	ข้อสอบใช้ได้
ข. (ลวง)	2	8	10	0.19	0.22	ตัวลวงใช้ได้
ค. (ลวง)	4	4	8	0.15	0	ตัวลวงใช้ไม่ได้เพราะ $r_w = 0$
ง. (ลวง)	1	10	11	0.20	0.33	ตัวลวงใช้ได้

จากตัวอย่างที่ 3 เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวลวง ข, ค, ง การคำนวณค่า p_w และ r_w

คือตัวลวง ข $p_w = \frac{2+8}{27+27} = \frac{10}{54} = 0.19$ ผ่านเกณฑ์ เพราะมากกว่า 0.05

$r_w = \frac{8-2}{27} = \frac{6}{27} = 0.22$ ผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่าเป็นบวก และมากกว่า 0.05

ดังนั้น ตัวลวง ข เป็นตัวลวงที่มีประสิทธิภาพ

ตัวลวง ค $p_w = \frac{4+4}{27+27} = \frac{8}{54} = 0.15$ ผ่านเกณฑ์ เพราะมากกว่า 0.05

$r_w = \frac{4-4}{27} = \frac{0}{27} = 0$ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่าเป็น 0 ซึ่งน้อยกว่า 0.05

ดังนั้น ตัวลวง ค ควรปรับปรุง เพราะเป็นตัวลวงที่ไม่มีอำนาจจำแนก คือลวงผู้สอบทั้งสองกลุ่มได้เท่ากัน

ตัวลวง ง $p_w = \frac{1+10}{27+27} = \frac{11}{54} = 0.20$ ผ่านเกณฑ์ เพราะมากกว่า 0.05

$r_w = \frac{10-1}{27} = \frac{9}{27} = 0.33$ ผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่าเป็นบวก และมากกว่า 0.05

ดังนั้น ตัวลวง ง เป็นตัวลวงที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นตัวลวงที่ทำหน้าที่ดีที่สุดในข้อสอบข้อนี้

สำหรับตัวเลือก ก ซึ่งเป็นตัวถูก เราจะนำค่าความยาก และค่าอำนาจจำแนกมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อตัดสินคุณภาพของข้อสอบข้อนั้นว่า ข้อสอบใช้ได้ ควรปรับปรุง หรือควรตัดทิ้ง ซึ่งทั้งสองค่านี้ต้องผ่านเกณฑ์ทั้งคู่จึงจะถือว่า ข้อสอบนำไปใช้ได้ ดังนั้น จากตัวเลือก ก ค่าความยากเท่ากับ 0.46 และค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.56 จึงสรุปได้ว่า ข้อสอบข้อนี้นำไปใช้ได้

หากมองอีกมุมหนึ่ง ถ้าเลือกใช้แนวคิดของ Functioning Distractor (FD) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้รายงานในบทความวิชาการระดับนานาชาติ เกณฑ์การพิจารณาจะมุ่งเน้นไปที่การทำหน้าที่ของตัวลวงในเชิงสถิติ หากผู้เรียนเลือกตัวลวงตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป จะเรียกว่า ตัวลวงที่ทำหน้าที่ได้ (Functioning Distractor: FD) ส่วนผู้เรียนเลือกตัวลวงน้อยกว่าร้อยละ 5 จะเรียกว่า ตัวลวงที่ไม่ทำหน้าที่ (Non-Functioning Distractor: NFD) (Rezigalla et al., 2024; Tarrant, Ware et al., 2009) ตัวอย่างการคำนวณเป็น ดังนี้

สมมติข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีผู้สอบ 40 คน สามารถจำแนกจำนวนผู้ตอบตัวเลือกทั้ง 4 ตัวเลือกได้ ดังนี้

ตัวเลือก	จำนวนผู้เลือก	ร้อยละ	สถานะ
ก. ตัวลวง	10	25%	FD
ข. ตัวถูก	22	55%	-
ค. ตัวลวง	6	15%	FD
ง. ตัวลวง	2	5%	FD

หมายเหตุ FD (functioning distractor) หมายถึง ตัวลวงทำหน้าที่ได้

จากตารางข้างต้น การคำนวณร้อยละของการทำหน้าที่ของตัวลวง ก, ค, ง คือ

ตัวลวง ก ร้อยละ = $\frac{10}{40} \times 100 = 25\%$ มากกว่าร้อยละ 5 ตัวลวงทำหน้าที่ได้ (FD)

ตัวลวง ค ร้อยละ = $\frac{6}{40} \times 100 = 15\%$ มากกว่าร้อยละ 5 ตัวลวงทำหน้าที่ได้ (FD)

ตัวลวง ง ร้อยละ = $\frac{2}{40} \times 100 = 5\%$ เท่ากับร้อยละ 5 ตัวลวงทำหน้าที่ได้ (FD)

ดังนั้น ตัวลวงทั้งหมด 3 ตัว ทำหน้าที่ของตัวลวงได้ทั้งหมด

การคำนวณประสิทธิภาพตัวลวง (Distractor Efficiency: DE)

ค่า DE อยู่ในช่วงตั้งแต่ 0–100% ซึ่งใช้สะท้อนคุณภาพของตัวลวงในข้อสอบแบบเลือกตอบ (Gierl & Bulut, 2017)

$$DE = \frac{\text{จำนวนตัวลวงที่ทำหน้าที่ได้ } (FD)}{\text{จำนวนตัวลวงทั้งหมด}} \times 100$$

จากตัวอย่างข้างต้น จำนวนตัวลวงที่ทำหน้าที่ได้ = 3 ตัว (FD = 3)

แทนค่าในสูตร $DE = \frac{3}{3} \times 100 = 100\%$

ดังนั้น ข้อสอบข้อนี้มีประสิทธิภาพตัวลวงสูงมาก (DE = 100%)

จากการพิจารณาประสิทธิภาพตัวลวงของทั้งสองวิธีต่างก็มุ่งแสดงให้เห็นว่าตัวลวงที่สร้างขึ้นสามารถทำหน้าที่ได้ดีหรือไม่ คือ ลวงคนอ่อนมาตอบมากกว่าคนเก่ง เพราะแนวคิดตัวลวงคือ ตัวเลือกที่สร้างมาจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเนื้อหานั้นของผู้เรียน หากผู้เรียนที่ได้คะแนนต่ำ เลือกตัวลวงเหล่านี้ก็แสดงว่า ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในเรื่องที่ออกข้อสอบ สำหรับการเลือกใช้แต่ละวิธี หากต้องการเน้นคัดกรองตัวลวงเบื้องต้นเพื่อตัดตัวลวงที่ไม่มีใครเลือกออก ก็สามารถใช้เกณฑ์ Functioning Distractor (FD) ที่พิจารณาร้อยละการเลือกตั้งแต่ 5% เป็นหลัก ซึ่งจะช่วยลดโอกาสที่ผู้สอบจะเดาถูกโดยการตัดตัวเลือกที่เด่นชัดว่าไม่ใช่คำตอบออกไป แต่ถ้าหากต้องการเน้นการจำแนกผู้สอบ ควรใช้สูตรการคำนวณค่าอำนาจจำแนกตัวลวง (r) ตามแนวคิดดัชนีกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ วิธีนี้จะช่วยให้เห็นว่าตัวลวงนั้นทำหน้าที่หลอกหรือลวงผู้ที่มีความรู้น้อย

ได้จริงหรือไม่ หรือลวงคนเก่งมาตอบมากกว่าคนอ่อน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างข้อสอบที่ต้องการความแม่นยำในการแบ่งระดับความสามารถ

แนวทางปฏิบัติในการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบ ดำเนินการ ดังนี้

1. เรียงลำดับคะแนนรวมจากน้อยไปหามาก
2. คำนวณจำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ โดยเลือกว่าจะใช้เกณฑ์ใด เช่น กลุ่มสูง 27% และกลุ่มต่ำ 27% หรือแบ่งครึ่งกรณีจำนวนผู้สอบทั้งหมดมีจำนวนน้อย
3. แบ่งกระดาษคำตอบของผู้เรียนโดยแบ่งเป็นกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ ตามจำนวนที่คำนวณได้ในข้อ 2
4. จัดทำตารางแสดงจำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำที่ตอบตัวเลือกต่าง ๆ
5. คำนวณค่าความยากของข้อสอบแต่ละข้อ (คำนวณตัวถูก/เฉลย)
6. คำนวณค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบแต่ละข้อ (คำนวณตัวถูก/เฉลย)
7. คำนวณประสิทธิภาพของตัวลวงของข้อสอบแต่ละข้อ

สรุป

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบ จะพิจารณาใน 3 ประเด็น คือ ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และประสิทธิภาพตัวลวง โดยเริ่มจากการพิจารณาว่าข้อสอบข้อนั้นใช้ได้หรือไม่ ให้พิจารณาจากค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกของตัวถูก ซึ่งจะบอกถึงคุณภาพข้อสอบข้อนั้น ต่อมาให้พิจารณาประสิทธิภาพตัวลวงว่า มีผู้สอบเลือกตอบหรือไม่ ถ้าไม่มีผู้สอบเลือกเลย แสดงว่า ตัวลวงนั้นไม่ทำหน้าที่ลวงคนอ่อนหรือมีความรู้น้อยมาตอบ ต้องปรับปรุงตัวลวง เช่น อาจพิจารณาว่า ตัวลวงนั้นเด่นชัดจนเกินไป ทำให้ผู้สอบสามารถตัดทิ้งได้หรือไม่ ถ้ามีตัวลวงลักษณะนี้ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

เอกสารอ้างอิง

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Allen, M. J. & Yen, W. M. (1979). *Introduction to Measurement Theory*. Monterey, CA.: Brooks/Cole.

Crocker, L. & Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston.

Ebel, R. L. & Frisbie, D. A. (1991). *Essentials of educational measurement* (5th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Gierl, M. J. & Bulut, O. (2017). Using distractor analysis to evaluate item quality. In M. J. Gierl & O. Bulut (Eds.), *Handbook of diagnostic classification models*. (pp. 81–108). Cham: Springer.

Gronlund, N. E. & Linn, R. L. (1990). *Measurement and evaluation in teaching* (6th ed.). New York, NY: Macmillan.

Haladyna, T. M. et al. (2002). A review of multiple-choice item-writing guidelines for classroom assessment. *Applied Measurement in Education*, 15(3), 309-333.

Kehoe, J. (1995). Basic item analysis for multiple-choice tests. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 4(10), 1-3.

Kelly, T. L. (1939). The Selection of Upper and Lower Groups for the Validation of Test Items. *Journal of Educational Psychology*, 30, 17-24.

Krishnan, D. R. (2013). *Statistical estimation techniques requiring nearly normal sampling distributions*. Retrieved February 1, 2026, from https://www.pure.ed.ac.uk/ws/files/29266196/frp0477_krishnan.pdf

Miller, M. D. et al. (2009). *Measurement and assessment in teaching* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Rao, C. et al. (2016). Item analysis of multiple choice questions: Assessing an assessment tool in medical students. *International Journal of Educational and Psychological Researches*, 2(4), 201-204.

Rezigalla, A. A. et al. (2024). Item analysis: the impact of distractor efficiency on the difficulty index and discrimination power of multiple-choice items. *BMC Med Educ*, 24(445), 1-7.

Tarrant, M. et al. (2009) An assessment of functioning and non-functioning distractors in multiple-choice questions: a descriptive analysis. *BMC Med Educ*, 9(40), 1-8.

วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยสองทศวรรษ : จากเผด็จการรัฐสภาสู่ประชาธิปไตยที่ถูกยึดโดยชนชั้นนำและทุนผูกขาด (พ.ศ. 2544–2568)*

THE CYCLE OF POLITICAL CRISIS IN THAILAND OVER TWO DECADES: FROM PARLIAMENTARY DICTATORSHIP TO CAPITAL-AND-ELITE-CAPTURED DEMOCRACY (2001–2025)

จักกฤษ กระต่ายวงษ์พระจันทร์, วิทวัส ติชะวาณิชย์, วรพรรณ จันทรากุลศิริ
Jakkit Krataiwongphachand, Vittawat Tichawanich, Woraphan Chandrakulsiri
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: jakkitk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์และรื้อถอนกรอบความคิดเรื่อง “การกลายพันธุ์ทางการเมือง” หรือวาทกรรม “Scambodia Syndrome” ที่มักอธิบายความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยไทยว่าเป็นพยาธิสภาพทางชีววิทยาหรือความผิดปกติทางพันธุกรรม เพื่อเสนอกรอบการวิเคราะห์ทางนิติรัฐศาสตร์ที่อธิบายวัฏจักรวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองไทยตลอดสองทศวรรษ (พ.ศ. 2544–2568) ผ่านทฤษฎีระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน และทฤษฎีการยึดกุมรัฐ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความเสื่อมถอยของประชาธิปไตยไทยมิใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างทุนการเมืองเสียงข้างมากที่ยึดกุมกลไกของรัฐ กับเครือข่ายชนชั้นนำจารีตที่ตอบโต้ด้วยยุทธวิธี “นิติสงคราม” และการรัฐประหารเพื่อรักษาดุลอำนาจ วัฏจักรดังกล่าวส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ “สัญญาสงบศึกของชนชั้นนำ” ภายหลังการเลือกตั้งปี 2566 ที่นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้วเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาดและปิดกั้นการมีส่วนร่วมของพลังใหม่ทางสังคม จากการศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาเปรู เกาหลีใต้ และมาเลเซีย ยืนยันว่า วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปฏิรูปสถาบันตามมาตรฐานสากล จึงเสนอทางออกด้วยการทำ “นิติวิศวกรรม” เพื่อสถาปนา “นิติรัฐ” ที่แท้จริง อันหมายถึงระบบกฎหมายที่ทุกคนอยู่ภายใต้กติกาเดียวกันอย่างเท่าเทียม อำนาจรัฐถูกจำกัดโดยหลักการทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมือง ข้อเสนอแนะสำคัญ ประกอบด้วย การปฏิรูปที่มาและโครงสร้างขององค์กร

*Received December 27, 2025; Revised February 19, 2026; Accepted February 23, 2026

อิสระเพื่อป้องกันการเลือกพวกพ้อง การสร้างกติกาป้องกันการยึดกุมรัฐโดยทุนผูกขาด ผ่านการปฏิรูปกฎหมายแข่งขันทางการค้า และการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพื่อเป็นสัญญาสังคมใหม่สู่อนาคตประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบไป
คำสำคัญ: วิกฤตทางการเมือง; การยึดกุมรัฐ; นิติวิศวกรรม

Abstract

This academic article aims to critique and deconstruct the concept of “political mutation” or the “Scambodia Syndrome” discourse, which often explains the failure of Thai democracy as a biological pathology or a genetic abnormality. It proposes a legal-political analytical framework to explain the cycle of political conflict crises in Thailand over two decades (2001–2025) through the theories of “Competitive Authoritarianism” and “State Capture”. The findings indicate that the decline of Thai democracy is not a coincidence but the result of strategic interactions between majority political capital capturing state mechanisms and traditional elite networks responding with “Lawfare” tactics and military coups to maintain the balance of power. This cycle resulted in the phenomenon of an “Elite Settlement” following the 2023 general election, leading to the formation of a cross-bloc government to protect the interests of monopoly capital and block the participation of emerging social forces. Comparative studies of Peru, South Korea, and Malaysia confirm that these political crisis cycles can be resolved through institutional reforms based on international standards. Consequently, the study proposes a solution through “Legal Engineering” to establish a genuine “Rule of Law,” defined as a legal system where everyone is equally subject to the same rules, state power is constrained by legal principles, and the judiciary remains independent of political interference. Key recommendations include reforming the origins and structures of independent organizations to prevent cronyism, establishing regulations to prevent state capture by monopoly capital through trade competition law reform, and drafting a people’s constitution to serve as a new social contract for a sustainable democratic future.
Keywords: Political Crisis; State Capture; Legal Engineering

บทนำ

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2566 การเมืองไทยได้เผชิญภาวะผันผวนครั้งสำคัญ เมื่อเกิดการจัดตั้ง “รัฐบาลข้ามขั้ว” ซึ่งก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ในท่ามกลางความสับสนนี้ ได้ปรากฏวาทกรรม เช่น การกลายพันธุ์ทางการเมือง หรือ Scambodia Syndrome (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2568) เพื่อสื่อถึงสภาวะพยาธิสภาพที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างอำนาจเผด็จการและเครือข่ายทุนผูกขาด อย่างไรก็ตาม การใช้กรอบแนวคิดเชิงแพทยศาสตร์ดังกล่าวไม่เพียงแต่จะลดทอนความซับซ้อนของปัญหา แต่ยังซ่อนเร้นอันตรายเชิงญาณวิทยาที่สำคัญ การนำคำว่า Syndrome (กลุ่มอาการโรค) Mutation (การกลายพันธุ์) หรือไวรัส มาใช้อธิบายการเมืองไทย มีข้อบกพร่องทางญาณวิทยาที่ร้ายแรงและนำไปสู่ความเข้าใจผิดเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Sontag (1978) ที่ระบุว่า อุปลักษณ์เรื่องโรคระบาดมักถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจหรือมาตรการพิเศษที่รุนแรง โดยอ้างว่าเป็นการ "กำจัดเนื้อร้าย" เพื่อรักษาความอยู่รอดของสังคม ซึ่งในบริบทของไทย การมองปัญหาการเมืองเป็นเรื่องของความผิดปกติทางพันธุกรรม ได้กลายเป็นฐานคิดที่รองรับการใช้อำนาจนอกระบบและการทำรัฐประหารมาโดยตลอด แทนที่จะมองว่าเป็นผลลัพธ์ของแรงจูงใจเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมของตัวแสดงที่มีเหตุมีผล (North, 1990)

วิกฤตทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นตลอดสองทศวรรษ (พ.ศ. 2544–2568) คือภาพสะท้อนของเจตจำนงเชิงยุทธศาสตร์ที่แหลมคม เมื่อกลุ่มทุนการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งใช้เสียงข้างมากเข้าครอบงำกลไกนโยบายเพื่อประโยชน์ของพวกพ้อง (Pasuk & Baker, 2004; Hellman et al., 2003) ในขณะที่ฝ่ายชนชั้นนำจารีตและรัฐราชการตอบโต้ด้วยการใช้นิติสงครามและการวิศวกรรมสถาบันผ่านรัฐธรรมนูญเพื่อสถาปนาดุลอำนาจใหม่ที่เอื้อต่อกลุ่มของตน (Mérieau, 2016; Levitsky & Way, 2010) ปรากฏการณ์ที่สังคมเรียกว่าการกลายพันธุ์ แท้จริงแล้ว คือ กระบวนการรักษาสถานะนำผ่านการปรับตัวของสถาบันที่ล้มเหลวในการสร้างความเป็นธรรม (Acemoglu & Robinson, 2019) การทำความเข้าใจวัฏจักรการเมืองนี้จึงต้องอาศัยการรื้อถอนเงื่อนไขทางนิติรัฐศาสตร์ เพื่อให้เห็นว่าความล้มเหลวของประชาธิปไตยไทยมิใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นผลผลิตจากการออกแบบกติกาที่จงใจให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เสรีและไม่เป็นธรรม (Schedler, 2006)

บทความนี้จึงมุ่งเปลี่ยนแกนกลางการวิเคราะห์จากวาทกรรมพยาธิสภาพทางการเมือง สู่กรอบแนวคิดการยึดกุมรัฐ และระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขันเพื่อรื้อถอนข้อบกพร่องทางญาณวิทยาที่ลดทอนปัญหาเชิงโครงสร้างให้เป็นเพียงเรื่องส่วนบุคคลและวิเคราะห์วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทย การต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มทุนการเมืองและเครือข่ายชนชั้นนำจารีตตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2544–2568) ซึ่งจะช่วยสร้าง

ความเข้าใจถึงเงื่อนไขทางนิติรัฐศาสตร์ที่ถูกบิดเบือน อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและผู้เกี่ยวข้องในการใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางนิติวิศวกรรม สำหรับปฏิรูปสถาบันการเมืองและสถาปนาหลักนิติรัฐที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ตรวจสอบได้และยั่งยืน

กรอบแนวคิดการยึดกุมรัฐและอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน

1. ทฤษฎีการยึดกุมรัฐ และทุนนิยมพวกพ้อง รากฐานสำคัญของปัญหาการเมืองไทยมิใช่อยู่ที่ตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง “ทุน” และ “รัฐ” Marx (1990) ได้เสนอรากฐานความคิดใน Das Kapital ว่า รัฐในระบอบทุนนิยมมิได้มีความเป็นกลาง แต่ทำหน้าที่เสมือนคณะกรรมการบริหารจัดการผลประโยชน์ร่วมของชนชั้นนายทุน แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมักถูกขับเคลื่อนด้วยความต้องการสะสมทุนและการปกป้องทรัพย์สินของชนชั้นนำ วิกฤตการณ์นี้เริ่มจากการเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการทุจริต จากเดิมที่เป็นเพียงการติดสินบนรายครั้ง ไปสู่สภาวะที่ Hellman et al. (2003) นิยามว่า การยึดกุมรัฐ ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่หรือตัวแสดงทางการเมืองเข้าไปมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดกฎกติกาของเกมผ่านการออกกฎหมาย พระราชกำหนด หรือการวางนโยบายรัฐที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจของตนอย่างเป็นระบบ

ในบริบทไทยระยะแรก (พ.ศ. 2544–2549) ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดจากการควบรวมระหว่างอำนาจทุน และอำนาจรัฐ จนเกิดภาวะที่เรียกว่า ธุรกิจการเมือง ดังที่ Pasuk & Baker (2004) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า เมื่อนักธุรกิจกลายเป็นผู้ควบคุมนโยบายรัฐด้วยตนเอง เส้นแบ่งระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ส่วนตนจึงถูกลบเลือน การยึดกุมรัฐในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่สร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการวางรากฐานทางกฎหมายเพื่อสถาปนาอำนาจในระยะยาว ซึ่งส่งผลให้กลไกตรวจสอบภาคประชาชนและองค์กรอิสระในระยะเริ่มแรกอ่อนแรงลง

2. ระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน และสนามแข่งขันที่ไม่เท่าเทียม ระบอบเผด็จการทหารแบบปิดสนิท แต่กลับวิวัฒนาการสู่ระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน ตามคำอธิบายของ Levitsky & Way (2010) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ การยังคงรักษาเปลือกนอกของประชาธิปไตยไว้ เช่น การจัดให้มีการเลือกตั้ง และการมีพรรคการเมือง แต่ในความเป็นจริงสนามแข่งขัน ถูกบิดเบือนอย่างรุนแรงจนฝ่ายตรงข้ามกับผู้ถืออำนาจรัฐแทบไม่มีโอกาสชนะ

ในทางนิติรัฐศาสตร์ ความไม่เป็นธรรมนี้ถูกทำให้เป็นระบบผ่านนิติวิศวกรรมที่ปรากฏชัดในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญรุ่นหลัง โดยเฉพาะการกำหนดที่มาและอำนาจของวุฒิสภา รวมถึงการขยายขอบเขตอำนาจขององค์กรอิสระและ

ศาลรัฐธรรมนูญให้กลายเป็นเครื่องมือในการควบคุมและทำลายล้างคู่แข่งทางการเมือง การออกแบบสถาบันในลักษณะนี้มิใช่ความผิดพลาดทางเทคนิค แต่เป็นเจตจำนงในการสร้างระบอบลูกผสมที่ใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นเกราะกำบังให้กับอำนาจนิยม

โดยสรุป วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทย มิได้เกิดจากโรคทางพันธุกรรมทางการเมือง แต่เกิดจากปฏิกิริยาระหว่างการยึดกุมรัฐโดยทุนที่รุกคืบผ่านเสียงข้างมาก และการยึดกุมรัฐโดยชนชั้นนำจารีตที่ตอบโต้ด้วยการออกแบบสถาบันการเมืองที่บิดเบือน กติกาการเลือกตั้งที่ถูกออกแบบให้ไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบเลือกตั้งที่ซับซ้อน การคำนวณที่นั่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม หรือเงื่อนไขการยุบพรรค ล้วนเป็นการใช้กฎหมายเป็นอาวุธ เพื่อรักษาอำนาจและประโยชน์ของพวกพ้องภายใต้ฉากหน้าของระบอบประชาธิปไตย

วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยจากการยึดกุมโดยทุนสู่การสมยอมของชนชั้นนำ (พ.ศ. 2544–2568)

ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อของไทยจำเป็นต้องมองผ่านมุมมองของวิวัฒนาการทางสถาบันที่ปรับตัวรับมือกับความท้าทายในแต่ละยุคสมัย วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมาสามารถจำแนกออกเป็น 4 ระยะสำคัญ (พ.ศ. 2544–2568) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการช่วงชิงและรักษาอำนาจนำผ่านกลไกทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญ

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2544–2549) รุ่งอรุณของเผด็จการเสียงข้างมากและการควบรวมทุน-รัฐ ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มุ่งสร้างฝ่ายบริหารที่เข้มแข็ง ระบอบทักษิณได้สถาปนาสิ่งที่ถูกวิจารณ์ว่าเป็น "เผด็จการรัฐสภา" หรือเผด็จการเสียงข้างมากขึ้นมา ระยะนี้มีการใช้ฉันทามติจากการเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรมในการรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง การบริหารประเทศถูกขับเคลื่อนด้วยโมเดล CEO Premier ซึ่งส่งผลให้เกิดการควบรวมระหว่างกลุ่มทุนขนาดใหญ่และกลไกอำนาจรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ (Pasuk & Baker, 2004) ภาวะการยึดกุมรัฐ ในระยะนี้ไม่ได้เป็นเพียงการทุจริตเชิงนโยบาย แต่เป็นการปรับเปลี่ยนสถาบันทางเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะให้เกื้อหนุนต่อการสะสมทุนของกลุ่มธุรกิจการเมือง จนนำไปสู่การกัดเซาะกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลในรัฐธรรมนูญให้กลายเป็นเพียงพิธีกรรมทางกฎหมาย ในมิติทางนิติศาสตร์ ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในระยะนี้ คือ สภาวะเผด็จการเสียงข้างมากตามคำเตือนของนักปรัชญาการเมือง De Tocqueville (2003) รัฐบาลทักษิณใช้อำนาจเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรอย่างกดขี่ในการแทรกแซงองค์กรอิสระ ปิดปากสื่อมวลชน และลดทอนบทบาทการตรวจสอบของฝ่ายค้าน McCargo (2005) อธิบายปรากฏการณ์นี้ว่า เป็นการท้าทายอำนาจโดยตรงต่อโครงสร้างอำนาจเดิมหรือเครือข่ายสถาบันกษัตริย์ส่งผลให้ดุลยภาพแห่งอำนาจเสียไป และสร้างความหวาดระแวง

ให้กับชนชั้นนำจารีตว่าระบอบทักษิณกำลังจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรัฐไทยไปสู่การผูกขาดถาวร ซึ่งเป็นชนวนเหตุสำคัญที่นำไปสู่การรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550–2557) นิติสงครามและความล้มเหลวของการจัดระเบียบใหม่ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ชนชั้นนำจารีตพยายามสร้างกลไกเพื่อหยุดยั้งเครือข่ายทุนการเมืองเดิม แต่ความล้มเหลวในการทำลายฐานเสียงของเครือข่ายทักษิณนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านกลยุทธ์จากอำนาจปืนสู่นิติสงคราม ระยะนี้เห็นได้ชัดถึงบทบาทของตุลาการภิวัฒน์ ดังที่ McCargo (2005) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายสถาบันจารีต ที่ขยายอิทธิพลผ่านองค์กรอิสระและตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นผู้เล่นหลักในการยุบพรรคการเมืองและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากบ่อยครั้ง จนถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของรัฐซ่อนลึกในการสกัดกั้นอำนาจที่มาจากการเลือกตั้ง (Mérieau, 2016) อย่างไรก็ตาม การใช้นิติกรรมอำนาจในลักษณะนี้กลับยิ่งขยายความขัดแย้งในสังคมยิ่งขึ้นระหว่างกลุ่มขั้วสีการเมือง ได้สร้างสภาวะสองมาตรฐานที่ทำลายความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมของประเทศลงอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม Hewison (2014) ได้วิเคราะห์ไว้ในบทความ Considerations on Inequality and Politics in Thailand ว่า จุดเชื่อมต่อสำคัญที่ทำให้วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองนี้หมุนครบรอบ คือ ความผิดพลาดเชิงยุทธศาสตร์ของพรรคเพื่อไทยเอง ในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร การผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับสุดซอย" ในปี พ.ศ. 2556 ถือเป็นการใช้อำนาจเผด็จการรัฐสภาซ้ำรอยเดิมเพื่อล้างผิดให้แกนนำทางการเมืองทุกฝ่าย การกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายความชอบธรรมทางศีลธรรมและกฎหมายของรัฐบาลเลือกตั้ง และเปิดทางให้กลุ่ม กปปส. ออกมาเคลื่อนไหวปิดเมือง ซึ่งปูทางไปสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2557–2565) นิติวิศวกรรมและระบอบลูกผสม การยึดอำนาจในปี พ.ศ. 2557 คือ จุดเริ่มต้นของการใช้นิติวิศวกรรมอย่างเป็นระบบที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ถูกออกแบบมาเพื่อสถาปนาระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน โดยมีเป้าหมายเพื่อควบคุมผลการเลือกตั้งและรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารในคราบพลเรือน กลไกสำคัญประกอบด้วยการเพิ่มอำนาจให้วุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งมีสิทธิร่วมเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่ง Svolik, (2012) อธิบายว่าเป็นกลไกคลาสสิกของเผด็จการในการควบคุมผลลัพธ์ทางการเมือง และการวางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อจำกัดขอบเขตนโยบายของรัฐบาลในอนาคต ระยะนี้องค์กรอิสระถูกปรับปรุงให้กลายเป็นยามเฝ้าประตูที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามผ่านข้อกำหนดทางจริยธรรมที่คลุมเครือ สถาปนาโครงสร้างอำนาจที่ Mérieau (2016) เรียกว่า เป็นระบอบที่ตุลาการและรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ปกป้องอำนาจของสถาบันจารีตเหนือเจตจำนงของประชาชน

ในระยะนี้ วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยไม่ได้แสดงออกผ่านความรุนแรงทางกายภาพเหมือนอดีต แต่แสดงออกผ่านความสงบราบคาบที่น่าอึดอัดภายใต้การบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงอย่างเข้มข้น ซึ่งเป็นการกดทับปัญหาเชิงโครงสร้างไว้ใต้พรม

ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2566–2568) การตกลงกันของชนชั้นนำและการสมยอมข้ามขั้ว จุดเปลี่ยนสำคัญหลังการเลือกตั้งปี 2566 เกิดขึ้นเมื่อภัยคุกคามใหม่จากพลังทางสังคมที่มุ่งปฏิรูปเชิงโครงสร้าง ได้ผลักดันให้ชนชั้นนำจารีตและกลุ่มทุนการเมืองเข้าสู่สภาวะสัญญาสงบศึกของชนชั้นนำ การจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้วอำนาจที่เคยขัดแย้งกันมานานกว่าสองทศวรรษเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วม จึงเป็นปฏิกิริยาทางยุทธศาสตร์เพื่อรักษาดุลอำนาจของเครือข่ายทุนและรัฐราชการ มากกว่าจะเป็นการสลายความขัดแย้งเพื่อความปรองดอง สภาวะดังกล่าวส่งผลให้การเมืองไทยในปัจจุบันกลายเป็นประชาธิปไตยที่ถูกยึดกุมโดยพันธมิตรชนชั้นนำ ซึ่งแม้จะคงรูปแบบพิธีกรรมทางประชาธิปไตยไว้ แต่เนื้อหาและเจตจำนงในการปฏิรูปโครงสร้างความเหลื่อมล้ำกลับถูกแช่แข็งไว้อย่างสมบูรณ์ (Acemoglu & Robinson, 2019) โดยเฉพาะการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือต่อรองอำนาจเพื่อสกัดกั้นฝ่ายค้านที่ก้าวหน้าและคุ้มครองพวกพ้อง ตอกย้ำภาพลักษณ์การยึดกุมรัฐโดยกลุ่มทุนผูกขาด และทำให้การเปลี่ยนผ่านสู่หลักนิติรัฐตามครรลองสากลกลายเป็นเป้าหมายที่ห่างไกลออกไปทุกที

สรุปได้ว่า วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยที่ยังไม่สิ้นสุดตลอดสองทศวรรษผ่านมุมมองวิชาการ มิใช่ความผิดปกติทางพันธุกรรมที่ไร้ทิศทาง แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการวงจรโต้ตอบเชิงยุทธศาสตร์ ที่ทวีความรุนแรงขึ้น เริ่มจากการใช้อำนาจเสียงข้างมากในลักษณะกดขี่ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ผ่านนิติสงครามและการรัฐประหาร ขณะเดียวกัน การออกแบบสถาบันการเมืองเพื่อสืบทอดอำนาจกลับกลายเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการตื่นตัวของพลังใหม่ทางสังคม จนนำไปสู่ปรากฏการณ์ สัญญาสงบศึกของชนชั้นนำ หรือการสมยอมเชิงยุทธศาสตร์ข้ามขั้วอำนาจในที่สุด ตราบใดที่โครงสร้างทางกฎหมายและวัฒนธรรมการเมืองยังเอื้อให้เกิดการใช้ทางลัดสู่อำนาจ หรือใช้องค์กรอิสระเป็นเครื่องมือทำลายล้างคู่แข่งทางการเมือง สังคมไทยย่อมไม่อาจหลุดพ้นจากเขาวงกตแห่งอำนาจนี้ได้ การทำความเข้าใจวัฏจักรเชิงสถาบันเหล่านี้จึงเป็นกุญแจสำคัญในการไขประตูสู่อนาคต ซึ่งต้องอาศัยการ "รื้อถอนโครงสร้าง" ที่เป็นรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง

บทเรียนเปรียบเทียบจากต่างประเทศ

ในทางรัฐศาสตร์เปรียบเทียบ วัฏจักรวิกฤตทางการเมืองไทยตลอดสองทศวรรษสอดคล้องกับปรากฏการณ์สากลที่เกิดขึ้นในหลายประเทศช่วงเปลี่ยนผ่าน การศึกษาผ่านกรณีศึกษา เปรู (ยุคฟูจิโมริ) เกาหลีใต้ (ยุคปาร์ค กึนฮเย) และ มาเลเซีย (ยุคนาจิบ ราซัก)

มุ่งพิสูจน์ว่าการยึดกุมรัฐและการบิดเบือนอำนาจมิใช่พันธุกรรมที่ไร้ทางแก้ แต่เป็นวิกฤตเชิงโครงสร้างที่จัดการได้ด้วยการปฏิรูปสถาบันตามมาตรฐานสากลโดยไม่ต้องพึ่งพารัฐประหาร โดยสะท้อนปัญหาใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ การสถาปนาเผด็จการรัฐสภาและการสร้างระบบทุจริตเชิงโครงสร้างผ่านการควบคุมองค์กรอิสระในเปรู ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่แนบแน่นระหว่างผู้นำทางการเมืองและกลุ่มทุนผูกขาด (Chaebol) จนนำไปสู่การยึดกุมนโยบายในเกาหลีใต้ และการผูกขาดอำนาจยาวนานภายใต้ระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน และผลกระทบจากการตื่นตัวของพลังทางสังคมใหม่ในการรื้อถอนโครงสร้างเดิมในมาเลเซีย

กรณีศึกษาของประเทศเปรู

ในช่วงทศวรรษ 1990 ภายใต้การนำของประธานาธิบดีอัลเบร์โต ฟูจิโมริ (Alberto Fujimori) ถือเป็นกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนภาพระบอบทักษิณ ในยุคเริ่มต้นและการใช้อำนาจรัฐในทางที่ผิดได้อย่างชัดเจน Levitsky & Way (2010) ยกให้เปรูเป็นต้นแบบของระบอบอำนาจนิยมเชิงแข่งขัน ที่ผู้นำมาจากการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงถล่มทลายและใช้อำนาจนั้นในการรัฐประหารตัวเอง เพื่อปิดสภาและเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ โดยอ้างความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการก่อการร้าย สิ่งที่คล้ายคลึงกับบริบทไทยอย่างยิ่ง คือ การสร้างเครือข่ายอำนาจซ้อนรัฐผ่านตัวละครสำคัญ คือ วลาดิมีโร มอนเตซินอส (Vladimiro Montesinos) หัวหน้าหน่วยข่าวกรอง ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล กองทัพ สื่อมวลชน และตุลาการ McMillan & Zoido, (2004) ได้ทำการวิจัยเชิงลึกเรื่อง How to Subvert Democracy: Montesinos in Peru โดยวิเคราะห์จากวิดีโอเทปที่มอนเตซินอสบันทึกไว้ขณะจ่ายสินบน พบว่า รัฐบาลฟูจิโมริใช้งบประมาณมหาศาลในการซื้อ ผู้พิพากษาและเจ้าของสถานีโทรทัศน์ มากกว่าการซื้อนักการเมืองเสียอีก ซึ่งยืนยันสมมุติฐานที่ว่า ในระบอบกึ่งประชาธิปไตย การควบคุมกรรมการ (ศาล/องค์กรอิสระ) และผู้ส่งสาร (สื่อ) สำคัญกว่าการควบคุมผู้เล่นในสนาม

บทเรียนสำหรับไทย จุดจบของระบอบฟูจิโมริ-มอนเตซินอส มิได้เกิดจากการรอให้พันธุกรรมความชั่วร้ายหายไปเอง หรือเกิดจากการรัฐประหารโดยกองทัพฝ่ายตรงข้าม แต่เกิดจากการเปิดโปงข้อมูลข่าวสาร เมื่อคลิปวิดีโอการจ่ายสินบนถูกเผยแพร่สู่สาธารณะ ความชอบธรรมของระบอบที่ดูเหมือนเข้มแข็งก็พังทลายลงในพริบตา ประชาชนชาวเปรูลุกฮือขึ้นประท้วงจนฟูจิโมริต้องหนีออกนอกประเทศ บทเรียนนี้ชี้ให้เห็นว่า การยึดกุมรัฐแม้จะดูสมบูรณ์แบบ แต่มีความเปราะบางสูงมากเมื่อเผชิญกับความโปร่งใสและการตรวจสอบจากภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง (Degregori, 2012)

กรณีศึกษาเกาหลีใต้

หากเปรูคือบทเรียนเรื่องเผด็จการรัฐสภา เกาหลีใต้คือกรณีศึกษาที่ชัดเจนที่สุดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำรัฐกับทุนผูกขาด ซึ่งเป็นแกนกลางของปัญหาการเมืองไทย สังคมเกาหลีใต้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนยักษ์ใหญ่ (Samsung Hyundai Lotte เป็นต้น) มายาวนาน จนเกิดคำถามว่า รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมทุน หรือทุนเป็นผู้สั่งการรัฐบาล (Kim, 2017) วิกฤตการณ์ถอดถอนประธานาธิบดีปาร์ค กึนฮเย (Park Geun-hye) ในปี 2016-2017 จากกรณีสแกนดัล ชเว ซุนซิล (Choi Soon-sil Gate) สะท้อนภาพการยึดกุมรัฐโดยกลุ่มอิทธิพลส่วนตัวที่ใช้อำนาจรัฐเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุนเพื่อแลกกับเงินบริจาคเข้ามูลนิธิ

เมื่อเกิดวิกฤตความชอบธรรมของผู้นำในเกาหลีใต้ ภาคประชาชนเลือกใช้การปฏิวัติแสงเทียน คือ การชุมนุมอย่างสันติ ต่อเนื่อง และกดดันให้สถาบันในระบบทำงาน Lee (2018) วิเคราะห์ไว้ในงาน The Candlelight Revolution and the Reality of Democracy in South Korea ว่า ปัจจัยความสำเร็จ คือ การที่สถาบันตุลาการ (ศาลรัฐธรรมนูญ) ตัดสินใจฟังเสียงประชาชน และยึดหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัดในการวินิจฉัยถอดถอนประธานาธิบดี โดยไม่บิดเบือนกฎหมายเพื่ออุ้มชูผู้มีอำนาจ

บทเรียนสำหรับไทย เมื่อเกิดวิกฤตความชอบธรรมของผู้นำในประเทศไทย มักจบลงด้วยการรัฐประหารหรือการใช้อำนาจตุลาการภิวัฒน์ที่ถูกครหาว่าสองมาตรฐาน เกาหลีใต้พิสูจน์ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาวัฏจักรวิกฤตทางการเมืองระหว่างทุนและรัฐ ไม่จำเป็นต้องฉีกรัฐธรรมนูญ แต่ต้องอาศัยความเป็นอิสระของตุลาการและพลังของพลเมืองที่ตื่นรู้ หากสถาบันตุลาการไทยทำหน้าที่เป็นคนกลางที่ยุติธรรมอย่างแท้จริงเช่นเดียวกับเกาหลีใต้ วัฏจักรทางการเมืองของการประท้วงและการรัฐประหารย่อมยุติลงได้ด้วยกลไกทางกฎหมายปกติ

กรณีศึกษามาเลเซีย การล่มสลายของพรรคครอบงำและการตื่นตัวของนิวโหวตเตอร์

พรรคอัมโน (UMNO) ครองอำนาจมายาวนานกว่า 61 ปี จนนักรัฐศาสตร์จัดให้เป็นระบอบพรรคเดี่ยวครอบงำที่มีการผสานประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำเชื้อสายมลายู รัฐราชการ และกลุ่มทุนพวกพ้องอย่างแนบแน่น จนดูเหมือนว่าเป็นรากเหง้าทางการเมือง (DNA) ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ (Case, 2017) จุดเปลี่ยนสำคัญคือกรณีทุจริตกองทุน 1MDB (1Malaysia Development Berhad) ภายใต้รัฐบาลนาจิบ ราซัก ซึ่งถูกระบุว่าเป็นการโจรกรรมโดยรัฐที่ใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของโลก แม้รัฐบาลนาจิบจะพยายามใช้อำนาจรัฐปิดปากสื่อ ไล่อัยการสูงสุดออก และใช้กฎหมายความมั่นคงเล่นงานฝ่ายค้าน (คล้ายกับนิติสงครามในไทย) แต่ท้ายที่สุด ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2018 (GE14) พรรคอัมโน

ก็พ่ายแพ้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ Welsh (2018) ได้วิเคราะห์ชัยชนะของกลุ่มพันธมิตรแห่งความหวังว่าเกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่

1. การจับมือข้ามขั้วเชิงยุทธศาสตร์ การที่ ดร.มหาเธร์ โมฮัมหมัด (อดีตผู้นำสายอำนาจนิยม) หันมาจับมือกับ อันวาร์ อิราฮิม (ผู้นำฝ่ายค้านที่เคยถูกกระทำ) เพื่อล้มล้างระบอบนาจิบ แม้จะเป็นการสมยอมของชนชั้นนำในรูปแบบหนึ่ง แต่มีเป้าหมายเพื่อหยุดยั้งการสืบทอดอำนาจไม่ใช่เพื่อรักษาอำนาจเดิมแบบกรณีไทยปี 2566

2. พลังของคนรุ่นใหม่ การตื่นตัวของผู้มีสิทธิเลือกตั้งใหม่ที่ปฏิเสธการเมืองแบบเชื้อชาตินิยมและระบบอุปถัมภ์

บทเรียนสำหรับไทย มาเลเซียสอนให้รู้ว่า ไม่มีระบอบอำนาจนิยมใดที่เสถียรหรือเป็นอมตะ แม้จะมีกลไกราชการและกฎหมายเอื้อประโยชน์เพียงใด หากฝ่ายค้านสามารถสร้างความหวังที่เป็นรูปธรรมและประชาชนตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริต การเปลี่ยนแปลงผ่านคูหาเลือกตั้งย่อมเป็นไปได้เสมอ การมองว่าโครงสร้างการเมืองไทยถูกปิดตาย จึงเป็นมุมมองที่มองข้ามวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงของฐานเสียงที่กำลังเกิดขึ้นจริง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบวัฏจักรวิกฤตทางการเมืองและทางออก

ประเทศ	กลไกการยึดกุมรัฐ	มาตรการตอบโต้	ผลลัพธ์เชิงสถาบัน
เปรู (ยุคฟูจิโมริ)	การติดสินบนองค์กรตรวจสอบและสื่อมวลชนอย่างเป็นระบบโดยหัวหน้าหน่วยข่าวกรอง	การเปิดเผยหลักฐานการทุจริตต่อสาธารณะ และการปฏิรูปตุลาการให้มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง	ระบบสถาบันล่มสลายก่อนจะถูกรื้อฟื้นใหม่ด้วยกลไกความโปร่งใส
เกาหลีใต้	ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างกลุ่มทุนยักษ์ใหญ่ และชนชั้นนำทางการเมือง	การบังคับใช้กฎหมายนิติรัฐอย่างเข้มงวดโดยไม่ละเว้นชนชั้นนำ และบทบาทของภาคประชาสังคมที่แข็งแกร่ง	การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง
มาเลเซีย (กรณี 1MDB)	การใช้อำนาจบริหารแทรกแซงกองทุนรัฐและกระบวนการยุติธรรมเพื่อปิดบังการทุจริต	การใช้อำนาจผ่านหีบบัตรเลือกตั้งนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านอำนาจและการดำเนินคดีกับผู้นำระดับสูง	การทดสอบความยืดหยุ่นของสถาบันตรวจสอบ

สรุปบทเรียนสากล หัวใจของการก้าวข้ามวัฏจักรวิกฤตทางการเมืองมิใช่การทำรัฐประหารแต่คือ การสร้างความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม และการมีสถาบันการเมืองที่เปิดรับ (Inclusive Institutions) ตามแนวทางของ Acemoglu & Robinson (2012) เพื่อป้องกันไม่ให้กติกาของรัฐถูกผูกขาดโดยกลุ่มทุนหรือชนชั้นนำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบนี้จึงยืนยันว่า ประเทศไทยต้องการการปฏิรูปสถาบันตามมาตรฐานสากล เพื่อสร้างระบบที่ทุนและอำนาจรัฐถูกตรวจสอบได้จริง

นิติวิศวกรรมเชิงโครงสร้างเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

1. วงจรโต้ตอบเชิงยุทธศาสตร์ (The Action-Reaction Cycle) วิกฤตความขัดแย้งตลอดสองทศวรรษมิใช่พยาธิสภาพทางชีววิทยา แต่เป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างทุนการเมืองที่ใช้เสียงข้างมากยึดกุมกลไกของรัฐ และชนชั้นนำจารีตที่ตอบโต้ด้วยนิติสงครามเพื่อรักษาดุลอำนาจเดิม วงจรนี้สะท้อนให้เห็นว่าความล้มเหลวของประชาธิปไตยเกิดจากการออกแบบสถาบันที่บิดเบือนมากกว่าปัจจัยทางพันธุกรรม

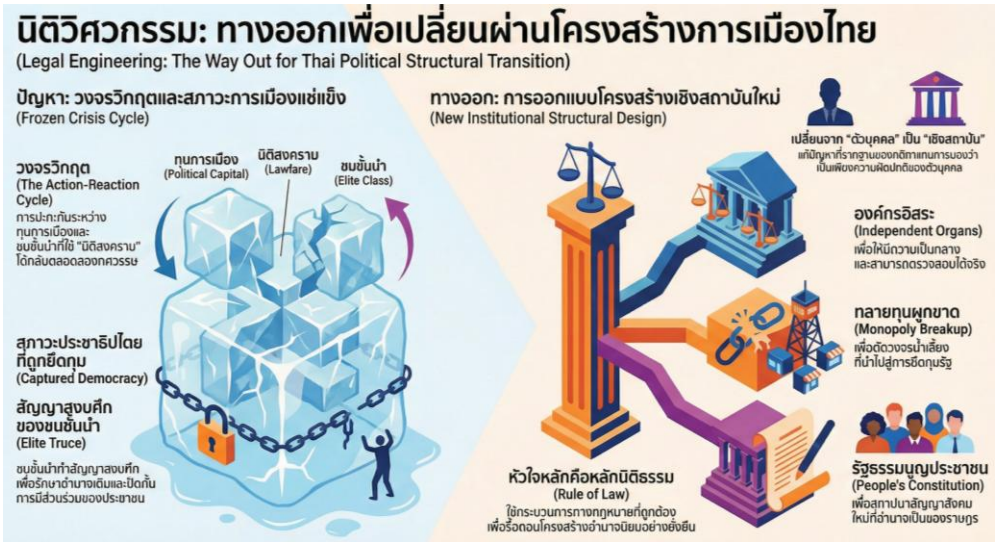
2. สัญญาสงบศึกของชนชั้นนำ (Elite Settlement) และสภาวะประชาธิปไตยที่ถูกยึดกุม จุดเปลี่ยนสำคัญหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้ว ซึ่งมิใช่การปรองดองเพื่อประชาชน แต่เป็นการสมยอมเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มทุนและเครือข่ายรัฐราชการจากพลังทางสังคมใหม่ สภาวะนี้ส่งผลให้เกิดประชาธิปไตยที่ถูกยึดกุม (Captured Democracy) ที่รักษาเพียงรูปแบบพิธีกรรมทางการเมือง แต่แช่แข็งเจตจำนงในการปฏิรูปโครงสร้างอย่างสมบูรณ์

3. แนวทางนิติวิศวกรรมเชิงโครงสร้าง เพื่อก้าวข้ามกับดักอำนาจนิยมเดิมแบบจำลองจึงเสนอการปฏิรูปเชิงสถาบันผ่านกลไกทางกฎหมาย 3 ด้านหลัก ได้แก่

3.1 การปฏิรูปสถาบันตรวจสอบ ปฏิรูปที่มาและกลไกความรับผิดชอบขององค์กรอิสระให้ยึดโยงกับประชาชน เพื่อยุติการใช้องค์กรเหล่านี้เป็นอาวุธทำลายล้างทางการเมือง

3.2 การทลายโครงสร้างทุนผูกขาด ปฏิรูปกฎหมายแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ เพื่อตัดวงจรความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างทุนธุรกิจและอำนาจรัฐ

3.3 การสถาปนาสัญญาสังคมใหม่ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่สถาปนาหลักการอำนาจสูงสุดเป็นของราษฎรเพื่อสร้างกติกาสากลที่เท่าเทียมและตรวจสอบได้

ภาพที่ 1 นิติวิศวกรรมเชิงโครงสร้างเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

แบบจำลองนิติวิศวกรรมเชิงโครงสร้างนี้ยืนยันว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากการรื้อถอนเงื่อนไขเชิงสถาบันที่เอื้อต่อการยึดกุมรัฐมากกว่าการรอคอยความเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล เพื่อสถาปนานิติรัฐที่กฎหมายเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองอย่างแท้จริง

สรุป

การวิเคราะห์วัฏจักรวิกฤตการเมืองไทยตลอดสองทศวรรษ (พ.ศ. 2544–2568) ยืนยันว่า วิกฤตที่เกิดขึ้นมิใช่พยาธิสภาพทางชีววิทยาหรือวาทกรรม Scambodia Syndrome"ที่ลดทอนปัญหาให้เป็นเรื่องพันธุกรรม แต่เป็นผลลัพธ์ของวัฏจักรวิกฤตการเมืองไทย การยึดกุมรัฐที่ขับเคลื่อนด้วยวงจรโต้ตอบเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกลุ่มทุนธุรกิจการเมืองและเครือข่ายชนชั้นนำจารีต วิวัฒนาการเริ่มจากเผด็จการรัฐสภา ที่ใช้เสียงข้างมากแสวงผลประโยชน์พวกพ้อง นำไปสู่การตอบโต้ด้วยนิติสงคราม และตุลาการภิวัฒน์ที่บิดเบือนกฎหมายเป็นอาวุธทางการเมือง จนเกิดการสมยอมข้ามขั้ว ในปัจจุบันซึ่งมิใช่ความปรองดอง แต่เป็นการผนึกกำลังชนชั้นนำเพื่อรักษาสถานะเดิมและปิดกั้นการมีส่วนร่วมของพลังใหม่ทางสังคม บทเรียนเปรียบเทียบจากเปรู เกาหลีใต้ และมาเลเซีย ชี้ให้เห็นว่าสภาวะอำนาจนิยมเชิงแข่งขันสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยการปฏิรูปสถาบันตามมาตรฐานสากล มิใช่ด้วยรัฐประหาร การศึกษานี้เสนอทางออกผ่านนิติวิศวกรรมเพื่อสถาปนานิติรัฐที่แท้จริง ข้อเสนอแนะสำคัญประกอบด้วย การปฏิรูปที่มาองค์กรอิสระ

เพื่อป้องกันการเลือกพวกพ้อง การทลายทุนผูกขาด ผ่านการปฏิรูปกฎหมายแข่งขันทางการค้า และการนิรโทษกรรมเพื่อยุติสงครามกฎหมาย โดยมีภารกิจประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเพื่อเป็นสัญญาสังคมใหม่ หากสังคมไทยยึดมั่นในหลักการอำนาจสูงสุดเป็นของราษฎรและเลิกจำยอมต่อวาทกรรมที่ลดทอนปัญหาให้เป็นเรื่อง ความผิดปกติของกรรมพันธุ์อำนาจนิยมย่อมถูกตัดขาดจากวัฏจักรวิกฤตการเมืองไทย และนำไปสู่รุ่งอรุณแห่งประชาธิปไตยที่ตรวจสอบได้และยั่งยืนในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2568). *ประชาธิปไตยเทียมข้ามสายพันธุ์: ชักนำไทยสู่ Scambodia Syndrome*. สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://shorturl.asia/AS57a

Acemoglu, D. & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. New York: Crown Publishers.

_____ (2019). *The Narrow Corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty*. New York: Penguin Press.

Case, W. (2017). Stress testing the malicious state in Malaysia. *The Pacific Review*, 30(5), 747–766.

De Tocqueville, A. (2003). *Democracy in America*. London: Penguin Classics.

Degregori, C. I. (2012). *How Difficult It Is to Be God: Shining Path's Politics of War in Peru, 1980-1999*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.

Hellman, J. S. et al. (2003). Seize the state, seize the day: State capture and influence in transition economies. *Journal of Comparative Economics*, 31(4), 751–773.

Hewison, K. (2014). Considerations on inequality and politics in Thailand. *Democratization*, 21(5), 846–866.

Kim, H. (2017). *Korea's Grievous War between Old and New Power*. Seoul, South Korea: East Asia Foundation.

Lee, H. K. (2018). The Candlelight Revolution and the Reality of Democracy in South Korea. *Journal of Contemporary Asia*, 48(4), 687–698.

Levitsky, S. & Way, L. A. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marx, K. (1990). *Capital: A Critique of Political Economy*. London: Penguin Books.

McCargo, D. (2005). Network monarchy and semi-democracy in Thailand. *The Pacific Review*, 18(4), 499–519.

McMillan, J. & Zoido, P. (2004). How to Subvert Democracy: Montesinos in Peru. *Journal of Economic Perspectives*, 18(4), 69–92.

Mérieau, E. (2016). Thailand's Deep State, Royal Power and the Constitutional Court (1997–2015). *Journal of Contemporary Asia*, 46(3), 445–466.

North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pasuk P. & Baker, C. (2004). *Thaksin: The Business of Politics in Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Schedler, A. (Ed.). (2006). *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

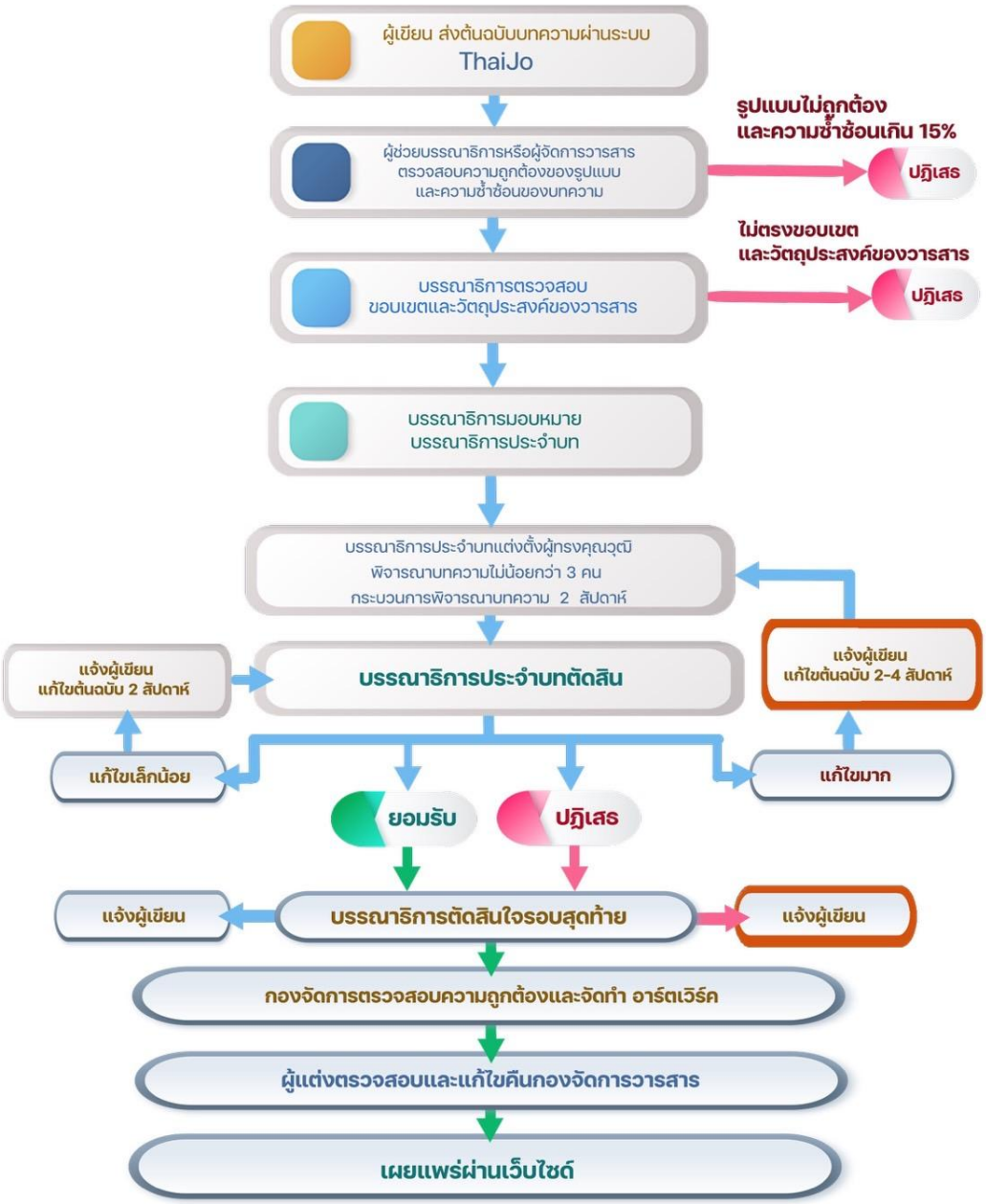
Sontag, S. (1978). *Illness as Metaphor*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

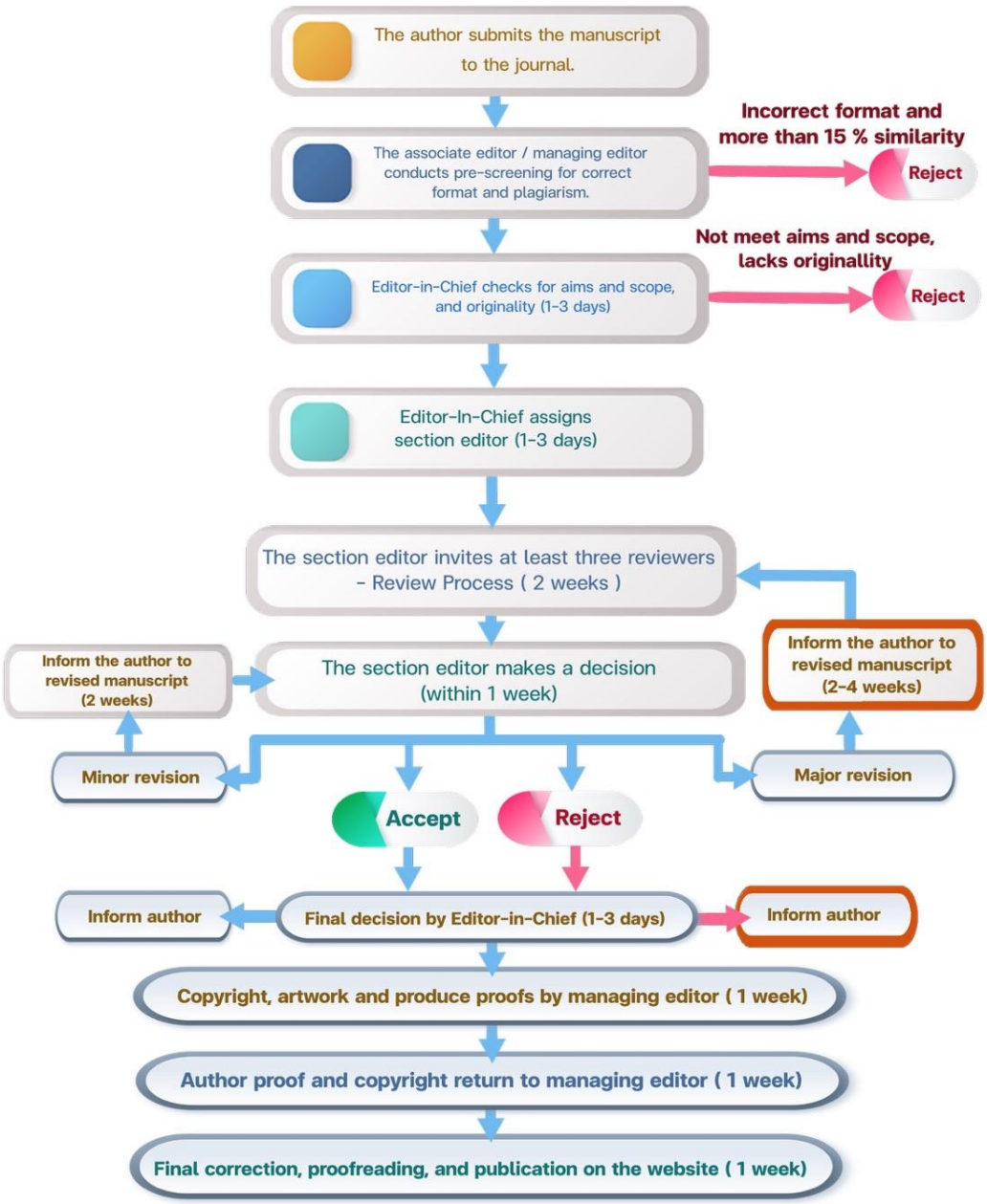
Svolik, M. W. (2012). The Politics of Authoritarian Rule. Cambridge: Cambridge University Press.

Welsh, B. (2018). "Saviour" Politics and Malaysia's 2018 Electoral Tsunami. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 37(3), 85–108.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

The author submits the manuscript to the journal.
The associate editor / managing editor conducts pre-screening for correct format and plagiarism.
Incorrect format and more than 15 % similarity
Reject
Editor-in-Chief checks for aims and scope, and originality (1-3 days)
Not meet aims and scope, lacks originallity
Reject
Editor-In-Chief assigns section editor (1-3 days)
The section editor invites at least three reviewers - Review Process (2 weeks)
Inform the author to revised manuscript (2 weeks)
The section editor makes a decision (within 1 week)
Inform the author to revised manuscript (2-4 weeks)
Minor revision
Major revision
Accept
Reject
Inform author
Final decision by Editor-in-Chief (1-3 days)
Inform author
Copyright, artwork and produce proofs by managing editor (1 week)
Author proof and copyright return to managing editor (1 week)
Final correction, proofreading, and publication on the website (1 week)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา*./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./(เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม.* (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,*/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/*ชื่อสารานุกรม*/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สืบค้น วัน เดือน ปี,/จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ)./*ราชกิจจานุเบกษา*./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. *ไทยรัฐ*. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./(Year)./*Title of Tripitaka*./ Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./(Year)./*Title of the book*/(Edition ed.)./ Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.),/*Title of the book*/(xth ed.)./(pp-pp)./Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./(Year)./Title of Article./In *Title of Encyclopaedia*/(Pages)./Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./(Year)./Title of Article./*Title of Journal*,/Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./(YY, MM DD)./Colum Name./*Title of Newspaper*./Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./(Year)./*Title/*(Doctoral or Master's thesis or dissertation)./ Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./(YY, DD MM)./ Position./(Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./(Year)./*Title/* Retrieved MM DD, Year,/from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhist centre.com/text/who-was-buddha.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง .....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย .....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https:/thebuddhistcentre.com /text/who-was-buddha.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1. 2. and 3. Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references,

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions .....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any)

Table explanation .....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, "I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) .....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract .....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.